Libra Libera#23

LEONARDO KOVAČEVIĆ

Filmska kritika ili pogled kao invencija

Višesmislenost pojma filma nameće pitanje kome on zapravo pripada, tko o njemu ima pravo govoriti, a tko samo gledati i slušati, je li moguće o njemu govoriti "znanstveno", filozofski ili zahtijeva vlastitu vrstu govora, "filmologiju" i sl. Duboka ukorijenjenost oblika i motiva filmske umjetnosti u kolektivno nesvjesno koja time tvori neku vlastitu kolektivnu memoriju, ukazuje na nemogućnost razvitka filmske kritike u smjeru bilo kakve znanosti. Na to upućuju mnogi redatelji kojima je trajna tema prvi odlazak u kino poput Victora Ericea. Njegovi likovi u filmovima *Duh košnice* ili *Crvena smrt* posjet kinu shvaćaju kao ulazak u laboratorij spoznaje. Ne samo kao u mračno mjesto u kojem se izmjenom straha i iznevjerenih očekivanja oslobađamo unutarnjih napetosti, nego u mjesto u kojem se zaoštravanjem pozornosti odgaja sam pogled.

Ako se filmska kritika može shvatiti kao pedagogija tog pogleda, ona ne može biti predmetom nikakva stručnog znanja nego univerzalna i neograničena praksa preobrazbe same receptivnosti pogleda u njegovu inventivnost. Ta se preobrazba ne odnosi samo na povijesnu činjenicu, na izazov koji su osjetili režiseri Novog vala da kao obični filmski kritičari sjednu iza kamere, da pisanje o slikama zamijene proizvodnjom samih slika. Riječ je prije svega o sve češćem vrednovanju pogleda kao inventivnog, odnosno teksta kritike kao suplementa samog filma, kako smatra Serge Daney. S teorijskim osvješćivanjem i slabljenjem klasične opreke između pasivnosti osjetilnosti i aktivnosti mišljenja, aktivno promatranje postaje sve češće uvjet receptivnosti nekog umjetničkog djela, a često i njegove estetske učinkovitosti.

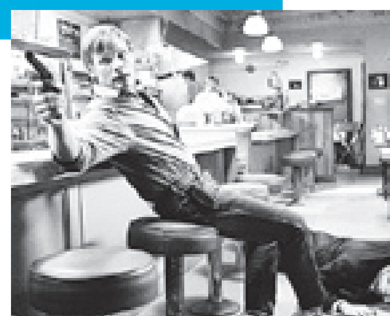
Tekstovi koji slijede u tematskom bloku o suvremenim tendencijama u filmskoj kritici ukazuju na njezinu žanrovsku neodređenost, na njezino nepoznato mjesto i utjecaj na društvo te na zbrku koja proizlazi iz naravi fikcije. Danas je ona rezultanta različitih utjecajnih teorijskih silnica, ali, kao što upozorava Adrian Martin, svaki tekst o filmu ponajviše je tekst o nama samima. Filmska kritika postaje tako vrsta utopijskog žanra: pisanje o svijetu kao vlastitoj fantaziji.

FILMSKA KRITIKA DANAS

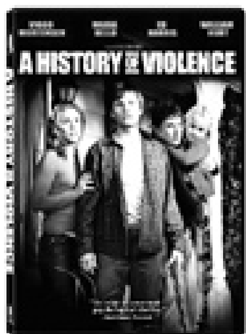
Jednom kad te pogodi nesreća, kao da joj nema kraja

— David Cronenberg

History of Violence

Cronenberg je već poznat po okretanju žanra naglavačke, posebice filma strave i užasa. Primjenjuje svoju inteligenciju i genijalnu vještinu na akcijski film poput francuskog dekonstrukcionista koji se povremeno laća posla Johna Wooa

Povijest nasilja, remek-djelo besciljnosti i nepatvorenih želučanih uzbuđenja, film Davida Cronenberga koji oduzima dah, film je godine u kategoriji filmova zbog kojih se istovremeno osjećamo dobro i loše. Priča o naizgled prosječnoj američkoj obitelji koja se gotovo urušava pod valom kataklizmičkog nasilja, film je smješten u nadrealnoj i okrutno brutalnoj zemlji, opetovano natapanoj krvlju, a potom uvijek iznova ispranom, u gradu Anytown, u SAD-u. Osobit čar filma – ili bolje rečeno, osobit čar za gledateljske želuce – leži u činjenici da nam Cronenberg ne dopušta da uživamo u filmskom nasilju, a da za to ne platimo cijenu. Čovjek želi da patimo, i to jako.

Cronenberg želi i da se zabavimo i upravo je napetost između filmske boli i filmskog užitka ono što Povijest nasilja čini senzacionalnim filmom. Oslanjajući se na uzornoga građanina i suzdržanog mističnog čovjeka, Toma Stalla (kojeg izvrsno tumači Viggo Mortensen), Povijest nasilja uzima za činjenicu da smo, vjerni multipleks-kinima, dugo odgajani na običajima i sklonostima, uzletima i brutalnim padovima akcijskih filmova. Desetljećima bombardirani blockbusterima, navikli smo, nasreću ili možda nažalost, na sliku tijela prošaranih mecima i na vatru iz lažnog oružja. Za suvremenog poznavatelja filma filmska je smrt jeftina koliko i uobičajena. A na to će Cronenberg: “A da?”

Josh Olson adaptirao je za scenarij strip Johna Wagnera i Vincea Lockea iz 1997. godine i tako je nastao film koji započinje scenom u kojoj dva čovjeka izlaze iz motelske sobe. Mlađi muškarac (Greg Bryk) nosi majicu kratkih rukava i traperice, a stariji (Stephen McHattie) crno odijelo pogrebnika i šiljastu bradu. Premda je dan, vjerojatno jutro, obojica imaju namrgođen i pokunjen izraz lica ljudi koji su dugo i teško radili. I zaista se primaju posla: stariji odlazi do recepcije odjaviti se, a mlađi sjeda u njihov automobil sa sklopivim krovom najnovijeg modela i pomakne ga nekoliko prašnjavih metara. Stariji se vraća i šalje mlađega po vodu. Spremni su za pokret, ali prvo treba malo ubijati.

Puno je ubijanja u Povijesti nasilja, a najmučnije je prvo ubojstvo koje se događa na recepciji pretvorenoj u grobnicu. Po svojoj nečuvenoj brutalnosti ovaj uvod u spektakl – i zabavu – smrti nagovještava da Cronenbergov film nije uobičajen krvavi izlet. Vrlo brzo uočavamo da u Povijesti nasilja nema ničega uobičajenog ili rutinskog. Isprva je to stereotipan žanrovski film (ili izbačeni dio iz Pulp Fictiona), a poslije postaje sve jeziviji i grublji. Majstor sukobljenih, proturječnih raspoloženja, Cronenberg je već poznat po okretanju žanra naglavačke, posebice filma strave i užasa. Primjenjuje svoju inteligenciju i genijalnu vještinu na akcijski film poput francuskog dekonstrukcionista koji se povremeno laća posla Johna Wooa.

Ubojice naposljetku dobiju svoje, kao što to uvijek biva sa čudovištima iz holivudskih filmova, a zasluženo im vrati naizgled besprijekorno ispravna i nježna osoba: Tom Stall. U sretnom braku s neodoljivom i atraktivnom Edie (Maria Bello) i s dvoje prekrasne djece, tinejdžerom Jackom (Ashton Holmes) i plavokosom Sarom (Heidi Hayes), Tom je vlasnik zalogajnice iz požutjele naslovnice Saturday Evening Posta u ugodnu i uspavanu gradiću šćućurenom u starom filmskom studiju. Stanovnici ovog grada pozdravljaju se smiješkom ili podignutom rukom, a mladi dijele sok poput Mickeyja i Judy. Nigdje na vidiku nema Wal-Marta ili

McDonaldsa – nema daskama zakrpanih izloga, odlagališta otrovnog otpada, očaja, propalica, zlih ljudi.

Iako znak iznad ulaznih vrata Stallove zalogajnice obećava "prijateljsku uslugu", zlikovci dobivaju sasvim drugačiji tretman kada jedne večeri navrate. U brzoj sceni koja ostavlja rupu u filmskom liku kao i na mirnim gradskim fasadama, Cronenberg shvaća da može natpucati Wooa i još neke svojom senzacionalnom koreografijom pucnjave. Obojica desperadosa pogibaju – Cronenberg se zadržava nekoliko neugodnih sekundi na osakaćenom licu jednoga od ubojica – a Toma proglašava "američkim herojem". Ubrzo dolaze novinari i tri muškarca (uključujući i Eda Harrisa) čije nam sunčane naočale, crna limuzina i način govora nagovještavaju da više nismo u Kanzasu (ili u Hollywoodu), već negdje sjeverno od Mullholland Drivea Davida Lyncha i podosta zapadnije od Dogvillea Larsa von Triera.

Kao i ta dva filma, Povijest nasilja istražuje mit i značenje Amerike (ili barem reprezentativni uzorak) kroz njezine snove, noćne more i prisilna ludila. Ali, Lynch u pravilu nasilje u svojim filmovima nabija erotikom, miješajući ruž za usne i krv, von Trier je nedavno pustio didaktici da porazi njegove ideje, a Cronenberg ostaje cool. Zna da nas nasilje u filmovima pali: ljubimo se na pucnjavu. Ima nešto nevjerojatno uzbudljivo u Tomovu herojstvu, toliko uzbudljivo da je i zarazno, prvo se sin usprotivi nasilniku, a nešto kasnije gledamo scenu intenzivnog i grubog seksa u kojoj Tomova žena zarađuje masnice. No, ima tu i nečeg nepovratnog i razornog.

Film se mogao zvati i Povijest Amerike, ali tada se Cronenbergova umjetnost i svrha ne bi mogli nazvati ideologijom. I dok je film očito smješten u mali američki gradić (na granici između Ontaria i Indiane), nestvarnost mjestašca otprva ukazuje na to da se ova priča ne odvija ovdje i sada, već u preslici svijeta koja uvelike podsjeća – zamislite – na film. Cronenberg, Kanađanin, cilja na ovu zemlju, zasigurno. Ali jednako tako cilja i na našu ovisnost o nasilju u filmu, o tim zavodljivim samoopravdanjima koja nam služe da uveličamo sebe i koja prodajemo svijetu. No, da stvar bude još perverznija, što se u filmu više nasilja pojavljuje – s vremenom krv odlazi sve do Philadelphije – to Tom i njegova obitelj postaju realniji. Ubija, dakle jesu.

To zvuči mnogo mračnije ili u najmanju ruku mnogo bezdušnije mračno nego ono što ovaj pametni, dovitljivi i često urnebesno duhovit film prikazuje. Ukrašen demonskim humorom (znak "živi mamac" na mjestu ubojstva), uz izvrsne izvedbe svih glavnih glumaca, uključujući i ugodno iznenađenje, Williama Hurta, koji poslije u filmu izvodi prekrasan umjetnički performans, Povijest nasilja je naišao na Cronenberga u izvrsnoj kondiciji. Malo je suvremenih redatelja koji znaju više o erotizmu nasilja u filmu od ovog filmaša koji jednom scenom može zavrtjeti glavom i ubrzati puls. Još manje redatelja priznaje da izraz "to je samo film" nije samo znak nepovjerenja, već i izraz lažne utjehe. Filmovi, kaže Cronenberg, stvaraju značenje: zabavljaju, dakle jesmo.

S engleskoga prevela
Sandra Palihnić

Objavljeno u Philip Lopate, ur. American Movie Critics. An Anthology from the Silents Until Now. The Library of America, 2008.

KENT JONES

O ljubavi i gradu

— Wong Kar-wai *In the Mood for Love*

Ono što njegove filmove čini posebnima, i ono što Wong Kar-waija čini filmskim Jimijem Hendrixom, jest način na koji je svaki emotivni ton stopljen s vrtoglavom bojom i pokretom gradskog života

Govori se da je Wong Kar-wai svojom najnovijom urbanom fantastikom o dvoje susjeda čiji su supružnici ljubavnici, filmom Raspoloženi za ljubav (In the Mood for Love), učinio pomak u odnosu na dosadašnji rad. Za ljubitelje je to dobrodošao povratak kontemplativnom tonu iz filma Divlji dani (Days of Being Wild) iz ranije melankolične faze. Istina. Ovdje je kamera smirenija negoli je to slučaj s taktilnim subjektivnim kadrovima snimanima iz ruke u prethodnim filmovima, a ono što mu je zajedničko s Divljim danima je viskontijevsko uranjanje u ambijent i običaje Hong Konga iz ranih šezdesetih. Ali po svemu drugome je novi film potpuno dosljedan redateljevoj putanji od Chungking Expressa.

Posebice posljednjih nekoliko filmova podsjeća na izlete u otkrivanje opasnog međuljudskog prostora na kojima redatelj okida živopisne fotografije emotivnih barijera. Wong Kar-wai je usavršio mrežnu tehniku koja kao da u isto vrijeme zadire u i juri pored strategija izbjegavanja i igranja igrica koje ponavljaju usamljeni pojedinci i parovi (ponekad se čini da se radi o zdravijem, senzualnijem Egoyanu). Nimalo neuobičajeno za modernog redatelja, pokazuje manje sklonosti prema emocionalnoj gradaciji i razvoju nego prema grubom, oštrom portretiranju emocija kao radnji. Njegovi filmovi sačinjeni su od trenutaka koji kao da su istrgnuti iz vremena, kao da ih je skoro propustio.

Ono što njegove filmove čini posebnima, i ono što Wong Kar-waija čini filmskim Jimijem Hendrixom, jest način na koji je svaki emotivni ton stopljen s vrtoglavom bojom i pokretom gradskog života. Kao filmašu grada nema mu ravnoga. Grad doživljava kao nešto više od dokaza zapadnjačke infiltracije (Edward Yang), od fizičke cjeline koja ima utjecaj na čovjeka (Tsai Ming-liang), ili romantičnog spremišta snova (Woody Allen). Doživljava ga – bez imalo krivnje – kao prirodno stanje suvremenog čovjeka, koje se kreće pravilnom brzinom, a smiren ritam seoskog života smatra prošlošću. I baš poput Hendrixa koji nikad ne ostaje bez trikova, efekti se pretapaju jedan u drugoga nemjerljivom tečnošću; a gledatelj/slušatelj nakratko otputuje u raj. U trenucima poput ubrzane vožnje Tonyja Leunga nadzemnim vlakom kroz svjetlucavu noć Taipeija na kraju filma Sretni zajedno (Happy Together), pitanja predočavanja nestaju i gledanje filma vodi k čistoj ekstazi. Poput Tarantina i Wendersa, druge dvojice redatelja s karakterističnim vizualnim stilom, Wong Kar-wai neprestano stremi prema nebu, ispaljujući svoj jedinstven, moderan oblik filmske ljepote iznad filmske priče poput vatrometa. Ono što ga čini uistinu iznimnim redateljem činjenica je da njegov spoj brzine, boje i vizije, uvijek povezan sa željom, diktira i formu i temu njegova djela.

Fluidnost je još uvijek prisutna u navodno “klasičnom” Raspoloženi za ljubav, baš kao što je i spajanje emotivnog i fizičkog (u smislu urbanog) prostora. Ovaj put redatelj nalazi brza rješenja za etiketu, uglađeno ponašanje, pristojnost, zatomljene osjećaje, koji su brzo ali živopisno opisani. Vrlo rano gledamo upečatljivu scenu (jednu od mnogih) u kojoj gđa Su, Maggie Cheung, sjedi u punoj sobi svojih susjeda, u pčelinjaku aktivnosti, i ležerno čita novine. Na licu joj je lažan osmjeh kako bi odala dojam mira. Drži se uspravno, leđa su povijena i jedva da dotiču naslon stolice. S druge strane, nosi haljinu u kojoj je praktički nemoguće osjećati se udobno.

U svijetu Hong Konga 1962. godine, koji je toliko prenapučen da ljudi iznajmljuju sobe u stanovima parovima srednjeg staleža, i u kojem stariji motre na mlađe poput jastrebova s kulturalno predodređenim autoritetom, izgled je itekako važan. Izolirajući male fizičke događaje u hodnicima, sobičcima, restoranima, uredima, na ulicama, film izravno pogađa osjećaj da uvijek treba staviti dobru masku, biti na oprezu da ne razočarate druge. Ovaj put gledatelja ne vodi divan nemir kamere (najbolje prikazan 1995. godine u Palim anđelima) ili vizualna shema koja podsjeća na Polaroid, a koja je dosegnula vrhunac u Sretni zajedno.

U tome je filmu kamera Chrisa Doylea nagoviještala veseliji, moderniji kolorit Roberta Franka (Doyle je jedan od dvojice snimatelja navedenih u špici filma Raspoloženi za ljubav, a pitanje je koliko je njegovoga preživjelo do posljednje verzije). Međutim, Wong Kar-waijeva vizualna glazba nije nestala – ona je samo izraženija ovaj put, više ritmična nego melodična. Film se kreće eliptičnom potajnošću. Vrlo je često boja odjeće koju nosi Maggie Cheung jedini znak da je vrijeme prošlo: nosi istu haljinu mandarinskog stila, ili cheongsam, kroz cijeli film, i ukoliko se ne prati pažljivo, možda se neće ni primijetiti da promjena iz plave u crvenu ili zelenu upućuje na to da su prošli dani, tjedni, ponekad mjeseci.

Ta strategija svaki trenutak čini emotivno važnim. Kad gledate Cheunginu gđu Su i gospodina Chowa Tonyja Leunga, počinjete se pitati: koliko toga se promijenilo s vremenom, a koliko toga je ostalo isto? Koliko će puta ovi dragi, pošteni, samozatajni ljudi nadomjestiti svoju čežnju – za supružnikom, jedno za drugim, za emotivnom slobodom – još jednim ritualnim odlaskom u lokalni dućan s brzom hranom nakon kojeg slijedi samotna noć? Svaki Wong Kar-waijev film dragocjen je na svoj način. Ovaj je skučeniji u pogledu prostora (gotovo sami interijeri) i vizualnog fokusa nego bilo koji drugi. U prošlim je filmovima bilo uzbudljivo pitati se gdje će kamera sljedeće sletjeti, bila je uzbudljiva spoznaja da će scena vjerojatno završiti u prostornoj konfiguraciji koja će se bitno razlikovati od one u kojoj je započela. Velik dio filma Sretni zajedno također se odvija u zatvorenom prostoru, ali Doyleova kamera pronalazi toliko čuda da se gledatelju interijer čini prostranim poput prašume. U Raspoloženima za ljubav kamera je smirena te mora neprestano ponavljati iste subjektivne kadrove kod radnji i ponašanja koja se ponavljaju poput glazbenih refrena – Leung i Cheung kucaju jedno drugome na vrata, razgovaraju sa supružnikom onog drugog koji je izvan kadra, Leungova žena koja se letimično pojavi iza pregrade hotela u kojem radi, Cheung silazi niz stepenice dućana s brzom hranom i briše znoj sa čela.

Ali čak je i unutar zatvorenih simetrija na filmu (koje zamjenjuju Wong Kar-waijev žaloban voice over kao sredstvo strukturiranja) svaki kadar samozatajno uzbudljiv. Cheung prolazi rukom preko suprugovih leđa dok on igra mahjong, zatim mu sjeda na rub stolice, u usporenoj snimci: tužan, graciozan trenutak u kojem linija njezina tijela odaje ženu koja preuzima ulogu brižne supruge koja se divi svom supružniku. Paleta boja možda je suženija nego u prethodnim filmovima (mnogo je sive, bijele i bež, s debelim potezima crvenom), ali svaki predmet sjaji življe nego ikada dosada. U dramaturškom smislu Raspoloženi za ljubav ne razlikuje se mnogo od Sretni zajedno u kojem su kadrovi jednako puni, slučajni i improvizirani. Ponovno je struktura tema i varijacije; ponovno je fokus na nesreći ljubavnog para.

Raniji se film bavio dvjema mušičavim dušama koje su bile u dilemi da li da ostanu skupa ili da se raziđu. Novi film tematizira dvoje ljudi koji su svoje identitete izgradili na temeljima ljubaznosti, koji se odjednom nađu nasukani i ovisni jedno o drugome, ali koji su u konačnici previše zakočeni da bi se prepustili romansi. I dok je Sretni zajedno većinom sačinjen od Liu-faiova i Ho-pingina plesa predanosti i odbacivanja, Raspoloženi za ljubav prepušten je plesu čežnje i straha gospodina Chowa i gospođe Su koji je zanimljivo izlomljen pomoću neobičnog dramaturškog sredstva: oboje preuzimaju ulogu supružnika onog drugog, kako bi shvatili vezu, ili možda (namjerno? nesvjesno?) u nju ponovno unijeli dinamiku. Svi su drugi likovi – Li-zhenin šef ženskar, Chowov bezbrižni prijatelj, glasna stanodavka (”Mlade žene ne bi smjele biti vani tako kano – ljudi će se početi pitati“) – sateliti, a supruga i suprugu gotovo i ne vidimo, njihovi glasovi u offu daju ritam filmu koji više podsjeća na prekrasnu glazbenu improvizaciju nego na naraciju – Wong Kar-waijev Blue in Green.

U oba je filma oslonac na jednom liku. Sretni zajedno je Leungov film, ali Raspoloženi za ljubav pripada Cheung koja obasjava film kao što polarna zvijezda obasjava zimsko nebo. Cheung je jedna od rijetkih suvremenih glumica koja svoju fizičku ljepotu shvaća kao sredstvo izražavanja i koja ima inteligenciju i intuiciju da je može odvesti u pravom smjeru. Potiskivanje je često portretirano na filmu, ali rijetko kada tako cjelovito i snažno kao u ovom.

Glumiti za Wong Kar-waija cjelovito je iskustvo – budući da nema scenarija, glumci i redatelj stvaraju u isto vrijeme likove, dramaturški luk te novi izražajni rječnik. Cheung i Wong Kar-wai okarakterizirali su Su Li-zhen tako graciozno i laskavo kako nismo mogli ni zamisliti. Odjeća čini Li-zhen čak i više nego Leung Chowa, kose pune gela i u besprijekornoj građanskoj odjeći: odjeća diktira njene kretnje i krutu napetost kojom nadomješta bijes i želju. Cheung je svjesna da se mašinerija potiskivanja ne može tako lako otkriti, već samo nazrijeti kroz težak napor kojeg lik koji tumači ulaže u to da nastavi dalje (usporedbe radi, Leung ponekad igra ulogu gospodina Poštenjaka previše naglašeno). Ona razumije da ima nešto tužno u tome da si ”dobra osoba“. U jednom kasnijem trenutku uokvirena je prozorskim okvirom, precizno kao što je Dietrich bila uokvirena sjenama u završnoj molitvi u Shanghai Expressu. To je portret ljepote na usluzi nezahvalnu cilju: navući veo preko srca koje se žrtvovalo za sreću drugih. Gluma Maggie Cheung uistinu je vrhunska i može samo posramiti toliko razvikanu nagradu za najbolju glumicu u Cannesu.

Raspoloženi za ljubav razlikuje se od Sretni zajedno po nedostatku fokusa i završetka. Što se novi film više odmiče od ključne dileme iz natrpanog stana, to raspršeniji postaje. Chowov odlazak u Singapur čini se nemotiviranim, baš kao i Li-zhenin tajni posjet njegovu stanu dok je on na poslu. To je krajnja ”skoro situacija“ u filmu, završnica cijelog niza ”skoro“ intimnih trenutaka u kojima osjećaj za ispravnost pobija strasti. I to bi bilo savršeno kada bi ovo bio samo još jedan film o dvoje ljudi koji ne spavaju zajedno. Međutim, podosta je složenih slojeva među ovim likovima. Jesu li zaista zaljubljeni jedno u drugo? Ili su zaljubljeni u idealizirane predodžbe o svojim supružnicima koje projiciraju jedno na drugo? Ili su samo prijatelji koji dijele potrebu za ljubavi i društvom u

apstraktnom smislu? Film razmatra sve ove mogućnosti i na svom vrhuncu ukazuje na to da sve one paralelno postoje. Ovaj delikatan, i ne baš kratak susret, koji su i Chow i Li-zhen vjerojatno davno zaboravili (postoji snažan osjećaj da se sva radnja pamti – taj osjećaj je povezan s neprekidnim kretanjem prema naprijed u filmu), zaslužuje da ga se izvuče iz pepela vremena, na isti način na koji je i sama priča prosijana iz beskrajnih mogućnosti koje je Wong Kar-wai odbacio tijekom epskog snimanja. Sve je tu, ali potrebno je malo otmjenog intelektualnog rada kako bi se povezalo. Pred kraj, kada smo već skočili u nesretnu 1967. godinu, Li-zhen se vraća u svoj stari stan s djetetom.

Nekoliko mjeseci poslije Chow dolazi u posjet njihovoj nekadašnjoj gazdarici koja je otišla u Ameriku. Rečeno mu je da u njezinu nekadašnjem stanu sada živi žena sa sinom. Ne razmišljajući o tome, odlazi. Taj skori susret je izlizan i instantan način na koji se publici lomi srce, a u ovom filmu djeluje neprikladno – kad bi se ponovno sreli, što bi rekli jedno drugome? Bi li spavali zajedno? Ili bi i dalje bili pristojni? A što se tiče kode, kada Chow svoje tajne šaptom prenosi napuštenu hramu Angkor Wata, to i nema neku težinu (nevjerojatno, ali postoji i "Reci svoju tajnu" sekcija na službenoj web-stranici filma).

Neki smatraju da su prostorne, geografske i ritmičke promjene izvrsne. Meni se čini da se radi o neuspješnoj verziji izleta kroz Taipei iz Sretni zajedno, jednako promašeno kao što je promašen bio i predložak po pitanju novca. Na neki način Raspoloženi za ljubav nastoji ponoviti slično improviziranu završnu formu filma Sretni zajedno: dinamika jednog para zamijenjena je dinamikom drugog; Hong Kong uoči lipnja 1997. godine postaje Hong Kong uoči Kulturne revolucije i rata u Vijetnamu; podzemna željeznica u Taipeiju postaje kambodžanski hram; slapovi Iguazú odgovaraju tajnim čežnjama zaključanima u srcu Li-zhen, ali čežnjama koje odaje njezin odviše elokventan govor tijela i žaloban pogled. Ali, ako je ideja povratka kući odjeknula u geografskom dislociranju u Sretni zajedno, ideja napuštanja nije postignuta istim sredstvom u Raspoloženi za ljubav u kojem bi prikladnija završnica bila staccato pokret, nagli prekid. S druge strane. Zašto se žaliti? To je najviše što film može postići u pogledu intoksikacije, nijansiranja i osjećaja tuge.

Prošlo je već neko vrijeme otkako je Wong Kar-wai prvi puta bacio čari urbane melankolije na najpustolovnije američke ljubitelje kina. Kada je sredinom devedesetih iznjedrio Chungking Express, imali ste osjećaj da nalazite svjež signal na novoj frekvenciji: njegov način snimanja kao da je bio navođen zavodljivom potrebom da poveže točke gledišta redatelja, snimatelja, usamljena junaka, gledatelja i ekrana u super osjetljivu jedinku. Wong Kar-wai izvrsno je surađivao s Chrisom Doyleom (ustvari je tu i treći, manje razvikan tihi partner: scenograf William Chang). Mladi redatelji diljem svijeta htjeli su raditi s Doyleom – ali i mnogi stariji. Njegova je filmska slika imala osobnost, pa čak i vlastiti um. Zaljubljeniji početnici htjeli su biti Wong Kar-wai, zgodan tip koji nosi sportske košulje u raznim bojama i vječito se smiješi iza tamnih naočala, koji filmove radi u letu polazeći isključivo od inspiracije, poput slikara, kipara ili koreografa.

Sada, 2000. godine, njegova je modernost stvar prošlosti, imitatori koji su htjeli usavršiti efekt zamućenog pokreta Chungking Expressa došli su i prošli, a Wong Kar-wai nije postigao učinak kakvom smo se svi na-

dali na američkom tržištu: to je tajna koju ljubitelji kina nikad nisu htjeli držati za sebe. Za one koji vole njegove filmove teško je odvojiti filmove od legendi koje su u pozadini: suludi planovi financiranja, beskonačna snimanja, strpljiva i predana ekipa, sati i sati snimljenog, a poslije odbačenog materijala, maratonske montaže radi rokova Cannesa. Teško je ne sagledati svaki film kao krajnji rezultat dugog, herojskog poduhvata. A priče i mitovi nadahnjuju ih određenim interaktivnim sjajem. Negdje postoji još neki svemir u kojem je lik koji tumači Stanley Kwan u Sretni zajedno živ i zdrav i u kojem su se Maggie Cheung i Tony Leun prepustili strastima. Siguran sam da su ti trenuci i likovi jednako potpuno ostvareni kao i oni iz završne verzije filmova. Riječ je o odviše velikodušnom umjetniku koji skuplja ukrasne note, a svojim gledateljima daruje gotove filmove i sage o njihovu nastanku.

S engleskoga prevela
Sandra Palihnić

Objavljeno u Philip Lopate, ur. American Movie Critics. An Anthology from the Silents Until Now. The Library of America, 2008.

NATHAN LEE

Uhvatiti predatora

— David Fincher *Zodiac*

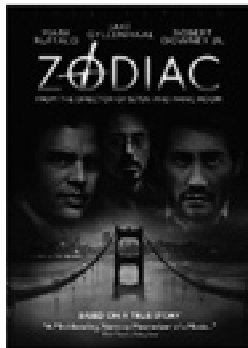
Film o serijskom ubojici koji ustvari nije o serijskom ubojici, policijska istraga koja više govori o psihologiji postupka, nego o čovjeku koji je predmet istrage. Zodijak je zapanjujuće složen informacijski sustav izložen radi našeg promatranja. To je epska priča, refleksivna analiza o tome kako jedan luđak pokreće lavinu podataka koja uskovitla i potopi tri različita entiteta: medije, policiju i život jednog čovjeka

U nezaboravnom Zodijaku ističu se tri kadra. Prvi vidimo vrlo rano i predstavlja vrhunac živahnog uvoda u jedno od primarnih mjesta radnji u filmu, urede redakcije San Francisco Chroniclea. Klizeći hodnicima mekoćom koju biste i očekivali od redatelja, Davida Finchera, i snimatelja, Harrisa Savidesa, kamera prati predmet u pretrpanim poštanskim kolicima. Prvi je kolovoza 1969. godine. Stiglo je prvo od mnoštva pisama i kriptograma koje će serijski ubojica koji se naziva Zodijak poslati na adresu novinske redakcije.

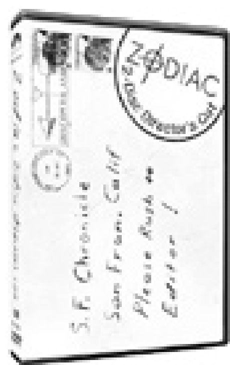
Drugi je kadar, snimljen iz helikoptera ili možda digitalno složen, pogled iz zraka na taksi koji vozi San Franciscom. Počevši od križanja Ulice Mason i Ulice Geary, kamera iz ptičje perspektive slijedi vozilo do križanja Ulice Washington i Ulice Cherry, a u tom trenutku putnik, Zodijak, ubija vozača, Paula Steina. Glazbena pozadina ove sekvence, uobličene nizom prijelaza čija je svrha prelomiti prostor, bestjelesni su glasovi koji dopiru s radijske emisije kojoj je tema čovjek – medijski fenomen – koji je strah i fascinacija grada.

Treći kadar, koji stiže negdje na pola filma, analizira temu prvih dvaju kadrova i samog Zodijaka: odnos čovjeka i medija. Prošlo je nekoliko godina; broj žrtava je narastao; pisma su se nagomilala. Inspektor za umorstva, Dave Toschi (Mark Ruffalo), i njegov partner, William Armstrong (Anthony Edwards), nisu uspjeli pronaći osumnjičenika unatoč uloženim naporima. Kamera ih slijedi kroz urede Policijske uprave San Francisca, druge ključne lokacije u filmu. Vidimo gomilu slova, fraza i simbola iz Zodijakovih pisama, glavni likovi doslovce su uronjeni u tekst, što dosad nije dalo nikakve rezultate.

Toliko zasad: Slijedi još mnogo toga. U trajanju od preko dva i pol sata, ovaj nemilosrdno brz film nabija svaku minutu maksimalnim brojem detalja. Vrtoglavo zgusnut, krajnje zamršen, Zodijak je, odmah iza JFK-a, policijska istraga natrpana najvećim brojem podataka, mada suzdržaniji u pogledu teoretiziranja. Scenarij koji je detaljno razradio James Vanderbilt adaptacija je nekoliko knjiga Roberta Graysmitha (kojeg ovdje tumači Jake Gyllenhaal), karikaturista u Chronicleu koji se uhvatio slučaja Zodijak i na kraju od njega napravio svoje životno djelo. Sve je uspoređeno s provjerljivim izvorima, a zatim uprizoreno na krajnje vjeran i precizan način; primijetite kako se Fincher opire dramatizaciji događaja iz Steinova taksija držeći se svog poznatog puta prikazivanja. Posljedica je ples empirizma, monumentalno štrebersko veličanje ispitivanja činjenica, nagađanja, izvođenja zaključaka, provale kodova, bilježenja, vještačenja, grafologije, analize otisaka prstiju, ishođenja sudskih naloga, svjedočenja, telefonskih poziva, novinskih izvješća. “Imao sam osjećaj da sam zapeo na tri sata u arhivu”, žalio se gledatelj. Upravo tako!

Zadivljujuće ostvarenje koncentracije, Zodijak je potpuno zreo trijumf iz razloga koji nas ponovno dovode do onog trija najupečatljivijih kadrova. Njihovo eksplicitno majstorstvo nadilazi vizualni domet filmova poput Sedam, Klub boraca ili Soba panike. Mehaničan kakav zna biti, Fincher brine i za dramatiku: snažni osjećaji, raspleti, pompoznost, kićenost. Zodijak se, s druge strane, odvija staloženo poput dvanaestotonske suite za glasovir, kreće se distanciranom, matematičkom preciznošću sposobnom za različitosti i nijansiranje, a koju kontrolira stroga disciplina. To je film koji ne podiže glas jer mora govoriti jasno i pozorno. Ima nevjerojatno puno toga za reći.

Ako pitate Finchera, reći će vam da je samo htio ispričati strašno dobru priču. Misija ostvarena. Međutim, njegova nepretencioznost i odluka da iznese činjenice na najekonomičniji i najobjektivniji mogući način daju Zodijaku integritet. Kao kriminalistička saga, novinska drama i povijesno svjedočanstvo sasvim dobro funkcionira, a kao alegorija života u informacijskom dobu, film me oduševio.

Medij je poruka u Zodijaku. To znače ona tri kadra i zato su prikazana s dodatnim retoričkim naglaskom; Zodijak nikad ne dobiva subjektivan kadar koji bi zgrabio pozornost gledatelja, ali zato njegova pisma dobivaju. Film o serijskom ubojici koji ustvari nije o serijskom ubojici, policijska istraga koja više govori o psihologiji postupka, nego o čovjeku koji je predmet istrage. Zodijak je zapanjujuće složen informacijski sustav izložen radi našeg promatranja. To je epska priča, refleksivna analiza o tome kako jedan luđak pokreće lavinu podataka koja uskovitla i potopi tri različita entiteta: medije, policiju i život jednog čovjeka. Zodijak vraća film o serijskom ubojici njegovim korijenima iz filma M Fritza Langa koji je jednako posvećen tehnologiji, simbolima, prostornim obrascima, komunikacijskim sustavima.

Svatko tko očekuje da će ga proći trnci kao za gledanja Sedam ili psihološku dramu Grand Guignola duboko će se razočarati. Međutim, ono što je zajedničko ovim filmovima jest poimanje zlikovca kao neizostavne manifestacije uzburkanog duha vremena. John Doe iz Sedam želi kazniti pokvaren i apatičan moderni svijet kroz neku vrstu radikalne instalacije / umjetničkog performansa; publika koja razumije i koja je šokirana njegovom razornom smionošću ključna je komponenta tog projekta. Njegova je provokacija u osnovi izrazito uvrnuta potreba za publicitetom. “Radi se o duševno bolesnim ljudima,” opirao se Brad Pitt, gnjevna usijana glava. “Radi se o ljudima koji su jebeno ludi.” “Ne, ne radi”, odgovara mu Morgan Freeman, detektiv zasićen životom. “Radi se o svakodnevnom životu.”

Ako ga usporedimo s kolegama iz kategorije filmova o serijskim ubojicama, Zodijak je djelomično podbacio. Njegova snaga proizlazi iz marketinga upotpunjenog kićenim logotipom. “Kod Zodijaka nas ne zapanjuje to što je on činio, već način na koji je uzburkao javnost”, komentira Fincher. “Sama slova su čudesan grafički primjer. Ne možemo maknuti pogled s njih. Ona su razlog zbog kojeg još uvijek govorimo o tom tipu, a ne broj žrtava.” Poput Johna Doea iz filma Sedam, Zodijak je motiviran publicitetom; najintrigantniji detalj u cijeloj priči nije ono što je učinio razmjerno malom broju provjerenih žrtava, već vjerojatnost da je preuzimao odgovornost za umorstva o kojima bi čitao u novinama. “Što sigurno znamo o Zodijaku?”, pita lik na kraju filma. “Da čita Chronicle.”

To objašnjava zašto Zodijak manje zadire u unutarnji svijet svojih likova, a više promatra njihove operativne uloge u širem fenomenu. Fincher zakida gledatelje za snažnog glavnog junaka s kojim bi suosjećali. Možemo reći da je u najmanju ruku u jednakoj mjeri zainteresiran za žuto-sivu shemu ureda redakcije Chroniclea kao i za psihološko nijansiranje glavnih junaka. “Fincher boja ljudima”, žalio se Gyllenhaal nedavno za The New York Times. “Teško je biti boja.” Ne znači to da je Zodijak nehuman, već samo da jednaku pozornost pridaje cijelom platnu, velikoj slici; radi se o panorami, a ne o portretu.

Domišljata filmska priča kakvu već dugo nismo vidjeli, Zodijak je strukturiran u tri dijela a da nije prilagođen konvencionalnom slijedu filmske priče u tri čina. U prvom dijelu detaljizirani su učinci Zodijaka na medije, filtrirani kroz iskustva Graysmitha i Paula Averyja (Robert Downey Jr.), iscrpljenog reportera zaduženog za praćenje priče. Prvi dio završava tako da ubojica medijima razbija osjećaj nedodirljivosti: Zodijak šalje osobno Averyju pismo i komad tkanine natopljene krvlju.

Drugi dio bavi se policijskom istragom u kojoj mnoštvo indikativnih dokaza upućuje na Arthura Leigha Allena (John Carroll Lynch) koji je bio osuđen za zlostavljanje djece, a sada radi u naftnoj rafineriji. Zodijak uvjerljivo ukazuje na njegovu krivnju premda je mehanizam zlodjela ovdje važniji od pitanja tko je stvarni počinitelj. Dok je prvi dio razmatrao manipulaciju medijima, drugi dio ocrtava granice mogućnosti provedbe zakona, ograničenja tijekom policijskog postupka kojemu je suđeno da ostane neriješen. Taj dio završava premijerom Prljavog Harryja 1971. godine, filma koji utjelovljuje sve mitove Zodijaka. “Uhvatit ćete ga”, kaže Graysmith Toschiju u predvorju. “Ne”, odgovara ovaj rezignirano. “Već su počeli praviti filmove o tome.”

Do ulaska u treći dio opseg informacija nas već iscrpljuje – a to je i smisao. Zodijak završava Graysmithovom manijom za pronalaženjem istine koja ne jenjava. Tek sada, gotovo dva sata od početka priče, dolazimo do prepoznatljive ljudske priče. Odgađanje tog trenutka jedan je od Zodijakovih najpametnijih poteza; do trenutka kad nas se baci u Graysmithovu dramu već smo zatrpani informacijama gotovo u jednakoj mjeri kao i on sam.

Toschi samo nominalno ostaje na slučaju. Avery je otišao u mirovinu, živi na brodu, posvećen alkoholu. Graysmithovu upornost nalazimo zadivljujućom i neshvatljivom. Kao i uvijek, Zodijak uzima danak. Gđa Graysmith (Chloë Sevigny) ostavlja Roberta u stanu zatrpanom “Zodijakovim sranjima”; način na koji je izuzeta iz priče od prvog zajedničkog izlaska do prekida možda se čini žanrovskim klišeom, međutim to daje savršen otrovni smisao filmu s odličnim osjećajem za izostavljanje.

U završnom dijelu, kako se usmjerava na procese jedinstvene svijesti, Zodijak, taj ožiljak koji se i dalje osjeća, funkcionira kao film o vlastitom procesu. Graysmithova opsesija odražava se u Fincherovoj; film žustro nastavlja skupljajući još činjenica, otkrivajući nove veze, zadirući dublje u labirint, hvatajući duha. Redateljeva verzija bit će čudesna– i nepodnošljiva.

Zodijak pokriva više žanrova. Termitska umjetnost par excellence, Zodijak ruje zbog rovanja samog, fasciniran svojim detaljima poput Lynchova Unutarnjeg carstva. Oponaša izgled 35-milimetarskog filma, ali je prikladno, i možda neophodno, proizvod high-def-video imaginacije. Film funkcionira poput skenera koji se neprekidno kreće naprijed-nazad i skuplja, filtrira, digitalizira i pohranjuje širok spektar analognih enigmi. Naslov je mogao biti i A Scanner Darkly.

“Kraj je za mene bio”, kaže Fincher, “uvijek. U kojem trenutku možeš reći da si gotov za danas, Roberte?” Film završava izlaskom Graysmithove knjige o Zodijaku, završnim preokretom u teoriji o Arthuru Leighu Allenu i setom titlova koji ponovno preokreću tu teoriju. Za Graysmitha Zodijak i dalje živi. Autor nam se javio na telefon iz San Francisca i spomenuo Shooting Zodiac (Snimanje 'Zodijaka'), knjigu koja govori o produkciji Fincherova filma koju upravo dovršava.

S engleskoga prevela
Sandra Palihnić

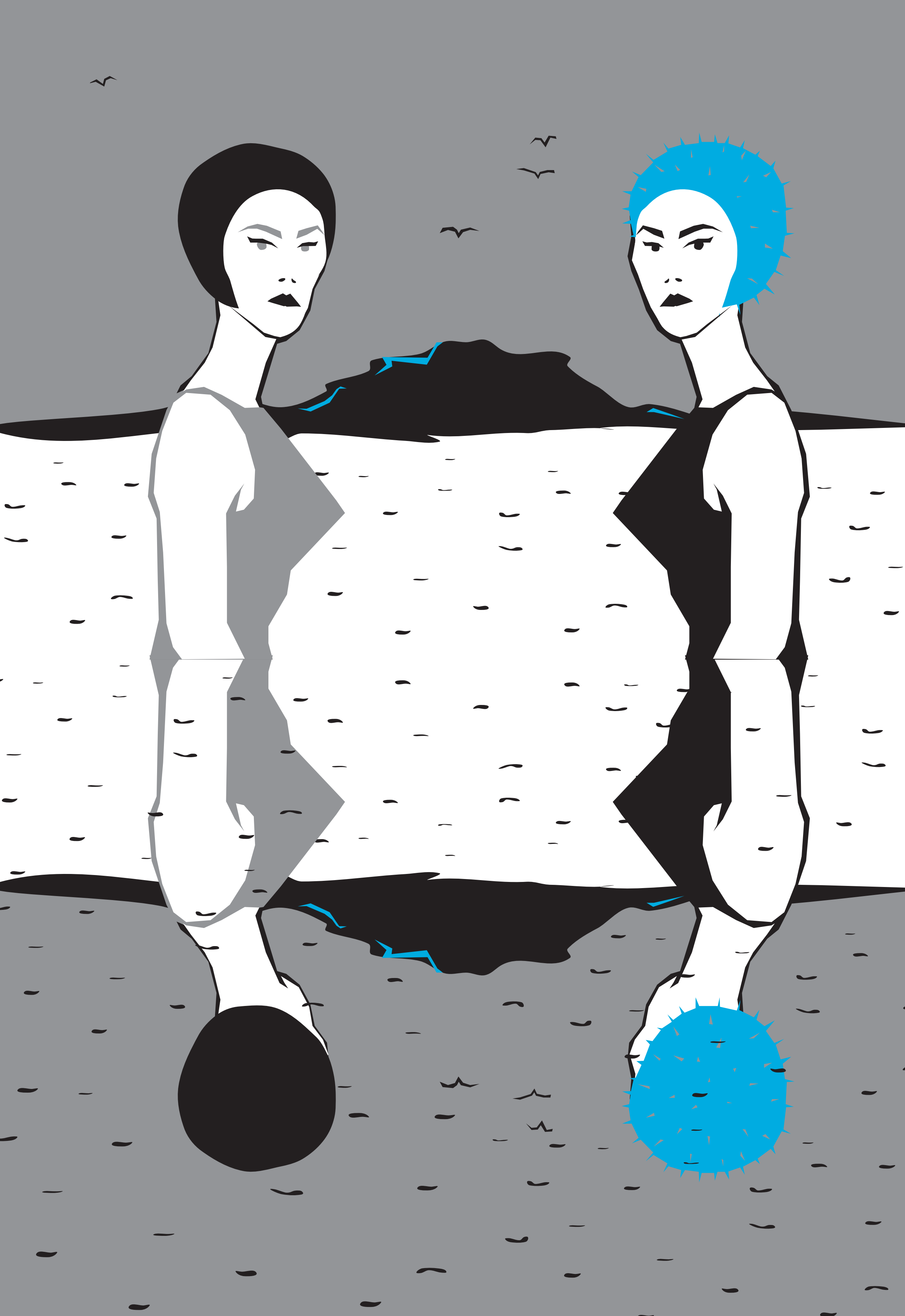
Objavljeno u Philip Lopate, ur. American Movie Critics. An Anthology from the Silents Until Now. The Library of America, 2008.

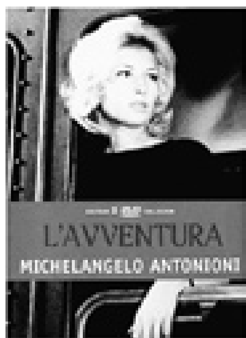
STANLEY KAUFFMANN

Avantura

— Michelangelo Antonioni *L'avventtura*

Izvor Bergmanovih filmova je misticizam: je li odnos Bog-čovjek i dalje održiv? Čini se da je Antonionijev odgovor na to pitanje niječan; smatra da se čovjek mora ili naučiti pouzdati u sama sebe ili raspasti; nada se mogućnosti nade

STANLEY KAUFFMANN: Avantura
(Michelangelo Antonioni: *L'avventura*)

Michelangelo Antonioni talijanski je redatelj koji je upravo režirao svoj sedmi film i koji je toliko cijenjen izvan svoje zemlje da je u Londonu već bio organiziran festival Antonionijevih filmova. U jedanaest godina redateljeve karijere nijedan film nije bio prikazivan u tom gradu. Međutim, napokon stiže Avantura, njegovo šesto djelo.

Već u prvih deset minuta postaje jasno da se radi u djelu oštroumnog, nemirnog, nadarenog umjetnika koji nam se obraća kroz finu srž svoje umjetnosti. Čak nam se može i "svidjeti" film, no prvih deset minuta upućuju na to da je to za ovaj film manje važno. "Sviđa" nam se Maurice Chevalier, no "sviđa" li nam se Wozzeck ili No Exit? Ako je odgovor da, tim bolje, no unaprijed znamo da je to nevažno za njihovo postojanje.

Ne želim reći da je Avantura neugodno ili nezanimljivo iskustvo: želim samo reći da ne izlazi na pozornicu poput djevojke koja pleše i pjeva u zboru, sa smiješkom na licu, kako bi postala hit.

Radnja je smještena u današnjoj Italiji. Anna, bogata Rimljanka, u ljubavnoj je vezi sa Sandrom, arhitektom od oko četrdeset godina. Odlaze preko vikenda na jahtu – zajedno s Claudijom, Anninom bliskom prijateljicom – kao uzvanici razuzdane princeze. Brod pristaje na mali otok sjeverno od Sicilije kako bi se gosti okupali, a Anna, promjenjiva raspoloženja i potištena, nestaje. Bezuspješno pretražuju otok; Claudia i Sandro prenoće na otoku u društvu pastira, a ostali odlaze obavijestiti policiju.

Sada se fokus pomiče. Kao i u Gospođi Bovary (primjerice), opažamo da je glavni lik iz uvoda iskorišten samo kako bi nas uveo u srce priče, i jednom kad nas je ondje doveo, on se povlači. Annu više ne vidimo. Sandro se sve više mora prisiljavati da izgleda zabrinuto i da je traži; Claudija je sve uznemirenija jer njezinu iskrenu zabrinutost za prijateljicu istiskuje latentna želja za Sandrom i podsvjesno shvaćanje da ga sada može imati. Prije nego napuste otok – manje od dvadeset četiri sata kasnije – Sandro je poljubi i ona shvati je da joj je drago da Anne nema.

Međutim, i dalje treba poduzeti određene korake. Svi odlaze na Siciliju slijedeći blijed trag koji ukazuje da je Anna možda pobjegla s nekim ribarom. Sandro, u pratnji Claudije, još nekoliko dana posvećuje sve besmislenijoj potrazi. Tijekom potrage Sandro i Claudija postaju ljubavnici te se susreću s princezom hedonisticom i njezinim društvom na svom putu za južnu Siciliju. Film završava u raskošnom hotelu u Taormini; Sandro je već bio nevjeran, a Claudija mu je već oprostila. Bolje rečeno, prihvatila je ono što su morali prihvatiti kako ne bi cijeli život proveli u suzama, svađama, besmislenoj borbi protiv svojih naravi te moralnih sklonosti njihova vremena. Pomirili su se s time što jesu.

Oko te spore lutajuće potrage za izgubljenom djevojkom, koja je ustvari Claudijino otkrivanje sebe, Antonioni se vrzma svojom kamerom: viri, slijedi, zastajkuje kako bi se posvetio prostoru jednom kad se isprazni od ljudi. Više se bavi osobnošću, atmosferom i fizičkim svijetom nego dramom; i upravo se zato – ukoliko primijenimo konvencionalne standarde – ponekad čini da je film skrenuo s puta. Međutim Antonioni želi iskoristiti jedinstvenu moć filma koja ga razlikuje od kazališta. Mnogi vrhunski filmski redatelji (poput Vittorija De Sice) kazališno su nastrojeni; Antonioni nije. On želi iskoristiti filmski medij kao takav, baš kao i romanopisac čiji fokus nije na priči već na atmosferi i likovima i za kojega je tekstura proze jednako važna kao i njezin sadržaj.

Prema izričito kazališnim standardima ovaj bi film vješt montažer mogao vrlo lako skratiti – potraga na otoku, posjet napuštenom gradu, poljupci Sandra i Claudije u polju. Međutim kad sve završi, uviđate da bi takvo skraćivanje ubrzalo ritam nauštrb namjere. Antonioni želi da se uviđanja ovog para odviju u vremenu sličnijem realnom nego scenskom. Naravno da se ne radi o stvarnom vremenu jer bismo inače svi morali ponijeti sendviče i dekice; međutim razlika od deset sekundi u sceni je ogroman korak prema reprodukciji stvarnog vremena u odnosu na scenske apstrakcije.

Priča je tipično antonionijevska. Tema je moral višeg srednjeg staleža – ne dovoljno nizak da bi bio stegnut malograđanskim poštenjem i ne dovoljno visok da bi bio podložan načelu noblesse oblige. To su Čehovljevi likovi u današnjoj Italiji; i gledamo ih, baš kao i Čehovljeve likove, kako prezrijevaju prije samog pada. Nije slučajno da se već dio radnje odvija na Siciliji (Siciliji Danila Dolcija! – u kojoj bolest i ukorijenjeno siromaštvo vrište nadomak pozornice). Vrlo važan dio plana je činjenica da se Sandru gadi njegov profesionalni uspjeh koji mu je poremetio mladenačke snove. U razuzdanom skladu sa Sandrovom odlukom da to kompenzira kroz zemaljske užitke u najvećoj mogućoj mjeri, susrećemo princezu i njezina amija koji joj nezainteresirano zavlači ruku u steznik kako bi polaskao sebi i njoj; te mahnitu ženu iznurena muža koja gladno proždire devetnaestogodišnjeg obožavatelja.

Dio ovoga plana je i Sandrovo prolijevanje tinte po crtežu mladog umjetnika te namjerno podbadanje tog podsjetnika na njegovu vlastitu mladost kako bi izazvao tuču, a zatim žurni odlazak u hotel kako bi vodio ljubav s Claudijom i nadomjestio izgubljenu prošlost djelićem sadašnjosti.

Volio bih da nema nekoliko repova (misteriozni brod koji ne vidimo, naznaka da krijumčari znaju gdje je Anna). I volio bih da mogu više pisati o prekrasnim potezima kao što su trešteći kombi iz kojeg dopire popularna pjesma, koja nas i imanentnost suvremene vulgarnosti vodi u Claudijinu spavaću sobu; i da mogu više nego samo primijetiti prekrasnu melankoliju Lee Massari (Anna), osjet života u seksualnom ambijentu koji nam prenosi Monica Vitti (Claudia), privlačnu ali ponešto plitku rezigniranost Gabriella Ferzettija (Sandro).

U ovom filmu Antonioni je daleko od talijanskih neorealista. Ne želi prikazati život kakav jest nego kakvim ga on vidi. U smislu da su njegovi filmovi vrlo osobni s obzirom na gledište i stil te poetični a ne naturalistični, prije ga možemo usporediti s Bergmanom nego s njegovim talijanskim kolegama. Ali, postoji velika razlika. Izvor Bergmanovih filmova je misticizam: je li odnos Bog-čovjek i dalje održiv? Čini se da je Antonionijev odgovor na to pitanje niječan; smatra da se čovjek mora ili naučiti pouzdati u sama sebe ili raspasti; nada se mogućnosti nade.

S engleskoga prevela
Sandra Palihnić

Objavljeno u Philip Lopate, ur. American Movie Critics. An Anthology from the Silents Until Now. The Library of America, 2008.

Neobična banda

— Jean-Luc Godard *Bande à part*

Tuga koja prožima film romantično je žaljenje što više ne možete vjerovati u film u koji ste nekoć htjeli uroniti, postati dio prekrasnog svijeta ljepote i opasnosti s gangsterima koji su vjerovali svojim prijateljima i s kurvama koje se ustvari nikada nisu prodavale. To je tuga u trivijalnosti – u odustajanju od nastojanja da se životu u umjetnosti da smisao. Godard kao da u filmovima govori: samo je ova vrsta nemoguće romanse moguća. Igraš se policajaca i pljačkaša, ali meci te mogu ubiti. Njegovi filmovi postaju zaigrane geste, igre u kojima uspijevaš ili gubiš sliježući ramenima ili sa smiješkom

Jean-Luc Godard htio je publici dati ono što je željela. Sljedeći film trebao je biti o djevojci i pištolju – "Priča s kojom ne možeš pogriješiti i koja će prodati mnogo kinoulaznica." I tako je, poput junaka iz kratke priče The Next Time Henryja Jamesa, počeo raditi na umjetničkom djelu koje je prodalo manje karata nego ijedno dotada. Od onoga što je trebalo biti jednostavan komercijalni film o pljački nastao je film Neobična banda (Bande à part), prikazivan u New Yorku samo tjedan dana 1966. godine.

Dva junaka Neobične bande prvo glumataju junake iz kriminalističkih, nasilnih filmova, a zatim iste uloge ostvaruju i u stvarnom životu. Njihova djevojka, želeći biti prihvaćena, kaže im da se u vili u kojoj živi nalazi novac. I gledamo, u strepnji i zbunjeno, kako njih troje izvode pljačku kao da se to događa na filmu – ili u bajci. Kazneno djelo ne pristaje tim sanjarima niti njihovu miljeu: očekujemo da će nam netko reći je sve to samo šala. Neobična banda je sanjarenje o gangsterskom filmu kakvog bi se studenti u kafiću prisjećali ili planirali – mješavina vrlina gangsterskog filma (odanost, hrabrost) i nevinosti, nemorala i neuravnoteženosti.

Kao da je francuski pjesnik uzeo banalan američki kriminalistički roman i prepričao nam ga kroz prizmu romance i ljepote koju je iščitao između redova; drugim riječima, Godard unosi svoju imaginaciju, ponovno stvara gangstera i njegovu prijateljicu pomoću svoga svijeta asocijacija – vidi ih kao ljude iz pariškog kafića, miješa ih s Rimbaudom, Kafkom, Alisom u zemlji čudesa. Smiješno? Međutim, znamo kako su nam strani bili ti filmovi koji su nam hranili maštu i sada postali dio nas. Zar, kao djeca, a možda i kasnije, ne romantiziramo jeftine filmske stereotipe pripisujući im karakteristike likova iz drugih umjetnosti koji nam razbuktavaju maštu? Zar se sva naša iskustva iz područja umjetnosti i popularnih umjetnosti koje su jačeg intenziteta od našeg svakodnevnog života ne spajaju u novi svijet mašte? A filmovi su, budući da predstavljaju sveobuhvatnu, eklektičnu umjetnost, idealan medij za spajanje naših iskustava i fantazija iz života, iz svih umjetnosti te iz naših zbrčkanih sjećanja. Ljudi koji su stvorili stereotipe stvorili su ih iz svojih vlastitih izmiješanih iskustava na području povijesti i umjetnosti – kao što su Howard Hawks i Ben Hecht napravili Lice s ožiljkom po uzoru na obitelj Capone "kao da su obitelj Borgia u Chicagu".

Distanciranje Godardove mašte izaziva osjećaje nježnosti i očaja koji nas više približavaju likovima inspiriranima filmom i naivcima velikih očiju nego naturalističnim junacima iz običnih filmova. Zazivaju toliko drugih filmskih života koji su u nama zaiskrili; brzi ritmovi i promjenjiva raspoloženja naglašavaju prolaznost, nepostojanost. Krhko postojanje likova postaje otrovno, uznemirujuće, nostalgično; više nam je stalo.

Ta nostalgija koja prožima Neobičnu bandu možda proizlazi i iz Godardova osjećaja za izgubljene mogućnosti u filmovima. Rekao je: "Čim dobiješ mogućnost da snimaš filmove, više ne možeš snimati filmove poput onih zbog kojih si poželio snimati." Pogađamo, razlog ovome nije samo činjenica da Francuzi nemaju gotovo nikakvu mogućnost da snimaju velike, skupe filmove po američkom modelu, već i činjenica da kako mladi zaljubljenik u film raste, ako raste u intelektualnom smislu, tako uviđa da veliki skupi filmovi koji se danas snimaju nisu vrijedni truda. A možda nikad i nisu bili: obilje i rastrošnost koji vam kada ste mladi djeluju čarobno, kao da ste zavirili u svijet Tisuću i jedne noći, postaju ružni

i zagušujući kada odrastete i kada vidite da se radilo o prevari. Napirlitane američke noći iz gangsterskih filmova koje su predstavljale čaroliju Godardova djetinjstva oblikovale su njegov stil – urbanu poeziju brzine, bez primisli, brzog življenja i nagle smrti, bez proširivanja, bez objašnjenja – ali, značenje se moralo promijeniti.

Umjetnik možda i žali što više ne može osjetiti umjetničke užitke svog djetinjstva i mladosti, užitke koji su ga oblikovali kao umjetnika. Godard nije, poput stvaratelja hollywoodskih proizvoda, dovoljno naivan (ili ciničan) da napravi remake filmova na kojima je odrastao. Međutim, gajeći ljubav prema filmovima pomoću kojih je razvio ukus, koristi nostalgiju za starim filmovima kao aktivni element u svojim vlastitim filmovima. Ne negira prošlost koju je nadišao, kao što to mnogi umjetnici čine; možda ima dovoljno samopouzdanja da je ne mora negirati, a možda je još nije dokraja nadišao. Ponovno je uvodi dajući joj novu kvalitetu, koristeći je kao zajedničko iskustvo, zajedničku šalu. Igra se svojom vjerom i nevjerom i zbog ove zaigranosti njegov se rad može činiti nesuvislim i beznačajnijim nego što jest: kao da sam umjetnik negira bilo kakvu veću namjeru i kao da se samo zabavlja u mediju. Kritičari se često žale da ga ne mogu uzeti zaozbiljno; kada uzmete u obzir što sve uzimaju zaozbiljno, onda ovo i nije ozbiljan prigovor.

Budući da nam Godardovi filmovi ne dopuštaju da zaboravimo da gledamo film, lako je pomisliti da se samo šali. Međutim, njegovi podsjetnici imaju suprotnu svrhu. Govore nam da njegov cilj nije samo realizam, da se životi njegovih likova stalno mijenjaju pod utjecajem njihovih fantazija. Ako mogu biti namjerno otmjen: cilj mu je poezija realnosti i realnost poezije. Tako sam to formulirao ne bih li bio ili iritantno pretenciozan ili liričan – ovisno o vašem raspoloženju i vašem okviru odnosa – a kako bih dao kritički ekvivalent Godardovim frazama. Kada pripovjedač u Neobičnoj bandi kaže “Franz nije znao postaje li svijet san ili san svijet”, možemo pomisliti da je to previše nabijeno mitskim povlasticama i previše glasan odjek naratora iz Orfeja i Strašne djece, ili možemo zaustaviti dah pred tom ljepotom. Vjerujem da se onima koji su najprijemljiviji u pogledu Godardova pristupa vjerojatno događa oboje. Slično nam se događa kad čitamo Cervantesa. Quixote, koji je pomućena uma zbog pripovijesti o Vitezu Errantryju, i koji odlazi u borbu protiv zamišljenih zlikovaca, predak je Godardovih heroja koji sanjare uz američke filmove i gledaju na život kao na borbu između policajaca i pljačkaša. Možda je ključna razlika između Cervantesovih komičnih romanci i Godardovih komičnih melodrama u tome da Godard možda (kao u Alphavilleu) pati od nekih obmana od kojih pate i njegovi likovi.

Ono što je osobito moderno i uzbudljivo u njegovu radu jest napetost između njegova teškog, brzog i staloženog stila i romantičnog značenja koje za njega taj stil nosi. To je način na koji on ležerno izostavlja mehaničke scene koje ga ne zanimaju pa je film sačinjen od samih vrhunaca i prekrasnih “sitnica”. Godardov stil, ležeran u odnosu na sudbine likova – stil preuzet iz američkih filmova i uglađen do intelektualne kvalitete u poslijeratnoj francuskoj filozofiji i stavovima – američki je tinejdžerski ideal. Biti grub i hladan poput filmskog gangstera, a opet ne biti glup ili prost – to je ljepota povlaštene, pametne mladosti.

Uvijek je izazivalo relativno poštovanje, a ponekad je bilo i moderno, odgovoriti na naše vlastito iskustvo na način preuzet iz umjetnosti: pove-

zati scenu iz cirkusa i Picassa ili reći da vas ljudi u dućanu s gotovom hranom na Broadwayu podsjećaju na Ensora. Ali donedavno je ljudima bilo neugodno ili bi se osjećali superiorno kad bi izražavali svoje reakcije referirajući se na film. To je više bilo priznanje nego opis. Godard je ovaj način reagiranja otvorio prema novim filmovima u isto vrijeme kada je i iskustvo temeljeno na pokretu pop-arta preuzelo primat u odnosu na iskustvo tradicionalne umjetnosti. Sada – toliko je ubrzana postala kulturna povijest – kada studente pitate što ih zanima, kažu, "Gledam puno filmova." Znaju biti toliko ponosni na činjenicu da kompulzivno gledaju filmove redom i na činjenicu da su određene filmove pogledali više puta da im ne preostaje ništa s čim bi te filmove povezali. Ekran ih je usisao.

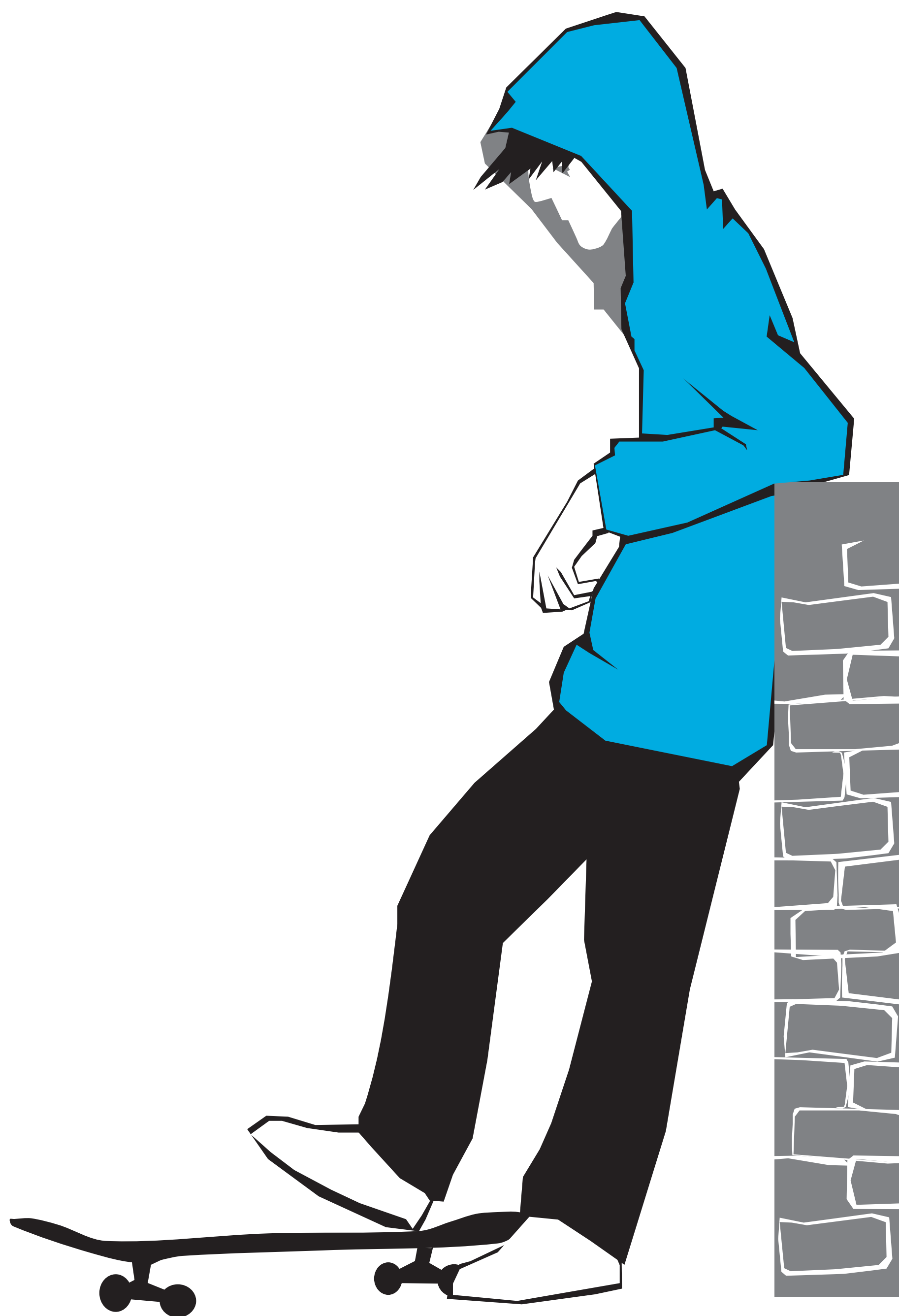
Godardova filmska prošlost dominira nad njegovim osjećajem za sadašnjost. Zato se njegovi filmovi (i, u manjoj mjeri, filmovi Jacquesa Demyja) čine tako novima; to su filmovi koje je snimila generacija koja je odgojena na filmovima. Ne mislim da ranije nisu postojale generacije filmaša koji su se odgojili na filmu, već mislim da je bila potrebna osobita atmosfera koja je zavladala nakon Drugog svjetskog rata da se ljubav prema filmovima pretvori u novi i poluintelektualni romantizam. Jednostavno rečeno, Godard je Scott Fizgerald svijeta filmova, a filmovi su za šezdesete godine sinteza onog što je bila umjetnost za generaciju razdoblja nakon Drugog svjetskog rata – pobuna, romansa, novi stil života.

Svijet filma Neobična banda je ujedno "stvaran" – glavni junaci osjećaju, možda čak i umru – i "nestvaran", jer ne shvaćaju svoje osjećaje i smrt ozbiljno, kao da nisu nikome važni. Njihov jedini identitet proizlazi iz njihovih međusobnih odnosa. Što god mi mislili o tome, ovo je suvremeno raspoloženje; a Godard, koji to izražava, dio je toga. Ponekad se čini kao da ovaj film nema referentnih točaka izvan vlastitih okvira. Kada je zamišljeni svijet tako izuzetan kao u Neobičnoj bandi, možemo početi misliti da je ta ravnodušnost ili nemogućnost povezivanja s drugim svjetovima neka vrsta estetskog izražaja i izbor. Tuga koja prožima film romantično je žaljenje što više ne možete vjerovati u film u koji ste nekoć htjeli uroniti, postati dio prekrasnog svijeta ljepote i opasnosti s gangsterima koji su vjerovali svojim prijateljima i s kurvama koje se ustvari nikada nisu prodavale. To je tuga u trivijalnosti – u odustajanju od nastojanja da se životu u umjetnosti da smisao. Godard kao da u filmovima govori: samo je ova vrsta nemoguće romanse moguća. Igraš se policajaca i pljačkaša, ali meci te mogu ubiti. Njegovi filmovi postaju zaigrane geste, igre u kojima uspijevaš ili gubiš sliježući ramenima ili sa smiješkom.

Negativna posljedica Godardove fiksacije na filmsku prošlost, kako otkriva Alphaville, jest da stari filmovi ne daju okvir odnosa prikladan za pogled na ovaj svijet. Žao nam je da Godard nije umjetnik koji bi mogao pružiti intelektualnu strukturu razmjernu njegovu briljantnom stilu i kvalitetom detalja. Jer, naravno, razmišljamo u pogledu remek-djela i imamo osjećaj da je on čovjek koji ima dar za remek-djela. No, možda nema; možda ima umjetničku vještinu druge vrste.

S engleskoga prevela
Sandra Palihnić

Objavljeno u Philip Lopate, ur. American Movie Critics. An Anthology from the Silents Until Now. The Library of America, 2008.

KIM DOT DAMMIT

Apstraktno nasilje homoseksualnog odrastanja u heteronormativnoj Americi

— Gus Van Sant *Paranoid Park*

Ono što čini ovaj film različitim i obilježava ga Van Santovim pečatom je to što se koristi tehnikom filmskog realizma da bi nas uveo u nadrealno, avangardno stanje unutar unutrašnjih krajolika adolescentske muškosti te tiho kodira film motivom zamke heteroseksualnosti i užasom adolescentnog dječaka koji odrasta unutar heteroseksualne matrice

Paranoid Park Gusa Van Santa definitivno nije prvi film koji se koristi mrtvim tijelom ili činom nasilja da bi prikazao odrastanje i nasilnost adolescencije na prijelazu u zrelost (prisjetimo se filmova River's Edge i Stand By Me). Ono što čini ovaj film različitim i obilježava ga Van Santovim pečatom je to što se koristi tehnikom filmskog realizma da bi nas uveo u nadrealno, avangardno stanje unutar unutrašnjih krajolika adolescentske muškosti te tiho kodira film motivom zamke heteroseksualnosti i užasom adolescentnog dječaka koji odrasta unutar heteroseksualne matrice. Istina, film ima zaplet koji uključuje ubojstvo, neke klince i skejtborde, no kada se zagledate ispod površine filma, otkrit ćete apstraktno nasilje homoseksualnog odrastanja u heteronormativnoj Americi.

Kao što je to slučaj i sa mnogim drugim Van Santovim filmovima, Alex, adolescent u Paranoid Parku, izuzetno je lijep mladić koji zrači oko sebe svu zbunjenost i nered koji čine tinejdžera onime što jest – cvatuća seksualnost, zbunjenost, nevinost i neka vrsta seksi nemarnosti. Sva ta zaljubljena pažnja koju Van Sant posvećuje Alexu – mnogostruki krupni planovi njegovih velikih vlažnih očiju, blago napućene usnice i predivno dječački zakrivljeno tijelo – mogu poslužiti kao još jedan primjer Van Santovih vježbi iz fetišizma adolescentskih dječaka (sličnih onome na što nailazimo u romanima Dennisa Coopera). Neprekidna fokusiranost kamere na Alexa dovodi nas gotovo neugodno blizu njegove fizičke prisutnosti. Adolescentski dječaci uistinu mogu biti prekrasni i Van Santovo prikazivanje istih graniči s mekom pornografijom. No, također smatram da Van Sant koristi priče kao Paranoid Park u prisjećanju svog homoseksualnog odrastanja u Americi. Van Santova seksualna orijentacija nije tajna i ne možemo ignorirati queer sadržaj ovog filma. No, ono što čini ovu priču ispričanu kroz Van Santov pogled toliko lijepom je način na koji uzima uobičajeni realistični američki krajolik, u ovom slučaju Portland u Oregonu, i pretvara ga u neku vrstu estetskog podsvjesnog stanja koje nas vodi na putovanje kroz unutrašnjost muške adolescencije.

Priča Paranoid Parka počinje s Alexovim putom do skate parka koji su napravili i posjećuju ga portlandski skejteri. Kasnije Alex upoznaje starijeg muškarca, vozi se u vagonu teretnog vlaka i slučajno ubije čuvara. Alexa izjeda krivnja i film prati eliptično putovanje kroz Alexovu svijest dok on opisuje događaje u pismu. Uzevši u obzir primarnu narativnu strukturu filma – Alexov put do skate parka, stariji muškarac i nasilna smrt čuvara – ne treba ići pretjerano duboko da bi je se iščitalo kao simbolički prikaz Alexovog uvoda u gej seksualnost i nasilnost ulaska u homoseksualnost unutar okvira heteroseksualnih socijalnih normi (npr. čuvar). Van Sant je zasigurno imao to na umu. Ono što čini ovaj film nečim vrjednijim od uobičajenih "suočavanje sa svojom homoseksualnošću" priča je način na koji Van Sant prikazuje začuđujuću ljepotu te nasilne prekretnice.

Njegovo korištenje skate parka samo je po sebe briljantno oruđe. Ovdje se Van Sant koristi simbolom apsolutno uobičajenog američkog adolescenta – skejtbord – i pretvara ga u predivno apstraktno stanje svijesti. Paranoid Park nije bilo koji park. Stvorili su ga skejterski otpadnici i posjećuju ga autsajderi i osobe s rubova društva. Ulični propalice, urbani beskućnici, lutalice iz teretnih vagona, anarhisti i ostali skejteri koriste se njime kao alternativnim prostorom u kojem ostvaruju slobodu unutar sustava pravila i kodova. Uz to, skate park postaje neka vrsta unutra-

šnje alternativne muške svijesti koju Alex i ostali posjećuju da bi pokušali održati neku vrstu individualnosti i slobode unutar matrice muškosti i heteroseksualnih normi. Sekvence snimljene u skate parku oduzimaju dah svojom ljepotom. Dječaci i muškarci lete kroz zrak na svojim daskama, napuštajući zemlju koja ih veže za društveno uređenje. U svom džinsu više nalikuju anđelima nego ljudskim bićima. Van Sant miješa scene s predivnom glazbom Nina Rote iz Fellinijevih filmova (Amarcord i Giulietta degli Spiriti) i provlači kroz te scene muškaraca na skejtbordima apstraktnu žensku crtu. Kombinacija vožnje skejtborda, polaganog kretanja kamere i glazbe iz Fellinijevih filmova pretvara taj obični krajolik u alternativnu realnost gdje ostajemo bez daha od promatranja ljepote.

Korištenje glazbe iz Fellinijevih filmova ne uvodi samo u film žensku podsvijest, već i spaja američki film s europskim internacionalnim artizmom, što u konačnici stvara neku vrstu hibridnog filma. Van Sant se koristi konvencijama visoke umjetnosti u prikazivanju uobičajenog svakodnevnog subjekta. Van Santov postupak sa skate parkom (pretvaranje nečeg običnog u izuzetno) je njegov nabolji postupak u ovom filmu. Van Santa su inspirirali filmovi Bele Tarra te su njegovi zadnji filmovi preuzeli neke od tipičnih Tarrovih tehnika. Kao i Tarr, Van Sant se koristi dugim kadrovima, prateći šok i raspad izvanjskih predmeta ne bi li tako prikazao unutrašnje stanje. Dok Tarrovi likovi hodaju kroz ogromne puste madžarske krajolike koji simboliziraju njihov očaj i jalovost, Alex hoda kroz hodnike svoje srednje škole među redovima ormara, fluorescentnih svjetala i uglačanih podova da bi prikazao adolescentsku unutarnju kozmologiju.

Dva duga kadra u filmu posebno su impresivna – scena pod tušem i prizor seksa s Alexovom djevojkom. U ta dva prizora Van Sant nam prikazuje čitav unutrašnji krajolik i prikazuje neshvatljive događaje kroz poetiku i apstrakciju koja je toliko značajnija i pregnantnija značenjem od obične linearne priče. Te dvije scene pokazuju ogromnu snagu usredotočenošću na jedan element. U sceni snimanoj pod tušem Alex se pere nakon nasilnog incidenta s čuvarom te se kamera više minuta zadržava na njegovom profilu dok mu se voda slijeva niz lice. Voda pritom izgleda toliko opipljivo čvrstom da postaje nalik ticalima, stvarnom ekstenzijom Alexova tijela. Njegovo lice je skriveno sjenama i vodom te mi čitav taj dugački period promatramo vodu kako se slijeva niz/iz Alexa. Primorani smo kontemplirati o oblicima i težini vode te dolazimo do dojma da promatramo Alexovu nevinost kako doslovno istječe iz njegovog tijela. Reflektirajući svjetlost, voda izgleda gotovo kao živo biće koje napušta njegovo tijelo i istovremeno se pokušava zadržati za njega. U sceni u kojoj Alexova djevojka inicira seks s njim on leži kruto i nepomično na krevetu dok se ona penje na njega. Vidimo njegove vlažne oči kako zure u prazninu dok njegova djevojka spušta glavu i kosom prekriva njegovo lice i čitav ostatak prostora u kadru. Kamera se zadržava na tom prizoru te i dalje promatramo tu gomilu ženske kose kojom je Alex prekriven. Kosa se spušta preko Alexovog lica poput nekog čudovišta i pretvara se u simbol gušećih, klaustrofobičnih sila heteroseksualnosti. Alex naposljetku izlazi iz te hrpe kose sa svojim uobičajenim praznim i distanciranim pogledom. Ponovno je izgubio nevinost, no i dalje se čvrsto drži za nju. I to je jedna od stvari koje Van Sant radi dobro u ovom filmu. Prikazuje nam nevinost koja je bila iskvarena, no potpuno nesvjesna toga što se dogodilo. Mi u publici znamo što se događa Alexu, no on je sam potpuno nesvjestan zbog toga što živi u “adolescentskom in-

terijeru" filma, dok mi ostvarujemo iskustvo njegove nutrine kroz izvanjsku perspektivu odrasle publike.

Jedan od elemenata ovog filma koji bi mogli biti naporni nekim gledateljima je usporenost i artificijelnost naracije koja se ponekad doima nespretno konstruiranom. Nelinearna je i eliptična, likovi ulaze i izlaze iz radnje poput obrisa nekih arhetipova – detektiv Liu, Alexov tetovirani otac, momci u skate parku, njegova plavokosa djevojka, čak i puzeći izmrcvareni čuvar. No, moramo se podsjetiti da je to perspektiva iz koje Alex vidi svijet. Van Sant je snimio film iz perspektive adolescentskog dječaka. Mi smo unutar Alexove glave za vrijeme njegove nasilne pretvorbe iz adolecentskog dječaka u muškarca. Krećemo se naprijed i natrag kroz vrijeme, posjećujemo traumatične događaje, projiciramo svoje strahove i reduciramo ih na arhetipove i simbole. Eliptična forma naracije, neobični izvještačeni jezik, i halucinantna perspektiva događaja dio su krajolika Alexova uma. Mi kao gledatelji doživljavamo realizam projiciran u nadrealna interna stanja. Događaji se doimaju stvarnima, posebno određeni naglašeni detalji, no perspektiva ove realnosti ostvarena je kroz Alexova unutarnja stanja. Na neki način, ta apstrakcija realnosti čini čitav doživljaj još stvarnijim.

Konačno, iako radnja prati Alexovu interakciju s raznim likovima, ovaj film je primarno o njegovom suočavanju sa samim sobom. Okvir radnje predstavlja Alexov čin pisanja pisma u kojem opisuje nedavne događaje. Pismo je upućeno njegovoj prijateljici Macy koja je muškobanjasta pankerica. Macy predstavlja Alexovu žensku stranu kojoj su dani realnost i glas te pisanjem pisma upućenog njoj Alex zapravo piše samome sebi. Pismo služi kao njegov unutarnji monolog tokom kojeg on pokušava pomiriti svoju žensku/queer stranu s heteroseksualnom normom. Na kraju on spaljuje pismo i ostavlja tu svoju stranu zatvorenom. Isto tako, kada promatramo scenu u kojoj se Alex prisjeća razrezanog tijela čuvara prepoznajemo ga kao simbol Alexovog rasječenog unutrašnjeg tijela. Scena je zasigurno užasavajuća i nasilna, no za Van Santa je odrastanje unutar heteroseksualne matrice samo po sebi nasilno. To je na doslovnoj razini razrezano tijelo muškarca, no u konačnici je to i Alex koji je odsječen od svoje ženske strane, od nevinosti, od svog osjećaja "sigurnosti" unutar te nevinosti. Na neki način ovo je film o opsjednutosti u kojem Alexa progone njegova vlastita muževnost i uznemiravajuće misli o tome što će se dogoditi s njim kad odraste. (Treba samo pogledati plakat filma na kojem je prikazano rascjepkano Alexovo lice.) Film završava pjesmom Najjači čovjek na svijetu koja dodatno podvlači poruku filma o tome što znači odrastati kao muškarac u Americi i morati dokazivati svoju muževnost kad si nedvojbeno queer.

Mislim da je nevjerojatno kod Paranoid Parka to što je u stanju doimati se tako jednostavnim, no čim se zagrebe ispod površine pomalja se nevjerojatno složena mreža apstrakcija, simbola i umjetničke vještine koja stvara snažan i predivan portret nasilnosti muškog odrastanja u Americi i užasa pokušaja pomirenja muževnosti i homoseksualnosti unutar heteronormativne matrice. Da, Van Sant je queer redatelj koji se svjesno koristi tim queer elementom u svojim filmovima. No, njegovo najvažnije postignuće je što spaja američki realizam, avangardnu kinematografiju i queer senzibilitet te ih uvodi u filmski mainstream, što je samo po sebi dovoljan razlog za gledanje ovog filma.

S engleskoga preveo
Zoran Lazinica

Objavljeno na blogu
http://kdotdammit.live
journal.com/1233826.html

ADRIAN MARTIN

Uvrijeđeni kritičar - filmska kritika i društveni komentar (ulomak)

Autor podsjeća koliko je često u filmskoj kritici najmanje riječ o samom filmu. Budući da nijedna vrsta umjetnosti ne izaziva toliko zbrke s fikcijom, na filmski se medij se sve češće gleda kao na zrcalo stvarnosti. Ta se zamjena u filmskoj kritici često očituje u osobnoj povrijeđenosti kritičara pred društvenom reprezentacijom koju neki film nudi

SHOW GIRLS

Mržnja je, ne smijemo zaboraviti, duboko moralizirajući osjećaj.
— William H. Gass[01]

Na grčkom otoku Hydra samo je jedno kino – a te godine kada sam ja bio ondje, to se kino nije otvaralo. Za opsesivnoga gledatelja filmova poput mene, utješna je mogla biti samo televizija. I jedne noći davao se samo jedan film, na pomalo čudnom televizijskom uređaju u hotelskoj sobi, i to američki film s grčkim titlovima. Bio je to Showgirls koji je režirao Paul Verhoeven, scenarij napisao Joe Eszterhas, a diljem svijeta se počeo prikazivati 1995.

Kada se film počeo prikazivati napisao sam dugačak, vrlo negativan prikaz i pročitao ga na valovima Radio Nationala. Kao što je čest slučaj s onima koji pišu osvrte i kritike, svojeg lošeg raspoloženja riješio sam se usmjerujući ga prema filmu – koliko često ste čitali da je neki film "zbunjujući", kada je jasno da je upravo kritičar taj koji doživljava "zbunjenost"? Smatrao sam, u bitnim crtama, da je Showgirls bio zaista, zaista loš film. Osjećao sam se zapravo pomalo neugodno zbog toga jer se činilo da bi svi drugi kritičari na svijetu rekli isto – Verhoevenova skupa, pompozna melodrama bila je gotovo univerzalno osuđena, pojavljujući se mnoštvo puta na listama "worst of the year" (a nije puno napravila ni na box officeu). Tako sam se 1995. nadao da ću Showgirls spasiti od hrpe osrednjih kritičara – i u svojoj namjeri nisam uspio.

Zauzvrat, postao sam nešto vrlo posebno: uvrijeđeni kritičar koji proglašava svoju visokoparnu uvredu kako bi ga svijet čuo. Nisam toliko bio uvrijeđen čulnim, tobožnjim uzbuđujućim kvalitetama filma (to bih učinio da film ima i više tih kvaliteta), nego više zbog nečega što sam protumačio kao licemjerje tog filma, zbog njegova prikrivenog konzervativizma, dvostrukih mjerila. Ovo je samo mali dio moje kritike Showgirlsa:

Ne sjećam se da sam ikada vidio film koji predlaže tako apsolutno dualističku razliku između zle iskvarenosti s jedne strane i moralne svijesti s druge. Na zlu stranu te jednadžbe film stavlja lezbijstvo, perverziju, pohlepu za novcem, showbiz javnost, prijevaru, karijerističko zabadanje noža u leđa, pa čak i izgubljenu noć slučajnog seksa. Na dobroj su strani ljubav, prijateljstvo, neovisnost i divlja predanost svojoj umjetnosti. Sve zle stvari film naziva "kurvinskim". Sve dobre stvari film naziva poznavanjem samoga sebe, ljubavlju prema sebi, čvrstim držanjem uz dobra moralna načela. Kada veliko-budžetni američki filmovi počinju prokazivati dekadentno-kapitalističko "kurvanje", onda znaš da si u zoni visokog preseravanja.[02]

Tri i pol godine poslije, ispred televizije u Grčkoj, sjetim se tog prikaza i potpuno iznenada zapitam se na čemu sam tada bio. Showgirls me nije više pogodio kao uvredljiv film; razlozi za moje moralno-političko negodovanje kao da su nestali. Ono što sam jednom smatrao nesnosnim, neumjesnim, propovjedničkim i navodljivim, sada smatram smiješnim, veselim, živahnim i brbljavim.

Showgirls je pametan, zaigran i složen film koji kao takvog nisam htio, nisam mogao vidjeti (ili uživati u njemu) 1995. Kao takav, on se pridružuje vojsci dopadljivih, trashy popularnih filmova sa više razina koje volim i koje godinama javno hvalim i slavim. Kada sam pisao kritiku

1. William H. Gass, Finding a Form (Ithaca: Cornell University Press), 1996, str. 289.

2. Adrian Martin, "The Week in Film", ABC Radio National, October 28, 1995; transkript koji će se pojaviti 2008. na www.filmcritic.com.au.

za Showgirls 1995., mislio sam da sam sve bitno shvatio promatrajući njegove trikove, zavođenja, neuhvatljivost, njegovu opasnu ideologiju. 1999., na otoku Hydri naučio sam lekciju da je Showgirls znao puno više od mene.

Smatram da nitko nije imun na vrstu žurbe u prosudbi koju sam bio učinio na primjeru Showgirls. Uvrijediti se i iskazati tu uvredu jedinstvena je autoteatarska, melodramatska, histrionska gesta u povijesti kritike. To je privlačna gesta – privlačna je za publiku koja kritiku čita ili sluša, kao što i laska onome tko je izvodi - zato što nekoga čini toliko ponosnim, čvrstim, jakim i sigurnim. Najbolja slika tog teatra uvrede zapravo je Elizabeth Berkley, zvijezda Showgirlsa, koja se drsko šepuri, druge izbacuje iz takta, pokazuje srednji prst, a onda veličanstveno i ponosno izađe iz situacije koja joj počinje smetati (što čini tako često), zbog nekog prljavog posla koji je ona iznenadno i magijski "proniknula" u svim njegovim ljigavim i pokvarenim razvratnostima.

„Danas čitamo i slušamo mnoštvo političkih i ideoloških sudova o društvenoj vrijednosti – ili opasnosti - filmova. Kritičari i komentatori stvarajući uzbune određuju je li neki film seksistički, mizogin, homofoban – ili je progresivan i promiče neodredive spolne identitete; je li regresivan i represivan ili, s druge strane, oslobađajući; zagovara li vrijednosti jezgre konzervativne obitelji ili ih podriva; je li militaran ili pacifističan; pojačava li rasne i nacionalne stereotipe i karikature ili ih relativizira; odašilje li samo buržoazijski pogled na iskustvo i ponavlja ga, ili ga kritizira; ukazuje li nam, pozdravljajući je, na materijalističku prazninu modernog svijeta bez duše ili je popustljiv i prepušta se toj praznini.

To je filmska kritika kao društveni komentar - ta se mutacija događa osobito onda kada neki film postaje nešto više od običnog filma, slučaj, događaj, medijski fenomen (kao što je slučaj s filmovima Lolita (1997), Život je lijep (1997), Sreća (1998), Spašavanje vojnika Ryana (1998), Vrtlog života (1999) ili Romansa (1999)). Takav komentar uvijek uključuje odrješit sud na prvu ruku o politici, građanskom moralu, ili (apstraktnije) o ideologiji koja je u podlozi filma. Nemojte učiniti tu pogrešku, društveni komentar te vrste gotovo je postao jednako popularan kao način klasificiranja i procjene filmova u sferi javnih medija, poput staromodnih opaski o glumcima, priči ili specijalnim efektima.

Što se događa kada takav društveni, ideološki komentar postane mučan, uvrijeđen? Meni se čini da je takva filmska kritika ili kulturalni komentar koji izražava uvrijeđenost gotovo uvijek slab i nezadovoljavajući. To se osobito događa kada se počnemo udaljavati od hladnog svjetla reflektora javne rasprave.

Uvrijeđene kritike i izjave uvrede danas su posvuda, pa čak i na mjestima gdje ih najmanje očekujemo. Protivnici nove Lolite kao da vjeruju da obično prikazivanje priče o Humbertu i Loliti na ekranu pridonosi ohrabrenju i zatvaranju očiju pred pedofilijom, pogoršanju izrabljivačkih društvenih odnosa prema djeci. Slično tome, Vrtlog života bi po nekima predstavljalo običnu, amoralnu apologiju muškaraca u krizi srednje dobi koji žude za tinejdžerkama.

Herald Sun iz Melbourna pokrenuo je malu kampanju protiv lokalne proizvodnje Redballa (1999), optužujući film za neodgovorno impliciranje da su svi članovi viktorijske policije korumpirani, perverzni, kraj-

3. Stanley Cavell, Contesting Tears: The Hollywood Melodrama of the Unknown Woman (Chicago: The University of Chicago Press), 1996, str. 36.

nje nasilni – a što je još gore, film je dijelom financiran od države Victorije! (Riječ je dakle o staroj, poznatoj uvredi javnosti koja se poziva na "zlouporabu novca poreznih obveznika").

Život je lijep Roberta Benignija predstavlja prepreku onima po kojima se o Holokaustu nikada ne smije govoriti u žanru sentimentalne komedije – rabeći naizgled sofisticirane etičko-estetske argumente, oni smatraju da se taj monumentalni teror uvijek mora prikazivati samo prikriveno, neizravno, ponizno (poput Prima Levija u književnosti, Claudea Lanzmanna u filmu ili Sergea Daneya u kritičkom spisateljstvu).

Kada god likovi u filmu umiru – kada, na primjer, umire lezbijka koju je igrala Kathy Bates u političkoj satiri Predsjedničke boje (1998) – to se odmah osuđuje kao zamka, kao namjeran ideološki čin filma, dakle, kao nasilna, isključivačka gesta "ubijanja lezbače" (ili crnaca, Arapa ili žena).

I zadnji primjer: u prikazu koji je za novine melburnškog predgrađa napisala Deb Verhoeven o znanstveno-fantastičnom blockbusteru Matrix (1998) ona prigovara da je film "društveno konzervativan". To je fraza za kojom se često poseže, a u kontekstu ovog prikaza ona znači da u filmu za žene i crnce nema mjesta za najbitnije uloge, odnosno da nije moguće da ulogu Keanu Reevesa preuzmu žene ili crnci.

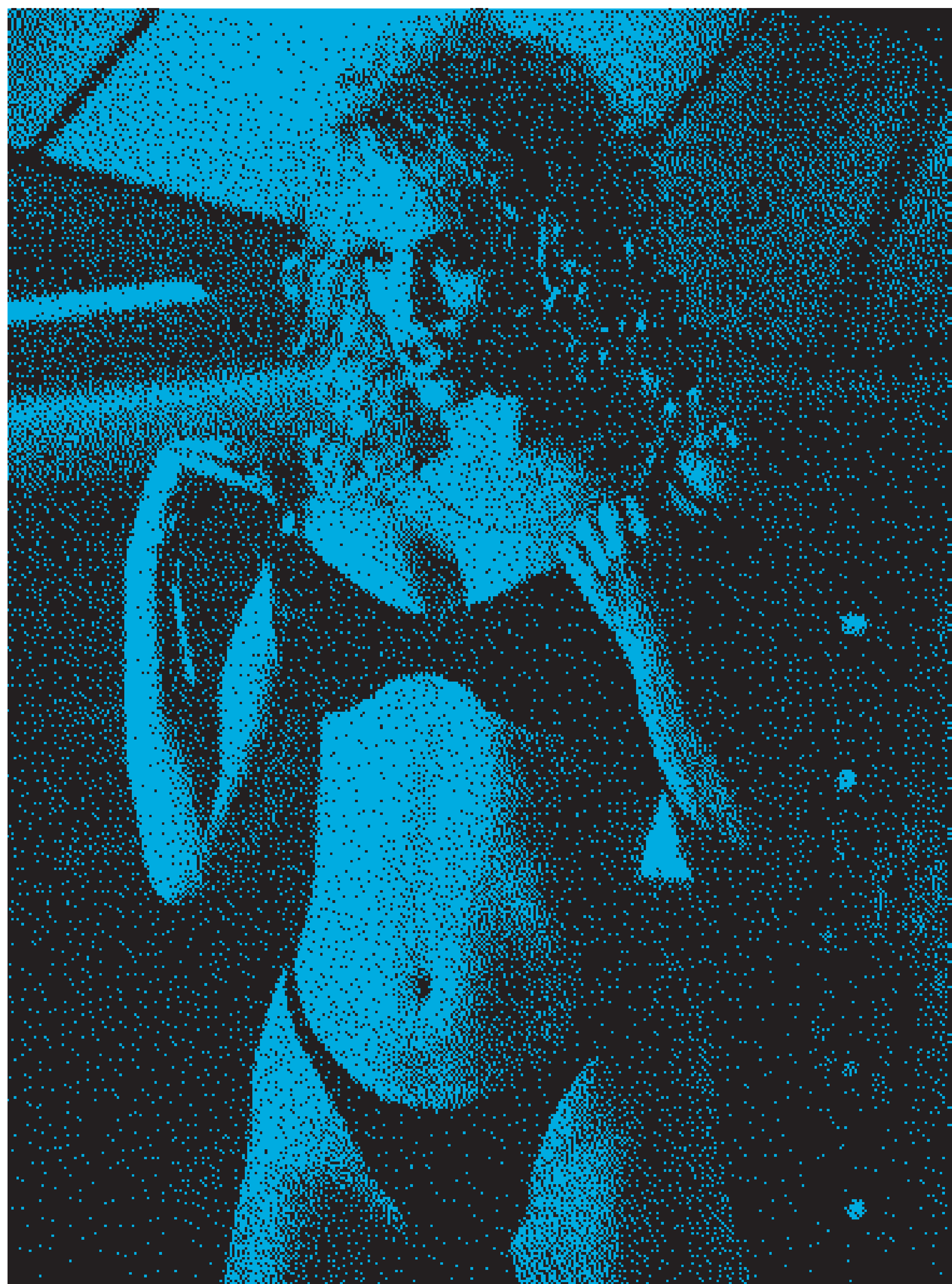
Nije li pomalo blesavo da se svaki pojedini lik u filmu – osobito oni koji pripadaju nekom rodu, spolnoj orijentaciji, boji kože, nacionalnosti ili dobi – smatra predstavnikom čitave njegove klase? To filmove odvlači u krajnje restriktivnu "politiku reprezentacije" koja od njih izravno ili neizravno zahtijeva da uvijek isporuče "pozitivne predodžbe" neke zadane grupe i time u svojoj radnji odraze progresivnu društvenu dinamiku. Onda nije čudno da je toliko mnogo komentatora bilo zbunjeno Romansom – Verhoevenova je i ovaj film etiketirala kao "posve konzervativan film" – koji podjednako govori o ženskom seksualnom otuđenju, poniženju i sramu kao i o oslobođenju, autonomiji i samootkrivanju.

Ta me sažaljevajuća situacija podsjeća na jedan loš film Johna Saylesa u kojem se čini da su radnja i likovi potpuno sastavljeni u nekom cerebralnom, shematskom procesu koji, više nego ičemu, sliči sudskom saslušanju o Jednakosti Prilika. Kada Uvrijeđeni Kritičari počnu sa svojim najsveobuhvatnijim, generalizirajućim i totalizirajućim tvrdnjama, instinktivno se odupirem njihovoj političkoj gesti jer se uvijek, u najmanju ruku, nemilosrdno briše ono što u filmu pripada općoj, svakodnevnoj stvarnosti. Ono umjetno, na primjer, površnost, apstrakciju, prosječnu kvalitetu mnogih (možda i većine) filmova iz popularnih žanrova čiji će se izvorni dobri ili zli likovi, naravno, jeftino izbaciti iz nekog praktičnog, popularnog stereotipa "društvene devijacije".

Sve su te "beskorisne interpretacije" (fraza Stanleyja Cavella)[03] dovoljne da se omalovaže tužni učinci "političke korektnosti" u umjetničkoj kritici – premda do danas dobro znamo da je pojam neprimjenjiv i besmislen u svojoj otrcanosti.

Preveo
Leonardo Kovačević

Prvo objavljivanje ovog teksta

JOSÉ DAVID CÁCERES I ALEJANDRO DIAZ

Razgovor s ADRIANOM MARTINOM

Ono što čini ovaj film različitim i obilježava ga Van Santovim pečatom je to što se koristi tehnikom filmskog realizma da bi nas uveo u nadrealno, avangardno stanje unutar unutrašnjih krajolika adolescentske muškosti te tiho kodira film motivom zamke heteroseksualnosti i užasom adolescentnog dječaka koji odrasta unutar heteroseksualne matrice

Adrian Martin (1959) autor je knjiga Phantasms, Once Upon a Time in America, The Mad Max Movies i Raul Ruiz: Sublimes Obsesiones, jedan je od urednika knjiga Movie Mutations i Raul Ruiz: Images of Passage te jedan od urednika online filmskog časopisa Rouge (www.rouge.com.au). Trenutačno piše knjige posvećene Terrenceu Malicku i Brianu DePalmi te zbirku filmoloških eseja posvećenih teoriji, analizi i povijesti.

— Kao filmskom kritičaru je li vam draže teorijsko istraživanje od kritičkog prikazivanja novih filmova?

Postoji razlika između onoga što kritičar idealno želi raditi i onoga što realno uspijeva raditi, tj. onoga za što njega ili nju plaćaju da radi. Umijeće življenja podrazumijeva pokušati što je više moguće usmjeriti "prilike" u smjeru "želje". Kad bih mogao provesti život da me plaćaju za pisanje dugačkih intelektualnih članaka o Rosseliniju, Godardu, Tsaiu i tinejdžerskim filmovima, vjerojatno bih to učinio. Međutim, u vlastitom stvarnom životu i karijeri radio sam različite vrste poslova povezanih s filmom: predavao sam na sveučilištu, pisao i držao predavanja kao freelancer, bio sam uključen u stvaranje programa filmskih projekcija te bio zaposlen kao tjedni filmski kritičar u važnim australskim novinama.

Svaki od tih različitih poslova omogućuje različit odnos prema filmu. U sveučilišnom kontekstu može se raditi na teorijskom i povijesnom pristupu filmu što ja u velikoj mjeri cijenim. Međutim, kada sam na sveučilištu često mislim kako radu nedostaje razumijevanje sadašnjosti, onoga što se događa u sadašnjem vremenu filma (sveučilišta se uvijek čine kao da zaostaju pet godina za trendom). Ja također jednako cijenim i to razumijevanje sadašnjosti. S druge strane, pisanje tjednih kritika je po svojoj prirodi nešto potpuno obuzeto tom sadašnjošću, onime što će komercijalna kina prikazati taj tjedan, u čemu se gotovo neizbježno gubi svaka perspektiva na povijest kinematografije, njezino bogatstvo i mogućnosti. Kada novinska kritika počne davati filmovima poput Planine Brokeback "9 od 10 zvjezdica", uvijek se pitam što je onda s Vrtoglavicom (Vertigo), Putovanjem u Italiju (Viaggio in Italia) ili Živjeti svoj život (Vivre sa vie), koliko bi zvjezdica njima dali?

— Rad nekih kritičara bavi se novim vrstama filma i novim oblicima izražavanja u filmovima. Zaboravljamo li staru kinematografiju (na primjer, nijeme filmove)? Nije li potrebno ponovo otkriti filmske autore iz prošlosti?

Kako bih odgovorio na to pitanje dopustite mi da se vratim onome što sam rekao o sadašnjosti u kinematografiji. Postoje dvije vrste sadašnjosti. Postoji sadašnjost definirana kao "ono što se događa", posebno u kolektivnom nesvjesnom ili popularnom: mode u popularnoj kulturi, aktualni problemi i opsesije, ono što Thomas Elsaesser naziva društvenim imaginarijem. Tako, da bi se bilo u tijeku u takvoj sadašnjosti treba gledati čitavu klasu filmova: žanrovske filmove, blockbustere, stvari koje izlaze samo na videu, DVD-u ili televiziji, umjetničke filmove itd. Nadalje, postoji druga vrsta sadašnjosti koja zapravo predstavlja ono novo: cutting edge, inovativni filmovi, avangarda gdje god da je se nađe (koja nije samo u galerijama i muzejima ili na računalima). Na to ste mislili izrazom "nove vrste filma i novi oblici izražavanja u filmovima". Priznajem da me jako privlači ta nova sadašnjost, otuda i moj interes za autore kao

što su Ruiz, Tscherkassky, Grandrieux, Hou, Garrel i mnogi drugi. U Australiji, gdje živim, ti filmovi stvarno čine neku vrstu umjetničke underground kinematografije, budući da se ovdje slični filmovi nikada ne prikazuju komercijalno u kino dvoranama (vrhunac avanturizma u koji se upuštaju australske kino dvorane je stavljanje na program Hanekeova filma Skriveno (Cache), budući da u njemu glume velike francuske zvijezde, ili nekog filmskog spektakla s borilačkim vještinama Zhanga Yimoua). Tako je to kao zabranjeno voće i baš zbog toga ima puno čari.

Ali da odgovorim izravnije na vaše pitanje, potpuno se slažem po pitanju starih filmova i filmskih autora iz prošlosti. U stvari, išao bih još dalje: ni jedan film nije zaista zastario, niti pripada prošlosti. Svaki filmofil treba imati iskustvo gledanja nijemog filma. Ja sam imao to iskustvo nedavno gledajući neke radove Jeana Epsteina i odjednom sam osjetio kako sam suočen s nečime što je danas i dalje novije i modernije od nas samih kao gledatelja. Postoji dobar i jednostavan razlog za to: kinematografija je uvijek laboratorij, polje eksperimentiranja sa slikom, zvukom, glumom, gestom, svjetlom, bojom, glazbom, ritmom, naracijom itd. Nijedan se eksperiment ne iscrpi niti se ijedan kulturalni ili estetski problem riješi zauvijek. Tako, kada se vraćamo starim filmovima, vidimo da su potpuno suvremeni nama i našim interesima ako smo otvoreni prema znakovima eksperimentiranja koje oni sadrže. Uvijek ima novih ideja u starim filmovima! Ne smatram kinematografiju iz prošlosti nečim uređenim, jasnim, klasičnim, kanonskim. Film je uvijek na raskrižju, u svakom trenutku svog postojanja, i mi također. Zato je umijeće stvaranja filmskih programa važno, smjestiti kinematografiju iz prošlosti i iz sadašnjosti u unosan susret, ili u ejzenštajnovsko dijalektičko sučeljavanje. Ipak, postići da nijemi filmovi izlaze na DVD-u, da se uvedu u programe filmskih festivala i nekih kinoteka, težak je rad i velika borba u današnje vrijeme: svi se moramo teško boriti kako bismo nijemi film zadržali prisutnim i živim u našim očima (i po mogućnosti puno puta bez obvezne suvremene muzičke pratnje).

— **Je li moguće naći neku vrstu objektivnog znanja na tom raskrižju na kojem se film uvijek nalazi? Možemo li stići dalje od jednostavne rasprave o osobnim ukusima i sklonostima?**

Dobro, moramo stići dalje od jednostavnih osobnih ukusa i sklonosti! Duboko vjerujem da je ukus vrsta zatvora za osobu, kada se kritičar zatekne kako uvijek kruto ponavlja ista mišljenja, ista stajališta, što mu se sviđa i što mu se ne sviđa, što je vrsta negativne pozicije koju je Pauline Kael ostavila u nasljeđe kritici. Kritičari bi morali slobodno uključivati vlastite emotivne reakcije na filmove, teško ih je zadržati izvan tekstova. Ali postoji jedna pojava koju na engleskom zovemo gut feeling ili gut reaction (visceralna reakcija, osjećaj u želucu) koja se može na grozan način pretvoriti u svrhu samoj sebi: ovaj film me ljuti ili mi godi, pa je grozan ili velik, i neću više o tome raspravljati! Uvijek je važna argumentacija, analiza, logika. Imam svoju iracionalnu stranu (kritičaru je potrebna), ali racionalni dio mene vjeruje u logički dokaz. Ako mi možeš dokazati da ono što kažeš o nekom filmu ima unutarnju logiku, ako možeš ono što kažeš potkrijepiti dokazima iz samog filma, tada ćeš me uvjeriti da se ne obazirem na svoju prvu visceralnu reakciju i ponovo istražim taj film na nov i otvoreniji način.

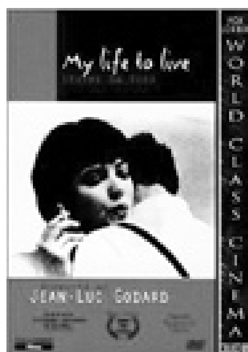
Vaše pitanje spominje objektivno znanje. Vjerujem da sam dovoljno moderna osoba da sumnjam u apsolutnu vrijednost ili realnost te objektivnosti. Vjerujem u mnogostrukost diskurza, ali ne u potpunu postmodernu relativnost otvorenu svima, gdje su sva mišljenja ili analize jednako dobri. Vjerujem da kroz dokazivanje ili stalnu dijalektiku, kroz bogatstvo mnogih viđenja i mnogih osobnih sustava možemo stići, ne do konsenzusa, već do određene kritične mase gdje će svako od nas moći biti sposoban razumjeti neke od ključnih problema našeg vremena i djelatne sile koje oblikuju naš svijet. Vjerujem da na nekom mjestu ovog autentičnog Babilona kakav je filmofilija zbilja postoji nova vrsta društvene zajednice.

— Je li pisanje o sadašnjim filmovima najbolji način istraživanja sadašnjeg društva?

Pisanje o sadašnjim filmovima je samo jedan način istraživanja sadašnjeg društva. Društvo je kao film: uvijek ima svoje korijene u prošlosti, svoje tradicije, svoje prethodnike, svoju "arheologiju kulture" (kao što sam to jednom nazvao u jednom tekstu koji sam napisao kada sam imao 20 godina). To je povijest i vjerujem da se uvijek mora nastojati biti povijesno svjestan kako bi se u onome što smo ostavili iza nas vidjelo uzroke i zametke stvari ali i mogućnosti boljeg društva koje su dokinute ili zaboravljene. U tome smislu, okrenuti se najstarijim filmovima kako bismo razumjeli sadašnje društvo može nam izazvati šok očuđenja, može nam omogućiti da vidimo konkretan problem (životan, politički, kulturalni itd.) na drugačiji način, u produktivnom i neuobičajenom obliku.

Dopustite mi da vam dam konkretan primjer. Jednom sam pisao o filmovima "novih veza", filmovima "generacije X" iz osamdesetih i devedesetih, kao što su Reality Bites, filmovi Bena Stillera, i mnogi popularni filmovi tog tipa. Naravno, svaka nova generacija vjeruje da j izmislila potpuno novi koncept ljubavi, potpuno novi oblik intimnih odnosa, potpuno novi oblik seksa. Dok sam istraživao i pisao taj tekst (pod nazivom "Teorija ljubavnog kaosa") slučajno sam vidio film Georgea Cukora Sylvia Scarlett iz 1935. Ostao sam iznenađen i zapanjen (ali i ushićen) jer je sve ono o čemu sam pisao već bilo potpuno očevidno u tome "starom" filmu. Sve o modernom emotivnom otuđenju, o seksu i rodnom eksperimentiranju, o tuzi i oslobađanju i smetenosti, Cukor je to u potpunosti uhvatio u tom trenutku "raskrižja" iz 1935. Morali bismo stalno iskušavati zdrave povijesne lekcije poput te.

S druge strane, također je važno detaljno posvetiti pozornost suvremenim filmovima. Kritičar mora raditi na mjestu događaja, mora doista uroniti u kaotična proturječja sadašnjosti, sve teme i probleme koji su tek istančano razaznatljivi i koji poprimaju oblik uokolo nas. Sviđa mi se biti pripravan za ono što nazivam novim "senzibilnostima" u filmu: to su kao novi, pojavljujući oblici mišljenja i osjećaja, elementi predstavljanja, sadržaja i forme. Promatrati sadašnji film bez filma iz prošlosti i obrnuto meni nema smisla, potrebno nam je oboje kako bismo polagano izgradili shvaćanje načina na koji funkcionira svijet i kako mi funkcioniramo u njemu.

— **Kažeš da bi pisanje o filmu moglo biti način razumijevanja kako funkcionira svijet i kako mi funkcioniramo u njemu. Smatraš li da bi kritičari morali voditi računa o vlastitim političkim idejama kada pišu o filmu?**

Na početku, kako bih odgovorio na vaše pitanje moram reći sljedeće: nije važno što kritičari misle da govore ili ne govore u svojim tekstovima, već izdaju li sami sebe, negirajući vlastitu unutrašnjost, vlastiti sklop vjerovanja i vrijednosti, u svakome trenutku. Za kritičara je važno da uspije razumjeti tu istinu. Ono što misliš o muzici, o umjetnosti, o seksu, obitelji, prijateljstvu, o politici i povijesti, sve se tamo nalazi, jasno svakome tko čita ono što pišeš, u najmanjem detalju, u najbeznačajnijem izrazu. Svaka kritičareva predrasuda uvijek na kraju izađe na vidjelo. Zato je bolje vladati tim predrasudama, koristiti se njima, uključivati ih, preduhitriti ih. Ako ne, te će te predrasude kontrolirati kao neugodni podsvjesni nagoni i završit ćeš sličeći nekome sa zlonamjernim planom, sa skrivenim interesima.

Rekavši to, volio bih također dodati da je važno pokušati ostati politički i društveno otvoren/nepristran i u onome što i u onome kako pišeš. Najgori tip političke kritike je kada se svaki film hvali ili osuđuje prema tome koliko točno ilustrira omiljenu kritičarevu političku teoriju (lijevu ili desnu, svejedno) o tome kako svijet funkcionira ili kako bi trebao funkcionirati. Za mene je istinski politički cilj filmske kritike uvijek propitivati prihvaćena mišljenja, bila ona konzervativna ili napredna. Za svako opće mjesto koje nam nadođe dok govorimo ili pišemo – na primjer ako kažemo da su filmovi autoritativnog stila loši dok su oni demokratičnog stila, bazenijanski (poput Kiarostamijevih) dobri, ili da je klasična naracija loša a fragmentirani modernizam dobar – moramo se zaustaviti i pokušati razmišljati iz upravo suprotnoga gledišta: ima li koji dobar autoritativni film (na primjer Hanekeovi) ili ima li dobrih filmova s klasičnom naracijom. Samo putem stalne dijalektike, s jedne strane na drugu, možemo na kraju razmišljati slobodno i jasno. Moramo stalno propitivati instinktivna razlikovanja koja činimo između oblika, stilova, epoha, tendencija – djelomično zato što je, kao što sam rekao prije, sav film u sadašnjosti. Sviđa mi se ono što je Michel Foucault rekao o mišljenju: rekao je "ono što kažem nije nužno ono što mislim, već ono što bih mogao pomisliti" u bilo kojoj danoj situaciji, ustroju, raskrižju. Svaki bi kritičar morao naći i razviti vlastiti glas, ali bi morao izbjeći izgraditi oltar oko vlastita ega.

— **Mladi ljubitelji filma ne doimaju se zainteresiranim za čitanje o filmovima, još manje za čitanje o kinematografiji iz prošlosti ili o crno-bijelim filmovima... Vjeruješ li da ima neka vrsta lošeg obrazovanja ili otuđenja koje negativno utječe na mladu filmofiliju?**

Dobro, vjerujem da postoji velika razlika između nekih ljubitelja (fanova) filma i filmofila. Ta je razlika uvijek postojala, nije nešto novo, ali često uzrokuje trenja i probleme. Po mome mišljenju, filmofil je netko tko voli čitati, kojeg privlače ideje za razmišljanje o filmovima, i raspravljanje o njima. Fan ne voli jako čitati ili analizirati i ako to čini onda se to odnosi na jednu vrlo konkretnu vrstu materijala: liste filmova (najboljih, najgorih, po žanrovima, "što sam vidio taj mjesec") i jedan određen model analize: viceve i šale za fanove ("John Landis se pojavljuje u drugom

planu s odijelom čovjeka-vuka"), očita političko-simbolička značenja ("Romerovi zombiji iz supermarketa predstavljaju pasivnu potrošnju"). Ta vrsta fanova ne čita, ali obožava pisati – internet je sada pun takvog materijala. Njihov stav je agresivno antiintelektualan, antiautoritativan i pati od jedne posebno ustajale varijante populizma: "Moje mišljenje je jednako dobro kao i bilo čije te prema tome zaslužujem toliko kritičkog prostora koliko ga mogu dobiti tako da nek se jebu!". To je demokratični stav pretvoren u ludost i mislim da je neprijatelj filmofilije – što nije loše jer se filmska kultura tih fanova usredotočuje na ograničenu skupinu filmova, gotovo potpuno narativnih, komercijalnih ili polukomercijalnih: horori, akcijski filmovi, seks, trash komedije, kult Tarantina itd. Ja također obožavam taj tip filmova, ali filmofil je onaj koji može povezati veličinu Georgea A. Romera s onom Hou Hsiao-Hsiena ili Petera Tscherkasskyja, a ne samo Kim Ki-Duka ili Darija Argenta. Da, ti fanovi imaju pomanjkanje obrazovanja i otuđeni su i što je gore, odabiru uzgajati vlastitu otuđenost kako bi se zatvorili u svoj antiintelektualizam i nosili ga kao simbol ponosa. To je loš stav, suprotan otvorenoj, širokogrudnoj filmofiliji.

— **Postoje tekstovi o filmovima koje nalazimo previše kriptičnima, udaljenima od "stvarnog svijeta", toliko apstraktnim da na kraju budu užasno akademski. Na primjer, ne uspijevaju nas zainteresirati guste interpretacije Gillesa Deleuzea, ali umjesto toga volimo čitati kritike Jamesa Aggeja u The Nationu... Ne želimo reći da su Deleuzovi tekstovi irelevantni, problem nalazimo u metodologiji. Ne bi li kritičar trebao u prvom redu biti jasan u pisanju? Je li sveučilišno obrazovanje izolirano od ostatka svijeta?**

Dečki, jeste li uspjeli preći osamdesetu stranicu prvog sveska L'image-mouvement? Prvi dio knjige je najteži i najfilozofskiji u tradicionalnom smislu, sa svojim objašnjenjem o Bergsonovoj teoriji intervala itd. Svima koji će se prvi put susresti s tom knjigom savjetujem izdržati i prijeći osamdesetu stranicu. Jer o tome ovdje govorimo i Deleuze nekih sto stranica dalje može napisati jedan od najljepših opisa Mizoguchijeve kinematografije: njegovi filmovi iscrtavaju linije i vektore života, veze i prekide veza između osoba i mjesta i kada se te linije na kraju potpuno presijeku, teče sav misterij svijeta. Jeste li pročitali bolju definiciju od ove? Ne vjerujem. Dovodi nas do humanih, emotivnih, formalnih i posebnih aspekata njegovih filmova i povezuje ih dirljivom i sjajnom logikom. Što više možeš tražiti?

U ovom trenutku vam moram nešto objasniti. Nikada nisam smatrao Deleuzea ezoteričnim, hladnim, apstraktnim ili ultra-akademskim piscem. Kada sam imao 17 godina, jedna od prvih "intelektualnih" knjiga koju sam kupio bila je zbirka eseja (većina prijevodi s francuskog i talijanskog) koju su uredili neki australski odmetnici, pod naslovom Language, Sexuality and Subversion. Zar se mogao netko moje dobi, intelektualno prerano sazrio, oduprijeti knjizi takva naslova? Jedna od urednica, Megan Morris, postala je jedna od najboljih i najnadahnutijih filmskih kritičarki u mojoj zemlji i obrazovala se doslovno u Francuskoj, na Barthesovim i Genetteovim tekstualnim postupcima, Na de Certeauovu "urbanizmu", na feminizmu Michèle Le Doeuff i na Foucaultovim političkim analizama. Ona je sve to i još više, uključujući Deleuzea, uvela u

svoj rad kolumnistice u jednim novinama koje su prvenstveno bile posvećene financijskim spekulacijama. Ona je bila i dalje je za mene savršen uzor (možete pročitati neke od njenih sjajnih tekstova u Rougeu). Prema tome, Deleuze za mene nikad nije bio nepristupačan, bio je velika "kutija s alatom" kako se sam nazivao, ohrabrivao je svoje čitatelje da njegove ideje odvedu u smjeru u kojem oni žele. Iznosio je apstraktne ideje – na kraju krajeva, sve su ideje apstraktne – koje su bile stvorene kako bi nadahnule konkretne primjene, eksperimente u različitim disciplinama (uključujući filmsku kritiku). Kako sam bio mlad trenutno sam se povezao s energičnim idejama o žudnji, assemblages, rizomu, multiplicite itd., i prije nego se rodio projekt njegovih knjiga o filmu u osamdesetima. Rekao bih da je Deleuze, pa i onda kada je gust, uvijek jasan, zapravo je primjer lako razumljivog rasuđivanja, logičnog i korak po korak, koje te vodi od svakidašnjeg do zvijezda. Pročitajte transkripte njegovih predavanja na internetu koji pokazuju koliko je velik profesor bio. Uvijek sam mislio: ako si mlada osoba i čitaš Deleuzea kako ironizira i proširuje tekstove klasičnih psihoanalitičara, kao što čini u sjajnom tekstu Interpretation of Children's Utterances ili čitaš Guattarija kako opisuje što je to suočiti se na policijskoj crti sa štitovima i palicama kako jurišaju na tebe i udaraju te po lubanji (pogledati veličanstveni Garrelov Les Amants Régulieres) nakon toga više ne možeš biti isti. Postoje određeni umjetnici i mislioci koji su posebno važni i sudbonosni za mladu osobu koja naleti na njih: Deleuze, Godard, Hawks, Cioran, DePalma. Čitanje Deleuzea je uistinu promijenilo moj život. Zato neću prihvatiti da ga se vrijeđa govoreći kako je kriptičan ili akademičan ili izoliran od stvarnog svijeta.

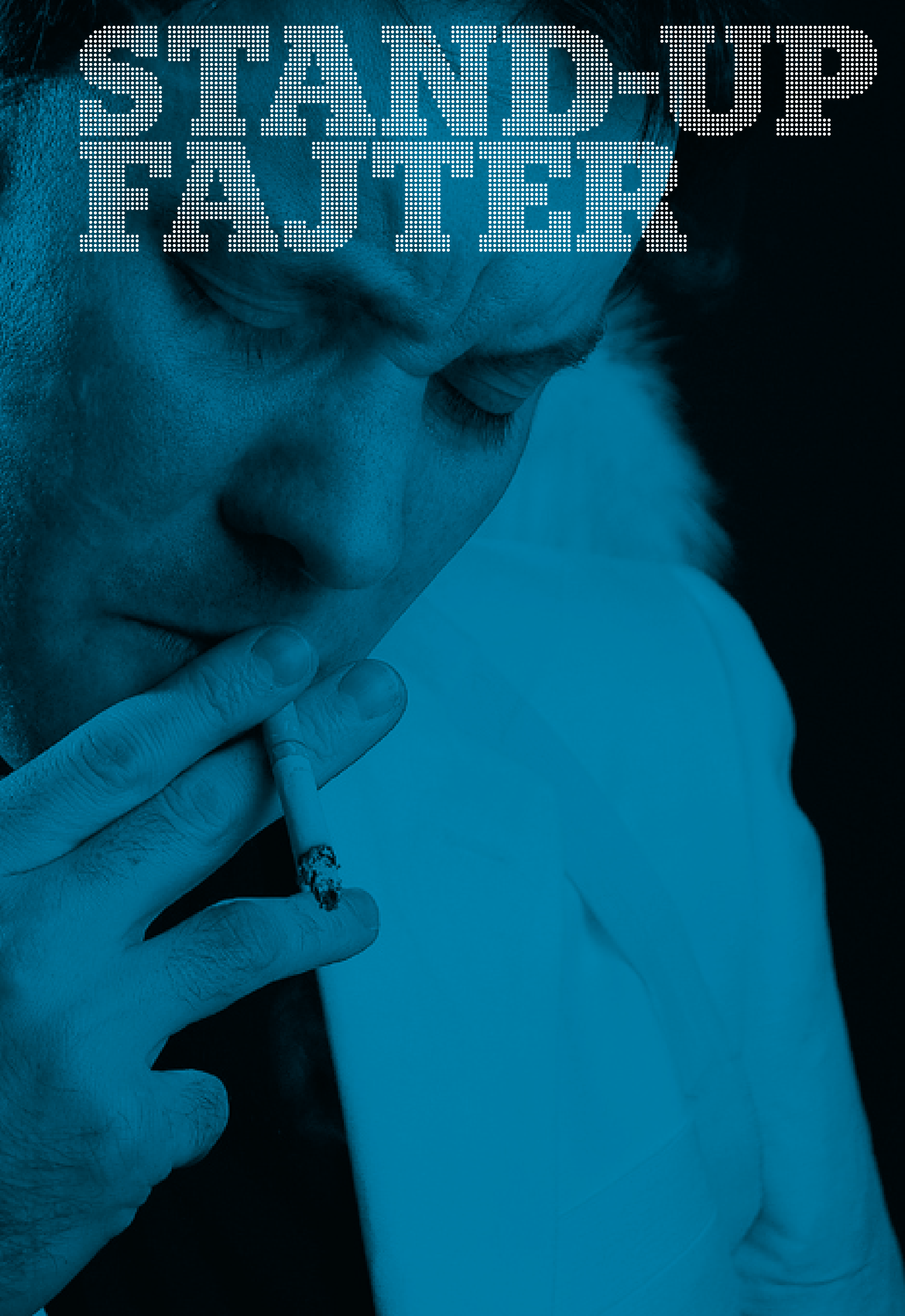
Da to pretvorim u općenito pitanje: Što stvarno nalazim u Deleuzea, dalje od biti jasno određenih ideja, određenih modela? To dovodi u središte istraživanja o kritici koje provodite u časopisu Miradas. Ima jedna stvar u kritici koju cijenim, možda bez obzira na druge, to je ono što nazivam "osobnim glasom". To se ne odnosi na tekstove autobiografskog karaktera ili s intimnim ispovijedima koji su mi učestalo dosadni i iritantni i zapravo većina pisaca nije osobno onakva kakvim ih zamišljaš polazeći od njihovih djela. Ne, to se odnosi na način na koji ti neki pisac može iskomunicirati i privući te vlastitom sistemu, vlastitom obliku gledanja, osjećanja i procesiranja filmova, a k tome i svijeta. U tome smislu, kritika nije točna niti pogrešna u svojim prosudbama, jedino može trijumfirati (ili propasti) u svojom uvjeravanju i nagovaranju kako bi ti dopustila da iskušaš novi ili specifičan način gledanja i mišljenja. Pisanje je retoričko u tome smislu, ali je također kreativno, imaginativno, poetično, to je točka u kojoj se kritika približava umjetnosti (iako nikada ne zauzima njeno mjesto) i najbolji kritičari poput Jonathana Rosenbauma, Nicole Brenez, Judith Williamson ili Rogera Tailleura to postižu. Nadrealisti (koji su imali velik utjecaj na mene) uvijek su podržavali to načelo "osobnog glasa" bez obzira na ostalo. Nalazim noviji navod tog načela u knjizi The Perfect Crime Jeana Baudrillarda: "Što se tiče ideja, svi ih imaju. Ono što se računa je jedinstvena poetika analize. Samo to može opravdati napisano, a ne zastrašujuća kritička objektivnost ideja. Nikada neće biti razrješenja proturječja ideja, osim u energiji i radosti jezika."

Sa španjolskoga preveo
Ivan Šamija

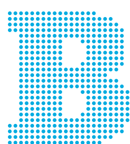
Uz dopuštenje Adriana Martina, preuzeto iz španjolskog online časopisa Miradas de Cine. http://www.miradas.net/2006/n51/estudios/adrianmartin.html

BILL
HICKS

STAND-UP
FAJTER

Billa Hicksa za papu!

ill Hicks je papa američke komedije, a mogao bi biti i dobar papa općenito (jedini je problem što je umro 1994., u 32. godini života, od raka gušterače, pa bi sad možda mogao biti papa-iz-sjene koji bi se mejlovima-poslanicama javljao iz Svijeta sjena), ne samo zato što je jedan od najvećih, i nakon Lennyja Brucea vjerojatno najzanimljiviji stand-up komičar, nego i zato što je "kršćanskiji" od glupih kršćana koje pljuje i prezire, zato što zaista promiče ljubav, sućut i ljudsku plemenitost. On je zapravo bio političko-psihodelični i filozofsko-rockerski prorok koji je svoje jeremijade umatao u komičarske kapsule kako bi publika lakše progutala "gorku istinu". Židovi iz doba biblijskih medija imali su svoje lude stand-up proroke koji su istovremeno kritizirali, pljuvali, proklinjali, prijetili i davali nadu. Kao što ističe Erik Davis, i Hicks je takav: stoji izvan iskvarenog društva i govori sa stejdža pravičnosti i istine, zasnovane na razumu, brutalnoj iskrenosti i specifičnoj duhovnosti sućutnosti.

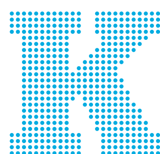
Most koji povezuje racionalnost i duhovnost za Hicka je svijet droga i ovisnosti, tako da je on u osnovi, kako i sam kaže, šaman – ludi napušeni svećenik koji je toliko otkačen da je racionalniji od militanata stvarnosti i duhovniji od religijskih mafijaša, putnik između različitih svjetova koji zna da je svaka "stvarnost" samo sveta krava, samo zasljepljujuća vožnja u lunaparku. Poput Morpheusa (iz Matrixa) na ntu potenciju, Hicks vam nudi ne samo crvenu i plavu pilulu, nego pilule najrazličitijih boja i govori – koju god da uzmete znajte da ste u iluziji koju svakog časa možete promijeniti i baš ćete zbog toga uvijek moći biti u istini, sućutni i ispunjeni naivnom ljubavlju.

Pametne analize društva koje su pritom i zabavne a dolaze od čovjeka koji iz iskustva "zna što je život" i s kojim biste rado na tulumu pljuvali po svim idiotima i licemjerima ovoga svijeta znajući da se zapravo družite s "nerazumno" nježnim čovjekom – što više poželjeti?

Dolazak dječaka jarca

Bill Hicks je bio neprijateljski snajperist koji gađa prihvaćena mišljenja u kulturi i pokušava ih oboriti. Većina tv komičara šali se na račun poznatih imena ili pravi šale o fizičkim stereotipima. Ne propituje svoju kulturu, nego se povodi za nezasitnom željom za zabavom. Ali Hicksovi vragolasti izleti u maštu publiku udarcem vraćaju natrag u stvarnost

omičar Bill Hicks je 1. listopada 1993. nakon svog dvanaestog nastupa u showu Davida Lettermana postao prvi komičar koji je cenzuriran kod postaje CBS u studiju Ed Sullivan Theatre, gdje se snima Letterman, i gdje je 1956. cenzurian Elvis Presley. Presleyja se nije smjelo prikazati od struka na dolje. Hicksa nisu smjeli uopće prikazati. Nije sadržaj Hicksovih hlača, već sadržaj njegove glave ono što je uplašilo glavešine CBS-a. Hicks, visoki tridesetjednogodišnji Teksašanin bucmastog lica prerano ostarjelog zbog teškog života na cesti, nije vulgarni brbljavac već uzbudljivi komičarski mislilac u odmetničkoj klasi koju je sam stvorio. Do zabrane, koja mu je, tvrdi Hicks, donijela "sto puta više pozornosti nego svih ostalih jedanaest nastupa na Lettermanu", Hicksova sarkastična zapažanja i nestašna kulturna povezivanja našli su široku publiku u Engleskoj, gdje je neka vrsta kultne ličnosti. Susreo sam se s Hicksom iza pozornice Dominion Teatra jedne kišne nedjelje u Londonu, gdje je rekordan broj od dvije tisuće Britanaca bio naguran tako da su stajali i oko sjedala na galeriji kako bi čuli Hicksa kako iznosi neke ubojite istine o SAD-u, koje on naziva Sjedinjene Države Reklamiranja. Hicks razmišlja uz dlaku i insistira na važnosti te intelektualne slobode kao načinu da i druge nadahne da misle svojom glavom. "Za mene, komičar je tip koji kaže *Čekaj malo* dok se stvara konsenzus", rekao mi je Hicks dok smo se uspinjali stubama do njegove garderobe. "On je protuteža mentalitetu rulje. Komičar je vatra – poput Šive uništavatelja, koji ruši idole, što god da oni bili."

No razgovor o približavanju komičarskim opasnim vodama navodi Hicksa na zabrinutost u pogledu njegovih izgleda u Americi. "Komedija je u Sjedinjenim Državama potpuno opustošena", rekao mi je kad smo se smjestili u garderobi. "Komercijalizirana je. Na televiziji nemaju ljude koji imaju svoja mišljenja, jer se to protivi *statusu quo*, a to se ne smije događati s totalitarističkom vladom koja pokušava kontrolirati umove i upravlja jebenim zračnim valovima. Tamo nemam šanse. Često nastupam u emisiji Davida Lettermana. Volim ga, ali svaki put kad nastupam prepiremo se oko materijala. Vole me ali njegovi ljudi misle da rade za tu fiktivnu mejnstrimovsku publiku. To nije istina. Takvo što ne postoji. Volim tamo nastupati ali to je gotovo kao da rješavate zagonetku: Kako mogu biti ono što jesam u kontekstu te emisije? Ja sam najbolji u pravljenju veza među stvarima. Ja sve međusobno povezujem. To je teško izvesti u šest minuta."

Hicks je svakako riskirao i izrazio svoje komičarsko ja u zabranjenom nastupu kod Lettermana koji je opisao u pismu dugom 39 stranica koje opisuje njegovu verziju događaja. Hicks je izdvojio neke "vruće dijelove" od kojih je kuća željela odstupiti:

> Znate tko mi ide na živce ovih dana? Ovi borci za pravo na život [protiv abortusa, nap. ur.]... (Blagi aplauz.)
> Jeste li im ikad pogledali face?... "Ja se zauzimam za pravo na život!" (Ovdje Bill napravi facu mržnje i straha; usne je napućio kao da je upravo cucla limun.) "Ja se zauzimam za pravo na život!" Da baš tako izgledaju, zar ne? Puni su joie de vivre. Želite se družiti s njima i igrati [igru iz općeg znanja] *Trivial Pursuit* cijelu noć. (Publika hihoće.)
> Znate što me smeta kod njih? Ako se toliko zauzimate za život, učini-

te mi uslugu – nemojte se držati za ruke i blokirati poliklinike. Ako se toliko zauzimate za život, primite se za ruke i blokirajte groblja. (Publika se smije.)... Želim ih vidjeti na pogrebima kako otvaraju ljesove i viču "Izlazite van!" Tada bi me stvarano zadivila njihova misija. (Publika se smije i plješće.)
Puno putujem u posljednje vrijeme. Za Uskrs sam bio u Australiji. Bilo je zanimljivo primijetiti da oni slave Uskrs na isti način kao i mi – obilježavaju smrt i uskrsnuće Isusa govoreći djeci da je veliki zeko... preko noći ostavio čokoladna jaja. (Publika se smije). Pitam se zašto smo tako zbunjena vrsta. Znate, pročitao sam Bibliju. Nisam mogao pronaći riječi "zeko" ili "čokolada" u cijeloj knjizi. (Publika se smije.) Mislim da je zanimljivo kako ljudi postupaju prema svojim uvjerenjima. Puno kršćana, na primjer, nose križeve oko vrata. To je lijepo sjećanje, ali da li mislite da će Isus kada se vrati zbilja htjeti gledati križ? (Publika se smije. Bill pravi grimasu boli i straha.)
Opa! Možda se zato još nije pojavio. (Kao Isus koji gleda s Neba) "Ne idem, Tata. Neću, još nose križeve – totalno su fulali smisao. Kad počnu nositi ribe, možda se ponovno vratim... Ne, ne idem... O. K., evo kako ćemo se dogovoriti – vratit ću se kao zeko".

Čini se da je Hicks, koji je izrekao svoj monolog odjeven u "žarke jesenske boje – odijelo koje je kupio baš za tu emisiju i koje odražava njegovo veselo i radosno raspoloženje", umjesto u svoje uobičajeno revolveraško crno, imao puno razloga za veselje... Službeni komentari bili su dobri. Nekoliko sati poslije, Hicks se vratio natrag u hotel, nije na sebi imao ništa osim ručnika kad je primio poziv Roberta Mortona, izvršnog producenta emisije *Letterman Show*, koji mu je rekao da je nogiran. Hicks je sjeo na krevet. "Ne razumijem. U čemu je problem? Mislio sam da je emisija prošla super". Slijedi skraćena verzija onoga čega se Hicks sjeća iz dugačkog razgovora.

"Bio si izvrstan", rekao je Morton, i nastavio, kaže Hicks, govoreći da je CBS-ov ured za standarde i praksu smatrao da je dio materijala neprimjeren za prijenos.

"Ah, a koji materijal konkretno..."

"Pa, gotovo sav."

"Bobe, tako je očito da su to šale."

Hicks je protestirao govoreći da je isprobao svoj nastup sa svojom šezdesettrogodišnjom majkom u Littlu Rocku, u Arkanzasu, i prošao je test. Morton je insistirao da je situacija izvan njegovih ruku. Ponudio je da dogovori još jedan nastup, i prema Hicksu, rekao je da se osjeća krivim što nije provodio više vremena s njim prije nastupa uređujući "vruće dijelove".

"Bobe, to su samo šale. Ne želim da ih uređuješ ti ili bilo tko drugi. Zašto se ljudi tako boje šala?"

"Bille, moraš razumjeti našu publiku."

"Vašu publiku! Vaša publika se sastoji od ljudi, zar ne? Pa, ja razumijem ljude, jer sam i sam jedan od njih. Pred ljudima nastupam svaku večer, Bobe. Sasvim se dobro slažemo. Snimili smo emisiju u pet i trideset popodne, i tvoja publika tada nije imala nikakvih problema s materijalom. Da li tvoja publika postane pretjerano osjetljiva između 11.30 i 12.30 uvečer? I usput budi rečeno, Bobe, kad ne nastupam u tvojoj emisiji, ja

Znate što me smeta kod ljudi koji su protiv abortusa? Ako se toliko zauzimate za život, učinite mi uslugu – nemojte se držati za ruke i blokirati poliklinike. Ako se toliko zauzimate za život, primite se za ruke i blokirajte groblja. Želim ih vidjeti na pogrebima kako otvaraju ljesove i viču "Izlazite van!" Tada bi me stvarano zadivila njihova misija.

sam pripadnik njezine publike. Želiš li reći da moj materijal nije pogodan za mene? To mi nema nikakvog smisla. Zašto podcjenjuješ inteligenciju svoje publike?"

"Bille, to nije naša odluka."

Morton se ispričao Hicksu, objašnjavajući da emisija mora odgovarati tv-mreži i da će mu ubrzo naći novi raspored. Razgovor je ubrzo nakon toga završio i u međuvremenu Hicks nije više razgovarao s Mortonom i Lettermanom. No indirekrno se čuo sa CBS-ovim uredom za standarde i praksu. Čovjek koji je čuo intervju s Hicksom na radiju i bio zgrožen cenzurom pisao je CBS-u kako bi ih prekorio što nisu prikazali Hicksov nastup. Faksirao je odgovor CBS-ovog ureda za standarde i praksu radiopostaji, koja ga je poslala Hicksovom uredu. "Istina je da je Bill Hicks snimljen te večeri i da njegov nastup nije emitiran", pisalo je u pismu. "Ono što nije točno je da je odluku o izbacivanju njegova nastupa donijela kuća CBS. Zapravo, iako CBS-ov urednik za programske prakse radi na toj emisiji, odluku su isključivo donijeli producenti emisije koji su odlučili zamijeniti njegov nastup nastupom drugog komičara. Zato je vaša kritika da je CBS cenzurirao emisiju totalno neutemeljena."

Hicks, koji televizor zove Luciferovom kutijom snova, sada pleše s Luciferom. Nazvao sam Roberta Mortona i kada se našao u škripcu napokon se izjasnio. Započeo je govoreći da su odluku o ne-emitiranju Hicksova nastupa zajednički donijeli *Letterman Show* i CBS i na kraju mi je rekao da su producenti emisije jedini odgovorni. "U konačnici to je bila naša odluka", rekao je. "Mi smo vlasnici programa i mi ga pakiramo. Naš je posao da damo konačan proizvod tv-mreži."

Farsa je došla do kraja tjedan dana nakon debakla s Lettermanom. Prijateljica je nazvala Hicksa kako bi mu ispričala o reklami koju je vidjela za vrijeme *Letterman Showa* – reklami aktivista koji se zauzimaju za pravo na život. "Televizijske mreže izručuju publiku oglašivačima", poslije je rekao Hicks. "Pokazali su kakvi su. I dalje će se praviti da su moderna emisija. A ja ću i dalje ostati vjeran sebi. Kao što je rekao Bob Dylan, jedini način da se živi izvan zakona je da budeš potpuno iskren. Tako ću ja ostati izvan zakona."

Način na koji se Hicks odjenuo za nastup u Dominionu kad je obukao svoj crni revolveraški kaput i Stetson šešir bio je stil nekoga tko je izvan zakona. Kad se zavjesa podigla, Hicks je imao šešir, dugi kaput i kaubojske čizme dok su iza njega veliki narančasti plamenovi lizali zrak. Prizori vrućine i lova savršena su pozadina za Hicksovu vrstu komičarskog napada.

Bio je neprijateljski snajperist koji gađa prihvaćena mišljenja u kulturi i pokušava ih oboriti. Britanci, koji imaju apetit za takvu vrstu intelektualne anarhije, prihvatili su Hicksa rijetkim i iskrenim entuzijazmom od trenutka kad je došetao na živahnu englesku komičarsku scenu u studenom 1990., kao jedan od osamnaest komičara u predstavi *Stand Up America*! na West Endu. Sljedeće godine Hicks je prisustvovao Edinburškom festivalu, gdje je nadmašio domaći talent i osvojio nagradu kritike. To je dovelo do njegove turneje 1992. po Britaniji i Irskoj nazvanoj *Dangerous Tour*, koja je kulminirala nastupima na West Endu. Publika je bila oduševljena. Hicks se osjećao kao kod kuće s Englezima čiji ih je smisao za ironiju činio prihvatljivijima za njegov borbeni humor nego što je to

bila američka lakovjerna publika. "Veće je poštovanje prema izvođaču", rekao je. "Ako ste na pozornici ljudi misle da ste to i zaslužili. U Americi – ne šalim se – lajanjem pokazuju svoje odobravanje." Pogledao sam ga sa sumnjom. "Raspitajte se", rekao je Hicks simulirajući zvuk. "Laju poput životinja. Zastrašujuće je. Na to je američko društvo svelo ljude. Ironično je što u ovom nastupu sebe nazivam Dječak Jarac. Ne bi trebali lajati, trebali bi *blejati*."

Većina TV komičara šali se na račun poznatih imena ili pravi šale o fizičkim stereotipima. Ne propituje svoju kulturu, nego se povodi za nezasitnom željom za zabavom. Ali Hicksovi vragolasti izleti u maštu publiku udarcem vraćaju natrag u stvarnost. Hicks je neka vrsta trbuhozborca svoje kontradiktorne prirode, a dopušta da glasovi i zvučni efekti izražavaju i njegove strahove i sklonosti. Povremeno ga preplavi nagon Dječaka Jarca i Hicks mu se, kao čovjek od nagona, prepušta. Dječak Jarac je Pan, ili Hicksova verzija Pana – pohotni jarac "spokojna pogleda, potpuno pomiren sa svojom prirodom" – kroz koju slavi svoj vlastiti divlji libido.

Odlazeći, Hicks je rekao, "Mi možemo olakšati našu kreativnu evoluciju. Možemo u svojim mozgovima upaliti svjetlost." Ta rečenica me podsjetila na nešto što mi je rekao moj srednjoškolski prijatelj: "Bill je bio prva osoba koju sam upoznao čiji je cilj bio prosvijetliti se." U različitim fazama svojega života, Hicks je meditirao, proučavao hinduističke tekstove, gutao halucinogene, tražio NLO-e – bilo što kako bi pronašao neku veću duhovnu i intelektualnu povezanost. Njegova komedija odvodi publiku na putovanje na mjesta u srcu na koja ne mogu ili ne žele ići bez njega. Putem smijeha, Hicks čini neprihvatljive ideje neodoljivima. Posebno je opasan jer on ne uvjerava razumom, nego srećom. "Vjerujem da svi imaju "jebenu pjesmu u svome srcu", rekao je izlazeći.

Usijanje oko Hicksovih ispada bilo je namijenjeno, djelomično, kako bi pročistilo samu komediju; to je zamisao koja je jasno izrečena u scenariju za film koji je razvio u posljednjoj godini svoga života, a koja govori o serijskom ubojici koji ubija unajmljene komičare.. "Volio sam one koji su dali svoje živote kako bi pronašli savršeni smijeh, pravi smijeh, smijeh iz trbuha, smijeh koji iscjeljuje. Iz ljubavi sam ubio te komičare", objašnjava ubojica kad ga konačno uhvate. Hicks je želio glumiti serijskog ubojicu; njegov je nastup bio dio iste te misije nađi-i-uništi.

Hicks je sazrio u godinama kad je komičarski nastup uživao kraljevski tretman. U vrijeme kada je romansa sa stalnim turnejama bila okončana za američke komičare a cilj im je postao potpisivanje ugovora – vlastiti show i veliku plaću – Hicks je vratio komediju njezinu esencijalnom ozračju izazova i nepredvidljivosti. U energičnom govoru o emisiji *Tonight Show* gdje voditelj Jay Leno glumi u reklami za čips Dorito, Hicks je rekao, "Evo kako stoje stvari. Nakon što snimite reklamu više niste glumac. Zauvijek. Kraj priče. Samo ste još jedan glasnogovornik neke kompanije... Sve što kažete je sumnjivo, sve što izađe iz vaših usta je poput dreka koji mi upada u piće."

Dok se incident s Lettermanom dramatizirao Hicks je bio gladan uspjeha kao i svaki drugi komičar, ali samo pod svojim uvjetima. Nije bio spreman žrtvovati emocionalni integritet svog materijala zbog popularnosti. "Dolaze šale o pimpekima", rekao bi svojim slušateljima kada bi načeo ideje koje su ih zbunjivale, i tada bi nabacio svoj akcent šaljivdžije:

U različitim fazama svojega života, Hicks je meditirao, proučavao hinduističke tekstove, gutao halucinogene, tražio NLO-e – bilo što kako bi pronašao neku veću duhovnu i intelektualnu povezanost. Njegova komedija odvodi publiku na putovanje na mjesta u srcu na koja ne mogu ili ne žele ići bez njega. Putem smijeha, Hicks čini neprihvatljive ideje neodoljivima. Posebno je opasan jer on ne uvjerava razumom, nego srećom

"ovom bi dečku bilo bolje da ima šalu o velikom crvenom pimpeku nabreklih vena ako se misli izvući iz ove komičarske rupe". Kao komičar, Hicks nikada nije bio mekan i nježan. Za prvorazredne komičare sljedeće generacije poput Jona Stewarta iz emisije *The Daily Show*, čistoća Hicksova komičarskog putovanja bila je inspirirajuća. "Hicks je bio jedan od momaka koji su vodili dobar rat", kaže Stewart, koji Hicksa smatra "legendarnim likom" i koji je nekoliko puta s njim nastupao na turnejama. "Bio je netko koga ste pratili. Nije pokušavao biti osrednji; nije pokušavao zadovoljiti neku potrebu za slavom; nije pokušavao dobiti ugovor za komediju na televiziji, pokušavao je biti ekspert," dodaje Stewart, "Hicks je bio odrastao muškarac među djecom." Među neobičnim poukama koje je Hicks naučio Stewarta i druge komičare sljedeće generacije bilo je da "pređu granice": ako je Hicks smatrao da ga ljudi u sobi nisu dostojni, "prešao bi granice", to jest, bio bi u svom nastupu radikalniji nego što bi inače bio. "Poticala ga je apatija publike", kaže Stewart. Na primjer, na jednom nastupu, dok je Hicks započinjao temu Zapruderova filma [o atentatu na Kennedyja], pijana plavuša mu je doviknula, "Sereš!" Hicks je zastao, sišao s pozornice i pokazao na ženu. "Odlazi! Odlazi jebena, pijana kučko! Izbacite je van! Izbacite je van, u pičku materinu! Odvedite je nekamo gdje će joj biti dobro. Idi gledati jebenu Madonnu, ti idiotska hrpo govana!" Hicks je počeo imitirati njezin glas – "Sereš, frajeru! Jednostavno kenjaš!" - i na kraju je skakutao po pozornici imitirajući je. "Imam pičku i pijana sam. Mogu raditi što god hoooću! Nemam kurac! Mogu se derati na izvođače! Jebeni sam idiot jer imam pičku!" Tada je kleknuo. "Želim da pronađeš svoju jebenu dušu!!!!"

Kao izvođaču Hicksu nije nedostajalo ni duše ni karizme. Pred mušterijama koje su plaćale, bio je moćan, nepredvidiv i uzbudljiv. "Bio je veći od prostorije", kaže Stewart. Veliki komičar je po definiciji neusporediv. Ipak, nakon njegove smrti, pa čak i prije, američki komičari poput Dennisa Learyja dobro su živjeli prerađujući njegove rečenice i imitirajući njegov bahati stav.

Indikatori za dugo posmrtno sjećanje na Hicksa su dobri. Biografija je objavljena (na omotu piše: "Najizravniji, najbeskompromisniji i najpoznatiji nepoznati komičar svih vremena"); Hicksovi rekordi prodaje su nevjerojatni; u nedavnom dokumentarcu o cenzuri za koji su Hicksove riječi izbrisane, njegovo ime je stavljeno na popis komičara mučenika.

U godinama nakon njegove smrti povijest je uhvatila korak s njegovim štosovima. Ranih devedesetih, već je bio govorio o Iraku i prvom predsjedniku Bushu. "Da je Bush umro", rekao je u šali o tome zašto bismo trebali sami ubiti Busha umjesto da pošaljemo 22 rakete na Bagdad kao odgovor na navodni pokušaj njegova atentata, "ne bismo izgubili ni jedan nevini život." U kulturi koju su zamaglili glasnogovornici, Hicksovo izravno pričanje o političkim prijevarama bilo je nekoliko godina ispred njegova vremena. Ako Hicks nije utro put za komičarski civilni neposluh u tako popularnim emisijama poput *Politically Correct* i *The Daily Show*, bio je konstantna podzemna tutnjava. "Kada su započinjali emisiju *Politically Incorrect*", kaže Colleen McGarr, "zapravo su razmatrali uzeti Billa kao prvog voditelja umjesto Billa Mahera."

San je nešto iz čega se probudite. Ima veliku snagu i važno je da su posljednje riječi na Hicksovoj posljednjoj snimci, *Rant in E-Minor* (*Blebetanja u e-molu*), zapravo molitva: "Bože podigni me iz ove iluzije. Zaliječi

moju percepciju, tako da poznajem samo stvarnost.” Hicks se rugao društvenim omađivačima – ljudima iz marketinga, tv-mrežama, rock ‘n’ roll ikonama, vjerskim fanaticima, političarima – siguran u to da su, kao i u svim bajkama, samo oni bez iluzija slobodni. Učinio je to uprizorenje slobode naizmjence zastrašujućim, uzbudljivim i smiješnim. Bio je ono što može biti samo veliki komičar bilo kojeg doba: neprijatelj ograničenja, remetitelj mira, donositelj uvida i užitka - komičarska destilacija vlastita divljeg duha.

S engleskoga prevela
Margareta Matijević Kunst

Predgovor knjizi Bill Hicks
Love All the People. Letters, Lyrics, Routines. Constable, 2004.

Stand-up fajter

TRANSKRIPT NASTUPA UŽIVO U VILLAGE GATEU, NEW YORK, I U CAROLINE'S SEAPORTU, NEW YORK (1990.)

vala. Drago mi je što sam ovdje. Ja... Molim? Snimam album večeras i sutra, znači, vi ćete biti na albumu. Ako samo možete biti malčice bučniji od *toga*, to bi bilo... (*smijeh publike*). Tako. To je to što želimo čuti na albumu. Ha ha ha ha ha ha! Bez brige, duhoviti materijal i smijeh nasnimit ćemo poslije. Hej, od pritiska nikakve koristi.

Lijepo je biti ovdje. Ja sam inače iz Houstona, u Teksasu, ovamo sam se doselio prije godinu dana pa... Hvala vam. Da, to je ta toplina koju sam ovdje iskusio. Želim da u mene bulje ko pas kojem su upravo pokazali trik s kartama, kužite? Tako da je dobro. Naravno, prvo što sam primijetio došavši ovamo je to s beskućnicima. Ja vam nisam neki sentimentalac, znate. Ali... Kad hodate ulicama New Yorka i nagazite na tipa koji leži na pločniku i koji je, pa ne znam, možda mrtav... pomislite li ikada da nam sustav možda ne funkcionira? Rodi li se ikada takva pomisao u vama? Mislim, da tih skitnica ima tek nekoliko, pomislio bih, briga me, jebene skitnice. Ali njih ima na TISUĆE. Kao da sam u utrci sa skitnicama umjesto s preponama po jebenoj ulici. Trka na sto metara sa skitnicama. Ljudi, čuvajte se. Opa! "Hej, imaš sitnog, hej, imaš sitnog, hej, imaš sitnog?" Opa! Tom sam zadnjem dao napojnicu, sve okej, nisam njime napojio pločnik. Svaka se prepreka računa. Stvarno pojma nisam imao da takvih tipova ima na *tisuće*. I tako, kad sam se tek doselio, hodam ja ulicom, i sretnem deset/petnaest tipova po bloku: "Imaš love?" Ja si mislim: "Imam, da. Hvala što me na to podsjećaš. Odličan osjećaj. Kvragu." Stvarno sam mislio da se raspituju kako živim. Znate ono: "Jesi okej? Imaš love? Čuješ se s mamom? Sa zdravljem sve ok?" Ljudi u New Yorku su baš prijateljski raspoloženi.

Čovječe! Neki od tih tipova baš su izgledali zdravo. To mi nije jasno. Oni su samo skitnice, jebote. I sama ta ideja da žele da im tek tako dam teško zarađenu lovu koju mi starci šalju svaki tjedan. Jebote! Parazitu jedan, nađi si *posao*. Moj tata za ovu lovu radi osam sati dnevno. Kvragu, javno ću im očitati bukvicu. Baš hoću. Kako su samo drski ti ljudi. Mislim, pa ja sam morao svake subote 15 godina kositi travu za jebenih 25 centa. A taj tip izađe iza *kontejnera* i hoće moj dio kolača? Gdje si bio kad sam ja sadio živicu, ha?

Jeste kad doživjeli da se neki istrese na vas, ono, da povampiri? Jer dam im ja sitniš, ali katkad sitniša nemam. Neću valjda razmjenjivati dvadeseticu za skitnicu, trebam i ja živjeti! I onda navale na vas:

"Hej, pomozi malo." "Sori, ali nemam ništa." "PIZDO!" "Gdje mi je čekovna, samo malo... Gospon Skitnica? Kako ću to ispuniti? [...] Molim?... Nisam znao da si manijak. Sigurno nisi zbog karaktera završio na ulici, zar ne?"

Isuse. Što ti imaju muda! Kad sam jednome od njih rekao: "Stari, oprosti, nemam love", on će meni:

"Hvala ti nizašto, rista! Ne znaš ti kako je to biti bez prebijene."

"Pa zapravo, znam. Zato i radim. Znam ja *točno* kako je to: spavaš na pločniku, kopaš po smeću i tražiš hranu, i žicaš lovu od neznanaca. Imam li pravo?

"Baš to radim."

"Vidimo se."

Žao mi je takvih tipova jer ne znam *zašto* su skitnice. Znaš li ti *zašto* su oni skitnice? To nitko ne pita. Kad tip kopa po smeću, nitko mu ne priđe i upita: "Jebote, pa *što* to radiš? *Zašto* kopaš po smeću?" Manijaci, svi odreda. A oni: "Imaš što sitnog? Imaš 25 centa?" Hej, za tih istih 25 centa taj mi skitnica može uglancati prozor, kužiš? Želim najboljeg skitnicu za najmanju lovu, želim… Za tih 25 centa koje mu dajem želim najviše što mogu dobiti. Kvragu, i još račun uz to. Tako ćete ih se riješiti: tražite račun (*prezirno frkne*) "Izvol'te. Hvala." Ili ono kad neki kažu: "Ma ne daj mu novac, sigurno mu treba za drogu ili alkohol." Mda. Izgleda da oni koji to kažu nikad nisu bili narkomani. Jer droge su narkomanu prilično važne. (*smijulji se*)

"Bogami, naravno da je za drogu, gospođo. I ne daš li mi lovu, izvadit ću ti srce i pojesti ga pred tobom.

"Sad, ako tako kažeš… Evo!"

"Hvala."

Znate, žao mi je tih ljudi, jer sam i ja bio alkoholičar. Prestao sam piti prije dvije godine. Mogao sam postati propalica. Svatko može postati propalica. Stari, trebaju ti samo prava cura, pravi kafić i pravi prijatelji. Dobro ti ide, bez brige, tvoji će se frendovi dostojno pobrinuti. I *krstit* će jedan kontejner za tebe.

Sramota kakav sam pijanac ja bio. Policajci su me zaustavili u autu, a ja sam bio toliko pijan da sam izašao i zaplesao pred njihovim svjetlima, misleći da sam dospio u novi klub. Pojačaj tu glazbu! Hej, što je to? Hej, hej, hej, hej, hej. Mene to ne zanima, pederi jedni. Joj *sranje*! Vi dečki idete do kraja.

Mislim, uopće ne želim riskirati. Stavovi se mijenjaju… malo preozbiljno. Sjećaš se, prije 10 g. policajac bi te zaustavio pijana, došao do auta i pitao:

"Sinko, pio si?"

"Jesam."

"Ups, oprosti na smetnji. Nadam se da te nisam bacio u depru. Dobro, sad briši odavde i lijepo se provedi. Pa-pa. Vrati se u auto, Tommy, ma to je samo neki pijanac za upravljačem. Idemo."

Na turneji sam koju zovem Leteći tanjur, jer i ja, kao i leteći tanjuri, iskrsavam po malim južnjačkim gradovima… U posljednje vrijeme pred gomilom seljačina, i tako … pitao sam se o *vlastitoj* egzistenciji. Primijetio sam neki antiintelektualizam u ovoj zemlji. Jeste vi to primijetili? Počelo je to, kakva slučajnost, negdje osamdesetih. Prošli sam tjedan bio u Nashvilleu, u Tennesseeju. Nakon nastupa otišao sam u fast food. Ne ponosim se time, ali ogladnio sam… I sjedim ja tako, jedem ja, čitam knjigu. Sâm sam, nikoga ne poznam, jedem, čitam knjigu, sve štima. Priđe mi konobarica: (*žvače*) "Zašto čitaš?" Odgovorim: "Čovječe, pa to me nitko nikad nije pitao. Bogme si me zatekla. Ne pitaš *što* čitam, nego *zašto* čitam? Pa iz mnogo razloga, najviše zato… da ne završim konobareći u fast foodu, jebote. Da, mislim da mi je to visoko na popisu prioriteta." Na to se kamiondžija za stolom do mene ustane, stane iznad mene pa će: "Vidi, vidi, dobili smo jednog čitača!" Pa što je sad ovo, jebote? Kao da sam naletio na okupljanje Ku Klux Klana odjeven kao Boy George. Mislim. Ovo tu je knjiga. Ja čitam. Je l' to sad neki intelektualni *iskorak*, ili? Eto, i to sam rekao. Sad se bolje osjećam.

Kažem ti ja, stari. Tennessee. U mnogim dijelovima našeg problematičnog svijeta ljudi viču: "Revolucija. Revolucija." U Tennesseeju viču: "Evolucija... želimo palčeve!" To je zato što cijeli dan na telki gledaju ljude koji već imaju evolucijski razvijene palčeve. Joj, to ih sigurno izluđuje, ha? (*glasa se kao čimpanza*) Pa to je palac, kvragu! Puno se toga može reći o palcu. Kažem ti, stari. Baš ima pravih bisera na svijetu. Otiđi na neko od onih odmorišta za kamiondžije bogu iza leđa i naruči kavu. Tip iza šanka će ti reći:

"Oćeš litru ili veliku?"

"Jebote, kolika je onda ta velika?"

"Morat ćeš pomakni auto otraga, sad ću ti naliti iz pumpe."

Puno je to kave. Ne znam baš želim li toliko dugo biti *budan* u Tennesseeju, znaš. Dragi su oni ljudi, stvarno jesu. Ali su, kako bih vam rekao, malo... priprosti? Provincijalci? Seljačine? Dođe mi jedan nakon nastupa, baš je bio uzbuđen. "Stari, super si. Umro sam od smijeha. Samo što nisam počeo pljuvati." "Oprosti." On će: "Ma ne, super je bilo. Daj da te upoznam sa ženom i sestrom." Pored njega je stajala jedna djevojka... i nitko nije imalo palac.

Eto... "Pušači, hvala vam. Hvala, ljudi. Samo vi pušite. Ništa se ne brinite za nas." Dooobro. Koliko vas je pušača ovdje večeras? Pušači? (*nekoliko ljudi u publici zaplješće*) Ma vidi ti tu energiju, mogu oni kad hoće! (*Bill hripje i kašlje*) Hvala, ljudi. Bio je to *junački* napor s vaše strane. Slušajte ovo: koliko nepušača imamo ovdje večeras? Nepušači? (*veći dio publike zaplješće*) Čujete vi ovo? Gomila cmizdravih gnjida, ha? Odvratni, licemjerni *ljigavci*. Prestao bih pušiti, ali strah me da se ne pretvorim u jednoga od njih. Najgori je nepušač onaj koji vam priđe dok vi pušite i samo vam se zakašlje (*usiljeno kašlje*). Ja uvijek kažem: "Jebote, sreća što ne pušiš. Gadno kašlješ, stari. Ja pušim *cijeli dan*, a ne kašljem toliko. Možda je spermić kojim si začet imao falingu. Možda ti je tata drkao, a mama sjela na njega u zadnji trenutak." Jesam pretjerao? Ja mislim da nisam. Nije li to malo okrutno: Ja pušim, a vi mi dođete kašljati. Isuse! Je l' tako i plešete pred invalidima, pizde jedne? Hej, gospon u kolicima, što te muči? Hajde, junačino! Utrkujmo se." Sadisti prokleti. *Ja ću* pušiti, *ja ću* kašljati, *ja ću* dobiti tumore, *ja ću* umrijeti. Dobro? Hvala lijepa, Ameriko. Ljudi kažu: "Nije u tome stvar, t-t-t-tu je i sekundarni dim. Nije problem samo u dimu koji ti uvučeš, nego u onome koji izlazi iz tebe. To se zove sekundarni dim, i to nije dobar dim, izlazi iz tebe." Daj, jebote, začepi! Kvragu, ne budem li ja pušio, sekundarni će *metci* krenuti u tvome smjeru. Je l' ti jasno? Toliko sam napet. Kužiš? Hvala! Tri sam mjeseca na jebenoj turneji Leteći tanjur, dobro? Hvala. Uživat ću u pljugi, nadam se da nemate ništa protiv.

Super mi je kad se ljudi u New Yorku žale što pušite. Zar to nije super? Da. Ti su ljudi do grla u psećem dreku i preskaču preko mrtvaca. A moja im je cigareta navodno sjebala ovdašnju delikatnu prirodnu ravnotežu. "Joj, smeta ti? Ajoooj. Oprosti. Idem ja do one hrpe govana od skitnica i ugasit ću cigaretu. Evo ga. Vratimo New York u ono djevičansko stanje u kojem bi inače bio... Da nije moje proklete cigarete." Isuse. Koliko popušiš dnevno, stari?

Čovjek iz publike: Kutiju i pol.

Bill: Kutiju i pol? Pičkice. Pa što ne obučeš haljinu i zavrtiš nam malo guzom? (*zapjeva*) "Kutiju i pol, ja pušim kutiju i pol." Muka mi je od toga. Ja popušim dva upaljača dnevno, stari moj. Da. I počinjem osjećati posljedice. Imam tu veliku fobiju da će šale o pušenju na mome nastupu za pet godina izgledati ovako (*jednolično*): "Dobra večer svima. Sjećate me se? Imali ste pravo, pušenje je loše." Brrrrrrrrr. Jeste to kad vidjeli? Je l' to... Da ja vama nešto kažem: Ako pušite kroz rupu na vratu... Ja bih na vašem mjestu *razmislio* o tome da prestanem. Stvarno bih. Ali to je samo *moje* mišljenje, znate. Vidite, nisam strog. Super je što na svakoj kutiji stoji drukčije upozorenje Uprave za javno zdravstvo. Zar to nije sjajno? Na mojoj piše: "Upozorenje: Pušenje može uzrokovati fetalne malformacije i prijevremeni porod." 'Bemti, sad sam najebo! Ha ha ha! Našao sam svoju marku. Samo ne kupujte one na kojima piše "rak pluća". Ne kupujte baš u prvom dućanu na koji naletite. "Dajte mi šteku prijevremenog poroda. Boli me kurac za to!"

"Dim cigarete sadrži ugljični monoksid." Pa sadrži ga i moj auto pa svejedno vozi, jebote. Vidite, ja pušim, ne pijem, ne drogiram se. Mogu li pušiti? Mogu li? Ma k'o Turčin!

Živimo u svijetu u kojem je John Lennon ubijen, a Barry Manilow I DALJE objavljuje jebene albume. Kvragu. Ako već idete nekoga ubiti, molim malo jebenog ukusa! *Ja* ću vas odvesti do kuće Kennyja Rogersa, ok? Upadaj u auto, znam gdje žive tipovi iz Whama! (*pjeva*) "You gotta have faith, la la la la (*oponaša zvuk dva pucnja*). Ne, George, *moraš imati talenta*, stari (*tri pucnja*). Novo pravilo. I možeš *slobodno* obrijati tu dvodnevnu bradu, kompa. Nikoga nećeš zavarati, pičkice jedna (*pucanj*). Tek da se zna... Nećemo okolišati, životi nam ovise *isključivo* o istini: George Michael je... jedna... velika... pičkica. *Ako* ga vi žene volite, znači da ste lezbe. Kraj.... jebene... priče. Nema to veze s mišljenjem, nema to veze s ukusom ni s percepcijom. Dokazat ću vam to na računalu. Nisu to naklapanja, tip je stvarno pičkica. Jeste vidjeli? Sad reklamira Dijetnu Coca Colu. Fuuuuj. Dijetna Cola. Čak je i *Madonna* reklamirala *pravu* Colu, jebote. Pičkica. "Dijetna Cola! Ja sam George Michael. Pijem Dijetnu Colu da mi guza ne naraste. Ne volimo velike guze, zar ne, curke? He he he. Dijetna Cola." Daj već jedanput obuci tu suknju pa da završimo s time!

I to vam je naša glazbena repka. Naše rock zvijezde. Ovaj je svijet ispunjenje Reaganovih seksi snova, jebote! Rock zvijezde reklamiraju Dijetnu Colu! Ma koja bi prava rock zvijezda pristala na takvo što?

"Keith Moon za Snickers!"

"Katkad imam solo dionicu na bubnjevima, a nisam ništa jeo, ono, tri jebena tjedna. Tada samo pojedem jedan Snickerrrrrsssssss." *To* je prava rock zvijezda.

"John Bonham za Certs." "Noćas sam u snu rigao krv. Sad imam spoj s trinaestogodišnjim blizankama. Samo pocuclam mentol Certs."

To je prava rock zvijezda. "Dijetna Cola!" Kažem vam ja, da novac ima kitu, George Michael bi bio pravi pederko. "O, Dijetna Cola? Ohhhhhhhhhhhh, o joj, ohhhhhhhh. Mm-mmm, obožavam Dijetnu Colu, ohhhhhhhhhhhhhh, joj, o Bože *prokleta* dijetna Cola. Ohhhhhhhhhh. Pijte je svaki dan! Ohhhhhhhhh." On je demon... Pušten na zemlju da sruši standarde. *Kraj...* jebene priče. Ali svi to rade. Svi reklamiraju proizvode. To je danas vrhunac uspjeha, zar ne? Postati nekakav *promotor.* Sina-

tra reklamira pivo; nije mu dosta love, zar ne? Ne. Tim kretenima ništa nije sveto. Sad čekam ovo:

"Isus za pivo Miller." - "Bio sam raspet, tri dana mrtav, uskrsnuo i čekao 2000 godina da se vratim na zemlju. Vrijeme je za Miller!"

"Znaš, Isuse, od ovoga nije ništa bolje."

Ne vidite neminovnu opasnost, zar ne? Piljite u mene i mislite si: "Bille, oni su samo glazbenici, i oni, kužiš, oni samo rade svoj posao, i..." NE! Oni su DEMONI PUŠTENI NA ZEMLJU DA SRUŠE STANDARDE BESPRIJEKORNOJ I SVETOJ DJECI BOŽJOJ! A mi to jesmo. Tu nema pogreške. Što nam se to *dogodilo*? Poslije osam godina Ronalda Reagana i japija, sad živimo na trećem šoping centru od Sunca. Ma daj me nemoj! Jebote, jel' u meni problem? Debbie Gibson *je imala album broj jedan* u Americi, ljudi. Mislim, ako vam se od toga krv ne *ledi*... Pa tko još puši ta sranja? Zar se baš toliko love od bejbisitanja vrti okolo? Jeste li ikad vidjeli to malo čudovište iz šoping centra na djelu? (*pjeva*) "Shake your love..." Kakvu ljubav, Debbie? Imaš 12 godina. Nemaš cice ... Izgledaš k'o dečko sa sela, a glazba ti je KOMA. Vrati se u šoping centar koji te okotio. Ovo nije pitanje *percepcije,* nije stvar *ukusa*, dokazat ću vam to na risalici-brisalici. Idi dadiljaj Tiffany, to ti je najpametnije. Neka je netko lupa po guzi dok se ne zacrveni, a onda nek je poliže. Eto vam vašeg jebenog spota koji bih ja gledao! Što, ne biste voljeli vidjeti te dvije male ćelave ribice u pozi 69?

"O, Debbie." "O, Tiffany." "O, dušo, što smo uopće čekale dosad?" "O, ne. O, Bože."

Pobogu, stavite im nešto u usta da ne mogu pjevati. *Bilo što.* Album broj jedan. Sori, to mi je malo... teško povjerovati, ali... s druge strane, Reagan je dvaput izabran za predsjednika. Ha ha ha ha ha! Već sam se trebao naviknuti na razočaranja. "Bille, pomiri se s tim!"

Čovječe, a Rick *Astley*? Jeste vidjeli tu noćnu moru na djelu? (*pjeva*) "Don't ever wanna make you cry. Never wanna break your heart." Ha ha ha, ne bih brinuo o tome da nemam *kitu*, Rick,. Ti imaš klinček, imaš klit, ti uopće nisi muško. Ti si hodajući virus aidsa. Virusu aidsa nasnime u pozadini glazbu i drum machine, a Ted Turner ih promovira. To zapravo uopće nisu ljudi. To je urota kojom vas CIA pokušava uvjeriti da su šoping centri *dobra stvar.* Čitajte o tome u novom broju časopisa *Omni*.

Još piljite u mene. Ne osjećate opasnost jer ste anestezirani, zar ne? Mislite: "Ma daj, Bille. Debbie Gibson je samo curica." NE! "Znaš li da Debbie Gibson piše sve svoje pjesme?" Ne! Neka mi netko doda stolac. "Da, piše sve svoje pjesme o svojim stvarnim iskustvima." Da, kako će joj se sljedeća zvati? *Mama, zašto krvarim?*" A *kad* smo mi to počeli slušati bjelkinje u predpubertetu? Meni to nitko nije javio. Imamo najveće umove svih vremena, znanje i povijest najvećih mislioca SVIH JEBENIH VREMENA, ali ne, što to ona bijela curica govori? Ajmo staviti misli Debbie Gibson na jebeni kompaktni disk i sačuvati ih vječno. Ma je li u meni stvar? Kvragu, sjećam se – a možda romantiziram prošlost – ali sjećam se vremena kad je glazba imala savjest, i glazba je imala dušu, i glazba je imala muda, stari. Sjeća li se itko toga? Jimi Hendrix? Ima li tko o njemu što reći? (*pjeva*) "Stajao sam pokraj planine... isjeckao sam je bridom svoje ruu-u-ke [*Stand by the mountain... Chop it down with the edge of my ha-a-and*]." Taj je tip imao kitu... K'o piton. (*pjeva*) "Ne želim te nikada rasplakati niti ti slomiti srce, Dijetna Co-o-o-la zauvijek." 'MISLIM, OPROSTITE! Da mi je bilo vidjeti zajednički album Jimija Hendrixa i Debbie Gibson (*smijeh*). E taj bi njoj pokazao! (*oponaša početak "Foxy Lady"*)

(pjeva) "Foxy!" (vrišti) "MAMICE!" (pjeva) "Foxy lady!" (vrišti) "MAMICE!" "Debbie, dušo, htjela si biti rock zvijezda, sjećaš se? Moraš se družiti s velikim dečkima, zlato." "Hoću natrag u šoping centar! Grozna sam! Grozna! Maknite ga odavde! ON IMA GOLEMU KITU! (*bum tres*) (*pjeva*) "Voodoo Chile, baby!"

Kita radi k'o cirkular (*oponaša zvuk kružne pile*). Napravi od nje cjepanice, stari. Ostavi samo krvave gaćice da ih George Michael može navući. Bum! On je žena; ona je mrtva. Prokletstvo, a Jimi i dalje baca jebenu svirku.

Ne drogiram se... više. Ha ha ha ha ha! Nisam se drogirao... danas. O, Bože. Prije sam se baš drogirao. Ne sramim se toga. Znate. Nisam imao sreće s drogom. Jedanput smo tri frenda i ja uzeli LSD i vozikali se okolo u autu mog starog. On ima onaj auto što govori. Mi tako u transu, a auto će: "Vrata su otvorena." Stali smo sa strane i razmišljali o tome punih dvanaest sati.

"Kako vrata mogu biti o-tvorena, otkud sad taj tvor?"

"Zašto bi netko stavio tvora na auto?"

"Čovječe, autocesta se topi."

"Nalij je u tvora."

Satima (*oponaša zvuk cvrčaka*). "Ali ako su otkinuta..." (*cvrčci cvrče*)... A kako sad to?" (*pas zavija*)

Jednom su nas tako ukomirane i zaustavili. E, to je ostvarenje sna. Kladim se da je ovo bolja pijanska priča od bilo koje koju ste vi *čuli*. Stari, murjak kuca na prozor, a mi buljimo u njega u retrovizoru.

"Ma kol'ko si ti visok?" "Ovo je zasjeda!" "Veliki policajac i mali policajac. Blizanci."

George Bush kaže da gubimo rat protiv droga. Znate što to znači? Rat traje, a oni nadrogirani pobjeđuju. Ha ha ha ha! Što vam *to* govori o drogama? To su pametni, kreativni ljudi koji pobjeđuju u ratu, a ušlagirani su! Ha ha ha! Mi pobjeđujemo? Rat protiv droga je kao rat kolonijalne sile protiv Indijanaca. Ovi prvi u vrsti, u crvenim kaputima, a na drugoj strani narkomani, odnosno Indijanci, koji sjede na stablima i pitaju (*uvlači dim*) "Jel se to oni bore protiv nas? (*otpuhne dim*) Pa mi niti nismo na jebenom bojištu (*uvlači dim*). Izgleda da po defaultu mi pobjeđujemo. Ha ha! Borbe nema, a mi vodimo." (*uvlači dim*) Droge – znate, rat protiv droga. Hej, ne kužim, jer i alkohol i cigarete su droge, tako da na tom polju definitivno nastupa primirje, zar ne? Da. Alkohol i cigarete ubiju više ljudi nego *crack*, kokain i heroin... *Zajedno.*

Na vijestima nikad neće prikazati pozitivnu priču o drogama, ne. Uvijek sve negativno. A vijesti bi, kao, trebale biti objektivne? Trebale biti? *Vijesti*? A svaka priča o drogi je negativna? Molim, samo malo. Ja sam se nadrogiran ludo zabavljao. Ništa ja ne promičem, ali i ne poričem. Da čujemo cijelu priču. O LSD-u uvijek jedno te isto: "Mladić se ušlagirao, mislio da može letjeti pa skočio sa zgrade. Kakva tragedija." Kakav idiot! Nije njemu droga ništa kriva. Ako je već mislio da može letjeti, što nije prvo poletio s tla da provjeri? On je idiot i sad je mrtav. Dobro. Mislite, jedan debil manje na svijetu? Kakva tragedija! "Zašto si u depri, Bille?" Ostali smo bez jednog glupsona. Ha ha ha ha ha. Ostali smo bez glupsona.

Ja bih rado pogledao pozitivnu priču o LSD-u. Bi li to bila zanimljiva vijest? Samo jedanput? Da vam je ispričam?

“Danas je mladić na LSD-u shvatio da materija nije ništa drugo doli energija zgusnuta u sporim titrajima i da smo svi mi jedna subjektivna svijest. Smrt ne postoji, život je samo san, a mi smo svoje vlastite imaginacije. Slijedi Tom i prognoza vremena.”

“Čovječe! Jesi gledao vijesti?”

Znate – nije to rat protiv droge, već rat protiv slobode pojedinca, dobro? Imajte to cijelo vrijeme na umu. Hvala. Oni sve droge trpaju u isti koš. Ne može to tako. *Trava* i *crack*? Hej, stani malo. Nemoj travu trpati među droge. To je *ljekovita biljka*, stari. Kao *čaj.* Ne samo da bi, ja mislim, travu trebalo legalizirati, već bi ona trebala biti i obavezna. Razmisli o tome. U autu si iza nekoga: (*oponaša zvuk sirene na autu*) “Začepi i puši. Inače kršiš zakon.” “O, oprosti, ja sam život shvaćao ozbiljno. Ha ha ha ha... Čovječe. Je l’ netko gladan?”

Lijep bi svijet to bio, zar ne? Ležerni, gladni, tihi, ušlagirani ljudi posvuda. Dostavna vozila Dominos’ pizze mimoilaze se po cesti. Parada Dominos’ pizze (*sirena*). Neka *oni* zapnu u prometu: i svi ćemo pizze dobiti besplatno. Ma daj. “Droga je loša, droga je užasno loša.” Da, da, a kako to da je Keith Richards još na nogama? *Objasnite mi to,* gospodo iz Uprave za javno zdravstvo. Još niste čuli da ovi iz Javnog zdravstva spominju Keitha, jel tako? Aha, teorija nam je malo šuplja. Uprava za javno zdravstvo kaže: “Droga je loša! Droga je ZLO!... Osim za njega. Ha ha ha ha. Kod njega ona sjajno funkcionira. Ali nije to za vas ostale.” To je kao ona reklama – tip s tavom? Ovo je vaš mozak: šššššššššššššššš. “A ovo je Keithov mozak: šššššššššššššššššššš. A ovo je Keithov ušlagirani mozak: (*“Satisfaction”, uvodni dio*) Hej, pa to dobro zvuči. To je on nadrogiran? Dajmo mu onda još! Ha ha ha ha ha. “A ovo je Keith polumrtav: (*“Jumping Jack Flash”, uvodni dio*) Dobro je! Ajmo ga ubit. Ha ha. Da izbaci još koji hit. Čovječe, ovaj *ne priznaje* granice.

Keith Richards nadživio je Jima Fixxa, trkača opsjednutog zdravim životom. Priča postaje još napetija. Sjećate se Jima Fixxa? Ta ništica ljudska. Kakvo je to mračno doba u američkoj povijesti bilo, te godine zdravlja. Sjećate se toga? Svi su se nastojali iskupiti za onu kokainsku disko groznicu. “Trebao bih malo na trčanje...” Ima li tko da voli gledati ljude u New Yorku kako trče? Vani 43 stupnja, oni su, oni su, oni su krepani i... usred prometa. “Moram smršaviti, moram skinuti kile.”Stari, hej, auto će te lupiti u tu ludu glavu. Super ćeš izgledati kao *lokva,* okej? Vau, kako je to lijepa, mršava i zdrava lokva. “Još nije dosta, još nije... Još nije dosta.” Sori. Ja sam rođen savršen. I takav sam cijeli život. Žao mi je. Moja je vjera *neuništiva.*

Onda, sjećate se Jima Fixxa? Tip je pisao *knjige* o trčanju. Ma što se to može *nažvrljati* o trčanju? “Desna noga, lijeva noga... Brže, brže, mmm, doma, istuširaj se.” OK. Hvala ti, Jime, što si književno uobličio problematiku trčanja. Ali ja znam kako se trči... Ipak sam dvonožac. I onda taj glupson izađe, strefi ga srce i *umre* na trčanju. Ahh-ha ha ha ha ha! *Ima* Boga. “Desna noga, lijeva noga, hemoragija.” Jime, stari moj, treba nam sretniji kraj, a ne ovo “desna, lijeva, krv na nos, Jime.” Imaš problema doma, sinko? Keith Richards se bode u oko, a svejedno je na turneji, kužiš? Dobivam proturječne poruke. Nuklearni će rat preživjeti: a) Keith b) kukci. “A kamo su to svi nestali? Vidio sam neku svjetlost, mislio sam da počinje koncert.”

Čovječe, sve je uvrnuto. Mislim da se svijet raspada. Čini li se i vama tako? Gledate li vi ova sranja? Jeste pratili ono sa spaljivanjem zastave? Zar nije bilo super? Bogme su onda svi pokazali svoje pravo lice. Kakva smo mi *retardirana* nacija. Strašno. Ljudi su se... jednostavno su se ponašali kao da je Vrhovni sud odobrio paljenje zastave, znate? "Znači li to da moramo spaliti zastave? Što su oni... rekli su da moramo..." Ne! Ne! NE! Nisu to rekli. Rekli su da ako možda netko poželi spaliti zastavu da možda zato ne mora u zatvor... GODINU DANA. Baš okrutno od njih, zar ne? "Znači li to da mi moramo spaliti... Rekli su da bismo trebali spaliti..." Nisu to rekli, nisu to rekli, nisu to rekli... Nisu to rekli. "Znači li to da ja sad moram izaći i..." Ne, ne, ne, ne, NE! *Slušaj. Čitaj. Misli.* Smiri se, opusti se, JEBOTE začepi već jedanput! "Pa nije mi to jasno. Ja ne želim spaliti svoju zastavu..." Onda NEMOJ! Ljudi su oko toga poludjeli. Jeste to gledali? Kažu: "Hej, da ja tebi nešto kažem... Moj je stari umro za tu zastavu." Ozbiljno? Čovječe, a ja sam svoju kupio (*smijeh*). Da, ima ih kupiti u K-Martu i sličnim dućanima. "Da, poginuo je za tu zastavu u Korejskom ratu." Joj, kakva slučajnost: moja je *proizvedena* u Koreji. Kako je svijet mali!

Nitko, ponavljam, *nitko* nikad nije umro za zastavu. Zastava je komad platna. Možda su poginuli za *slobodu*, koja je, usput, i sloboda da se spali... jebena zastava. Vidite, sloboda neće nestati kad spalite zastavu, jer i to je nekako *sloboda*. A i taj slučaj... imali su valjda četiri takva u američkoj dvjestogodišnjoj povijesti pa mi se čini da to i nije tako strašan problem, a vama? Ti nam ljudi bacaju prašinu u oči. "Razulareno spaljivanje zastave, hrrrrrrrr." Kažem vam, jedini način... da se razumijemo, ja ne odobravam spaljivanje zastave. I *ne želim* spaliti zastavu, ali ako netko zastavu želi spaliti, što se to mene tiče? Je li moj problem to što netko želi spaliti zastavu? Je li? Ne. Ne, nije. Je li moj problem što drugi ljudi *čitaju* ili gledaju na telki? NE, NIJE! Hvala lijepo! Vidite, kad se o tim stvarima prodiskutira, postanu nešto jasnije, zar ne? Postanu. To se zove logika i svima će nam pomoći da evoluiramo, uđemo u jebene svemirske brodove i ODEMO ODAVDE! Ajmo! (*smijulji se*).

I to s pobačajem, mislim. Nevjerojatno. Nisam cura, znate, muškarac sam, ali svejedno vam mogu reći kako odmah možete riješiti to s pobačajem. Znate one neželjene bebe koje žene ostavljaju u uličicama i u kontejnerima? Ostavite tucet njih na stubama Vrhovnog suda. Ha ha ha. Problem riješen... U tren oka. "Vi ste rekli da ih moramo roditi, sad ih onda VI IZVOL'TE ODGOJITI! Vi ih odgojite. *Vi* ih odgojite, jebemti. *Vi* ih odgojite. Rekli ste da moram roditi, sad je vaše! Vaše je, uzmite ga!"

Isti sam ko moj tata. To me nasmrt plaši. Strah me da ću se jednoga dana probuditi i početi se *ponašati* poput svoga tate, znate? Mislim, volim ja njega, ali on je krkan. Svi su tate krkani. Jesu. Ne znam kako postaneš krkan. Život te jednostavno slomi, stari, i jednog dana samo kažeš: "Jebi ga! Više me nije briga što ljudi o meni misle. Čekat ću dostavljača novina u donjem rublju. U kupnju idem u kratkom kombinezonu. Po kući hodam u poluotvorenom ogrtaču. Tko će kobasicu za doručak? Radim kobasu!" "Tata, obuci gaće. Baš si *krkan*."

Jeste li se vi kad ulovili... da se tako klatite po kući? To znači da vam krkanluk ne gine. Kad vam se čarapa napola izuje, a vas baš briga, bolje si postavite par jebeno ozbiljnih pitanja. Sljedeće što će se dogoditi jest da

ćete se početi brinuti zbog travnjaka. “Pitam se kako je travnjak? Idem ja van stati gol na svoj travnjak i istraživati svoju krkansku domenu.” “Tata, što ti je TO U UHU, JEBOTE?” Nešto je vrlo vitalno u tatinom uhu. On uvijek... Nešto je unutra. Možda je lova za moj faks (*smijeh*).

Nikad se s tatom nisam slagao. Kad sam bio klinac, ostali bi mi klinci došli pa rekli: “Moj tata može istući tvoga tatu.” Ja bih upitao: “Kad?... On subotom kosi travu. Neka ga ondje nokautira... Dok na sebi ima one bermude, crvene tenisice i podvezice za čarape.” Brrrrrrrrrrr. “Odvali ga grabljama u glavu” (*tresak*).

Imam starijeg brata koji je genijalan. Ima papire da je genijalac. Kao da već i stariji brat nije dosta da ti zakomplicira život, mislim. Još je morao biti i *genijalac*. Čovječe, to je pušiona! Kad sam bio mlađi svađali smo se, znate, i ja bih rekao: “Ne moram ja ništa ako ne želim.” A on bi rekao: “Moraš. Moraš se pokazati.” “Ma nemoj?” Već tad sam bio kralj oštrih replika (*zviždi*). Stari moj. Sjećate se ljetnih praznika sa svojima? Kuži li itko čemu to služi? Nismo se dobro slagali u peterosobnoj *kući*. Zato nas je tata sve strpao u *auto*... I vozao kroz pustinju u najvruće doba godine. Svaka čast, tata! Rješavajmo svoje trzavice. Sjećaš se toga? *Stresno*, nimalo zabavno, nikakav odmor niti opuštanje. “Ustajanje u 2 ujutro. Do 2.05 h smo na cesti. Nemamo vremena stajati za wc, podijelit ćemo vam plastične čaše. Vozit ćemo bez cilja u četrnaestosatnim etapama. Sunce će uvijek udarati u tvoj prozor, Bille, smisli nešto.” Već sam vidio kako se sunce izmjenjuje s našim autom... i udara u moj prozor. Sjedim na stražnjem sjedalu kao mrav pod povećalom. (*u očaju*) “Tata, uključi klimu, molim te.” “Neću, to guta gorivo. “Tata, uzmi ušteđevinu za moj faks i uključi prokletu klimu. Ne želim dobiti sunčanicu i pretvoriti se u mongoloida kako bi ti uštedio dva centa PO JEBENOJ MILJI!” “Dosta... Za Boga miloga, uzmi šljivu.” “Neću šljivu! Hoću da me vakumirate, zamrznete i pošaljete doma. Nije mi zabavan naš godišnji.”

A tek biti četrnaest sati u autu s mojom mamom, stari! Ona samo priča, priča, priča i priča, priča i priča. Poželim je upitati: “Mama, (*iscrpljeno*) slušam te već nekih deset sati, i moram ti postaviti jedno vrlo ozbiljno pitanje: poznaš li ti IKOGA TKO NEMA JEBENI TUMOR? *Svi* ga imaju. “Ima tumor, moraš to vidjeti, taj je tumor počeo naticati, kao dinja, i...” Ma kome to tumori natiču? Nemoj mi o tome govoriti! Ja otraga pokušavam jesti jebenu *šljivu*, mama. Šljiva/tumor – kužiš ti uopće sličnost?

Tako ti je to s putovanjima. Ja stalno odsjedam u hotelima. Odsjeda li itko od vas redovito u hotelima? Možeš mi nešto pojasniti: Znači li “ne smetaj” na španjolskom “pokucaj odmah”? Ili... U čemu je, jebote, problem? *Ne... smetaj*: ne može jasnije. Onda, opet, ja znam čitati. Staviš znak na vrata, i eto ti njih u roku od pet minuta. “Spremačica.” (*kuca*) Ma uopće ne smeta. (*kuca*) “Trebate čiste ručnike?” “Da, trebat ću ih da obrišem tvoju krrrv. POKUCAŠ li još jedanput na jebena vrata!”

Čak će i ući sa svojim ključem. Je l’ vam se to kad dogodilo? Vaša soba, vi u njoj, znak “Ne smetaj” na jebenim vratima! Spremačica *ušeta* ravno unutra. Vi u sobi, kažete: “Hej, hej, HEJ!” “Došla sam promijeniti plahte.” “Vrati se za pet minuta. Morat ćeš raditi prekovremeno zbog ove umazane jastučnice. Mlad sam, bolje provjeri i po stropu.”

Ma da, kao da u hotelu imaš na što drkati. Eto ti još jednog simptoma trećeg šoping centrića od Sunca, stari moj. Sad imaju tu foru u hotelskim sobama: umjesto kabelske, nešto što se zove Spectravision. Znate što je to? Nešto na čemu *kupujete* filmove. Tu imaju filmove, i u programu piše da su to filmovi za odrasle. Filmovi naslova *Seksi mačkice.* Filmovi za odrasle, na programu su poslije ponoći, stoje 6,35. Pa eto... ja sam odrasla osoba, imam 6,35 i opa! Budan poslije ponoći. Ha ha ha ha. Pogledajmo film. Jeste li ikad gledali neki od njih? To su pornografski filmovi, *ali* u njima *nema* pornografije. Ahhh-ha ha ha ha ha ha! Ooo-hoo hoo hoo hoo! E to je frustrirajućih sat vremena. I vi se pitate zašto ljudi jure kroz šoping centre s automatskim oružjem. "Gotovo sam vidio picu!" (*pucanj*) "Moram vidjeti picu!" (*pucanj*) Ne bih htio sad ispasti plitak, ljudi... Ali mislim da fabula i dijalog nisu dovoljni da izvuku te filmove. Da sam na vašem mjestu, ostavio bih te jebačke scene... zbog kontinuiteta.

I imaju te svakakve čudne kadrove u kojima uopće ne vidiš ženu. A kakve kadrove stavljaju? Ah! Kadrove s dlakavom guzicom nekog tipa.

(*pjeva*) "Ding ding ding ding ding ding ding ding ding ding ding."

"Spremačica." (*kuca*)

"GUBI SE! Gledam nečiju dlakavu guzicu!" (*oponaša zvuk wah pedale*).

I gdje su seksi mačkice? Te filmove snimaju dva tipa. Jedan snima vlastitu guzicu, a drugi drži wah pedalu i smišlja naslove. Oni zarađuju bogatstvo!

"Nazovimo ovoga *Uspaljene stjuardese.*" "Odličan naslov, Timmy. Snimi mi guzicu!" (*pjeva*) "Ding ding ding ding. Ding ding ding. Ding ding ding ding. Ding ding ding."

A gdje su stjuardese?

"Ovoga nazovimo *Konobarica na orgijama.*" "Super, daj je u krupnom planu." (*pjeva*) "Ding ding ding ding. Ding ding ding. Ding ding ding ding."

Jebote, gdje su komadi? I ja te filmove moram platiti! Tip na [...] kaže:

"Hej, jes' ti onaj što je kupio sve filmove s dlakavom muškom guzicom koja hopsa u kadru?" "Nisam to tražio! Tražio sam *Štreberice u ružičastom*!" "Aha, stari, svakako." "Da je pisalo *Dlakava muška guzica koja hopsa u kadru* nikad ne bih kupio to sranje!"

'Bemti. Ma je l' u meni stvar?

I imaju te... u programu lijepo piše: "Ako imate kakve prijedloge za naše filmove, pišite nam." Napisao sam im ja pismo i rekao: "Dodajte snimke svršavanja." Nije to film za odrasle ako na kraju netko nije umazan, ok? Puno ejakulata koji šprica i pogađa bradu. *To* se zove film za odrasle. Žene koje pohlepno ližu spermu. *To je* film za odrasle. Dlakava muška guzica koja hopsa? Ne znam za koga je to. Ne znam *tko* to gleda. Mislim, to je moje iskustvo, pa eto...

Čovječe, pornografska industrija. Koji su to pompozni kreteni! Jeste kad listali hardcore pornografski časopis? Ograđuju se ovako: "Svi naši modeli imaju osamnaest ili više godina." Uh! Sad su to odjedanput *modeli.* Reci mi onda nešto, gđice Model: kako se ejakulat nosi ove godine? Nosi li se otraga, u šiškama ili niz bradu? Da, to su *modeli.* Stiže nam Dusty, koja ima kitu od 35 cm u guzici. Dođi, Dusty. Ovako se kita nosi u Europi, znate. Da, a tu je i Dallas s kompletićem penisa. To su *modeli.* Da, a ja sam inženjer komedije!

Filmovi za odrasle... u kojima nema seksa. Zvuči li to kao atavizam aidsa? Je l' se o tomu radi? Aids, stari. Ima li još ijedan naraštaj koji je

imao nešto slično aidsu? U pedesetima su od trljanja o dlakave genitalije dobivali osip. Ne znam koliko se vi ovdje bojite aidsa, ali ja imam teoriju: Onaj dan kad pronađu lijek za aids, toga će dana biti jebanja na ulicama, stari. "GOTOVO JE! Tko si ti? Dolazi ovamo. Kako se zoveš? Ne, gotovo je! TO! JUUUUUU-HUUUU! Čovječe, TV kamere će biti na svakom uglu. "Jebanje posvuda! Ovdje Dan Rather, nećete *vjerovati* što se ovdje događa." Naravno, na vijestima ćete vidjeti jedino ovo: (*pjeva*) 'ding ding ding ding. Ding ding ding." Tako je: dlakava muška guzica koja hopsa u kadru. Ona koju odrasli znaju i vole.

Znate što? Reći ću vam pravu istinu... imam viziju. Mada je ovo svijet u kojemu dobre ljude ubijaju u najboljim godinama, a mediokriteti cvjetaju i razmnožavaju se, moram ovo podijeliti s vama, jer volim vas i vi to znate. Znate sav onaj novac koji mi svake godine trošimo na oružje i nuklearni štit? Milijarde dolara? Je li tako? *Milijarde.* Potrošimo li umjesto toga taj novac da nahranimo i odjenemo siromahe u svijetu, što bi se *višestruko* isplatilo, i *nikoga* ne izostavimo... ama baš *nikoga*... mogli bismo kao vrsta istraživati svemir skupa u *miru*, *zauvijek*. Bili ste sjajni, hvala vam (*tri pucnja*).

SNIMKA NASTUPA UŽIVO U VIC THEATREU, CHICAGO (STUDENI 1990.)

CHICAGO! DAAA! O, DAAAAA! Dobra večer, braćo i sestre, prijatelji i susjedi, vibracije uma jedinog istinskog Boga čije ime je ljubav. Toplo je ovdje. Stvarno ne znam kako izdržite ovakve zime. Nije mi to jasno. Bio sam ovdje prošle zime, i jedan dan je bilo -20 stupnjeva, bez vjetra. Lagano friško. Ali zabavno je po takvom vremenu izaći van i gledati pušače kako padaju u nesvijest, jer ne znaju kad su otpuhnuli dim do kraja. Dobra stara jeftina američka zabava, znate. Pušači razbijaju glave na zaleđenom pločniku, krv curi... Baš smo se dobro nasmijali. Koliko je pušača ovdje večeras? Pušači? (*pljesak i zviždanje iz publike*). Bogme imate dosta energije, super! Obično čujem samo... (*zakašlje šest puta*) Hvala vam, ljudi, hvala. Sljedeći put kad vas pozovem, samo mi hračnite komadić pluća, može? Naslonite se i lansirajte hračak prema pozornici. ALI! Poslušajte ovo: Kolikoooo je *ne*pušača ovdje večeras? (*glasniji pljesak i zviždanje iz publike*) Gnjide jedne cendrave. Vi odvratni... licemjerni... ljigavci. Nemojte me pogrešno shvatiti. Prestao bih pušiti da se ne bojim da ću postati jedan od vas. Vi ste najgora reklama za nepušenje. Kažem vam, najgora je vrsta nepušača ona koja vam, dok vi pušite, dođe i... (*usiljeno kašlje*) Ja uvijek kažem: "Jebote, sreća što ne pušiš. Gadno kašlješ, stari moj. Ja pušim po cijeli dan, a ne kašljem toliko. Ja pušim, a ti kašlješ, vau." To je malo okrutno, prići tako pušaču i kašljati pred njim. Jebote! Je l' tako plešete pred invalidima, pizde jedne? Hej, gospon u kolicima, što te muči? Hajde, junačino! Utrkujmo se." Sadist prokleti. Odvratni, licemjerni sadist. Nemojte me pogrešno shvatiti.

Ali nešto vam mora biti jasno. Kao prvo, ja nemam drugih poroka, dobro? Ne pijem... Mnogi od vas nepušača piju. Dobro, ja ne pijem, a pušim. Ja to gledam ovako: mi razmjenjujemo poroke. Čini mi se pošteno. Da, m'oš mislit. "Ne, nije, ne, nije. Zašto bi tvoja gadna navika ugrožavala naše živote, nja nja nja nja nja." Da, mislim, znate što? Ne mogu ubiti ni-

koga u automobilu time što pušim! A pokušao sam. Ugasiš sva svjetla, ali oni i dalje vide žar cigarete. "Čovječe, golema se krijesnica kreće u našem smjeru. Jebote, već je u *grmlju*!" To ja dolazim da ih pobijem. Kao što rekoh, ne pijem... više. Morao sam prestati jer *baš* sam gadno cugao. Kužite? Kužite. I baš sam bio u komi, kužite? Kužite. Jebote, policija me zaustavila u autu, a ja sam bio toliko pijan da sam plesao pred njihovim svjetlima misleći da sam dospio u novi klub. Na izvješću o uhićenju to ne izgleda dobro. Kad pozoveš murjaka da zatanca s tobom, nekako te ne zaboravljaju. I tako ja ne pijem, ne drogiram se... Više. Drogirao sam se i prestao sam, ali reći ću vam nešto... Ja nemam apsolutno ništa protiv droga. Pomalo čudno, ha? To još niste čuli. "Drogirao sam se, prestao i nemam ništa protiv droga. Čovječe, to još nisam čuo, daj još." Okej, reći ću vam još nešto. Znam da ovo nije rašireno mišljenje i ne čuje se više tako često, ali istina je. Prije sam se drogirao, i ovaj... *baš* mi je bilo dobro. Sori! Nikoga nisam ubio, nikoga nisam opljačkao, nikoga nisam silovao, nikoga nisam pretukao, nisam izgubio... mmm... nijedan jebeni posao. *Umirao sam od smijeha*... I radio svoj posao. Sori! I gdje je sad *moja* reklama? Jebote, ja ću biti tip s tavom u onoj reklami. "Nije to mozak, to je doručak! Ajmo jesti! Molim, na nogama smo već pet dana? *Umirem od gladi*, jebote!"

Ta reklama malkice vrijeđa moju inteligenciju, znate ona u kojoj kažu "ovo je tvoj mozak". Dosta mi se toga priviđalo dok sam se drogirao, ali nikada, ama baš nikada nisam pogledao jaje... i pomislio da je to jebeni mozak, nikada. Gledao sam kako NLO-i paraju nebo, ali nisam nikad pogledao jaje i pomislio da je to jebeni mozak, nikada. Vidio sam sedam svjetlosnih kugli kako silaze s NLO-a, vode me na svoj brod, telepatski mi objašnjavaju da smo svi mi jedno i da smrt ne postoji. *Ali*... nikada nisam pogledao jaje i pomislio da je mozak, jebote. Moguće da nisam uzimao kvalitetnu robu, ali, ovaj... To ja mrzim vezano uz rat protiv droga, iskreno ću vam reći, ne podnosim kad cijeli dan prikazuju te reklame: "Ovo je vaš mozak, ovo je vaš mozak pod utjecajem droga", "Samo reci ne", "Droga je za glupane." A onda, sljedeća reklama: "Pivo Bud za vas." Ajmo svi biti licemjerni gadovi. Ako drogu pijete, onda je to u redu (*smijeh*). Mislimo na one *ostale* droge. One *neoporezive*. Te su droge loše za vas. Nikotin, alkohol... dobre droge. Usput su to i oporezive droge. Jebote, kako to funkcionira?

Hvala Bogu da oporezuju alkohol. To znači da ćemo imati dobre ceste po kojima ćemo moći voziti kad se urokamo. "Hvala Bogu da oporezuju ovo sranje, stari... inače bismo se sada provlačili kroz šipražje. Hvala Bogu što imamo autoceste. Juhuuuu, ovo je *dobra* droga." Da ja vama nešto kažem. Da ja idem legalizirati neku drogu, to sigurno ne bi bio alkohol. Sori, ali ima boljih i korisnijih droga. To je činjenica. Možete prekinuti svoj unutarnji dijalog. "Ovaj, ali Bille, alkohol je prihvatljiv..." Začepite, jebemu. Nemate pravo. Kužite? Kužite. Jebote, ja ne samo da mislim da bi marihuanu trebalo *legalizirati*... trebala bi biti obavezna. Ja sam tvrdolinijaš... Sanjari, stari moj. Trava je bolja droga od alkohola – i točka! Točka. Prekinite unutrašnji dijalog. "Ali Bille, alkohol je bla bla bla..."Začepite! Griješite i prihvatite to. Kužiš? Kužiš. Dokazat ću ti, stari. Na utakmici si, ili koncertu, i netko je vrlo nasilan i agresivan i odvratan. Je li *pijan*? Ili je napušeni? Što od to dvoje?

Publika: Pijan!

Bill: Pijan je. Nikad nisam vidio da se napušeni ljudi tuku jer to je *jebeno* nemoguće.

"Hej, stari!" "Što, hej?" "Hej.""Hej." Kraj priče. Recimo da doživite prometnu nesreću, a napušeni ste... Vozite samo 10 jebenih km/h (*zvuk proklizavanja pa razbijanja*). "Sranje, udarili smo nešto." "Oh, uh-uh, uh-uh. Naguzilo nas je vozilo Dominos' pizze, stari."

Da, bio bi to bolji svijet. Ja *ne* promičem uporabu droga. Samo vam kažem da sam se nadrogiran dobro provodio. To je istina. A i loše sam se provodio. Opet, imao sam ja i dobre i loše veze pa neću zato odustati od pice.

"Zdravo, ja sam Bill i ja sam picoholičar. Sviđa mi se kako miriše... Sviđa mi se njezin okus i..."

"Dođi nam opet, stari. Vrati se, jer došao si na pravo mjesto."

Ne ponosim se time, ok? Dogodilo se, krenuo sam dalje. Ali treba li nama novi neprijatelj? Toliko smo nesretni u vlastitim životima da moramo upirati prstom i kriviti druge? "Droge, da, droge su naš neprijatelj. Ma da, daaa, što nam je bilo?" Ljudi zaboravljaju, ljudi zaboravljaju. Ljudi misle da nam droge ni po čemu nisu korisne. Koliko vas ovdje misli da nam droge ni po čemu nisu korisne? Mora biti netko. Kukavice! Da, znam, sad za to imaju pivo. Ako mislite da droge ni po čemu nisu korisne, učinite mi uslugu: Kad večeras dođete doma, uzmite sve svoje albume i kasete, može? I spalite ih. Jer, znate što? Glazbenici koji su stvorili svu tu sjajnu glazbu... Bili su *baaaaaaaaaaaš* ono urokani. Jebote, Beatlesi su bili toliko ušlagirani da su pustili Ringa da otpjeva par stvari. Nek' mi sad netko kaže da nisu tulumarili. (*pjeva*) "We all live in a yellow submarine, yellow submarine..." Svi mi živimo *gdje*? Znate li vi koliko su jebeno ušlagirani bili kad su napisali tu pjesmu? Morali su Ringa grabljama zguliti sa stropa da to snime.

"Idi po Ringa, Johne, smislio je super stvar. Dovuci ga pred mikrofon."

"Johne, idi po Ringa. Ima super pjesmu o tome kako svi živimo u nekakvoj žutoj podzemnici, pojma nemam."

"Jebote, Johne, skidaj se sa stropa."

"Jebi ga, donijet ćemo mikrofone gore. Pjevat ćemo s oblaka."

Baš su bili ušlagirani. Glazba super, oni u ekstazi, droge su imale pozitivan učinak. Da *još jedanput* ponovim? Aaaah! Ali neprijatelja moramo imati. Toliko smo jadni da na nešto moramo svaliti krivnju, je li tako? Ajmo još nešto okriviti. Droge, dobro, dalje. Rock'n'roll. Svakih nekoliko godina rock'n'roll nam postane veliki neprijatelj, zar ne? Recimo, ovo suđenje Judas Priestu, jeste to pratili? Znate priču? Dva su klinca, veliki obožavatelji Judas Priesta, poslušali njihov album i ubili se. Roditelji su tužili bend, Judas Priest. Dobro, prije svega, dva su se klinca, veliki obožavatelji Judas Priesta, ubila. Vau... Svijet je ostao bez dva šljakera na benzinskoj. Ne želim sad zvučati hladno ili nešto, ali... nije da smo izgubili lijek za rak. Osim toga, većina je benzinskih sad samoposluživanje pa eto, spasili smo ih od duge i teške potrage za poslom. ALI! Pokušalo se dokazati da na albumu postoje subliminalne poruke koje potiču na samoubojstvo. Ovaj, možda sam ja naivan, ali zašto bi glazbenik htio ubiti svoju publiku? Imam problema s cijelom tom jebenom teorijom. Što ti dečki iz benda zapravo smjeraju?

"Je-beno mi je dosta svega, je-beno mi je dosta ovoga. Dosta mi je turneja, dosta mi je zarade od 400.000 dolara po koncertu. Dosta mi je besplatne droge,

besplatne cuge i obožavateljica koje mi puše 24 sata dnevno. Zapao sam u kolotečinu, umoran sam od svega."

"Ali imamo dogovorene koncerte."

"Znam, koma. *Osim ako...* Iane, Nigele, dođite ovamo. Upravo mi je sinula jebena ideja. Što ako, Iane, što ako, recimo, što ako... Sad me dobro slušajte. Što ako poubijamo jebenu publiku? Mogu li se opet vratiti poslu koji sam imao? Mogao bih opet prodavati cipele."

Jednostavno nema smisla. Kad malo promisliš. Ali svakih nekoliko godina ti jadnici... pokušavaju rock'n'rollu doći glave. Sjećate se onoga: Puštate li neke rock albume unatrag, čut ćete sotonske poruke? Da ja vama nešto kažem, ako sjedite doma i puštate ploče unatrag, vi *jeste* Sotona. Ne treba vam dalje tražiti. I nemojte uništavati moj stereo da dokažete takvu pizdariju.

"Dođi, dođi, poslušaj. (*brektanje i režanje*) Čuješ li ovo? Poslušaj."

"Hej, prestani. To je novi gramofon, čovječe. Što, jebote, radiš?"

"Ne, šuti. Dobro poslušaj. (*režanje*) Čuješ li ovo? Jasno k'o dan. "Sotona je gospodar, Sotona je gospodar." Kao da je s nama u prostoriji." (*opet režanje*)

"O, bože, pa *ti* si Sotona! Grrrrr!"

Sotona! Uništavač sterea, razarač igli! Slušajte, imam ideju. Usudit ću se nešto reći. U zadnjih deset godina svjedočimo usponu konzervativaca, fundamentalista i ostalih vrsta (*dubok uzdah*) *fašista,* dobro? Oni nam pokušavaju odrediti u što ćemo vjerovati i što ćemo misliti. Usudit ću se nešto reći, i ako ste jedan od njih, jeste li spremni? Kažu da je rock'n'roll sotonska glazba. Pretpostavimo da smo sigurni da rock'n'roll *jest* sotonska glazba. I da to znamo posve sigurno, ok? Barem je *dobra* svirka! Ako bih morao birati između vječnog pakla i dobre mjuze, ili vječnog raja i jebenih New Kids on the Block... radije bih zajahao ognjene valove. Jeste li znali da New Kids *bolje* zvuče ako im album puštate unatrag? Dobiju onu žestinu koja im nedostaje, znate, napune im se muda.

Ali neprijatelja moramo imati. Rock'n'roll? Droge? Koma, gdje nam je neprijatelj? Kužim. Pornografija, to je to. Daaaaaa, jeza je prošla cijelu prostoriju. Ovaj... Problem s pornografijom je sljedeći: Nitko ne zna što to jest. Sve nam je jasno osim toga. Znamo da je to loše, ali samo ne možemo skužiti što to, jebote, jest. Vrhovni sud kaže da je pornografija svaki čin koji nema umjetničku vrijednost i potiče seksualne misli. To je njihova definicija. Nema umjetničku vrijednost. Potiče seksualne misli. Hmmmmm. Meni to zvuči kao gotovo svaka TV reklama. Znate, kad vidim one dvije blizanke na reklami za Doublemint... Malo mi je neugodno ovo vam reći, ali... Ja ne pomišljam na žvakaću gumu.

(*pjeva*) "Udvostručite zadovoljstvo, udvostručite zabavu."

"To, dušo, gdje je Wrigley's? Baš mi se nešto žvače."

Svaka reklama. Evo reklame koju bi htjeli snimiti, da mogu. Evo TV reklame svih reklama. Možda je jednoga dana i ugledamo. Žensko lice, prekrasno. Kamera se udaljava, gole grudi. Kamera se udaljava, ona je potpuno gola, noge raširene, dva prsta ovdje, i samo kaže: "Pij Colu". Ne znam doista kakve to ima veze, ali pijem jebenu Colu kao lud! Snickers! Dr Pepper!... Ne, nemam pojma kakve to ima veze. Da, kupujem te jebene

proizvode. Ali što to govori o nama, stari? Poticanje seksualnih misli odjednom je predmet *straha*? Potiče seksualne misli. Da?... Pa?... I?... Što? Otkad je to seks postao nešto loše? Meni nitko nije javio. *Playboy* – pornografija – potiče seksualne misli. *Penthouse* – pornografija – potiče seksualne misli. Znate što na kraju krajeva potiče seksualne misli? Prijeđimo na stvar, dosta mi je rasprave. Sad ću ja vama sve to razjasniti. Seksualne misli potiče... posjedovanje kite. Kraj priče. Mogu to reći u ime svakoga muškarca ovdje večeras, iiiiiiii, dobro, i hoću. Tijekom dana BILO ŠTO može potaknuti seksualne misli. Možeš biti u vlaku koji se ugodno ljuljuška, a tebi gaće malo uske. Čovječe, dig'o mi se! Dig'o mi se u vlaku. Što ćemo sad, zabraniti javni prijevoz? Smiješno mi je što su ljudi koji se protive seksualnim mislima generalno kršćani fundamentalisti koji usput vjeruju i da moramo biti plodni i množiti se. Čovjek bi pomislio da će *podupirati* seksualne misli, ono, možda čak imati i duplericu u *Bibliji*. Miss *Ponovljenog zakona*. Ne uzbuđuju je: poplave, skakavci, pušači. Tu sam šalu ispričao u Alabami, znate. Poslije nastupa su me dočekala tri seljaka. "*Hej, stari!* Dođi malo. Hej, gospon komičar! Dođi. Stari, mi smo kršćani i ne sviđa nam se što govoriš." Ja ću njima: "Onda mi oprostite." Vrlo jednostavno. Ali moramo mi imati nekog neprijatelja. Dosta mi je neprijatelja, da vam pravo kažem. Dosta mi je neprijatelja. Ja nemam jebenih neprijatelja, kužiš? Kužiš. Čudan je ovaj svijet; pojma nemam što biramo i zašto radimo stvari koje radimo kao društvo. Jeste se to kad zapitali? Znate ono, činjenica da živimo u svijetu u kojem je John Lennon ubijen, a Milli Vanilli hodaju jebenim planetom. Znate? Loša odluka. Ja ću vama reći, to nije bilo dobro. Nevjerojatno, uvijek ubijemo ljude koji nam pokušaju pomoći. Zar nije čudno što uvijek dopustimo malim demonima da divljaju? John Lennon: ubijen. John Kennedy: ubijen. Martin Luther King: ubijen. Gandhi: ubijen. Isus: ubijen. Reagan... ranjen. Kužite. Jebeno loš izbor.

Ali bez obzira na to što izgleda da živimo u svijetu u kojemu dobre ljude ubijaju, a mali demoni divljaju, ja i dalje vjerujem da nije baš tako. Zapravo sam imao *viziju* kako bismo se mogli riješiti neprijatelja, ako vas zanima. Zanima li to nekoga? Zanimljiva je to teorija, a jedino što trebamo jest donijeti jednu odluku i u jednom ćemo potezu osloboditi svijet od svih neprijatelja. Evo što ćemo učiniti. Znate onaj silni novac koji svake godine trošimo na oružje i nuklearni štit? Bilijuni dolara. *Umjesto toga*, potrošimo li taj novac da nahranimo i odjenemo siromahe u svijetu, što bi se *višestruko* isplatilo, i *nikoga* ne izostavimo... ama baš *nikoga*... Mogli bismo kao jedna vrsta istraživati svemir skupa u *miru*, *zauvijek*. Hvala vam. Sjajni ste. (*tri pucnja*)

S engleskoga prevela
Anda Bukvić

Objavljeno u Bill Hicks *Love All the People. Letters, Lyrics, Routines*. Constable, 2004.

Moja filozofija

Predlažem da radite što želite, jer ćete to ionako učiniti. Predlažem da prihvatimo život takav kakav jest umjesto da se utapamo u močvari bezveznih stvari koje bismo TREBALI ili NE BISMO TREBALI činiti. Opraštanje umjesto kritiziranja, suosjećanje umjesto osuđivanja i ljubav umjesto straha. I imajte na umu da ta radikalna filozofija dolazi od mene – zakletog mizantropa. Ako se ja tako mogu osjećati zasigurno ima nade za sve nas.

olim pušiti. Za mene je sve što je povezano s pušenjem *cool*. Kada čijem pjesmu Milesa Davisa *Kinda Blue*, cigareta se čarolijom pojavi u mojoj ruci, i TAMO sam. Pušenje je Miles Davis. Pušenje je Tom Waits. Pušenje je Bob Dylan. Pušenje je Keith Richards.

Billy Ray Cyrus ne puši. Michael Bolton ne puši. Paula Abdul ne puši. Je li to jasno? Ne kažem da ljudi koji ne puše nisu *cool* – iako se čini da u tome postoji neko pravilo. Kažem da puno *cool* ljudi puši, i pušenje je dio njihove karizme. Znam da sam neke ljude iznenadio dok sam bio na turneji po Velikoj Britaniji prošle godine. Tijekom prve turneje, pušio sam i opisivao svoju ljubav prema pušenju na pozornici. Do početka druge turneje, prestao sam pušiti i svi ljudi kojima se svidjelo ono što sam radio prije izgledali su istinski povrijeđeno i izdano. Ljudi su vikali "Judo!" i "Izdajice" i gađali su me cigaretama na pozornici. To je bilo kao kad je Dylan počeo svirati električnu gitaru. Dok je sve to bilo samo dobra zabava – osim cigareta koje su bile zapaljene – objasnio sam im svoj novi životni stil prilično inventivno. (Ništa vas neće primorati da brzo razmišljate poput kiše gorućih opušaka.) Rekao sam im da je poanta moje stare točke o pušenju bila u tome što imam pravo pušiti čak i ako vi mislite da NE BIH SMIO. Sada, imam pravo NE pušiti čak i ako vi mislite da BIH TREBAO. Poanta je – u SLOBODI IZBORA. Nakon što sam to objasnio publici, malo su se smirili. Dok su me cigaretama gađali sve rjeđe, upaljene bi mi dolijetale u glavu.

Ne bih se ovdje htio hvaliti ali mislim da sam prilično otvorena uma kada je riječ o Slobodi. Mislim da sam jedini bivši narkoman i alkoholičar koji ne osuđuje godine koje je proveo tulumareći ili žali zbog njih. Umjesto toga ja na ta iskustva gledam kao na zabavna, uzbudljiva i presudna, jer su mi pomogla da postanem to što sam danas. I vjerujem da bi sve droge trebale biti legalne i dostupne. Zapravo, vjerujem da bi, dok god ne nanosite zlo drugoj osobi ili osporavate njezinu slobodu, SVE STVARI trebale biti legalne i dostupne. Kako se čini da nikakvi zakoni ne mogu spriječiti ljudsku ljubav prema slobodi, niti slomiti čovjekovu radoznalost i njegovu osnovnu humanost, bilo bi nam bolje da gledamo očima ljubavi i suosjećanja, a ne osuđivanjem i strahom.

U mojim očima narkomani nisu kriminalci. U najgorem su slučaju samo bolesni, i ne znam ni za jedan zatvor koji je ikada ikoga izliječio.

Priklanjam se filozofiji Blage Anarhije. Vjerujem da su ljudi sami po sebi DOBRI, i da ih se ostavi na miru – uz slobodnu razmjenu ideja i informacija – radost i veselje proširili bi se našim mračnim svijetom.

Svjestan sam da mnogi ljudi tako ne razmišljaju. Zato sam smislio način da sve usrećim i usput promičem ideju Slobode. Evo kako: za one ljude koji smatraju da bi pušenje, droge, abortus i prostitucija trebali biti legalni i dostupni – neka budu legalni i dostupni. A za one ljude koji smatraju da pušenje, droge, abortus i prostitucija NE bi trebali biti legalni i dostupni – neka ne budu. Eto. Tako bi svijet ostao upravo onakav kakav je sada, samo bez krivnje, srama i legalnosti.

Znači li to da predlažem da bi ljudi trebali uzimati droge, raditi abortuse ili posjećivati prostitutke? Ne. Predlažem da radite što želite, jer ćete to ionako učiniti. Samo predlažem da prihvatimo život takav kakav jest umjesto da se utapamo u močvari bezveznih stvari koje bismo TREBALI ili NE BISMO TREBALI činiti, što NIMALO ne pomaže u oslobađanju na-

Za one ljude koji smatraju da bi pušenje, droge, abortus i prostitucija trebali biti legalni i dostupni – neka budu legalni i dostupni. A za one ljude koji smatraju da pušenje, droge, abortus i prostitucija NE bi trebali biti legalni i dostupni – neka ne budu

ših duša iz oblaka krivnje i srama koji obavija ovaj planet. Opet – opraštanje umjesto kritiziranja, suosjećanje umjesto osuđivanja i ljubav umjesto straha. I imajte na umu da ta radikalna filozofija dolazi od mene – zakletog mizantropa. Ako se ja tako mogu osjećati zasigurno ima nade za sve nas. Jesmo li išta naučili iz ovoga svega? Ja jesam. Sljedeći put kada budem na turneji po Velikoj Britaniji neću reći publici da sam prestao pušiti. Reći ću im da sam se prestao ševiti, samo da vidim čime će me onda gađati. Veselim se našem susretu.

S engleskoga prevela
Margareta Matijević Kunst

Objavljeno u Bill Hicks *Love All the People. Letters, Lyrics, Routines*. Constable, 2004.

Odgovori na pisma

Ja sam šaman koji dolazi prerušen u komičara kako bi zaliječio percepciju koristeći se pričama i šalama , i uvijek, uvijek, uvijek Glasom Razuma, kako bi ljudi mogli biti Mirni i Nadati se, liječeći svoja kriva shvaćanja

ragi gospodine Christian (Kršćanin),
još jednom vam zahvaljujem što ste me ponovno poslušali. Znam da nemate nikakvu obvezu opravdavati svoju subjektivnu reakciju na nekog umjetnika, ipak osjećam potrebu istaknuti nekoliko stvari, i štoviše – strašno me zanima što ste točno mislili.

Nitko više od mene ne cijeni komediju. Nitko. I želim razumjeti svačije mišljenje o njoj, bez obzira koliko ono bio čudnovato ili loše zasnovano, kako bih sam shvatio što je komedija i kako je najbolje raditi. Za razliku od mnogih ljudi, ne smatram da komedija služi “da bi se pobjeglo od svakodnevnih problema, opustilo i ne razmišljalo neko vrijeme. Kako bi se smijali nekom... šaljivdžiji poput komičara Carrot Topa.” (Za mene je Carrot Top isto što i ekshibicionisti koji trče po terenu za vrijeme utakmice. Sjećate ih se? “Hej, tamo trči goli muškarac!... vau... Ok, o čemu smo ono govorili?')

Ako je komedija bijeg od bilo čega, ona je bijeg od iluzija. Komičar nas, koristeći se Glasom Razuma, podsjeća na našu Pravu stvarnost i u tom trenutku prepoznavanja smijemo se “i stvarnost svakodnevnog života pokaže se onime što zaista jest – kao nestvarna... kao šala. Istina je da komedija pretvara krugove u spirale. Kroz ono što se prije činilo zamornim, zastrašujućim ili frustrirajućim zidom komičar spretno i neustrašivo prolazi, dokazujući apsurdnost svega toga. Publici je lakše kad zna da nisu sami u razmišljanju tipa “To sranje koje gledamo i slušamo cijeli dan nema smisla. Sigurno nisam jedini koji tako misli. I sigurno mora postojati odgovor...” Dobra komedija pomaže ljudima u osjećaju da nisu sami. Velika komedija nudi nam odgovor.

Veliki komičari moraju udisati najrjeđi zrak, jer oni su istodobno nadišli i vlastita i preduvjerenja publike. Tu je komičar sjedinjen s publikom. On je ljuštura, prazna a ipak puna čuđenja, užitka i stvaranja – jer to su plodovi koje donosi Glas Razuma. Glas Razuma je u svima nama i to je isti glas koji je u svima nama. I kada se čuje, čuju ga svi i svi ga mogu prepoznati, jer ima smisla i svi od njega imaju koristi... u jednakoj mjri. I nema u tome nikakvih loših strana.

Ovaj naš svijet jest, oduvijek je bio i uvijek će biti jebena šala. Stvarni svijet je iza njegove koprene, i Umjetnik, svi Umjetnici su skinuli tu krinku za sebe, a time i za sve nas, jer svi smo mi zapravo Jedno. (Usput, Larry upravo me je ta filozofija držala gotovo anonimnim u Americi petnaest godina. Hmmm...) (Možda bih trebao obojiti kosu u plavo i nazvati se Vrući Sladoled. Tada bih stvarno bio tražen!)

To me ponovno zbunilo, ta ideja da nemam “objedinjujuću temu”. Nije li razum nasuprot nerazuma, zdrava pamet nasuprot ludosti i smisao nasuprot besmisla - tema? Nije li pozivanje, uvjeravanje publike da bez straha krene na unutarnje putovanje s tobom - tema? (Pogotovo unutarnje putovanje poput mog, koje nekom iz provincije mora izgledati prilično bogohulno?) Što je bila “objedinjujuća tema” Richarda Pryora nego upravo njegovo osebujno stajalište? I tko je to najbolje i prvi rekao? I ne, nije to bio komičar. Odustajete? Bio je to Lenny Bruce. Ja sam svoja objedinjujuća tema, gosp. Christian, i nažalost ne postoji marka, knjiga, niti rekvizit po kojem bi se to moglo nazvati. (“Društveni kritičar” je prilično blizu.)

Znate, mnogi su me kritičari usporedili s Lennyjem Bruceom i mnogi su me pitali što mislim o toj usporedbi. Moj odgovor uvijek je isti. Ponaj-

prije, kako ja nisam napravio tu usporedbu ne moram je ni opravdavati. Ali kako bih revno odgovorio na pitanje, zapravo smatram da smo slični. Slično smo po tome što je on glumio sama sebe na pozornici, a i ja to radim. Slično, Richard Pryor je bio takav, i Charlie Chaplin, Buster Keaton, W. C. Field, i jedino primjereno pitanje u vezi s njihovim radom jest - jesu li kvragu bili smiješni? (Uz to, gledali ste moj komičarski nastup a ne moj semestralni test.)

Završili ste svoj članak o meni s najzaprepašćujućom rečenicom koju sam ikada čuo u vezi s nekim komičarom - "Kako možemo znati je li gosp. Hicks prorok ili samo čudak?" ČUDAK!? (Sigurno vas moj nastup nije podsjetio na onaj Profesora Irwina Coreyja.)*

Kada je to u cijeloj povijesti komedije ijedan komičar bio ocjenjivan prema takvim nevjerojatnim standardima? Prorok! Čudak! Pobogu! (Još ne mogu spavati zbog toga.) Razmislite o tome, Larry. Ako me želite uspoređivati s ljudima kao što su proroci, ili me otpisati kao čudaka, zasigurno razumijete moju želju da ponovno promislite o tome što ja točno radim. I mislim da imate pravo kad kažete da bismo obojica mogli nešto naučiti jedan od drugoga u daljnjim razgovorima. Očito da mnogim ljudima nije jasno što ja to točno radim, pa znate što? Jednostavno ću vam reći. Bez okolišanja. Okej, evo... Ja sam, poput svih umjetnika u zapadnim kulturama, šaman. (To je nešto između proroka i čudaka, usput budi rečeno... iako je puno bliže proroku.)

Eto, sad znate. Ja sam šaman koji dolazi prerušen u komičara kako bi zaliječio percepciju koristeći se pričama i "šalama", i uvijek, uvijek, uvijek Glasom Razuma, kako bi ljudi mogli biti Mirni i Nadati se, liječeći svoja kriva shvaćanja. Ja sam šaman i moj cilj je... tuš... biti ono što jesam! I trud koji mi je potreban za to je, još jedan tuš, molim... nikakav! I moja poruka je... tuš, zatim udarci činela... biti ono što jesam. Ja sam šaman, iscjelitelj i istina je moj lijek. Gorko gutanje istine smijeh čini, bar nekima, malo lakšim.

Mi Larry, živimo u svijetu poricanja. I šaman nas dolazi podsjetiti na našu Istinu. Šamani dolaze u mnogim obličjima i oblicima. Oblik u kojem sam došao ja – kao Bill Hicks – najbolje se izražava kroz nažalost ograničavajući naziv "komičara". Da, to zbunjuje neke ljude. Isuse, meni su trebale godine da shvatim što sam i uvijek sam slušao istu stvar od navodnih "moćnika" – "Volimo te Bille, ali jednostavno ne znamo što bismo s tobom." Stvarno? Hmmm... To mi je jako smiješno, jer očito da znaju što treba učiniti s budalama, klaunovima, lažnjacima i netalentiranima. Hmmm...

Ali evo dobre vijesti – napokon sam shvatio tko sam i više ne trčim za mrkvom i ne moram raditi vratolomije. Imam samo neke stvari koje trebam podijeliti s onima koji to žele ili ih zanima.

Reći ću vam koje je olakšanje napokon znati tko si! Doslovno mi je s leđa pao teret svijeta i sada vidim novu nadu i novu radost jer se svakoga dana iznova rađam. I začudo stalno mi se ukazuju nove mogućnosti. ("Budi svoj i sve će doći na svoje.") To je zaista tako lako. A koliko je truda potrebno da budete ono što jeste?

Davno mi je moj prijatelj odvjetnik rekao nešto jako uzbudljivo. Rekao mi je da riječ entuzijazam dolazi od latinskih [zapravo grčkih, nap. ur.] riječi en theos, što znači – u bogu, Unutarnji Bog. "Drugim riječima", pomislio sam u sebi, "radi ono što te uzbuđuje jer to uzbuđenje je Bog koji ti govori – "na pravom smo putu i zajedno smo i zar to nije zabav-

no!" I ja sam se ovih posljednjih godina zabavljao i sve mi je zabavnije.

Sad vam pišem na putu za Palm Beach na Floridi gdje ću odsjesti nekoliko dana prije nego što krenem za London. Tamo ćemo poduzeti prve zvanične korake u realizaciji moje vizije jednog showa kojeg smo se dosjetili moj prijatelj i ja prije otprilike tri godine. To je emisija za vizije i vizionare, za prosvijetljene i one koji to žele postati. Zove se The Counts of Netherworld (Grofovi eteričnog svijeta), i došlo je njezino vrijeme. Vrijeme je da se čuje Glas Razuma. I usput budi rečeno, Larry, ja nisam "kultna figura" u Londonu, gdje nastupam samo dvije godine. Ja sam zvijezda. Ja jesam kultna figura u Americi gdje sam neprestano po turnejama već više od desetljeća. I mogu dodati, odbijajući pritom svaku banalnu, glupu beznačajnu, ne-smiješnu stvar koja mi je bila ponuđena.

Ne gospodine, ja jako poštujem komediju. I boli me kad vidim da se prema njoj odnose tako... sramotno. Nema konteksta za sranje koje gledamo na televiziji. Nema središta. Ova je zemlja progutala jebenu udicu, i plovak, i valja se poput debele svinje – ponosna na svoje neznanje. Kao što je Henry Louis Mancken rekao – "Najveća pogreška Amerike je njezina nesposobnost da komediju shvati ozbiljno." I slažem se s time. Sada, čini se više nego ikad, naša poremećena zemlja besciljno posrće naokolo, u potrazi za nečim, ali ne zna za čime. Kada bi magarac prestao natjeravati mrkvu, polegnuo bi svoju umornu, iscrpljenu lešinu i vidio prelijepa travnata polja s kojih može jesti, koja su tu cijelo vrijeme. I Larry, mislim da imate pravo kada ističete ulogu medija u stvaranju naše nacionalne noćne more.

Kako bilo da bilo. Istina će uvijek postojati a mi samo povrjeđujemo sami sebe. Sranje, znam to jer sam sam sebi to radio dugo vremena. I premda sam išao duljim putem, u čemu je razlika, gledano u kontekstu Vječnosti?

Uostalom strašno me zanima vaš stav o dokumentarcu o kultu u Wacou. Svi koji su ga vidjeli, uključujući i mene, reagirali su jednako – što to kvragu vidim? Zašto ništa o tome nije bilo u vijestima? I može li nam netko molim vas sve to objasniti. Ja znam koliko i vi, iako mislim da film govore sam za sebe. (Opet, ja sam mislio i da snimka policijskog prebijanja Rodneyja Kinga govori sama za sebe. O kako sam imao krivo. Nisam znao, kako su mi to policajci objasnili, da je poanta u tome kako gledaš snimku. Pa kako to mislite? "Pa, ako vrtiš snimku unatrag, vidiš nas kako pomažemo Kingu da se digne i puštamo ga da ide svojim poslom." Ideš...)

Također, pogledao sam snimku svojega posljednjeg nastupa, u Igbiesu, dan nakon što ste vi vidjeli moj nastup. Ako imate vremena i zanima vas, bilo bi mi jako drago da bacite još jedan pogled na moj rad. Nastup u Igbiesu bio je puno topliji i, smatram, točnije predstavlja ono što radim. Možda sada kada ste, nadam se, preboljeli tu strašnu prehladu možete kad budete imali vremena, u udobnosti svog doma, opustiti se i pogledati tu snimku i možda vas čak i nasmije.

Isuse, sada već pišem više od dva sata. Čak i čudak može povremeno shvatiti neke stvari. Završit ću zahvaljujući vam još jednom što ste me saslušali.

Iskreno, Bill Hicks

P. S. Komičar kao šaman? Eto jebene objedinjujuće teme!

S engleskoga prevela
Margareta Matijević Kunst

Objavljeno u Bill Hicks Love All the People. Letters, Lyrics, Routines. Constable, 2004

Razmišljanja o ljubavi i pušenju

Moja je prva ljubav bila kao pušenje – i jedno i drugo bile su loše navike i totalne ovisnosti – i kako vrijeme prolazi, obje se te moje ovisnosti vuku dok se ne isprepletu, zamijene, postanu u mojoj glavi nerazdvojne, stvarajući u mozgu nostalgiju kojoj nema lijeka.

esen u New Yorku. Proljeće u koraku. Rumene žene odjevene u crno poskakuju avenijama. Najmoderniji kaputi i jakne nadimaju se pod naletima vjetra. Njihovi šalovi živih boja plešu pod nebom boje škriljevca. Prijete vraćanjem sata unatrag, u 1964., i kamo god se okreneš sve podsjeća na omot Dylanova albuma: pred-Isus, post-folk, ultra-moderno. Zato ja pušim.

Kafić prepun, ljudi su na ulici. Topla, lagano pržena svjetlost i pjena cappuccina privlače šarenu gomilu i kraljice vampirice, obećavajući svježu krv iz zrna. Obližnjim se pločnicima slijeva rijeka ljudi. Crvene usne vuku dim cigarete, a žeravica svijetli poput krijesnica. Mirisi jele i dima pune iskričast zrak, dah ostaje lebdjeti i dalje poput kakva smrznuta radosna vriska. Sve cure oživljavaju san o Jeseni u New Yorku.

U noćima poput ove najviše o njoj razmišljam... Kad smo se upoznali, bio sam notorni pijanac. Imao sam 26 g. i bio zakopan u kolotečini. Ona je bila djevojka s juga, što je jednako kao reći da je bila luda. Sve su južnjakinje lude. Neke su hladnokrvne ubojice, a neke bezopasne i ekscentrične, ali najbolje od te vrste su i jedno i drugo: uvijek ono što najmanje očekujete onda kad to najmanje očekujete. Ona je bila najbolja od svoje vrste i najbolja koju sam ja ikada imao. Na našem trećem spoju zgrabio sam je za vrat, šakom napravio rupe u zidu iznad njezine glave, a onda je pokušao baciti s balkona svoga stana na 22. katu. Te se noći zaljubila u mene. Svidio joj se moj stil. Znate, i ona je bila ovisnica, baš poput mene... Poslije smo pušili i dobro se svemu tome nasmijali. Nasumično sam je bacao, kao mačka koja se iz zabave poigrava polumrtvim mišem, ne želeći ga usmrtiti. Ona je cvilila, plakala i molila za milost dok ja nisam našao vrelo bilo i zagrizao duboko. Najslađe je meso najbliže kosti. Rukama me zgrabila za kosu, a nogama mi lamatala po leđima dok sam pohlepno gutao iz nje sav život. Onda se umirila. Skotrljao sam se i stajao klateći se pored kreveta dok mi je krv odlazila iz glave, pokušavajući se prisjetiti gdje su mi, dovraga, cigarete. Tapkao sam u mraku, prevrćući stolove, svjetiljke i stolce i našao konačno kutiju u džepu košulje koju sam nosio. Popušio sam ih nekoliko prebirući gitaru, a onda sam napisao pjesmu i otpjevao je punim glasom. U susjedstvu je zaplakalo dijete, a vatrogasna su kola zagrmjela niz ulicu, uz zavijanje sirena. Ona se cijelo vrijeme nije ni pomakla. Ujutro sam se probudio, skvrčio se uz nju poput žlice, osjetivši kako stražnjicu stalno gura u moje krilo, šapućući bez daha nekom ljubavniku iz snova. Ustao sam i pristavio vodu pa sjeo za kuhinjski stol i zapalio, leđima okrenut prema krevetu. Odjedanput su me obgrlile njezine ruke i svladale su me njezine čari. Potreba joj je bila surova i ja sam bespomoćno ležao na podu dok je ona provodila slatku osvetu, grizući duboko, opet i opet, sve dok pištanje pare i moji krici nisu bili jedino što je ispunjavalo sobu.

Kad nam je Teksas postao premalen, preselili smo se u New York. Bilo je ljeto. New York je u srpnju vrući nego što mogu opisati, ali pokušat ću. Pokušajte zamisliti najvrući dio pakla. Ono mjesto na kojem prebivaju oglašivači i marketinški stručnjaci. A sad pokušajte zamisliti ono još vruće mjesto, gdje bankari, stanodavci i njima slična bagra odlaze vječno trošiti sve što su u životu zaradili. A sad, ako možete, zagazite još korak dublje u peć, gdje zbog gnjeva dolazi do bijelog usijanja i gdje nastupaju pedofili, birokrati i trgovci oružjem, a onda još malo dalje, gdje će tip koji mi je ukrao stereo provesti svoju usamljenu beskrajnu noć. Zamislite takvu vrućinu, i još joj dodajte 98 posto vlage. To je New York u srpnju.

Bilo nam je ludo, živjeli smo u stanu bez hodnika i bez klime čiji su se tanki zidovi nadimali pod teretom paklene vrućine.

Probudio bih se u najgori dio dana, dašćući i odbacujući nepostojeće plahte i pokrivače. Ona je već ondje stajala, pritišćući vrč hladne vode na čelo i naslanjajući se gola na hladnjak. Suhim glasom graknem da mi donese vode. Dok hoda prema meni, osjećam kako njezina vrelina para njujorško ljeto, i vlažnija je od srpanjskog zraka. Vidi taj pogled u mojim očima, ali presporo reagira, ošamućena temperaturom u malenoj krušnoj peći koju zovemo domom. Vrč s vodom pada na tlo, zaboravljen, a ja je povlačim na sebe i pijem iz nje, dugo i polako.

Dani su postajali duži, a vrućina je iznjedrila neke doista nadahnute izume. Više nas je puta žestoko sunce zateklo opružene u kadi punoj vode, s ventilatorom koji propuhuje navlaženu plahtu raširenu iznad nas od glave do pete. Voila! Klima-uređaj! Primitivan, istina, ali u tome je bila njegova čar. Bili smo imigranti, upuštali se u istraživanje svoje nove ljubavi puneći mjesta koja ostali pune stvarima jednostavnim zadovoljstvima i ekstatičkim kricima; iz kade smo reflektrali sunčev bljesak. Pušili smo čekajući da mine vrelina dana. Bez prestanka se čuo zvuk upaljača, vatrom smo se borili protiv vatre dok sunce ne bi zašlo.

Noću smo plazili po gradskim ulicama u potrazi za stidljivim povjetarcem koji nam je provirio kroz otvoren prozor, a onda se povukao, s gotovo neprimjetnim pomakom naših otrcanih zastora i sa seksipilom nečujna uzdaha. Ljudi su se klatili na vratima i trijemovima, poluodjeveni i tupa pogleda. Žene su se hladile kroz vlažne prozirne košulje, raširenih nogu i suknji podvrnutih visoko iznad koljena. Pozivale su naš stidljivi povjetarac da zaviri kamo god poželi. Ordinirale su lude iz kvarta. Čovjek Bez Nosa je plazio, urotnički me pogledavajući. Pitam se je li nas maloprije čuo. Mene kako vičem "volim te" dok joj to dokazujem, opet i opet? Ma koga briga! Svi smo mi odvratne beštije koje se pare, a oni koji to nisu su mrtvi. Bilo je prevruće da bismo se zabrinjavali ili razmišljali pa smo samo šetali, pušili i upijali sve nade što ih je nosila noć.

Jednom je neki neoprezni pijanac oteturao među vozila i udario ga je turistički autobus koji je kasno napustio ovaj grad frikova. Fotoaparati turista počeli su bljeskati u nadi da će uloviti pijanca kako leti preko raskrižja ispred busa i na kraju pada u jarak iz kojega se izvukao kad se bus otkotrljao dolje niz ulicu. Muk posvuda, tišina isprekidana tek povremenim zapomaganjem pijanca. "Začepi!", naredi mu Čovjek Bez Nosa i prezirno frkne nosom. Onda je opet zavladala tišina i svi su sjedili i pušili, lijeno promišljajući svoje postojanje. Ona i ja bismo se čvrsto grlili ni do kakva zaključka nismo dolazili osim da je PROKLETO PREVRUĆE. Kupili smo sladoled i vratili se u svoju bačvu baruta.

Igrali smo šah u donjem rublju, pušili, jeli sladoled. Njezin potez. Moj potez. Njezin potez. Šah. Ona me nevino pogleda, ližući zadnju mrvu sladoleda sa žlice. Sunce se dizalo iza nje. Ja sam se dizao ispred. Izabrala je mene, a ne sunce pa smo se svalili u krevet i ja sam povukao svoj posljednji potez. MAT.

Sve je prilično brzo završilo. Jednog sam se dana vratio doma i nisam je našao. Počistila je stan, napravila tortu i ostavila je pored poruke na kuhinjskom stolu. Pojeo sam poruku s čašom mlijeka, a onda isparao tortu u tisuće komadića. Ladice komode su joj bile prazne, kao i košara za prljavi veš. Ponadao sam se da je zaboravila gaćice na kojima ću joj opet

moći udahnuti miris prije nego li se upustim u mukotrpno traganje za njom do kraja svijeta i… i… i što? Pojma nisam imao. Ništa nisam mogao učiniti osim baciti se u krevet s gitarom i tamburati tako mjesec dana. Odsvirao sam sve što mi je ostalo od srca, isplakao preostale suze i popušio sve cigarete što ih je Sjeverna Karolina izvezla te godine. Klasična apstinencijska kriza. Napokon sam došao do kraja. Oteturao sam u kupaonicu, u kadu vruće vode, i sprao sa sebe sve patnje i boli. Grubo sam se nasmiješio sam sebi, osjećajući se kao novi muškarac. Naravno, bit će teško, ali uspjet ću. To je život, prijatelju, bolje se navikni. Skuliraj se! Bit ćeš dobro. Sam sam se sebi nacerio u zrcalu i posegnuo za ručnikom na polici, a par njezinih gaćica je skliznuo i međunožjem pao na moje lice. Te je noći lov počeo…

Poslije dosta godina naletjeli smo jedno na drugu u klubu. Zapravo, ona je čekala mene, a ja se nisam bunio. Uvijek će imati ono nešto što me ubija, i ona to zna. Je li zato došla? Nije mi stalo. Predugo sam bio usamljen. Kad me vidjela, povukla je zadnji dim, ugasila cigaretu i pogledala me – puna nade i pomalo u strahu. Rekao sam joj "hej", kao da ništa nije bilo. Kao da smo se rastali prije nekoliko trenutaka. Kao da… Kao da… Kao da… Rekao sam "hej" i ona se nasmiješila, uz lagani uzdah olakšanja, i uzvratila mi "hej". Onda smo, s rukom u ruci, odmarširali ravno u moj krevet. Bože, kako sam je volio. Mislio sam, mora postojati neka zajednička nada, način, neka budućnost. Razmišljao sam o usudu i sudbini, prošlim životima i listićima čaja, o crnoj magiji i vuduu i bilo čemu što bi moglo objasniti naš ponovljeni randevu, i skupa smo prionuli na kupanje mojih plahti u suzama i znoju. Kao i obično. Bože, kako sam je onda volio. Bio sam ovisan o njoj, i ona o meni. Uvijek smo se bez problema bacali jedno drugome u najpakleniji oganj. Bez straha smo skakali u ponor, usana sljubljenih u poljubac koji nas je usmrtio mnogo prije samog pada na dno.

Poslije smo ležali i pušili, isprepletenih nogu. Blago je govorila o svemu što joj je padalo na pamet, izbjegavajući jedino ono bitno, i svih se tisuću komadića moga srca razbilo još jedanput, u njih milijun, ostavljajući mi na jeziku fini sloj slatkogorke prašine koja je izgarala svakim udisajem vrelog dima.

I dalje me mogla imati, samo da me htjela pustiti. Ali nije, nikada, i čak i sad me čvrsto drži svojim mliječnobijelim bedrom i svojim ravnim trbuhom naslonjenim na moj bok i mekim, čvrstim grudima koje mi pritišće na prsa. A ja sam samo želio umrijeti, nestati iza svoga oblaka i zauvijek slušati nju kako brblja i brblja…

EPILOG

London, Engleska, studeni. Sjedim i buljim u telefon i svoju kutiju cigareta, jedno do drugoga na stolu ispred mene. Hladno sivo nebo na površinu izvlači Heathcliffov kompleks koji čuči u meni, uvijek spreman da ustane. Nikad nije bila u Engleskoj. Jako bi joj se svidjelo ovdje. Ruka mi kreće prema stolu, oklijevajući počiva na telefonu. Samo je jedan poziv dalje, i čeka. Jedan me let dijeli od boli. Instant ekstaza. Moja ruka ostavlja telefon i grabi kutiju cigareta. Pripalim jednu i uvučem dim duboko. Ne, neću nazvati. Moram se riješiti loših navika, jedne po jedne.

I moram početi odmah, s njom. "Zbogom, Catherine", šapuće Heathcliff iz oblaka dima koji se sve više zgušnjava i koji ga okružuje do dana današnjega.

S engleskoga prevela
Anda Bukvić

Objavljeno u Bill Hicks Love All the People. Letters, Lyrics, Routines. Constable, 2004.

Shaun

Tan

Stripovski foto-album

Neki od najuspješnijih crtanih romana nikada se ne prepoznaju kao takvi. Kao na primjer In the Night Kitchen Mauricea Sendaka, Good Night, Gorilla Peggy Rathmann i nedavni dobitnik medalje Caldecott Flotsam Davida Wiesnera. Sendak, Rathmann i Wiesner su najpoznatiji kao ilustratori knjiga za djecu, ali ova djela su čisti stripovi prema strukturi svoje priče.

Posljednja knjiga Shauna Tana također bi mogla u knjižarama završiti na polici sa slikovnicama. Ali ona jasno odaje priznanje svome mediju predstavljajući na koricama pohvale velikana crtanih romana poput Jeffa Smitha, Marjane Satrapi, Craiga Thompsona i Arta Spiegelmana.

Tan se sad već godinama nalazi na granici između slikovnica i crtanih romana. Slikovnica The Rabbits (2003.), čiji je tekstopisac John Marsden, montaža je borbe koja se čita kao strip, a upotrebljava table i zaglavlja kako bi tekla radnja. I The Lost Thing (2004.) koju je napisao i ilustrirao Tan, mogla bi se uvrstiti u crtane romane. Iako priča preuzima gotovo svu narativnu odgovornost, igra između teksta i slike te raspored tabli nagovješćuju Tanovo eventualno uranjanje u medij stripa. S The Arrivalom (Dolazak), Tan, autor crtanih stripova napokon je stigao.

Dolazak nije priča o nekom imigrantu, nego o određenom imigrantu. Njezin protagonist, mladi otac blagih euroazijskih crta lica, napušta svoj dom kako bi stvorio bolji život za svoju obitelj u dalekoj zemlji mogućnosti. Muči se pronaći posao, stan i smisao u svom novom životu. Na svom putu sprijateljuje se s drugim, imućnijim imigrantima. Sluša njihove priče i oni mu pomažu svojom dobrotom. Mladi otac ponovno se sastaje sa svojom obitelji kako se Dolazak bliži kraju a udaljena zemlja napokon postaje dom.

Smještajući fotorealistične ljudske figure u apstraktnu, nadrealnu okolinu, Tan dočarava intimnost individualnog imigrantskog iskustva a da nikada ne referira na određenu osobu, vrijeme ili mjesto. Njegovi crteži prikazuju arhitekturu i odjeću koja je istovremeno i povijesna i futuristička. Sjenke zmajevih repova nadvijaju se nad Starom Zemljom, dok se nova zemlja sastoji od struktura i stvorenja koji izgledaju kao crteži šestogodišnjaka oživljeni upotrebom trodimenzionalnosti.

Tan čak izbjegava odrediti svoju priču nekim jezikom. Dolazak je potpuno bez riječi. Sustav neshvatljivih a ipak jezovito poznatih simbola uzima mjesto riječima na znakovima i dokumentima.

Iako je Tan rođeni Australac, u njegovoj knjizi prevladava američko okruženje. Nudi čitatelju čitav niz malih crno-bijelih portreta na kojima se nalaze lica svih oblika, godina i boja. Svaki par očiju isijava živu beživotnost fotografija za dokumente. To su mitske "zbijene mase koje žude za slobodom."

Kad protagonist napokon stiže na obale svoga novog doma, dočekaju ga dvije goleme statue, Kipovi slobode - blizanci. Zatim se smješta u grad koji iako je očito djelo mašte (bijele kreature nalik Pac-Manima nametnici su u nje-

Smještajući fotorealistične ljudske figure u apstraktnu, nadrealnu okolinu, Shaun Tan dočarava intimnost individualnog imigrantskog iskustva a da nikada ne referira na određenu osobu, vrijeme ili mjesto. Njegovi crteži prikazuju arhitekturu i odjeću koja je istovremeno i povijesna i futuristička

govu stanu umjesto žohara), ali nalikuje na povijesna etnička predgrađa New Yorka. Posuđujući američke slike kako bi ispričao inače univerzalnu priču, Tan naglašava kako je važno imigrantsko iskustvo za način na koji Amerika definira samu sebe.

Korice Dolaska napravljene su tako da izgledaju kao da su izrađene od stare, istrošene kože i uvode motiv obiteljskog foto albuma koji Tan vjerno pronosi kroz cijelu knjigu. Unutra su sepijaste table bez ruba posložene u pozorno napravljene mreže. Pregibi i neidentificirane mrlje elegantno pokrivaju mnoge stranice. Tan potpuno izbjegava linije pokreta, zvučne efekte i mnoga druga stripovska sredstava pričanja priče koja ne postoje na fotografijama. Čak i prostori između tabli daju naslutiti foto album: umjesto utora tankih poput olovke koji se mogu naći u većini crtanih romana, on upotrebljava bogate trake od 12 mm požutjelog papira.

Učinak je zadivljujuć. Čitajući Dolazak osjećate se kao da listate obiteljsko blago koje ste tek otkrili na tavanu. Ipak, ljepota Tanova umjetničkog djela ponekad smeta njegovoj priči. Njegove table, poput najboljih fotografija, hvataju bezvremenost određenih trenutaka, koji mogu nehotice ugroziti iluziju prolaska vremena kojoj teži tvorac crtanih romana. Dolazak se gotovo radije gleda nego čita.

Ipak to što mu je najveća mana činjenica da je učinio slike previše lijepima govori o njegovoj umješnosti kao pisca. U jednoj posebno efektnoj sceni, protagonist otvara svoj kovčeg i pronalazi sablasnu sliku svoje žene i kćeri kako večeraju. Prazna stolica stoji rezervirana za njega. Trenutak poslije pravi sadržaj kovčega zamjenjuje tu sliku. Protagonist vadi obiteljski portret i zabija ga na zid cipelom. Sjeda da bi razmišljao o njemu. Niz tabli zatim nosi čitatelja dalje od junaka, kroz prozor, prikazujući prvo njegovu zgradu i zatim njegov novi grad. Iz grada se dižu mjehuri dima, vrtlozi autocesta i origami ptica. Mladi otac je izgubljen, u tišini svojih sjećanja i vrevi strane zemlje.

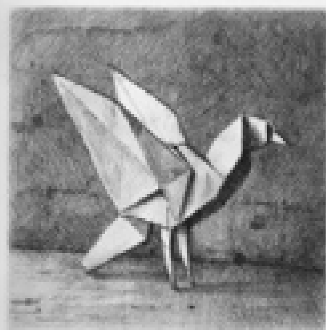
Takva vizualna elokvencija može samo motivirati čitatelje da potraže bilo koje buduće crtane romane Shauna Tana, bez obzira na policu na koju su stavljeni.

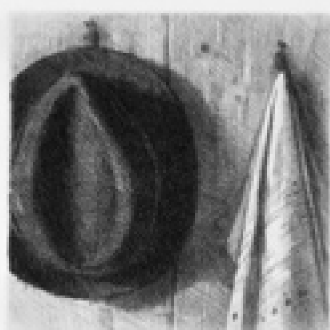
S engleskog prevela
Margareta Matijević Kunst

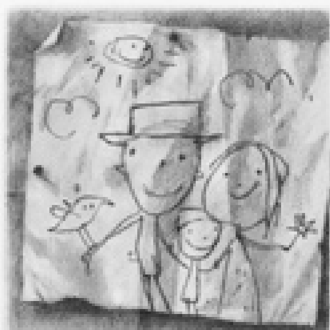
Objavljeno u The New York Timesu, 11. studenog, 2007.

Shaun Tan

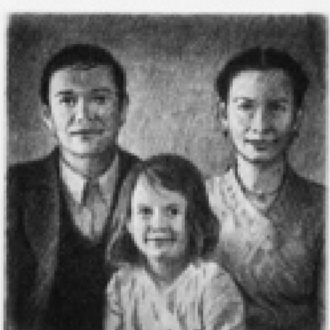
Dolazak

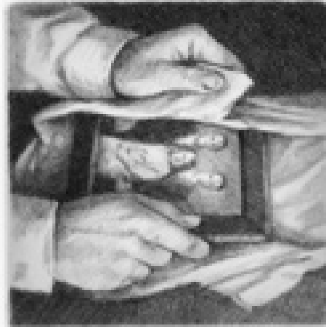

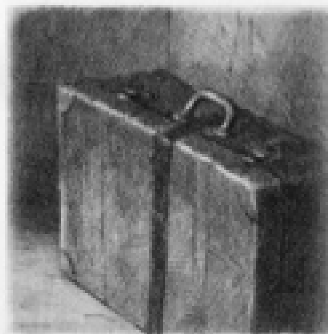

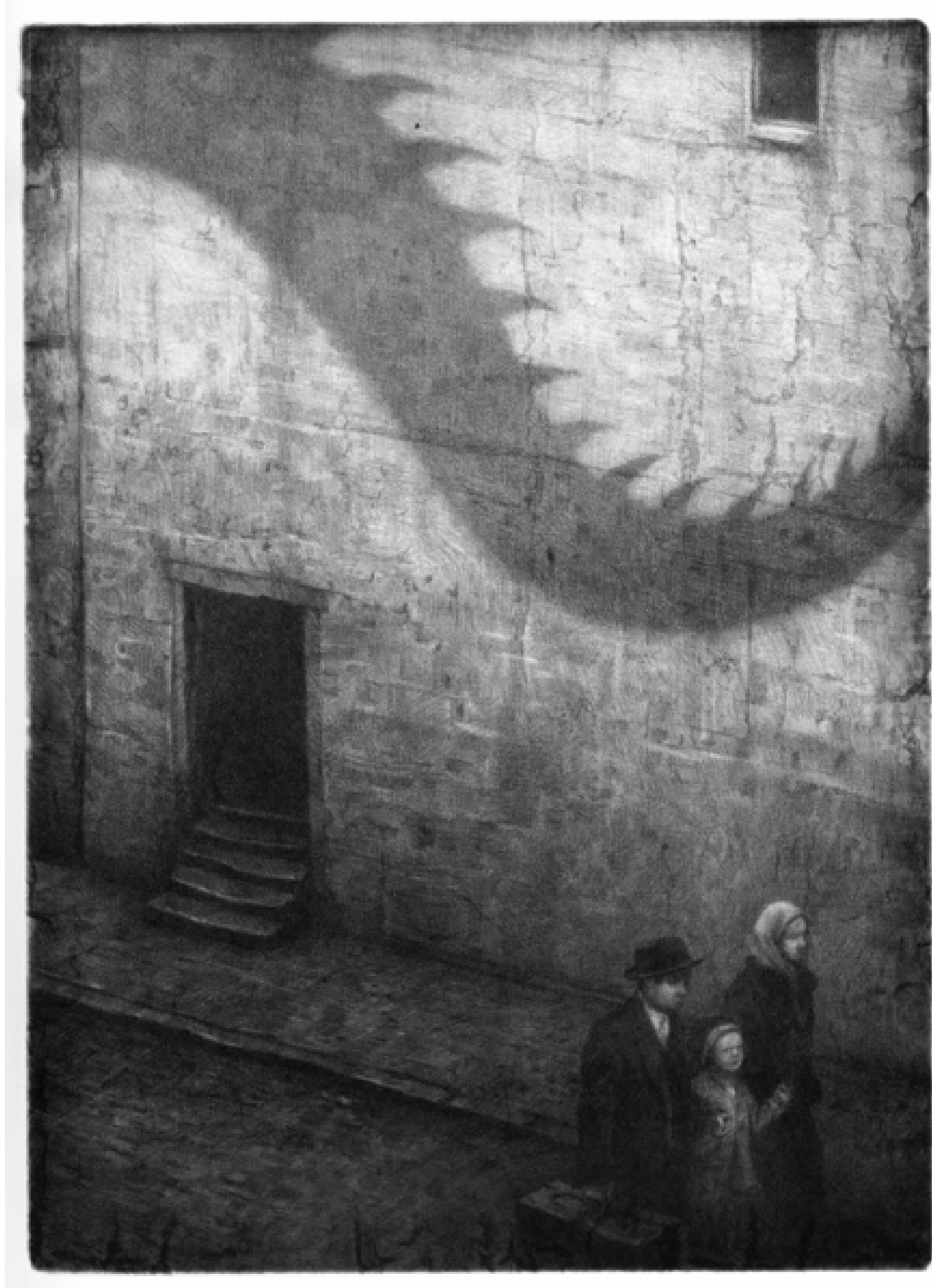

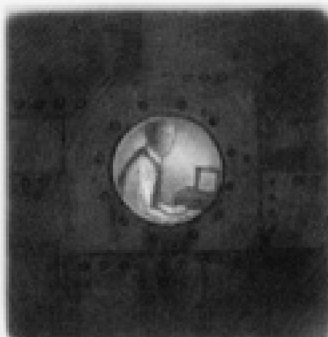
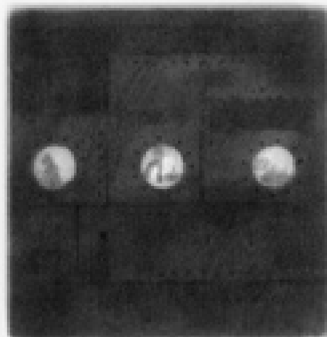
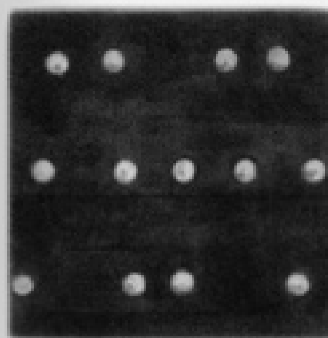
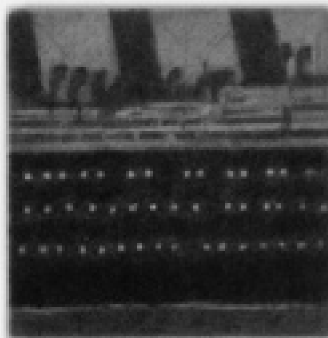
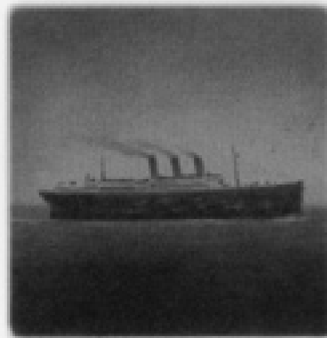

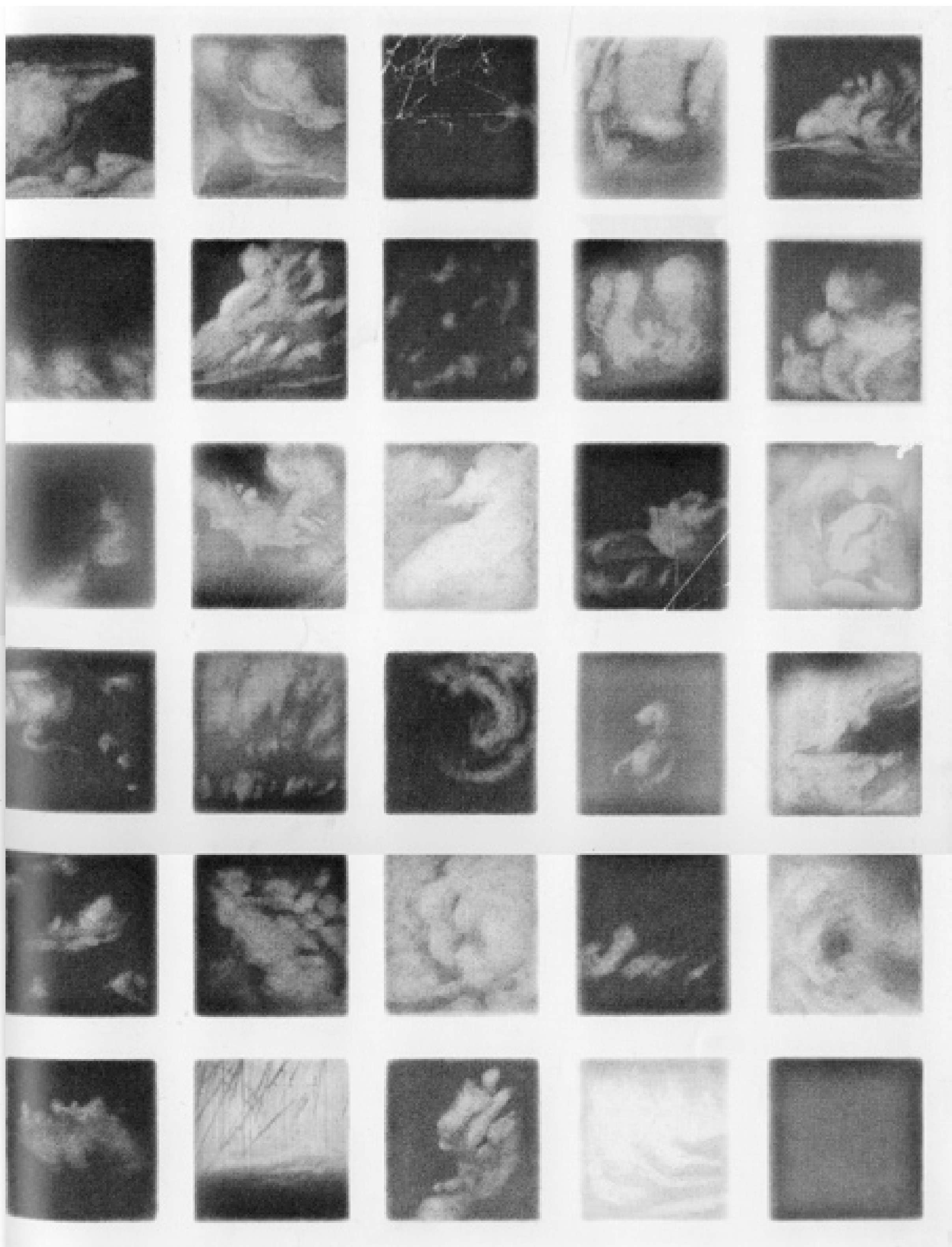

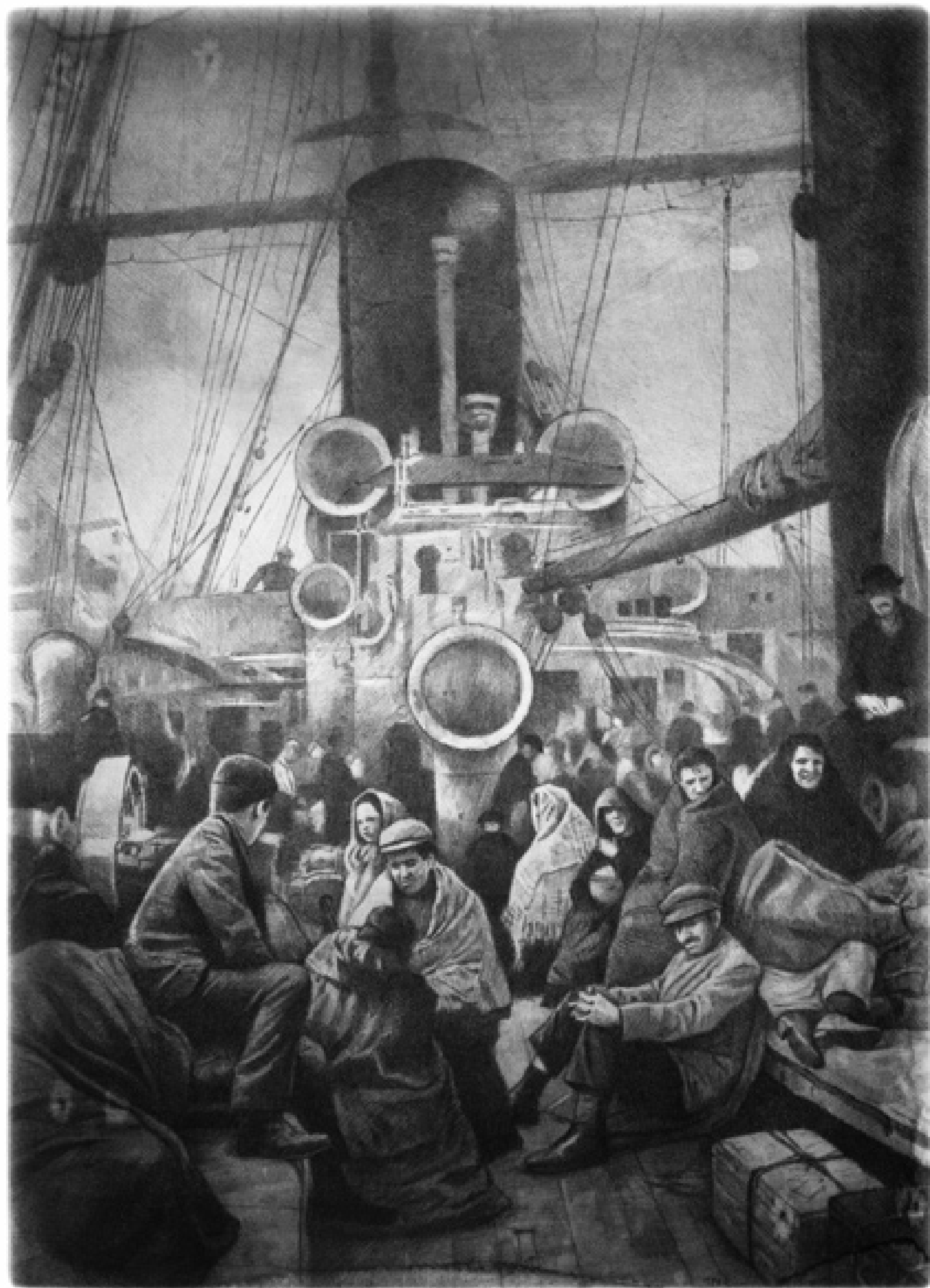

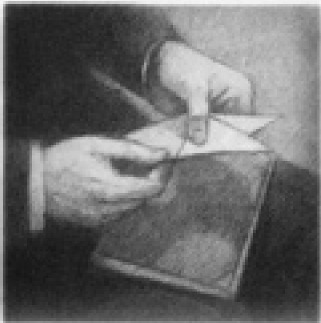

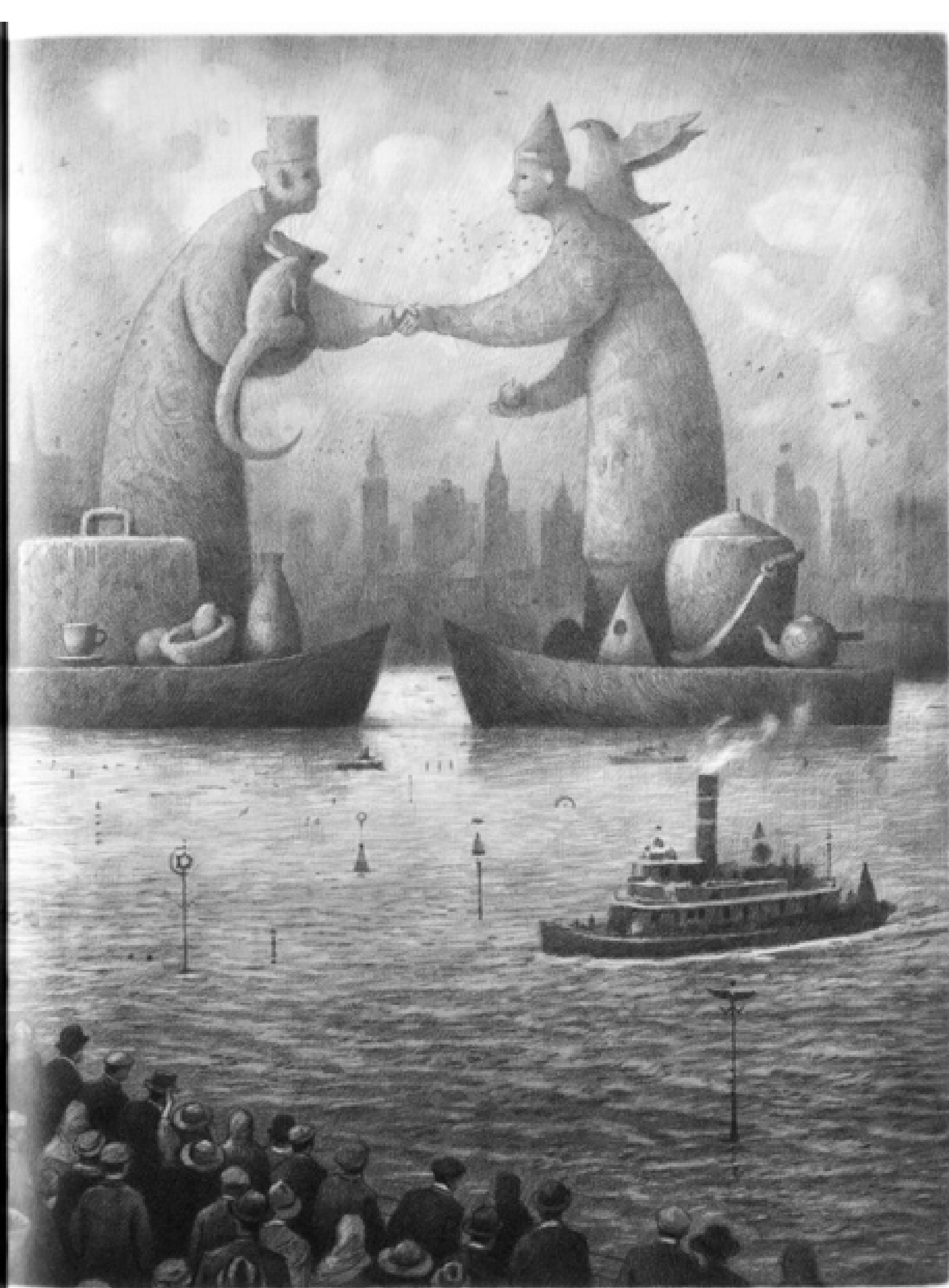

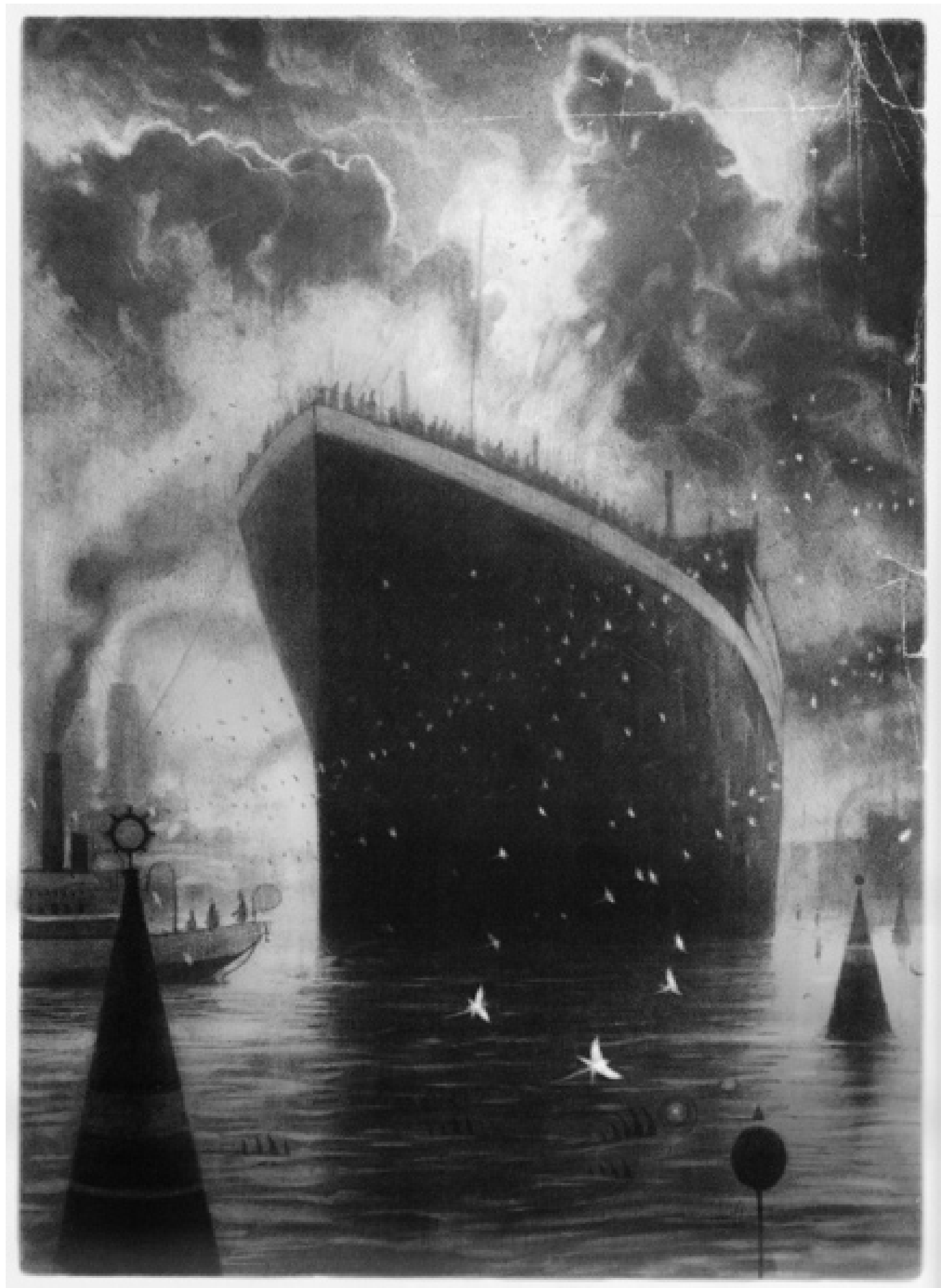

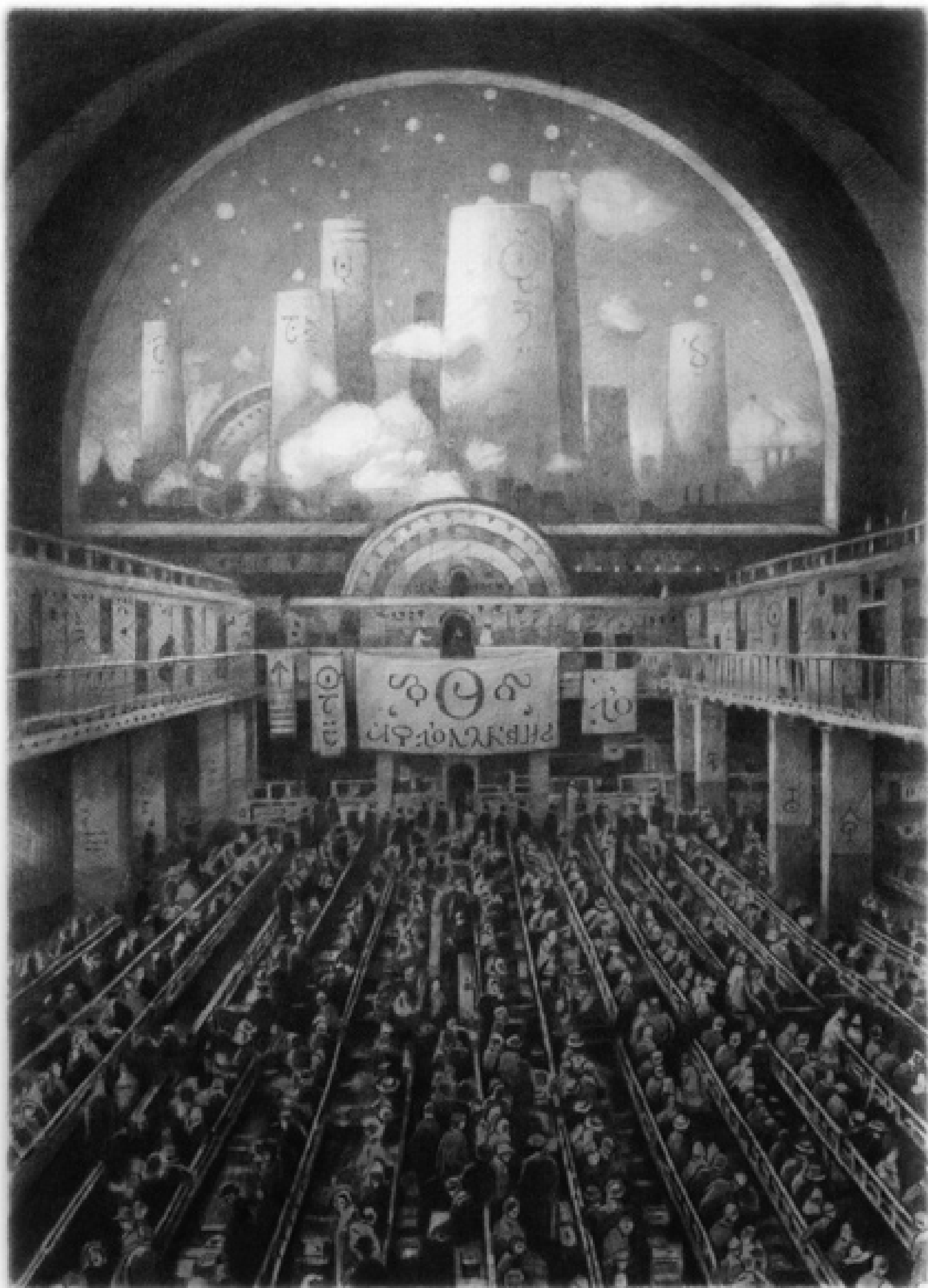

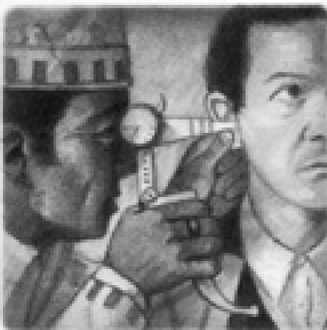

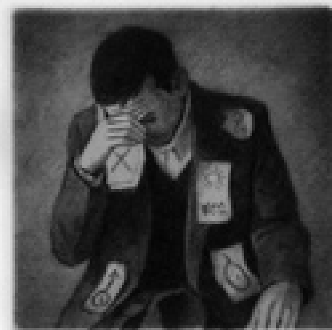

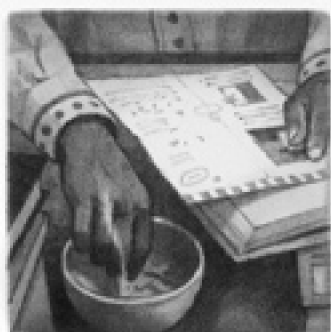

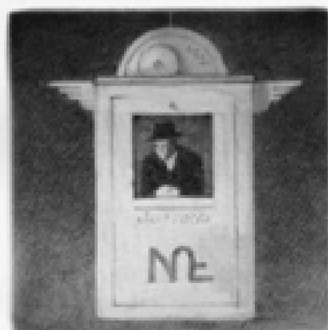

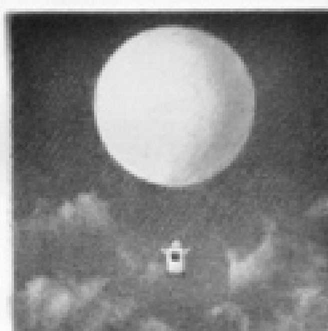

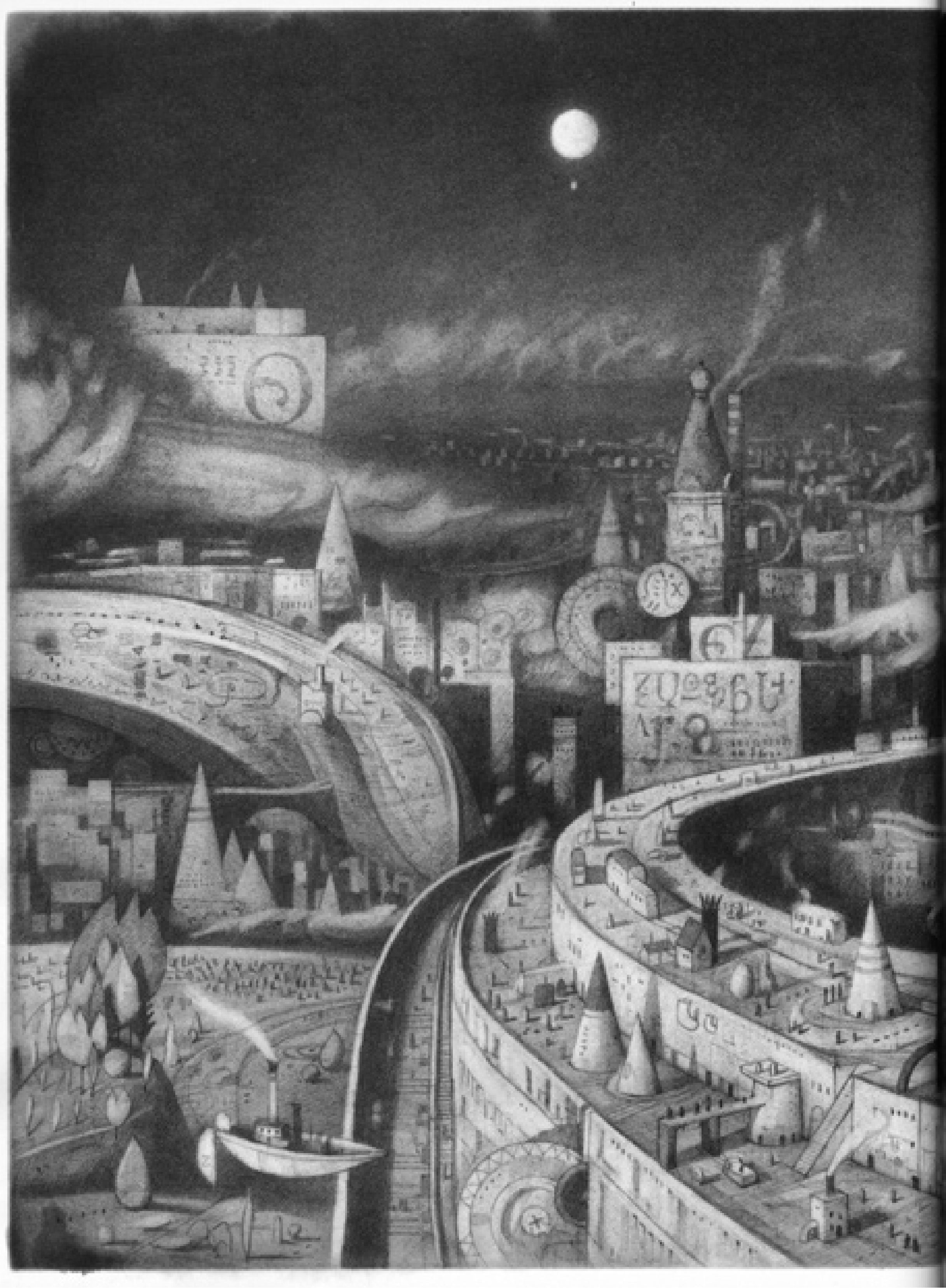

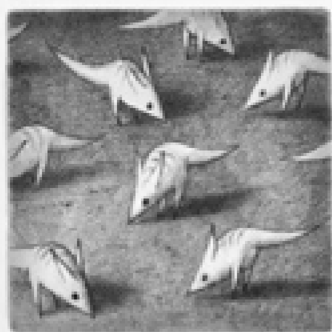
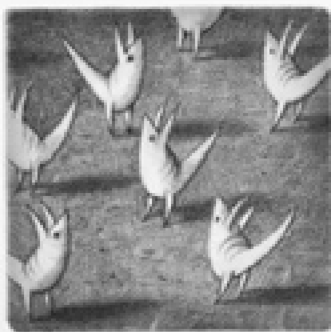
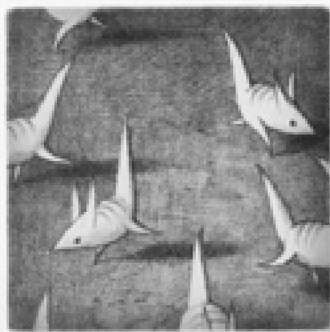

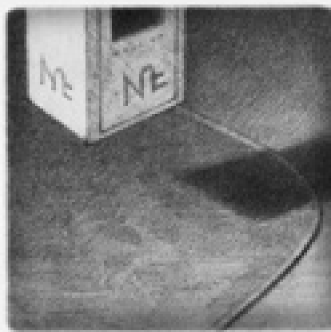
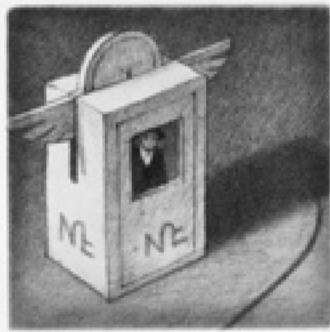
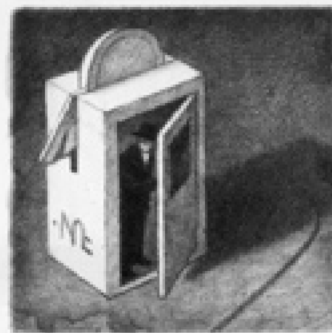
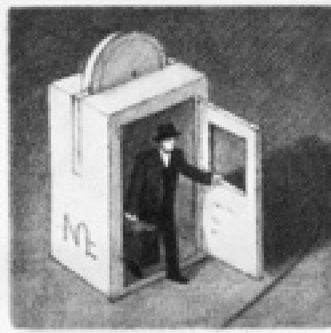
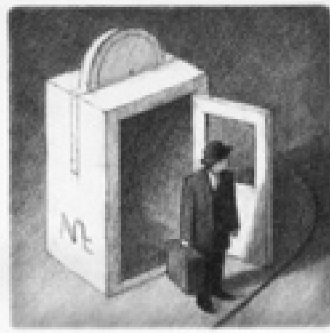
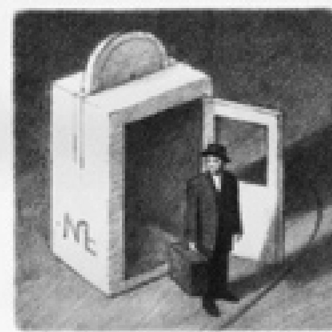
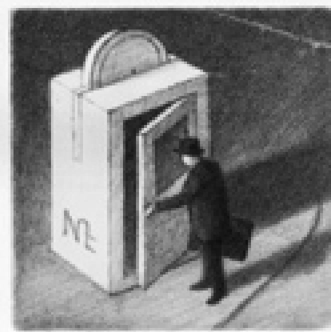
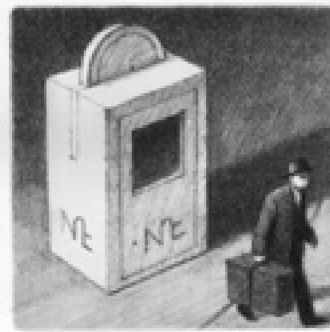

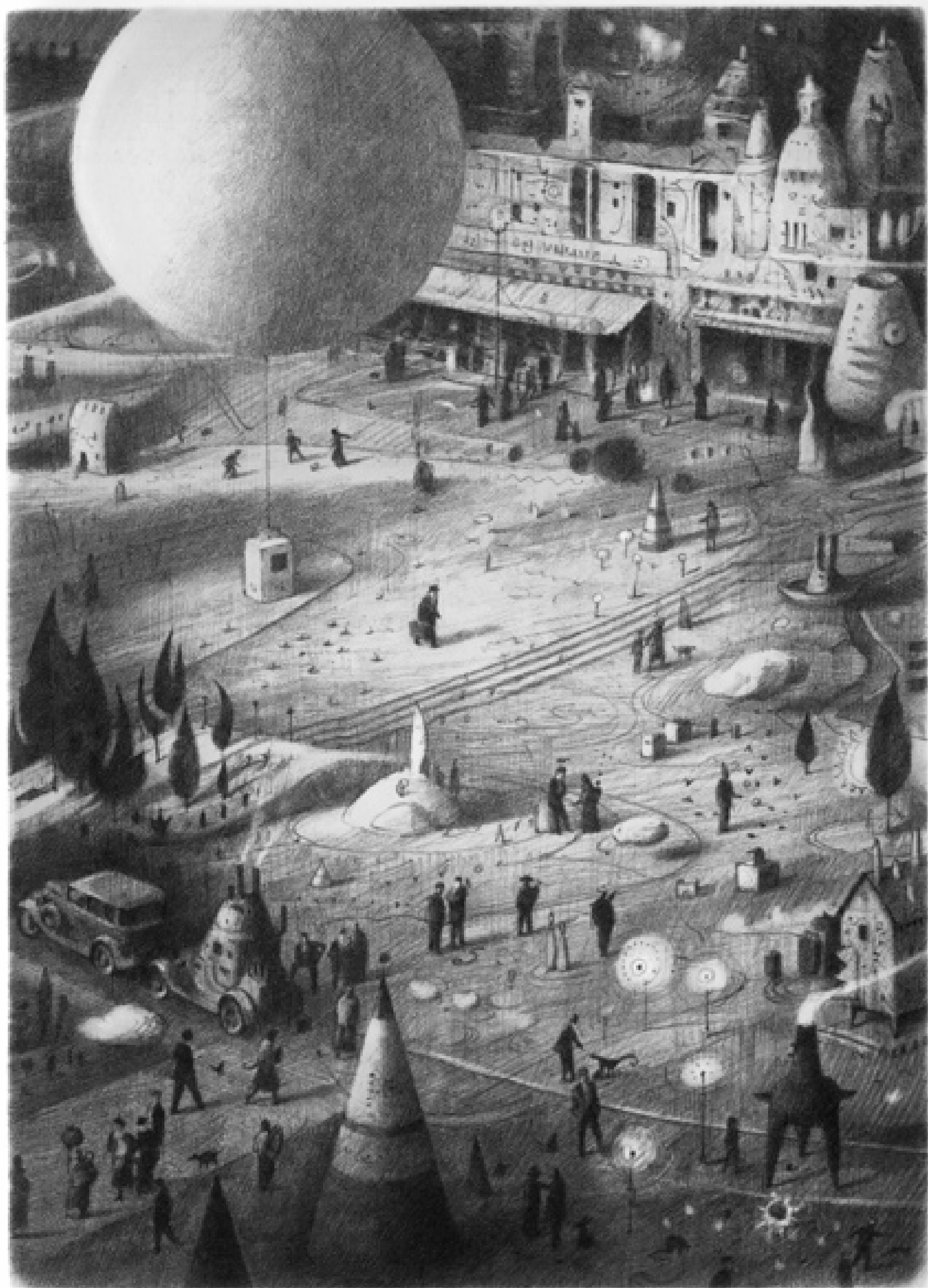

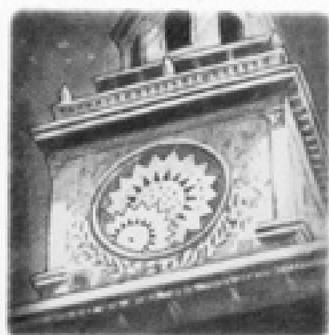

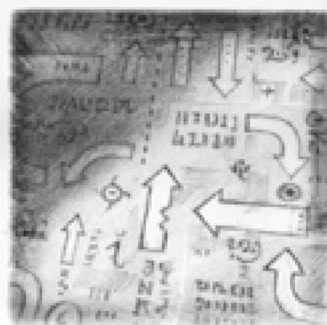

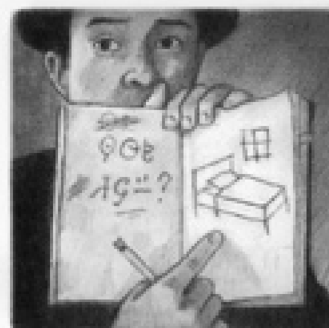

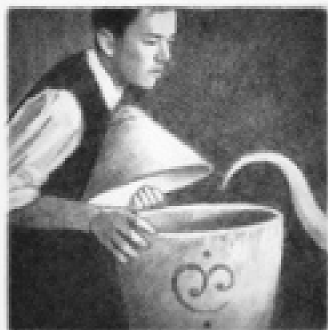
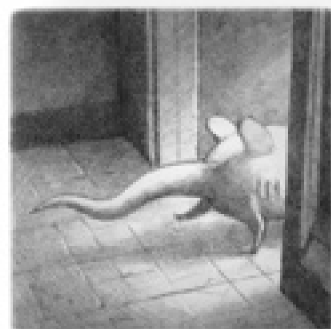

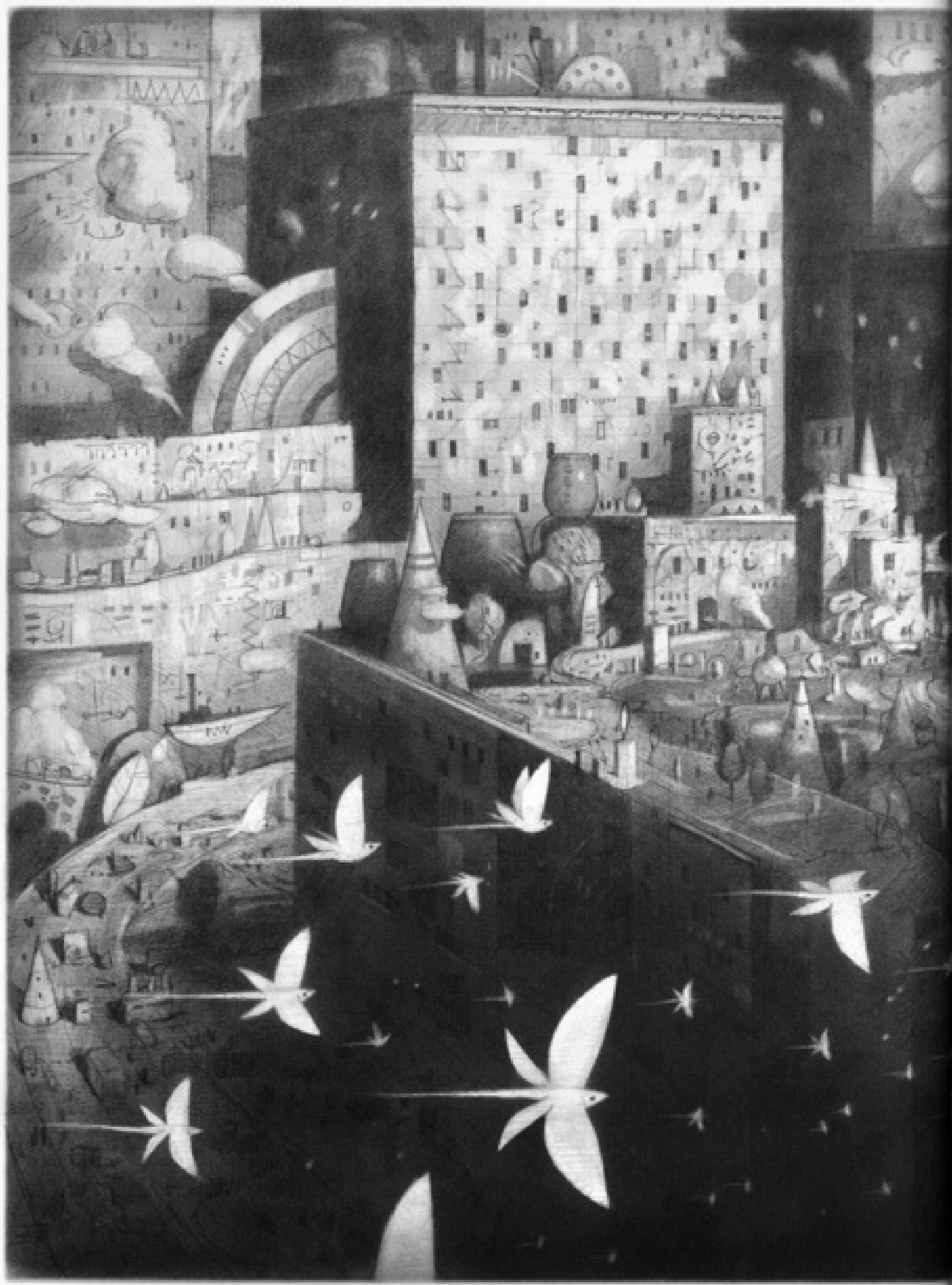

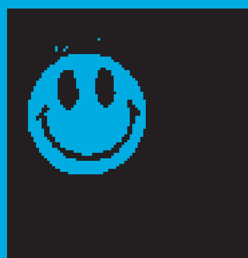

M *a* S T U R

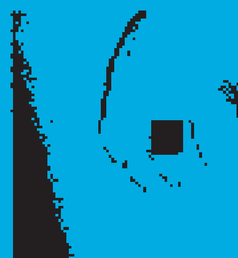

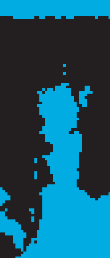

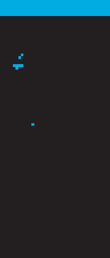
B*a*NTI

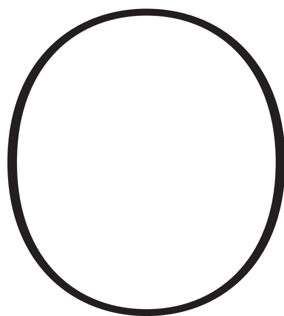

HARRY MATHEWS

Užici u jednini

Harry Matthews glavni je američki predstavnik ideja književne grupacije Oulipo, čiju su članovi, poput slavnog Georgesa Pereca, u svojoj poetici naglašavali igru, kombinatoriku i proizvoljna ograničenja. Tema ove Matthewsove knjige je masturbacija. U 64 vinjete varira on masturbacijske situacije - ponekad smiješne, ponekad egzotične, satirične ili poetične - u prozi koja je zaigrana, uvrnuta i intimna, ali uvijek svečana.

djevena u pamučno odijelce za igru, jedanaestogodišnja djevojčica masturbira u praznom dnevnom boravku u Glasgowu. Zajašila je loptu za ragbi i ljulja se naprijed natrag umjerenom brzinom. Na televizoru pred njom, igrači ragbija trče golih nogu i međusobno se sudaraju. Dok postiže vrhunac, naginje obli vrh lopte i gura ga o svoje prepone.

Šezdesetosmogodišnji muškarac leži na nepospremljenom krevetu i masturbira. Soba je prepuna kutija za pakiranje a namještaj je u neredu, nalaze se u prekrasnoj kući iznad Cape Towna; čovjek je tek postao njenim vlasnikom. Otkrio je da cijelog života, kad god bi se preselio ne bi mogao o kući razmišljati kao o domu sve dok ne bi u njoj masturbirao. Žena ga požuruje da svrši.

U Nahi, u Okinawi, žena stara šezdeset godina masturbira pred svojom omiljenom mačkom, ženkom sijamske mačke. Pogled mačke, sklupčane na kraju prostirača, daje naslutiti opaku nezainteresiranost. Upravo taj pogled ženu uzbuđuje i odgovoran je za mačkinu nazočnost. Odjednom otvara usta – uranja u orgazam poput zgnječena škampa uronjenog u vrelo ulje.

Tridesetpetogodišnji muškarac približava se orgazmu u jednom od boljih stanova u Gazi. Masturbira, ali ni ruka niti neki drugi objekt ne dodiruju njegov napeti penis: postavljeni u krug, pet sušila za kosu usmjeravaju svoje strujanje toplog zraka prema tom središnjem mjestu. Uši je začepio kvržicama voska.

Ulazeći u svoju kuhinju u Spokaneu (u državi Washington) u stanju seksualne uzbuđenosti, žena koja se približava tridesettrećoj godini započinje masturbirati sa svakim priborom koji joj dođe pod ruku – pumpicom za zalijevanje purice, vrhom valjka za tijesto, ručkom čajnika, solnjačom, gumenim nastavkom električnog miksera, vrhom cjedila za sok – napokon pronalazi zadovoljstvo s pumpicom za zalijevanje purice napunjenom vrućim tučenim vrhnjem.

Brdoviti grad Kandy jedno je od vjerskih središta Sri Lanke. Tamo, na verandi elegantnog bungalova, žena u tridesetima (njezina blago-ljubičasta kućna haljina otvorila se i otkrila osunčano, namazano tijelo) stoji i gleda dolje prema dvadesetdvogodišnjem zapadnjaku koji masturbira na podu ispred nje. Leži zamrljan prašinom u kojoj se previja. Molećivo gleda u ženu; kad god se pomakne prema njoj, ona ga odgurne dugom ceremonijalnom palicom. Dok se njegovo uzbuđenje približava vrhuncu, ona klizi vrhom palice po unutrašnjosti njegova bedra, pod njegove testise, snažno gurajući: sjeme se uzdiže prema njoj u luku koji je obrnut onom njezina pronicljivog, dvosmislenog osmjeha.

Domorotkinja nestaje u džungli uzvodno od Manausa. Sama je. Želi raditi ono što je tako često činila do svog petnaestog rođendana, deset godina prije, kad je postala žena: zajahati još jednom žilavo deblo mladog drveta omotano gumenom trakom.

U šezdesetdevetoj godini putujući prvi put motornim brodom, građanin Šangaja ušulja se u stražnji dio novog mjesnog katamarana i počne brzo i kompulzivno masturbirati u blatnjavu vodenu brazdu što ju je brod ostavljao. Shvaća da je žrtva "autobusne groznice": svako prijevozno sredstvo koje odzvanja vibracijama motora s unutrašnjim sagorijevanjem potaknut će u njemu nesavladivu želju za orgazmom. Počinje s nostalgijom razmišljati o Kulturnoj revoluciji i njezinim spartanskim običajima.

Pedesetdvogodišnja žena koja živi u dijelu Kaira zvanom El-Guezireh zove – kao što to i uvijek čini kada želi masturbirati – svoju mladu nubijsku sluškinju. Za vrijeme većeg dijela gospodaričina valjanja po satenskim plahtama, djevojka je samo prijateljski svjedok. Pri kraju gospođa traži da joj masira stopala: "Namaži ih nardom", viče, "razmišljaj o svakom kao o lijenom penisu svog ljubavnika!" Sluškinja stišće jedno stopalo, a zatim drugo. Dvije žene se ubrzo počnu hihotati – dama postiže vrhunac u duetu arpeggia i uzbuđenja.

Dok odsjeda kod prijatelja u Ženevi, tridesetogodišnji muškarac ulazi u kupaonicu da bi se obrijao: na lavabou otkriva svoj prvi vibrator. Intrument ima nastavke za masažu različitih dijelova tijela – kao na primjer tjemena. Više iz radoznalosti nego želje, isprobava jedan od nastavaka (namijenjen za ženske grudi), plitki gumeni tuljac koji stavlja na vrh penisa. Nakon što pokrene uređaj zastenje dok sperma biva isisana iz njega.

Žena u Hyderabadu masturbira prvi put jer joj je rođendan (pedesetpeti). To ju podsjeća na doručke za vrijeme rata s Kinom, dok je njezin suprug bio na frontu.

Dok Eolski gudački kvartet izvodi vrhunsku varijaciju Haydnova Carskog kvarteta u manjoj od dviju koncertnih dvorana u Managvi, muškarac star šezdesetčetiri ljeta sjedi masturbirajući u zadnjem redu orkestra, s kaputom na krilu. Trideset i tri godine prije, nakon što se olakšao za vrijeme pauze drugog koncerta, vratio se na svoje mjesto otkopčana šlica. Nesvjestan svojeg izgleda dobio je erekciju za vrijeme blistave izvedbe Schubertova okteta i ejakulirao za vrijeme završnih tonova. Svijetla su se upalila i otkrila njegovo unerеđenje; pobjegao je; od tada uporno radi na tome da ponovno izazove takav trenutak blaženstva.

U Lenjingradu, pedesetosmogodišnja žena, odjevena samo u spavaćicu koju je povukla preko struka, leži na tepihu pored kreveta. U jednoj ruci drži električnu četkicu za zube (s nekim se turistom nedavno za nju trampila za 20 dkg kavijara); prsti njezine druge ruke presavijaju vanjsku kožu njezine stidnice preko vibrirajućeg vrha četkice. Okreće čekinje unutra prema klitorisu: njezino lice iskrivljuje se od osjećaja. Malo se popiša u trenu orgazma. Gasi uređaj, spušta spavaćicu i odlazi na počinak.

Ležeći na leđima, dok su mu zglobovi i gležnjevi svezani konopom, mladić gleda svog partnera koji masturbira. Potonji je sjedokosi muškarac star pedesetčetiri godine koji mladića pogleda samo jednom dok se naginje kako bi svršio po njegovim bedrima. Zatim se oblači i izlazi. Prije nego napusti hotel obavještava sobaricu da može pospremiti njegovu sobu kada god želi. Ulice Tangera vedre su u rano jutro.

Mlada žena osjeća da je njezin ljubavnik želi zamoliti za uslugu. “Izrazi svoju želju!”, kaže ona. “Gledati te...” On zastaje, dodiruje joj ruku. “Dok masturbiram?” pita ona te se zatim nasmije i sretno odgovara: “Na usluzi!” Ali kada mu kaže “Sad je tvoj red!” on je paraliziran od neugode. To uništava zadovoljstvo koje je osjećao dok ju je gledao. Stanovnik Gustavie (iliti St. Bartsa), on, kao i njegova partnerica, ima samo šesnaest godina.

Dok masturbira, četrdesetpetogodišnji muškarac u Pretoriji stoji pred ogledalom i promatra se. S druge strane dvostrukog ogledala, osamdesetjednogodišnja žena sjedi i gleda u njega, jedna ruka joj je zauzeta pod suknjama. Muškarac ejakulira na ogledalo: ona promrmlja, “Prerano!"

Ležeći na krevetu, muškarac u Bahiji upravo je završio s masturbiranjem po prvi puta u svojih osamnaest godina. Nije uživao.

Tridesetosmogodišnja žena, razvedena majka dvojice sinova masturbira u svojoj spavaćoj sobi u Adelaideu s debelim, gipkim dildom. Pribjegla je instrumentu nakon nekoliko tjedana potpune čednosti i sada se njime služi kako bi postigla svoj šesti orgazam za redom. Prvo je jednostavno trljala vrh dilda naprijed-natrag po klitorisu; zatim je počela pomicati njegov vršak između usana svoje vagine nastavljajući gladiti klitoris njegovim drškom; zatim je prodrla dublje, dodirujući klitoris samo povremeno; nakon toga, ležeći na leđima podignutih koljena, gurnula je instrument još dublje u sebe; upravo je završila s penetriranjem svoje vagine sa stražnje strane, počivajući na koljenima i jednoj ruci, a sa slobodnom rukom provučenom otraga i kroz noge; i sada napokon - klečeći, stražnjica joj je na petama, svojim rukama drži masivni predmet čvrsto u sebi – trlja zdjelicu o dildo preciznošću i snagom plesačice. Uskoro će ga spremiti dildo u kutiju od cipela na najvišu policu u svom ormaru i vratiti se ispravljanju polugodišnjih kontrolnih ispita.

Dok masturbira, stari Zakku – zapravo ima samo četrdeset i sedam godina – više se ne trudi to sakriti. Prijatelji iz njegova plemena južno od Zizanga nazivaju ga “Bijelim čovjekom”.

Tridesetdevetogodišnju ženu, u sobi bez zavjesa u Kalkuti, strastveno miluje druga, upola mlađa žena. Nakon nekog vremena starija žena odgurne svoju partnericu i zadovoljava se vlastitom rukom. Njihovo vođenje ljubavi uvijek slijedi taj obrazac; opet je mlada žena ostavljena osjećajući se frustrirano i ljutito. Ne uviđa da je na taj način druga žena drži čvrsto uza se.

Negdje sjeverno od Beringova prolaza, sjedeći na rubu sante leda, ravnodušna lica, svih pokreta skrivenih pod debelim slojem sirove kože i krzna, Eskim star trideset i jednu godinu dovodi sebe do orgazma veličanstvena intenziteta sklisko poput meduze u raspadanju.

Klečeći u ispovjedaonici u katedrali u Sevilji, dvadesetjednogodišnja žena opisuje svoju opsesivnu naviku masturbiranja. Dok je svećenik odrješuje grijeha, ona ustaje, zadiže suknju i otkriva da i u tom trenutku počinja grijeh koji je ispovjedila.

Muškarac, sjedeći na podlošku od slame u potkrovlju u Mukdenu, masturbira dok razmišlja o profinjenoj pjesmi Wang Wei. Kao “asketski senzualist” čitavog je života težio tome da u jednom trenutku otkrivenja ujedini zadovoljstvo poezije i masturbacije. U ovo toplo proljetno jutro u šezdesetoj godini, osjeća da bi uzvišena fuzija napokon mogla doći.

Događa se u velikoj kolibi u Luluabourgu, gradu južnog Zaira. Poslanica iz organizacije za oslobođenje žena – zgodna četrdesetosmogodišnja Europljanka – pokazuje tehnike masturbacije na klitorisu izabranim predstavnicama lokalnih žena iz plemena. Njezini komentari uronjeni su u povike ushićenja i zveckanja talismanskih kostiju.

Dok čeka da stigne pomoć, muškarac masturbira u svom autu, koji leži prevrnut u klancu izvan Erzuruma u istočnoj Turskoj. U pedesetoj godini ništa manje nego kad mu je bilo dvanaest okreće se masturbaciji kada god neki neobičan događaj – zaustavljanje vlaka podzemne željeznice između stanica, gašenje svjetla u kazalištu dok se mijenja scenografija – razbije normalni tijek događaja u njegovu životu.

Temperatura blizu smrzavanju oduševljava čuvaricu – šezdesetjednogodišnju ženu zaduženu za čuvanje najvišeg kata Muzeja lijepih umjetnosti u Catanzaru. Gotovo nitko ne posjećuje muzej, a nikad nitko ne dolazi na njezin kat; hladnoća će sada opravdati to što nosi teški vuneni kaput, pod kojim voli sjediti i povremeno u zimskim danima masturbirati gledajući u, na drugom kraju neugrijane galerije postavljenog, gorljivog i mišičavog svetog Ivana Krstitelja, djelo nekog nepoznatog sljedbenika Caravaggia.

Masturbirajući u spavaćoj sobi svog stana, smještenog u jednom od ljepših naselja Seula, tridesetsedmogodišnji muškarac okružio se dragocjenim predmetima: plavim svjetlima Venecijanskog stakla, mirisnim štapićima iz Sajgona, glasom Kirsten Flagstad dok pjeva Liebestod, prekrivačem za krevet napravljenim od kože bebe tuljana koji je prostrt pod njim, pročišćenim franscuskim maslacem kojim podmazuje svoje genitalije i butine i olakšava prodiranje ručke od slonovače suncobrana za safari koju gura između svojih guzova, dok njegova druga ruka nadraživanjem vodi njegovu sijevajuću erekciju prema vrhuncu... Gleda se u ogledalu na dnu kreveta, zakleo se da će gledati sve do gorkog kraja, ali dok ga grčevi preplavljuju njegove se oči bespomoćno zatvaraju, a razrađena mizanscena nestaje u onom trenutku za koji je stvorena da ga uveliča.

Dvanaestogodišnja djevojčica u Vancouveru leži u praznoj kadi usmjeravajući mlaz vode iz uređaja za ispiranje zuba prema svom otkrivenom klitorisu. Pulsirajuća voda drži je slasno blizu orgazma. Mnogo puta ponovno puni spremnik uređaja vodom iz pipe.

Dva brata stari sedamdesetsedam i osamdesetdvije godine, osnivači kibuca u blizini Rosh Pima, vode žestoku svađu o svojoj potenciji. Kad mlađi optuži starijeg za potpunu impotenciju, ovaj ga izaziva na natjecanje u masturbiranju, u kojem lako pobjeđuje postižući orgazam za minutu i četrdeset sekundi, razbacujući svoje sjeme na daljinu od šezdeset i dva centimetra.

U elegantnom "povlaštenom" stanu u središtu Pekinga, devetnaestogodišnja žena samozadovoljava se za jednog starijeg muškarca, naizmjence stojeći, sjedeći, čučeći, čitavo vrijeme okrećući prema njemu svoju stidnicu i anus, u koji gura zaoštrene zeleno-lakirane prste. Nakon što ju je gledao nekoliko minuta muškarac joj govori, "Dosta glume!" Ona legne na pod licem prema gore, čvrsto stisne noge i počne desnim palcem brzo i snažno trljati svoj blago podignutu stidnicu.

U kuhinji u Christchurchu na Novom Zelandu, muškarac na pragu tridesete gura svoj ukrućeni penis u paket sirove ovčje jetre koju čvrsto drži u rukama.

Krupan i visok muškarac zabija se u sitno tijelo žene koja leži ispod njega licem okrenutim prema dolje. S rukom među nogama uzalud je pokušavala dovesti se do vrhunca koji će se dogoditi isto kad i njegov. On je svršio; povlači se; ubrzo, još izvaljen na njoj, zaspe. Žena počinje masturbirati opreznom blagošću i nakon nekog vremena zadovoljava se a da nije probudila svog muškarca koji hrče. Tako započinje svoju dvadeset četvrtu godinu, u tami noći u Alma Ati.

Trinaestogodišnji dječak masturbira dok sjedi na školjci, u velikom praznom nužniku internata blizu Valparaisa. Proklinje svoju ovisnost o toj melankoličnoj navici, pitajući se kako će to utjecati na njegove prištiće.

Pokušavajući se fotografirati dok se samozadovoljava zapanjujuće-rozim dildom na podu dnevne sobe raskošne kuće u gradu Neuilly-sur-Seine, prekrasna tridesetčetverogodišnja žena nezadovoljno mumlja. Očito je da je za nju previše raditi dvije stvari odjednom – ali koju će odabrati?

Negdje u Kyotu je dvadesetogodišnji muškarac koji masturbira ležeći na ponjavi, glave podbočene rukom, očiju uperenih u upaljeni televizor. Ekran pred njim prikazuje mladića koji leži na boku i masturbira dok gleda televizor na kojem je prikazan mladić kako leži na boku i masturbira dok gleda televizor na kojem je prikazan mladić kako leži na boku i masturbira dok gleda televizor na kojem je prikazan mladić kako leži na boku i masturbira dok gleda televizor čiji je ekran premalen da bi se vidjelo što prikazuje.

"....U Francuskoj smo upotrebljavali rukavicu iz Grenoblea, njezinu unutrašnjost za njega, njezine šiljke za mene. U Rusiji, na južnoj obali Volge, jesetra lišena svoje ikre za njega, a za mene njuška jesetre. U Norveškoj, štap za skijanje, i rupa u snijegu (za koju treba nekoliko prezervativa)..." Tako glasi pismo pedesettrogodišnje žene, koja je sa svojim tri godine starijim suprugom jednog dana odlučila odreći se površnog vođenja ljubavi i predati se užicima paralelnog istovremenog masturbiranja. Zamislili su da se za zajedničko zadovoljenje služe jednim predmetom ili komplementarnim predmetima. Kako su nepopravljivi putnici, odlučili su upotrebljavati predmete tipične za mjesta koja zajedno posjećuju. Trenutačno su u Castorvilleu, samoprozvanom "glavnom gradu artičoka na svijetu". Proučavajući u svojoj hotelskoj sobi mnoge različitosti i osobine tog povrća, uvjereni su da će između stabljike i srčike uskoro pronaći nov izazov njihovoj inventivnoj potrazi za srećom.

Dok njezin avion uzlijeće s izrovanog pomoćnog uzletišta u Mbateu, pedesetjednogodišnja novinarka masturbira nevidljivo ali energično, objema rukama kroz ušivene džepove svoje tunike, dok istovremeno čavrlja sa svojim susjedom. U trideset godina putovanja zemaljskom kuglom masturbacija je ostala talismanom protiv straha od polijetanja i slijetanja, sada već čisto automatskim ali ipak učinkovitim.

Dva muškarca leže u krevetu, jedan ima četrdesetak godina a drugi trideset i tri. Mlađi masturbira, gotovo očajnički, naprežući se da postigne vrhunac; stariji ga ohrabruje blagim riječima, milujući mu rame, upravo u tom trenutku drugi doseže vrhunsko zadovoljstvo i naginje se da bi gurnuo svoj jezik među njegove otvorene usne. Poprište: negdje u Teheranu.

Dvadesetčetverogodišnja čelistica sjedi gola na stolici u svojoj spavaćoj sobi u Manilli. Noge su joj raširene; njezina lijeva ruka povlači preklope njezine stidnice; njezina desna ruka povlači vrh gudala za čelo preko njezina klitorisa u uzbudljivom tremolu.

Stanari doma za umirovljenike u Constantiji u Rumunjskoj, četiri žene (stare 71, 73, 72 te 76 godina) i četiri muškarca (70, 72, 75, 78) smišljaju i izvršavaju plan za neovisnu, simultanu masturbaciju. Svaki pojedinačno slaže se da će pokušati postići orgazam, u privatnosti kreveta, na dvanaesti otkucaj ponoći svake subote, nakon tjednog binga i plesa. – Direktor doma poslije će biti zatečen posebnom živahnošću tih osmero ljudi koja raste iz tjedna u tjedan. Ali oni će odbiti otkriti razlog svog poleta.

Ubacujući srebrni dolar u otvor čelično-kromiranog ormarića koji sliči automatu za cigarete i stoji naslonjen na jednom zidu u javnoj kući u Honoluluu, pedesetdevetogodišnji mornar stavlja svoj napola nabrekli penis u gumeni otvor u sredini mašine, koja počinje brujati i lepetati.

Nakon šezdeset i dvije godine visoko obrazovana žena iz Karachija zadržala je dvije strasti: masturbaciju i pjevanje Marije Callas. Trenutačno uživa u obje, ljuljajući se na šestoslojnom Bakhtiari sagu uz zvuke piratski snimljene Fedre. Glazba i taj glas ne povećavaju njezino seksualno

zadovoljstvo: frustriraju ga i odgađaju. Ponekad prođu i dva sata s nespojivim ekstazama prije nego što stignu do zajedničkog vrhunca.

U Perthu, u Australiji, dvadesetšestogodišnja žena masturbira dok čuči nad licem sedamdesetdevetogodišnjeg muškarca; on leži na leđima i također masturbira. Njegov penis još nije u punoj erekciji. Žena ga ohrabruje da si dade koliko god mu vremena bude trebalo.

Kvazi-subverzivna organizacija nedavno osnovana u Pragu potiče svoje članove da izmišljaju prepreke koje treba svladati tijekom masturbacije. Organizacija nosi ime Masturbacija i njezina nezadovoljstva – skraćeno MINJN. Prvi zadatak koji je postavila engleska podružnica je da završite masturbaciju dok recitirate Miltonov Il Penseroso pred najmanje troje slušatelja. Majstoriju je prvi usoješno izveo muškarac u Durhamu, star pedeset i sedam godina, koji je svršio na stihu "Dok pčela medenim bedrom."

Članica udruge MINJN iz Bangkoka, šezdesetsedmogodišnja žena, postaje prva koja je dosegla orgazam pod zubarskom bušilicom.

Nakon što je vozač utrka koji je pripadao udruzi MINJN pokušao masturbirati tijekom vožnje u grand prix utrci u Long Beachu, ured u Pragu zabranio je sve pokuse koji uključuju tjelesni rizik (odmah je otkazan eksperiment s grupnim skakanjem padobranom u Châlons-sur-Saône) te je objavljen moratorij od tjedan dana kako bi se odala počast žrtvi nesreće, vozaču koji je poginuo u trideset i šestoj godini.

U četrdeset i drugoj godini, muški član ogranka udruge MINJN iz Tiflisa odlučio je masturbirati tijekom džoginga u okolnim brdima. Njegov plan prekinula je suosjećajna pastirica koja ga je dovela do vrhunca na svoj način. Iako je tvrdio da je nevin odmah je bio izbačen iz udruge. Oženio se pastiricom tri tjedna poslije.

Šezdesettrogodišnji muškarac, pripadnik ogranka udruge MINJN iz Toronta, uspješno masturbira u klaonici dok telad ubijaju i vade im utrobu. Njegovo postignuće nije priznato nakon što je otkriveno da muškarci i žene svakoga dana podmićuju čuvare i ulaze u klaonicu kako bi izveli upravo taj čin.

Nedaleko od Limericka, u vlažno hladnom, sutonom osvijetljenom polju, desetogodišnja djevojčica sjedi na pjegavom stražnjem dijelu polegnute krave i povlači njezin rep čvrsto među bedrima – topla dlaka i kost taru se o njezinu vlažnu, toplu kost.

Antropolog prilazi sedamnaestogodišnjem muškarcu koji stoji na plaži blizu Suve na Fidžiju, i bez nelagode masturbira u blagu pjenu Pacifika. Pita dječaka za naziv toga što radi. "Tokolano", odgovara mladić, što znači: "obuzdavati Mjesec."

Mnogo je vremena u svojih četrdeset i šest godina posvetila seksualnom istraživanju, ali ju je obuzelo novo zadovoljstvo kada je u Colombu,

ušla u skladište opskrbljivača brodova. Vratila se kasnije tog popodneva, skrila se do zatvaranja i provela noć stalno iznova masturbirajući dodirujući čelično uže, prstenove za vezanje broda, lanac sidra – tvrdu opremu pomoraca. Sutra će kupiti užad za kućnu upotrebu.

Muž i žena, akrobati cirkusa Cirque d'Hiver, pokazuju svoju umješnost u masturbiranju privatnoj skupini biznismena u Sao Paolu. Početno uzbuđenje (međusobno si ustima dotiču svaki centimetar tijela) i divljenje njihovoj ljupkosti (izgledaju upola mlađe od svojih četrdesetjednu i četrdeset godina) na kraju ustupaju mjesto melankoliji i žaljenju, jer tko bi mogao ne poželjeti sebi takve darove?

Trideset kilometara istočno od Kabula, u potpunoj tami, četrdesetčetverogodišnji seljak kriomice izvodi drevni obred. U središtu svog polja, drškom motike napravio je malu rupu u glinenom tlu. Sada, masirajući svoj penis u upotrebljivu oteklinu, liježe licem prema dolje i zakopava ga u rupu, gurajući snažno tako da ga hladnoća ne smežura. Obližnja paljba raketa ubrzava orgazam i on svršava prije nego je završio izgovaranje magičnih riječi.

Krstareći na šest tisuća metara nadmorske visine negdje između Wakea i Otoka Marcus, mlažnjak odjednom ponire bez kontrole. Sjedeći pored prozora u avionu, četrdesettrogodišnja žena brzo pogleda svog susjeda: zgrčen je od straha. “Moram se pobrinuti za sebe”, uzdiše ona, na brzinu si otkopčava hlače i ugurava ruku do vrha svoje stidnice. Njezin vrhunac dogodi se kad se avion, na šest stotina metara, počne penjati. Vrisak njezina zadovoljstva gubi se u metežu.

U jednoj kući u Bejrutu žena zamoli svog četrdesetdevetogodišnjeg ljubavnika da svrši po njoj. On izlazi iz nje, širi joj bokove i uskoro pahuljice sjemena padaju na njezin trbuh i grudi.

Četrnaestogodišnja djevojka koristi malu ribu koja sliči lokardi i još se migolji, kako bi penetrirala svoju jedva sazrelu vaginu, sjedeći na plaži blizu Datumakuta, na istočnom Borneu. To je ritual njezina naroda – majke, bake, i sedamnaest ujni gledaju je s odobravanjem.

Turist leži na krevetu u jednom bordelu u Barceloni i masturbira. Promatra zgodnu mladu ženu koja žurno skida odjeću i nakit. “Espera!” moli ga, ali on ne želi čekati. Ušao je u to mjesto gotovo slučajno i otkrio u ovoj ženi utjelovljenje svojih najdražih maštarija. (On ima dvadeset i sedam godina a ona je godinu ili dvije starija.) Želi masturbirati dok gleda u stvarnu nju, kao što je to puno puta radio zamišljajući je. Ali ona je prebrza za njega. Odbacuje cipele, grabi ga za zapešća, namješta bedra u čarapama oko njega u zadnji tren tako da on eksplodirajući u njoj osjeća nešto više od zadovoljstva, žaljenja, želje – bljesak tame koji ga ostavlja bez svijesti dok ga ona uz suosjećajan osmjeh uzima u naručje.

Dvadesetosmogodišnja žena masturbira u otrcanoj sobi u predgrađu Singapura. Sjedi na ležaju pred svojim suprugom, koji je malo prije toga svršio u njoj. Muškarac je ravnodušno promatra. Kada počne svršavati on se saginje i gura joj jezik u pičku. Ona vrisne.

Najveći masturbator na svijetu, koji živi u Budimpešti, počne masturbirati čim dođe kući, kao što to radi na kraju svakog radnog dana. Živi u velikom stanu – član je Političkog biroa Komunističke partije Mađarske. Također je, kao šezdeset i pet godina star muškarac, dobra zdravlja i vedra karaktera. Na kraju još jednoga napornog radnog dana otišao je ravno u svoju radnu sobu i odmotao jednostavan sag, otkrivajući pod sobom kartu svijeta veliku šest kvadratnih metara. U središtu karte je Mađarska; ili točnije, Budimpešta; i još točnije, on – eto ga, stoji tamo, gledajući svoju spermu kako prska po planisferi, i veselo se smije dok razmišlja o Mađarima kojih će gotovo sigurno biti gdje god padne njegovo sjeme: Mađarima koji upravo u ovom trenutku preuzimaju laboratorije, sveučilišta, tvrtke, banke... Danas Budimpešta; sutra svijet! I bit će to bolji svijet.

Petnaestogodišnja djevojka pliva u blizini Tenerifea. Zajašila je potopljeno uže za sidrenje i pomiče se po njemu naprijed-natrag. Njezino zadovoljstvo dolazi polako. Kada stigne, osjeti studen koja je u njezino tijelo ušla iz hladne vode.

U blizini Stamforda, u Connecticutu, devetogodišnji dječak sjedi na dubokoj, mekanoj fotelji pored kreveta i masturbira. Ne ejakulira nego se perla sperme skuplja na vrhu njegove još dječje erekcije. On zna što se događa.

S engleskog prevela
Margareta Matijević Kunst

Integralni tekst knjige Singular Pleasures, Dalkey Archive, 2000.

NENAD PERKOVIĆ

Mirko uči zen

Mirko je još bio osmoškolac kada se ovo dogodilo: zima je, a u sobi je ugodno toplo. Rođaci su došli u goste, otresli cipele i udobno se smjestili oko stola.

— Skuhat ću čaj. - rekla je Mirkova majka, a kad je bilo gotovo rekla je Mirku:

— Molim te, natoči gostima.

Mirko je stao točiti, ali kad je došao do male rođake, nešto njemu nepoznato ga je zbunilo pa je pretočio šalicu i sve prolio.

— Nespretnjakoviću! – grdila ga je majka, - Nikad ništa nećeš naučiti.

Nasuprot tome, Mirko je bio siguran da je nešto naučio, samo nije znao što.

Jednog dana Mirkova majka otvorila je vrata kasnom posjetitelju. Mislila je da je to njezin muž, pijanica, kockar i ženskar, i da je opet izgubio ključ. Kada bi muž bio samo pripit, čestito bi ga izgrdila, ali kad bi bio mortus nije se usudila, jer bi tukao i nju i Mirka.

Ali na vratima je stajao svećenik.

— Dopustite, samo da se sklonim od kiše. Bog vas blagoslovio – rekao je svećenik.

Tako je majka pustila svećenika da pričeka sljedeći kasni noćni tramvaj. A kad su pojeli ostatke večere i popili litru crnoga, pojadala se na svog muža propalicu.

— Nije to ništa, ja ću ti pomoći, kćeri. – rekao je svećenik i otpravio majku i Mirka na spavanje. Sam se smjestio u naslonjač i gledao sport na satelitu.

Kasnije, stigao je i stari.

— Koji vrag...? – zaustio je kada je ušao u dnevnu sobu, ali nije dovršio pitanje, previše začuđen.

Njih su dvojica bacili nešto u kljun, popili još dvije litre crnoga i jeftini konjak, a svećenik je pričao o čarima crkvenoga života, najboljim misnim vinima, neograničenim količinama novaca za crkveni krov i nevjerojatnim pričama koje možeš čuti u ispovjedaonici.

— Povedi me sa sobom! – rekao je u jednom trenutku Mirkov otac molećivo i stao se jadati na dosadnu i glupu ženu radi koje se na kraju i propio.

— Kako hoćeš. – rekao je svećenik. Već je bilo vrijeme za odlazak. – Ali mislim da je pametnije da budeš dobar svojoj obitelji. Bog sve vidi!

— Samo da te otpratim komad puta. – moljakaše otac.

I otkako je tog jutra otišao iz stana, Mirko još duga desetljeća nije vidio oca. O tom događaju nikad nije mogao pravo razmišljati jer bi svaki pokušaj završio neobičnim tupim zurenjem popraćenim zujanjem u ušima, no bio je siguran da to ima neko skriveno značenje.

U školi, pak, Mirko je bio uzoran učenik. Možda se nije isticao briljantnim ocjenama, ali učitelji su ga hvalili radi njegove očigledne marljivosti. Povrh toga, bio je nevjerojatno miran i šutljiv dečko.

Jednom se dogodi da su bogatunovu sinu ukrali skupocjen sat, u svlačionici za vrijeme tjelesnog, jer njega nitko nije mogao uvjeriti da se takve stvari ne nose u školu, a osobito njegova bahata oca koji je prijetio i urlikao. Glupavi bogatunov sin iz nekog razloga nije volio mirnog Mirka pa je krivnju svalio na njega. Povodljivi učenici brzo su to prihvatili.

— On je, on je, tko drugi? Takvi što su mirni su najgori! Tko bi znao što misle? Uvijek nešto snuju!

Razrednica se prihvatila istrage i kazala Mirku za što ga se sumnjiči.

— A tako? – upitao je Mirko, iako je to zvučalo više kao konstatacija.

Razrednica je to shvatila kao priznanje i naložila Mirku da vrati sat ili nadoknadi štetu, pa da se stavi točka na čitav skandal. Mirkova majka kršila je ruke i uzdisala i isplatila bogatunima svu svoju ušteđevinu i dvije plaće unaprijed.

Ne dođe ni kraj školske godine, a netko iznenada otkrije da na roditeljskom sastanku sat bogatunova sina nosi tata jednog učenika kojeg su zvali Smrdljivko. I opet bukne skandal. Bogatunov sin se nevoljko, ali iskreno ispriča Mirku.

— Meni je tata kupio novi sat. Oprosti zbog nevolja koje si imao. Evo ti ovaj moj stari sat, da ti bude nadoknada.

— A tako? – pitao je Mirko, a njegovo je pitanje opet zvučalo kao konstatacija pa se vratio doma sa skupocjenom urom i dao je majci.

Jedan od razloga zbog kojih je Mirko bio tako miran na nastavi bila je njegova nepopravljiva dremljivost, osobito u popodnevnim satima. Imao je neobičnu sposobnost polusna otvorenih očiju, no, jednom se dogodilo da ga je san prevario. A u snu, kao iz daljine, čuo je zvuk školskog zvona i smijeh djece oko sebe. Probudio se i trgnuo, a nad njim je stajala učiteljica, okružena djecom iz razreda, i kazala mu:

— Oprostite, oprostite mladi gospodine što su vas ovako grubo prekinuli.

Mirko je bio još premali da bi shvatio smisao ironije pa je do dubine srca zavolio svoju učiteljicu i na sva je usta hvalio. Ta odanost učinila je da više nikada u životu, a ne samo u školi, ne spava popodne.

Ali zato njegov nastavnik tehničkog odgoja nije imao problema sa zdravim poslijepodnevnim snom. Kada bi djeca radila kakav zadatak, on bi spokojno zadrijemao uspavan tihim zvukom rezbarskih lukova.

Mirko i njegovi drugovi upitahu ga jednom zašto to čini.

— Odlazim u svijet snova kako bih razgovarao sa tehničkim genijima i izumiteljima poput Tesle i Edisona. – odgovorio im je i potkrijepio to pričom kako su renesansni geniji dobivali inspiraciju u svijetu snova razgovarajući s antičkim mudracima i filozofima.

A jednom se dogodio neobično sparan dan s jugovinom, pa su i neki od učenika zadrijemali (ali ne i Mirko!).

— Bando lijenčina! – lupio je ljutiti učitelj štapom po stolu kad se sam probudio.

— Otišli smo u svijet snova, - dosjetio se Ivica, - tako da možemo razgovarati s Teslom i ostalima...

— Ma nemoj, da ga ma nemoj, magarčino! – režao je učitelj i odmah se sjetio kako će ih namamiti u stupicu: - I, što kaže Tesla?

— Pitali smo za vas, jer ga stalno posjećujete, ali Tesla kaže da vas ne pozna.

Jednom drugom prigodom je školu posjetio gradonačelnik. Govorio je nekakav nerazumljiv govor na koji su profesori kimali glavama, a potom je dobrohotno, ali nekako odsutno, odgovarao na pitanja djece.

Mirkov prijatelj Ivica rekao je kako njegov tata govori da je gradonačelnik najmoćniji čovjek kojega znaju i kako u njihovu gradu on može što hoće, i svi ga slušaju, a što je najljepše od svega, on nikoga ne mora slušati, i uopće ne sluša što mu govore građani.

— Kad odrastem i ja ću biti gradonačelnik. – sjetno je uzdahnuo.

Mirku se učinilo blesavim da bi gradonačelnik bio takav osornik. Zato digne ruku i, kao jedan od malobrojnih dragovoljaca, uskoro dođe na red da postavi pitanje.

— Je li moguće da ste vi takav silnik da ne bi nikome pomogli ako vas lijepo zamoli? – upitao je Mirko gradonačelnika sasvim izravno.

Svi se nekako zbuniše, nasmijahu se potom “dječjim ustima”, a gradonačelnik stane objašnjavati kako postoje brojne službe.

— A zar ne biste posjetili ni moju bolesnu majku? – ustrajao je Mirko, jasno i glasno, pred čitavom školom i svim gostima.

Nastane kratka konsternacija, a gradonačelnikov tajnik vikaše:

— Mijenjamo protokol! Mijenjamo protokol, o tome nema rasprave! On je odlučio!

I tako Mirko povede čitavu svitu u posjetu svojoj majci koja je zdrava zdravcata ukuhavala zimnicu.

— Vidiš, - rekao je Mirko Ivici usput, - Kaži tati da nije istina da gradonačelnik nikoga ne sluša.

Nakon svršetka vrlo kratkog posjeta Mirkovu domu, majka je na njegovim leđima slomila dvije letve i dršku partviša, ne bi li mu nekako prosvijetlila pamet.

Ako je majčina pouka ičemu pomogla, bilo je to da se Mirko još više povuče u sebe. Od stidljiva dječaka izrastao je u još stidljivija momčića i krenuo u gradsku gimnaziju. Kao i ostali u razredu, zaljubio se u novopristiglu djevojku, blistava osmjeha, cvrkutava glasa i izrazito razvijenih grudi. Sjela je u prvu klupu, jer je bila i štreberica.

Mirko je smislio da će biti najbolje ako joj napiše ljubavno pisamce, ili pjesmu, bude li imao nadahnuće. Jer, kad god bi pokušao progovoriti, završilo bi katastrofom. Zato sada nije smio ništa prepustiti slučaju.

Dakako, najpametnije bi bilo odustati, ali jednostavno joj je morao očitovati svoje osjećaje.

Tako je i uradio. Napisao joj je pismo i ostavio pod klupom.

Ona je pogledala pismo, ali nije ništa odgovorila. Kad je cijela škola bila na ručku u kantini, obratila se glasno Mirku:

— Hajde sada, ako me već toliko voliš, zašto sada ne kažeš to pred svima?

I tako se ipak dogodila katastrofa.

Mirku se bližila matura i njegova majka mišljaše: “Bit će već skoro dvadeset godina kako brinem o tom dečku, bliži se i ispit zrelosti, a ja pojma nemam što će biti od njega?”

Dosjeti se kako će ga kušati koliko je spreman za život. Unajmi djevojku sumnjiva morala koja je živjela u njihovoj ulici i uredi da dođe k njima kad je Mirko sam kod kuće, što nije bilo teško jer je Mirko stalno visio doma. Djevojci je dala podrobne naputke: trebala je zagrliti Mirka, milovati ga i ljubiti, a tada iznenada upitati “a sad?”.

Djevojka tako i učini. Kad je Mirko otvorio vrata, djevojka je bez puno pitanja počela s milovanjem, da bi ga iznenada upitala:

— A sad?

— Sad počinje moja serija na televiziji... - obavijestio ju je Mirko spremno, u nadi da će mu se pridružiti.

Djevojka ode izvijestiti majku o ishodu poduhvata.

— Ta bitanga, taj mamlaz!! – kriještala je majka dok se vraćala kući, a onda je izbacila Mirka ravno na ulicu zajedno sa stvarima, razbivši mu pritom stari gramofon, a njegova zbirka pivskih čepova rasula se nesretno baš nad kanalom.

Netko bi drugi od toga, po svoj prilici, napravio veliku životnu dramu. Mirko se, međutim, osjećao nekako uzvišeno, pa je za preostali novac, što ga je skupio po džepovima, svim svojim rođacima poslao dopisnicu sljedećeg sadržaja:

“Mama me izbacila iz kuće. Sam sam na cesti kao drek.”

To je bila njegova duhovna objava, jer mu i tako nitko ne bi mogao odgovoriti, budući da više nije imao adrese.

Mirku je tako ostalo da zarana otpočne bespoštednu životnu borbu. Srećom, u jednoj je stvari bio jako dobar: sjajno je svirao gitaru. Ne zna se odakle mu taj dar. U svakom slučaju, nije previše vježbao i nije mukotrpno učio, a svirao je i više nego pristojno. To bi mu donekle pomoglo da se i gitara nije razbila kad je majka bacala stvari kroz prozor. “Donekle pomoglo” radi toga što je Mirko sjajno svirao sam u svojoj sobi, ali pred bilo kakvim, pa i najmanjim auditorijem, Mirko bi se ušeprtljao, prsti bi mu odrvenjeli i sve bi zvučalo očajno.

Mirkov profesor glazbenog naslutio je u čemu je problem jer ga je jednom slučajno čuo svirati kad je Mirko sam ostao u učionici.

— Ti očito misliš da nisi dovoljno dobar i da te nitko ne bi trebao čuti. – rekao mu je jednom, nakon što ga nije mogao nagovoriti da svira na školskoj priredbi, - Ali, to je tvoj problem. Ja mislim da ti sve ostale preziréš i da zato misliš da nisu vrijedni tvog sviranja. Razmisli o tome.

Mirko je razmišljao, i na kraju je zaključio kako je jedini način da svira za druge taj da ih uopće ne vidi. Za život mu treba jedna gitara, jedan šešir široka oboda, po mogućnosti sombrero, i jedan mali zastor.

Mirka je bilo teško prepoznati gdje svira na ulici, ali njegova majka doznala je što radi. Po jednom mladom rođaku poslala mu je pisamce:

“Ne mogu vjerovati, sine, da si spao toliko nisko da ćeš radije prosjačiti i skupljati milodare, nego se smjerno vratiti svojoj jedinoj materi i zamoliti je za oprost. Zar sam te zato školovala i odricala se čitav život, da bi se ti sada potucao ulicama? Što će ljudi reći? Prestani biti tvrdoglav, vrati se doma i budi dobar dečko.”

Mirko je našao smještaj u jednoj preuređenoj šupi kod nekog dobrohotnog gazde. Srećom, bližilo se ljeto, pa se smještaj mogao nazvati zadovoljavajućim, ako izuzmemo kapanje vode po madracu kada bi kišilo. A Mirko je i to elegantno riješio s malo najlona.

U međuvremenu je posudio gitaru i nabavio šešir na čiji je obod vješto instalirao zavjesu, tako da je mogao svirati na ulici i zaraditi da kupi hranu.

Jedne se večeri vraćao s gaže kasnije nego obično i na svoje veliko iznenađenje zatekao u šupi lopova kako mahnito traži bilo što što bi se dalo ukrasti.

— Ti si neki prilično jadan lopov. Ovdje nemaš što ukrasti, ovdje čak nije ni zaključano. – rekao je Mirko mirno lopovu koji se izbezumio njegovim dolaskom. To dijelom i zato što je preko glave imao spušten zastor.

Lupež se htjede dati u bijeg, a Mirko ga zadrži i dade mu sitniš što je prikupio taj dan. Za gitaru je trenutak oklijevao, jer nije bila njegova, ali mu dade i nju.

— Kad si već došao, ne možeš sada otići praznih ruku, bila bi to svjetska sramota, i za mene, a pretpostavljam i tebi u kriminalnim krugovima... - gotovo se ispričavao Mirko.

Ali lupeža više ništa nije moglo zadržati.

Mirko gledaše za njim sa šeširom u ruci.

— Čekaj! htio sam ti još dati i ovaj praktični šešir. – dovikne u prazno, u mrak.

Nije to bio jedini slučaj lupeštine dok je Mirko živio u šupi. Bila su teška vremena. Mirku, ali pogotovo drugima.

Jedne večeri kad je bio kod kuće i marljivo uvježbavao repertoar, upao mu je razbojnik, očajan čovjek s nožem u ruci, i zapovjedio da mu da sav novac koji ima, i hranu.

— Ne sada, vježbam. – Mirko naviknut već na slične upade nije ni podigao pogled s gitare, - Eto ti tamo konzerva s ribicama, a novac je u limenci.

Lopov se zbuni, ali nakratko, pa stane istresati sitniš.

— Hej, ne sve, ostavi mi malo za sutra da imam za jogurt i pecivo.

I zaista, lupež ostavi nešto na dnu limenke.

Netom je krenuo ka vratima da će uteći, a Mirko ga još jednom prekine:

— Ne bi ni zahvalio na večeri i poklonu...

Lopov promrmlja riječ-dvije zahvale i klisne.

Ali, nije imao sreće. Ne prođe ni dva dana, a već bude uhićen tijekom jedne provale. Između ostalog, priznao je i razbojstvo nad Mirkom.

Mirko bude pozvan svjedočiti na sud.

— Ne, koliko se mene tiče ovaj čovjek nije lopov. Pitao me za novac i hranu, ja sam mu dao, a on je lijepo zahvalio i otišao.

— Ako baš želi, svaki čovjek može predvidjeti točan trenutak svoje smrti. – rekao je kumek s tržnice Mirku koji je kod njega često dolazio po ostatke, osobito otkako je ostao bez gitare. S vremenom su se, na neki način, njih dvojica i sprijateljili.

— Bila je jedna baba u našem selu koja je rekla svom sinu: “Ja bum ti, sinek, snoćka hmrla.” “ A kaj bi hmrla, mamica, najte pripovedati, pak ste zdravi kak dren.”, rekao je sin, a baba je rekla: “Samo ti, sinek, zapali sveću.” Sinek je zapalio svijeću, da umiri majku, ali ona ti lijepo legne i – umre.

— Vi isto pričate svašta... - osmjehne se Mirko šireći najlonsku vrećicu u koju je kumek stavljao otpatke.

— To ti je živa istina! Videl buš ti! – inzistirao je kumek.

I negdje na jesen, kumek pita Mirka sjeća li se njihovog razgovora o smrti.

— Kucnuo je čas! Tebe ću nešto zamoliti: uzmi papir i zapiši što ću ti reći, a kasnije neka to bude na mojoj nadgrobnoj ploči.

— Dajte opet s tim glupostima... - protestiraše Mirko, ali tada nevoljko pristade, tek da umiri kumeka.

— Piši! – zapovjedi kumek i izdiktira sljedeće:

“Kak šuft sam živel,
kak šuft sam fmrl.
To ti je tak.”

— I to je sve? – upita Mirko.

Kumek se uhvati za srce, prostenje i kroz hropac zabrza “vragtejebiakjbijošhtel?” i sruši se mrtav iza svoje tezge.

Ali, unatoč ozbiljnim nevoljama koje su ga snašle, Mirko je bio svjestan da ne može odustati od najvažnije stvari: škole. Osobito ne sada

kada je već gotovo maturirao. Tim prije što je u školi imao neprijepornu podršku.

Nije Mirko bio lijep prizor, to je sigurno, kako već može biti netko tko živi u susjedovoj šupi i prehranjuje se na ulici, a ni roditelji mu nisu podarili najbolje od svojih gena. Pa ipak, u njega se zaljubila jedna djevojka. Zvali su je Zaljubljiva Klara, što mnogo štošta objašnjava, ali bilo bi nepravedno makar i najmanje dovoditi u sumnju iskrenost njezinih osjećaja.

Klara je bila Mirkova profesorica. Bila je još mlada i jedra, a već zrela i zanosna. Za sobom je već imala jedan brak, s veletrgovcem u kojeg se zaljubila kad joj je bilo šesnaest, ali sve je palo u vodu kad je, nezadovoljna raskošnim i ispraznim životom, odlučila studirati filozofiju. Zaljubila se u profesora, trojicu asistenata u kraćem razdoblju, a u više generacija studenata ušla je u legendu radi strasne ljubavi s jednim kolegom koja je završila tragično, jer si je isti prerezao žile i nasmrt iskrvario kad ga je Klara ostavila radi prvog od asistenata. U zbornici Mirkove gimnazije više je puta prouzročila manje skandale radi romantičnih ispada s pojedinim kolegama, no oni su, kao razumni ljudi, uglavnom ostajali oprezni, ponajprije zahvaljujući jednoj njezinoj kolegici s fakulteta koja je također predavala u njihovoj školi pa ju je pravovremeno raskrinkala. Klara ju je radi toga uzvišeno mrzila. Mržnja je ostala neuzvraćena bolnom ravnodušnošću, ali Klaru je imala na oku i na zubu ravnateljica, oštrokondža starog kova, koja je čekala prvi i najmanji pogrešan korak.

Tako su Zaljubljivoj Klari ostali učenici, ti prekrasni i pametni dječaci puni života i ideala, s raskošnim uvojcima i plahim pogledima koji strelovito vrludaju od njezinih koljena do grudi, pa opet dolje preko bokova do nogu. Ti su anđeli bili hrana njezinim najtananijim osjećajima koje je osjećala kao srhe u najdubljoj dubini svoga bića.

Nije nikakvo čudo što se tu posebno isticao Mirko. Pogled njegovih velikih očiju ispod dugih, gustih tepavica bio je nekako najnemirniji, a istovremeno i nekako muževno odsutan, pun tuge i ozbiljnosti, čime je odavao dojam čovjeka čiji se um bavi sveopćeljudskim pitanjima. A kada je saznala njegovu životnu priču, naprosto se raspomamila. Nabavila mu je novu gitaru i otplatila staru, izvodila na ručkove, čipkom mu ukrasila zavjesu na šeširu i uzaludno ga pokušavala namamiti u svoj stan.

Kako je sitost polako popunila njegove upale obraze, njegov je pogled postajao mirniji i mutniji. No Klara se nije obeshrabrivala, smatrajući svojom svetom dužnošću da ga uvede u svijet odraslih, metodama koje su povrh uobičajenog maturalnog ispita zrelosti. Mirko je, međutim, više interesa pokazivao za hranu, a mogućem ugodnom ljubavnom gnjezdašcu pretpostavljao je muvanje po tržnici. To je Klaru prisililo na drastičnije mjere, tako da joj je ravnateljica, koja je poput kopca pratila situaciju, izrekla opomenu radi nedoličnog odijevanja.

Stvar je presječena kad je Mirko zatečen nedolično odjeven u kabinetu za kemiju. Bio je sam, nije htio reći je li koga čekao, a njegovo objašnjenje da je to bio jedini način da dobije pizzu s inćunima nije uvaženo. Mirko je izbačen iz škole na prvoj sljedećoj sjednici nastavničkog vijeća zato što je ustrajao na svom objašnjenju, a to je razgnjevilo ravnateljicu. Samo je trebao priznati pravu istinu, jer Klara je viđena s pizzom s inćunima toga dana na ulazu u školu. Njegova tvrdoglava lojalnost bila je za njega fatalna.

Za Klaru je to bila kap koja je prelila čašu. Nikada nije vidjela veću nepravdu. Odlučila je osvetiti se ljubomornoj ravnateljici. Idućeg vikenda ušuljala se u školu i podmetnula požar u kojem je zgrada, zaštićeni spomenik kulturne baštine, do temelja izgorjela.

I tako je ona zauvijek nestala iz Mirkova, a na veliko zadovoljstvo ravnateljice, i iz njezina života.

Klara se još zaljubila u odvjetnika koji ju je branio, u psihijatrijskog vještaka i u suca koji joj je izrekao presudu, a u novinama su tijekom cijelog ljeta, za sezone kiselih krastavaca, velikim člancima i feljtonima pratili njezin slučaj. Nakon nekoliko godina umrla je u zatvorskoj umobolnici, a kako je zaključio jedan od nadahnutih feljtonista, "bila je posljednja u našem stoljeću koja je umrla od čiste ljubavi".

Hodajući tržnicom, Mirko bi oko vrata nosio gitaru, a na leđima vreću s namirnicama. Katkad je imao viška hrane, ili bi dobio novaca, pa je iz vreće dijelio drugim prosjacima. Ili djeci, ako je bilo voća i slatkiša.

Jednom ga pokraj kontejnera za otpad oslovi neki umirovljenik:

— Vidiš ti što ti je život, moj mladiću. Pitam ja tebe, koji je tome smisao?

Mirko spusti vreću da porazmisli malo o tome.

— A ti si još mlad! Strašno, strašno... Što da se radi, što da se radi...? – nastavi umirovljenik.

Mirko nije imao pojma. Ne reče ništa nego uprti vreću i nastavi svojim putem.

U parkiću iza robne kuće živio je Eduard, pravi klošar i gradski štakor. Mirko ga je, po prirodi stvari, vrlo brzo upoznao, jer je lunjao na istom području uokolo tržnice. Eduardu se Mirko nije sviđao, ne samo zato što je bio početnik, nego se odmah vidjelo da nikad neće biti profesionalac, i da mu je ovo samo privremena faza u životu.

Jednog dana Mirko je istovarivao drva nekom čovjeku u susjednom dvorištu.

— Hej, Edi, dođi, ovaj čovjek treba još jednog radnika. Lijepo će platiti, plus gablec! Ja sam već jeo.

Eduard ga s gnušanjem odmjeri.

— Nikad mene nećeš vidjeti da radim za novac!

— Kažu da je rad najbolji način da se zaradi. – veli Mirko, pomalo naivno.

— Što, hoćeš reći da ja nisam imućan čovjek! A što sam onda? – uvredljivo će Edi.

— Tajkun. – odgovori Mirko.

Iste večeri Mirko je počastio Edija ćevapima s kioska na placu. Šutjeli su i jeli.

— Hvala ti na čašćavanju, – rekao je u jednom trenutku Eduard, otpivši gutljaj piva i otravši masnu bradu rukavom. – ali ipak mislim da nisi trebao cijepati drva tom čovjeku. I još su te svi mogli vidjeti.

— Ja sam posao završio još popodne. A ti još uvijek tu piliš. – odgovori mu Mirko punim ustima.

Međutim, još nije počela zima, kad su Mirku javili da ga majka želi vidjeti. Nije joj dobro, razboljela se. Želi da se Mirko vrati doma. Sve mu je oprostila.

I tako se Mirko vratio majci, u svoj stari sobičak. Kako je škola bila izgorjela, a postojale su i neke administrativne teškoće s polaganjem ispita, za Mirka se nije puno toga u životu promijenilo. Majka je ostala bez posla i spala na socijalnu pomoć, pa se Mirko sada morao brinuti i za nju. A kada bi na poštu nosio račune, sa sjetom bi se sjetio svoje stare garaže. Iako se uz klošara Edija već lijepo izvježbao u prosjačkom zanatu, još uvijek nije bilo dovoljno za usta više. Zato se prihvatio švercerskog posla kod jednog velešvercera na stražnjem dijelu tržnice. To je izazivalo porugu kod njegovih poznanika, podjednako prosjaka, džepara i preprodavača. Ali on nije mario, dok god je njemu i majci bilo dobro.

Kada je majka vidjela koliko se trudi, bi joj žao.

— Zašto i ja ne bih nažicala koju kunicu s tobom, - rekla je, - ionako sam se već sva zgrbila.

I tako su bili čitave zime zajedno, bilo da su prosjačili, stajali za tezgom ili pak, ako je Mirko svirao, a ona skupljala milodare.

Jednog je dana njegovu svirku čula neka mlada gospođa. Pozvala ga je svirati u njezinu kuću, za probrano društvo. Mlada gospođa bila je poznata u višim socijalnim krugovima kao ekskluzivna pratilja muškaraca. Međutim, Mirko je tamo upoznao drugog glazbenika, koji ga je, vidjevši njegov šešir sa zavjesom, pozvao da se pridruži njegovom bendu u svirci na jednoj mondenoj svadbi pod maskama nekih intelektualnih snobova. Kada se vratio nakon vikenda u mondenom ljetovalištu, dočeka ga vijest da mu je majka umrla. Rođaci nisu znali gdje ga potražiti, pa je pogreb već počeo bez njega. Mirko je prišao lijesu i rekao:

— Zdravo, mama.

— O, zdravo, sine! Pa gdje si ti? – odgovori sam sebi umjesto majke.

— Ma znaš već, malo... - odgovori Mirko i kaže da je sprovod gotov.

Mnogo, mnogo godina kasnije, Mirko će i sam osjetiti kako će tog popodneva umrijeti. Zapalit će svijeću pod sliku svoje majke i zapisati sljedeće:

Čitav sam život nešto učio
nisam se bog zna kako trudio
danas su kiše još kiselije
polucija zaklanja mjesec.

Liječnik koji je Mirkovu majku proglasio mrtvom nakon neuspjela tretmana njezine, inače ne tako smrtonosne, bolesti, mlad još i zelen momak, imao je nekih sumnji sam sa sobom i svojom savješću, tim prije što

se dao uvjeriti kako bi ga Mirko mogao tužiti radi nehata u liječenju majke. Zato mu vrag nije dao mira pa je došao Mirku kako bi kroz razgovor nekako ispipao što Mirko misli, i hoće li se stvar moći kako zagladiti bez skandala.

— Htio sam porazgovarati o smrti... - rekao je liječnik na ulasku, a Mirko mu, poučen svojim bogatim životnim iskustvom s placa, smjesta odgovori:

— Nemate se čega bojati, doktore! Samo vi radite svoj posao kako ste ga i do sada radili, i sve će biti u redu. To vam je sav smisao.

Mladi liječnik ode zbunjeno se češući po glavi, ali ga je proganjao dojam da se njih dvojica možda nisu sasvim dobro razumjela već na početku. Zato se vrlo skoro opet pojavi na Mirkovim vratima.

— Zaboga, liječnik poput vas ne bi trebao gubiti vrijeme ovdje kod mene. Idite kući i brinite o svojim bolesnicima. – otpirio ga je Mirko još s vratiju.

Kad se to ponovilo i treći put, liječnik već izgubi strpljenje:

— Ne dolazim ja ovdje da biste mi savjetovali kako da radim svoj posao, ja želim razgovarati o smrti...

Mirko zastane trenutak.

— Oprostite mi doktore, možda sam bio malo pregrub s vama. Razmislite o sljedećoj stvari: ako ste svaki put dolazili na moja vrata radi iste stvari, jeste li radi iste i odlazili? Ja sam o tome dosta razmišljao kad sam lunjao gradom od vrata do vrata. Razmislite i vi, pa dođite.

Liječnik je dobre dvije godine dumao nad problemom nikako ne mogavši razlučiti hoće li ga Mirko tužiti ili ne. Uđeš li na vrata suda, vodi li izlaz na vrata zatvora? Zna li Mirko što njega muči? Koja je to ista stvar?

Na kraju nije zaključio ništa, ali ipak pođe Mirku, uzdajući se u svoju pomalo urođenu liječničku aroganciju.

— Ah, to ste vi! – Mirko ga se jedva sjeti, - Baš mi je drago da ste došli, već sam zaboravio na naš mali problem.

Vidjevši da ga liječnik samo blijedo gleda, reče mu kako još nije vrijeme za pravi odgovor.

Nakon toga liječnik padne u apatiju, zaboravi na čitavu stvar, pomiri se s tim da mu je karijera, a možda i sudbina, zapečaćena i vrati se svom poslu bez ikakvih opterećenja. Što je tu je.

Mirka je sreo jedne subote na tržnici, ništa nije rekao, a Mirko se, uz jedva primjetan dašak olakšanja, samo blago osmjehnuo.

Mirko je ostao sam u prostranom stanu. Iznajmio je sobe studentima, ugodno proveo ostatak zime bez puno izlazaka na ulicu. Jedan od studenata bio je zadrti ljevičar koji je ubrzo uvidio da Mirko nema blagog pojma o politici.

— Jesi li ikada čitao marksističku literaturu? – upitao ga je jednom student.

— Ma kakvi. Kad sam ja krenuo u školu više nije bilo ni traga marksizmu. Pročitaj mi ti nešto.

— “Filozofi su do sada samo tumačili svijet, a riječ je o tome da se svijet promijeni.” - pročita mu student.

— Vidiš ti! – Mirko će, – Taj tip mora da piše govore Svetom Ocu...

— “Svi ljudi će jednom biti slobodni, a čovječanstvo će se okretati jedino oko sunca rada.” - nastavi student.

— Ma kakvi govori, ovo je neki ranokršćanski svetac! – prosvijetli se Mirku.

Student ljevičar poklonio je Mirku jedan starinski plakat. Na plakatu je bila crna mrlja na crvenoj pozadini, s crvenom zvijezdom unutar crne mrlje. Ispod mrlje pisalo je CHE. Nakon nekog vremena Mirko je u mrlji prepoznao lice mladića, nešto kao negativ crno bijele fotografije. Zaintrigiran tim efektnim grafičkim postupkom, Mirko dohvati papir i bojice i pokuša sam napraviti sličan lik. Uzeo je staru fotografiju svoga djeda i nacrtao mrlju.

— C, ne valja. – dobacio mu je cimer ljevičar u prolazu, ovlaš pogledavši Mirkov uradak.

Mirko pokuša još jednom.

— Jok. Još i gore. – bio je neumoljiv student.

Mirko pokuša još jednom, i još jednom, i još, i tako dok nije potrošio skoro sve listove.

— Ma kakvi. Ništa. – bilo je sve što je mogao čuti.

Kada je student morao na zahod, Mirko panično nadrlja mrlju svoga djeda i iskoristi priliku pa je odmah objesi pokraj Chea, da bi stavio točku na čitavu priču. Cimer uđe u sobu, pogleda u Mirkov plakat i kaže:

— Remek, čovječe.

Mirkovi podstanari uhvatiše jednom zgodom jednog među sobom u krađi namirnica u frižideru. Izbije mali skandal, isto se tako i stiša, no kad se stvar ponovila, podstanari zatraže od Mirka da mu dade otkaz, ili, u protivnom, odlaze svi ostali.

— Budite razumni, - pozva ih Mirko, - kako bih mu mogao otkazati? Vi idite, vi ćete lako pronaći stan. A tko će primiti lupeža? Kao da on to radi iz zadovoljstva! Natjerala ga je ljuta nevolja!

I svi se postide, a lopovu pojačanog teka više ne padne na pamet da ponovi svoje zlodjelo.

Mirko je zadržao naviku druženja s prodavačima na zelenoj tržnici, a s ponekima od njih se, kao što smo već vidjeli, čak na neki način i sprijateljio. Više nije prosio, ali doza srdačnosti se zadržala. Tako je jednog prijepodneva kratio vrijeme simpatičnoj kumici koja je prodavala kupus, i to tako što su si međusobno postavljali zagonetke. Kumica se smijala i smijala, tim prije što je Brko, prodavač naranči sa susjedne tezge, neprekidno ubacivao skaredne dvosmislice. Da bi dotukla Mirka u igri, na kraju mu je postavila najteže pitanje:

— Recite vi meni, kad ste takav mudrijaš, mladi gospon, koji je zvuk glavice zelja kad raste?

Mirko je zbunjeno gledao u gomilu kupusa ispred sebe, a kumica ga je čikala da odgovori micanjem obrva, namigujući usput Brki s narančama.

To Mirku da ideju:

— Pa isti kao i zvuk naranče!

— A, nije, gospon. Ak i je opet ne znamo: koji je to zvuk?

Mirko reče da mora malo bolje razmisliti o tome i da će doći kad pronađe odgovor.

— Samo vi dođite! Ja sam tu svaki dan. – smijala se kumica veselo.

Na putu kući Mirko vidi mladu ženu s dječjim kolicima. Dosjeti se i otrči natrag do kumice:

— Zvuk glavice kupusa koji raste isti je kao i zvuk djeteta koje raste!

— Kak bi bil isti!? – smijala se kumica, - dijete se dere kak vrag.

Mirko opet ode pokisao.

Pitanje ga je mučilo danima, a ionako nije imao pametnijeg posla. Napokon je na televiziji vidio dokumentarac o svijetu biljaka, gdje se tvrdilo da rastuće cvijeće ispušta nekakve ultrazvukove na nekoj nemogućoj frekfenciji. Jedva je dočekao da otrči kumici i obznani joj zvuk njezina kupusa.

— Nije ni to. – bio je kumičin odgovor.

— Zvuk kupusa koji raste je zvuk vode koja natapa vrt. – bio je novi pokušaj, ali opet ništa.

Nakon nekoliko pokušaja Mirko je pomislio da kumica očekuje neki sasvim blesav odgovor.

— Zvuk kupusa koji raste zvuk je zbora opatica koje pjevaju.

Ali ni to nije bio odgovor.

Prođe i godina, a Mirko pomisli kako ta kumica njega vuče za nos. Čudio se samom sebi kako joj to polazi za rukom tako dugo. Čak se malo i naljutio, ali je ipak zaključio kako se on sam tako dugo uzalud bavi problemom zvuka kupusa.

Prođe i druga godina, i Mirko sasvim zaboravi na čitavu stvar. Začudo, kada god bi na tržnici vidio zelje, imao je pouzdan osjećaj da mu je nešto u životu nepokolebljivo jasno.

Nekom zgodom u knjižnici je posudio knjigu jednog akademika. Koliko je Mirko znao, akademici su bili mršavi čičice s televizije, pomalo slinavi, rijetke srebrne kose koja bi im padala malo dulje niz preširok ovratnik. Uvijek bi mrmljali nešto nerazumljivo staračkim unjkavim glasovima, ali svi su ih neprijeporno cijenili radi njihove životne mudrosti.

Zato je Mirko posudio knjigu, da nauči nešto s pravog izvora.

Mudri akademik u svojoj je knjizi izdvojio zrnca mudrosti na posebno mjesto ne bi li poštedio čitatelja čitanja opsežnih memoara. Mirko mu je bio zahvalan na tome. U izdvojenom mudroslovlju stajalo je:

— Svako jutro, prije nego se odjeneš, pomoli se smjerno bogu. Ipak obuci gaće da ne budeš nedoličan.
— Liježi rano, a jedi malo, tako da kroz dan uvijek budeš podjednako pospan i gladan, a to je dobro za srce i tlak. Tako ćeš živjeti dugo.
— Ne druži se s ljudima ako nije sila. Ako već moraš, budi kolovođa.
— Govori što misliš, ali prije toga misli što govoriš.

— Ne oklijevaj više kada vidiš da su sva oklijevanja iscrpljena pa bi ispao idiot ako ništa nisi poduzeo.
— Ne opterećuj se budućnošću. Ako si razuman, sasvim ćeš lijepo živjeti na lovorikama. Ali za to treba vremena i iskustva.
— Prsa od junaka, glava od bedaka, kaže stara pučka izreka.
— Drži se kreveta, jedne od najkorisnijih naprava koje baštini čovječanstvo. Kad ustaješ, pozdravi ga s dužnim poštovanjem.

Uz rijeku je šetalište, gdje nasipom trče rekreativci, prolaze biciklisti, a na klupicama caruju umirovljenici i tinejdžeri u zbijenim grupicama. I Mirko je šetao nasipom kad je god mogao. Toga dana svjedočio je, kao i svi ostali, dramatičnom događaju na mostu. Jedna je žena, sita života, prekoračila ogradu i stajala nad mutnom i brzom vodom.

— Gospođo, nemojte! Voda vam je mokra! – doviknuo je jedan od šipara kreštavim glasom, a ostali su se kreštavo smijali.

— Glupan kakav si sad ostat ćeš čitav život! – doviknula mu je žena i bacila se u rijeku.

Istog trena valovi je progutaju i ona nestane.

Mirko je ostao šokiran, ali ništa nije rekao mladićima. Ovo ga je podsjetilo na njegovu majku, pa je poželio otići u crkvu platiti joj misu zadušnicu.

Tako je i učinio, iako se malo začudio visokoj tarifi. Zato je htio biti siguran da će molitve imati maksimalni učinak.

— Jeste li sigurni da će majčina duša imati koristi od toga? – pitao je svećenika.

— Naravno! – gorljivo će svećenik. – I ne samo ona, imat će sve duše!

Kad se sjeti koliko je upravo iskeširao, Mirka uhvati neka uskogrudnost:

— Čekajte malo, velečasni. Nisam dao toliki novac za svakog probisvjeta koji je umro. Želim platiti molitve za majku, njoj su najpotrebnije. Zašto bi je iskorištavali i s one strane, kao da se nije dovoljno napatila na ovom svijetu? Ja sam platio za nju pa ti i moli samo za nju!

Svećenik objasni Mirku kako je molitva blagotvorna za sve, i kako je poželjno i kršćanski svakome željeti najvišu dobrobit.

— To je hvalevrijedno pravilo, - prereže Mirko, - ali učinio bi mi uslugu da barem izostaviš susjeda Grgu. Taj je bio veliki prostak i mami je neprestano priređivao psine. Kad se već moram cjenkati, izostavi barem njega!

Mirko se odlučio našaliti sa svojim podstanarom studentom pa mu je obećao da će ga osloboditi stanarine ako riješi zagonetku “zvuka glavice kupusa koji raste”. Student se mučio godinama, već je bio i apsolvent, pokušavao je i pokušavao, a onda je na rubu plača kazao Mirku:

— Uskoro ću i diplomirati, a nisam riješio tvoju zagonetku. Vratit ću se kući u svoj grad, i to će biti velika sramota!

— Posveti se problemu još tjedan dana. – ohrabrivao ga je Mirko.

Kako se ništa nije dogodilo, Mirko mu odredi još jedan tjedan.

Opet bezuspješno.

— Još tjedan. – ustrajao je Mirko.

Kako je i to bilo uzalud, Mirko promijeni strategiju:

— Ovako ćemo: ako mi ne odgovoriš za tri dana, letiš iz stana!

— Ali, imam još samo jedan ispit i diplomski! Godinama sam ovdje, kako ću sada tražiti stan? – pobunio se očajni student.

Mirko samo slegne ramenima.

Već sutradan student je znao sve o zvuku kupusa koji raste.

Policajac je stajao pokraj automobila s notesom u ruci i češkao se po glavi olovkom, zabacivši kapu sasvim na potiljak.

— Da vidimo još jednom... - obratio se Mirku koji je skrušeno stajao sa šljivom na oku, - Bili ste na semaforu na Zelenom valu, čekali ste na pješačkom prijelazu, a gospodin koji vas je udario čekao je zeleno u svom automobilu?

— Da. – potvrdio je Mirko.

— I?

— I onda sam ja gospodinu pokazao uzdignut palac, da mu dam do znanja kako mi se sviđa njegov auto. On je meni pokazao srednji prst, što ja nisam shvatio, ali mora biti da ima neke veze s brzinama. Ja sam uzdignuo šaku i protresao je, da mu kažem "to, stari!". Tada je on izašao iz auta i udario me.

— Pa zašto ste udarili gospodina? – upita policajac razbješnjelog vozača.

— Zašto me provocirao? Uzdigao je palac za autostopiranje, a zašto bih uzimao autostopere u gradu? Osim toga, vrlo je antipatičan, pa sam mu pokazao srednji prst, a on mi tada zaprijeti šakom. Da vidimo kome će sada prijetiti...

I policajac moraše smiriti vozača.

Šljiva na oku bila je tolika da je Mirko nekoliko dana jedva gledao. Zapravo, uopće nije mogao gledati. Međutim, na svoje čuđenje, otkrio je da i sluh i druga osjetila mogu mnogo toga reći čovjeku. Tako je svom cimeru ispričao svoje iskustvo:

— Na primjer, jučer na tržnici. Kupujem paradajz, a kumica veli "jako vam je fini gospon, vidli bute". Ne vidim koju mi je novčanicu uzvratila, ne vidim paradajz, ali osjećam neku neiskrenost u njezinu glasu i osjećam kako su paradajzi pretjerano mekani i kako se cijede... Dok je, recimo, glas policajca koji me globio kasnije kada sam promašio pješački prijelaz bio potpuno iskren. "Prekršaj je prekršaj, gospodine Mirko, nitko vam nije kriv što ne vidite, zašto niste ostali kod kuće?".

Velečasni koji je održao zadušnicu za mamu došao je posvetiti Mirkov stan, kako je to već običaj za blagdane. Kako je bio malo trapav čovjek, podebeo, a već i u godinama, prilikom škropljenja ispali su mu listići za obilježavanje kojih mu je bila puna Biblija. Skupljao ih je, a za jednog mu se činilo da se zavukao pod ormarić za cipele.

— Što tražite? – upitao ga je Mirko koji je načas bio skoknuo do kuhinje.

— Boga. – odgovori dostojanstveno svećenik, uspravivši se.

— Pa kog ga vraga tražite ispod ormarića za cipele? – začudi se Mirko.

— Pa zar bog nije svuda? – izvlačio se svećenik zacrvenjevši se jedva primjetno.

— Pa zašto ga onda tražite?

Nakon tog razgovora svećenik je, koliko god to zvučalo neprofesionalno, prestao tražiti boga.

Nakon dugo vremena od dana kad je otišao za onim fratrom, Mirko je vidio oca. Oronulog i ostarjelog, no ipak ga je prepoznao. Sjedio je na tržnici u ćevapdžinici i zurio u čašu. Stetzao ju je, kao da se boji da bi mogla otići. Kako je to bila neka vrlo jeftina čaša, od silnog stezanja je i pukla. Otac je začuđeno gledao u proliveni sadržaj, a Mirka je prizor toliko fascinirao da je smjesta požurio kući i napisao stihove:

držao je čašu čvrsto
da sačuva dragocjeni sadržaj,
a onda čaša puče!
Zbogom vino!
Dobar dan tužna pameti!

Netko je dugo zvonio na Mirkovim vratima. Nije htio otvoriti jer mu je lik koji se vidio kroz špijunku izgledao kao Jehovin svjedok. Napokon, lik je posegnuo u džep sakoa, izvadio lisnicu, iz lisnice izvadio posjetnicu, sagnuo se i gurnuo je ispod vrata. Na njoj je pisalo Jura Ban, insurance sales manager i još mnogi brojevi, adrese i logo. Mirko nije znao što to znači pa posjetnicu gurne natrag.

— Ah, shvatio sam! – reče Jura, izvadi srebrnu kemijsku i precrta na kartici sve osim imena i opet je gurne ispod vrata.

— O, pa to je Jura! – lupi se Mirko dlanom u čelo i otvori vrata.

Jura je kasnije, na seminaru osiguravatelja, bio istaknut kao primjer domišljatosti prodavača na terenu. Ali tada, kod Mirka, nije mislio o tome. Nadugačko je obrazlagao prednosti brojnih programa koje nudi.

— Pa dobro, - rekao je Mirko, - pokaži mi najbolji.

— Ali svi programi koje nudim su najbolji! Nema ni jednog koji nije najbolji.

Ne znajući kako to, Mirku je bilo jasno da je tako i nikako drugačije, bez i jedne dodatne riječi.

Kada su kasno navečer bili gotovi, Jura se požali kako mu je nevjerojatno dosadan posao osiguravatelja i kako su mu dani beskrajno dugački.

— O, pa to je lako! – reče mu Mirko. – Samo na kraju svakog dana napiši pjesmicu. Vrlo brzo, to će te početi zabavljati, pa ćeš se i za najdosadnijih dana tješiti mišlju kako ćeš navečer doma lijepo napisati pjesmicu. Tako ja radim. Evo, napisat ću tebi jednu.

Pa napiše na komadu papira iz bilježnice:

Nikad se više neće vratiti što je bilo danas,
ali hvala bogu, bijaše dosadnije od smrti.
Nikad se ništa ne dogodi jednako
samo ti se čini jer je slično, kao ti tvoji programi.

- I ne samo da mi je dosadan posao. – nastavio je Jura jadikovku, - I žena me izluđuje. Trebaš to vidjeti! Nitko nije tako škrt kao ona!

Obojica su bili već lijepo podnapiti pa Mirko poželi vidjeti to čudo od žene. Jura nije stanovao predaleko, pa se i otputiše k njemu.

Kad je žena otovrila vrata, Mirko joj stavi šaku pod nos.

— Što ovo znači? – upita žena ljutito gledajući Juru i Mirka.

— Kad bi moja šaka uvijek bila ovakva, što biste rekli, gospođo? – promuca Mirko.

— Da ste idiot! – odbrusi žena.

— Dobro, dobro... - pomirljivo će Mirko. – A što biste rekli da mi je ruka ovakva?

Pa pomirljivo uzdigne ispruženi dlan i tutne ga pred njeno lice.

— Isto da ste idiot, samo drugačiji!

— E, pa kad je tako, onda ste vi ipak dobra žena svom Juri...

I ode, vidjevši da se samo bezveze sramoti, pijan.

Žena, pak, stade razmišljati o čudnom Jurinom prijatelju. Što je htio reći? Zašto se pojavio? Tko je on uopće? I što to znači da je dobra žena svom mužu? Odakle on to zna? Što bi on znao o tome kako se prišerafljuju muževi? Na kraju zaključi kako on nije dobro društvo za njenog Juru, pa će biti najbolje da poradi na tome. Ali, kako je Jura pokazivao neobičnu odlučnost u vezi novog prijatelja, žena je morala upotrijebiti drukčiju taktiku, i stezanje je popustilo.

Jura je osjećao vječnu zahvalnost prema Mirku jer je nakon njegova posjeta žena postala manja tvrdica i život im je odjednom postao ljepši...

Iduće večeri opet zazvoni na vratima, pa je Mirko pomislio da to mora biti Jura. Ali bio je to neki čovjek iz gradske ubožnice.

— Otac vam je na samrti i želi vas vidjeti.

I Mirko ode.

Otac mu je zaista izgledao loše. Buncao je o nekakvom imetku, velikom nasljedstvu, jedino što želi jest da mu Mirko objasni smisao svega, najbolje što je moguće.

Mirko je vidio da je vrag odnio šalu, pa uzme šalicu s lijekom i gurne je prema ocu.

— Znači, to je to? Pa da, mudar si ti mladić, sine, i tako dobrostiv? I stvarno nema ništa više? – otac ga je gledao grozničavim pogledom.

Mirko se prestraši pa vrati šalicu na staro mjesto.

Oca spopadne luđački smijeh.

— Tako je! Tako je! Dobio si nasljedstvo! Sve je tvoje! – vikaše iz svega glasa Mirkov otac dok su Mirka izveli iz sobe.

Ali Mirko je zaista dobio nasljedstvo. Radilo se o nekoliko stotina tisuća lokalne valute, što uopće nije bilo malo. Ispalo je da je Mirkov otac imao punu strunjaču novčanica koje je nakupio tijekom dvadeset i više godina samotnjačkog života, prije nego je izdahnuo u krajnjoj bijedi ubožnice.

To je Mirku potpuno promijenilo perspektivu. Ali, kako nije imao uobičajeni ljudski poriv prema luksuzu, a pojam lagodnog života već je bila njegova realnost u lunjanju tržnicom, palo mu je na pamet kako bi novac mogao upotrijebiti za veliki kulturni projekt – pučki balet na parkiralištu iza tržnice.

Mirko se s velikim žarom bacio na posao. Trebalo je mnogo što organizirati, ishoditi dozvole, hodočastiti u ministarstvo, okupiti izvođače, a kako se vrlo brzo pokazalo da nasljedstvo neće dostajati, trebalo je prikupiti još novca. Sve je to Mirko uporno gurao, ali se realizacija ipak neprestano, iz ovih ili onih razloga, odgađala.

Kada je napokon sve prikupio, stari srednjoškolski prijatelj zamolio ga je da mu posudi novac. Trebala mu je značajnija svota jer je bio u velikoj stisci, pa mu Mirko izbroji zgužvane novčanice očeva nasljedstva, ne znajući kako je riječ o kockarskim dugovima. Prijatelj je planirao vratiti mu novac nakon što dobije u casinu, čime bi isplatio i njega i obrijane momke koji se ne šale. Dakako, ta nestabilna financijska konstrukcija propala je iste večeri.

Mirko se našao ne na početku, već na nuli (jer je na početku ipak nešto imao). Ali nije se dao obeshrabriti. Prikupljanje novca za kulturni projekt pokazalo se područjem za koji je nadprosječno talentiran, tim prije što je to bila vrlo raširena djelatnost.

Zato je opet navalio. Sada mu je trebalo puno više vremena, ali opet, bio je iskusniji pa je sve išlo nekako lakše. Još jednom je nekako izgurao stvar do pred sam kraj, ali se ovaj put pojavio neki njegov dalji rođak koji nije imao dovoljno za otkup dionica propale tvrtke. Mirko mu je posudio

skupljeni novac. Rođak je mešetario, pokrenuo novine, osiromašio nekoliko tvrtki, kupio jahtu i vilu, obećavao vratiti i odgađao, potpisivao mjenice, te napokon pobjegao u inozemstvo. Nakon pola godine Interpol ga je isporučio policiji, i Mirko se opet našao na početku.

Međutim, on se ni sada nije mirio s tim da pučki balet ostane nedosanjani san. Ponovo i ponovo je skupljao sredstva i zaista, nakon čitavog desetljeća na tržnici njegove mladosti održana je priredba s pjesmom i plesom kakvu njegova četvrt još nije vidjela.

“Nije ovo bilo što”, govorio je okupljeni svijet, “Ovo je tri put plaćena priredba. Toga nema nigdje na svijetu, samo kod nas!”

Jedne od tih godina, u vrijeme drugog Mirkovog prikupljanja, na vratima se pojavio jedan od lokalnih novih bogataša. Čuo je za Mirkov projekt i odlučio je priložiti stotinu tisuća. Dapače, odmah je iz aktovke izvadio snop od stotinu novih tisućica. To nije bio malen novac. Mirko je od toga mogao živjeti tri godine.

— OK. Uzimam. – rekao je Mirko, i uzeo novac.

Bogatunu se nije svidio način na koji je Mirko preuzeo donaciju, pa je još jednom, za svaki slučaj, primijetio:

— Ovdje ima sto tisuća.

— To ste već rekli. – odgovori Mirko.

— Ja imam novaca, ali ovo je ipak velika svota. – reče bogatun pomalo uvrijeđenim glasom.

— Pa? Trebam li vam zahvaliti?

— Pa to bi bilo najmanje...

— A, zbog čega? Zahvalan treba biti onaj koji daje. – reče Mirko ni sam ne znajući odakle mu ta mudra doskočica.

I još mu bezobrazno zalupi vratima pred nosom.

U Mirkovoj domovini bio je običaj da se studiranje produži što je dulje moguće, bilo na teret roditelja, bilo države, ili bilo kojeg prikladnog izvora. Mladog čovjeka nije čekao dobro plaćen posao ili bilo kakva pristojna perspektiva, pa to i nije bilo tako čudno. Osim toga, šira zajednica prezirala je obrazovanost pa to nije bio ni neki osobit društveni prestiž. Na cijeni je bila laka zarada od turizma, šverc i kriminal, ili dobra državna služba na nekom mjestu pogodnom za korupciju. Tako nije bilo nikakvo čudo što je Mirkov podstanar ostao kod njega tako dugo da se Mirko već privikao na njega kao na člana obitelji. Nisu se pravo ni okrenuli, “još koji ispit, još koji ispit”, i već je prošlo deset godina. Podstanar se zvao Stipe i već je davno prestao biti ljevičar. A kad je shvatio koliko je vremena zapravo prošlo, Stipe je zaključio da bi trebalo učiniti nešto sa životom i da neće moći vječno prodavati stripove ispred robne kuće i biti apsolvent sociologije. Okrenut će novu stranicu. To je uključivalo odlazak od Mirka.

Naravno, već se toliko sprijateljio s Mirkom da su se nastavili družiti i posjećivati. Jednom, za kišnog dana, nakon što su popili čaj i Stipe već bio na odlasku, Mirko, kao za sebe, reče:

— Pitam se, kad si izuo cipele u predsoblju, s koje strane si ostavio kišobran, s lijeve ili s desne?

Stipe se zbuni neočekivanim pitanjem. Ja sam totalni idiot, pomisli još, nemam ni trunke makar elementarne koncentracije! I padne opet u apatiju u kojoj je i tako bio živio sve te godine. Pače, bude mu nekako draga i familijarna i u trenu shvati kako su njegova okretanja novih stranica puste tlapnje.

Već sutradan se ponovo useli Mirku i ostane još šest godina.

Mirku je doselila i jedna studentica. Njemu ni u snu nije padalo na pamet da prema njoj ima poseban odnos samo zato što je žena. Kinjio ju je podjednako kao i Stipu. Ipak, ona je ostala kod njega svojih trinaest godina, koliko joj je trebalo da završi fakultet. Tada se udala i vratila u svoju pokrajinu, a kako joj je muž bio kućeposjednik, sama je preuzela kinjiti brojne stanare sve do svoje smrti.

Mirko je odlučio pohađati informatički seminar kako bi uhvatio korak s vremenom. Nabavio je i računalo, ali nikako mu nije išlo – ništa nije mogao zapamtiti. Sjetio se akademika čiju knjigu je bio pročitao, našao njegov broj u imeniku i javio mu se. Dapače, sutradan mu je pošao u posjet.

— Vi ste mudar čovjek pa ćete mi znati pomoći. – rekao je Mirko još s ulaza. – Nikako ne mogu pamtiti, koncentracija mi je slaba. Što da radim?

Starac ga je gledao katarakličnim pogledom i napokon drhturavom usnom progovorio:

— Thja, onnda mmoraš mmisliti nna nnesto pposvemma drrugo... da...da...

— Ali ja ni prije nisam mislio ni na što određeno. A htio bih. Ali koncentracija...

— Hja... da... da... onnda... onndak se vvrrati na prrvo...da...

Mirko brzo uvidje da bi ovo moglo potrajati, pa, kako bi prikratio vrijeme, postavi starcu zagonetku o zvuku glavice kupusa.

Starac se vratio na korijene botanike i revoluciju u fizici dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, u kojoj je i osobno kao mladić sudjelovao, no Mirko nije dobio odgovor koji je očekivao.

— Previše se vežete za znanost i racionalna objašnjenja. – pokudio je Mirko akademika i dodao lakonski:

— Ali za vas je vjerojatno već kasno. Prije ćete umrijeti nego domisliti odgonetku...

Starac se zagrcne od iznenađenja, zacrveni se, a disanje mu oteža. Da vrag odnosi šalu vidjelo se kad se koščatom rukom uhvatio za grudi i razdrljao košulju.

— No dobro, smirite se, - pomirljivo će na to Mirko, - nije to tako značajno pitanje, nikakva šteta ako se i ne dosjetite...

Starac se nekako smiri i napokon propenta:

— Ali to će me sada mučiti dok zaista ne umrem!

— To mi je jasno, ali tu nema pomoći, još ste živi! Do viđenja!

I Mirko ode.

Godine su sveudilj prolazile, ali Mirku bi katkad došlo da se na neko vrijeme vrati prosjačkom životu koji je vodio u mladosti. Uzeo bi gitaru i šešir i ne bi ga bilo po nekoliko dana. Jednom je podstanar Stipe navalio na Mirka da i njega povede sa sobom. Htio je proširiti svoja obzorja još jednim upečatljivim iskustvom.

Mirko ga je odbijao i odbijao. Napokon, jednom popusti, ali samo ako i Stipe bude uspio raditi sve što radi i on.

I tako krenuše prosjačiti po gradu. Stipu je bilo sram, ali je šutio. Sretnu žicara Edija, ali je ovaj uvrijeđeno šutio i s prezirom promatrao Mirka. Štoviše, digne se s klupe na kojoj je objedovao i demonstrativno ode, ostavivši na masnom papiru komad namašćene lepinje.

— Divota! – reče Mirko. – Edi se pravi ljut, ali vidiš, ipak nam je ostavio lepinju! Danas smo gotovi, ne moramo više prositi. Uzmi, vidi koliki je komad!

Ali Stipi je nešto zapelo u grlu i nije mogao progutati ni zalogaja.

— Gubi se kući! – naljuti se Mirko, - rekao sam ti da ne možeš raditi što i ja!

Stipe pokunjeno ode, ne razumijevajući Mirka nimalo.

Mirko se više nije obazirao na Stipu. Nije znao kako i zašto, ali bio je siguran u jednu stvar: prosio čovjek ili ne prosio, sve je to ista priča, a i više od toga, sasvim je svejedno razmišljao o tome ili ne.

Pa je smjesta i prestao, punih ustiju Edijeve lepinje.

Travar Vincek prodavao je svoje biljke, čajeve, tinkture i druge narodne ljekarije na istočnoj strani tržnice. Išlo mu je dobro, držao je svoje mjesto već godinama, jedino što se govorkalo kako je čudak. Naime, da razgovara s biljkama prije no što ih ubere.

Mirko ga je jednog dana odlučio izravno upitati:

— Za boga miloga, gospon Vincek, pitao sam se da li vi stvarno vjerujete da bilje može biti razumno? Meni je to malo čudno.

— A kaj je tebe briga jesu biljke pametne? – skresao mu je Vincek. – Jesi li se ikad pitao da li si ti pametan?

— Ovaj, ne... to mi se nije činilo... nije mi palo na pamet...

— E, pa, odi doma pa malo o tome razmisli.

A još u vrijeme dok je po treći put prikupljao novac za veliki pučki balet, Mirko je zarađivao, i to poprilično zarađivao, kao ličilac. Ubrzo se, naime pokazalo da je izvanredan majstor i postao je vrlo tražen, najprije

u svojoj četvrti, a kasnije i u gradu. Ali, prije nego bi prihvatio posao, tražio je novac unaprijed, i to svaki put sve više i više.

Jedna dobrostojeća ženska koja je po cijele dane u nekakvim skupim krpicama visila na visokoj barskoj stolici pred kafićem na Mirkovom placu, zatraži od Mirka da joj pomalja stan.

— A koliko mi možeš platiti? – upita je odmah Mirko.

— Koliko zatražiš. – odgovori ona, - Ali želim gledati kako radiš!

I Mirko dođe u njezinu garsonjeru. Tamo je bio i vlasnik dotične nekretnine, neki imućni gradski službenik, svojevrsni zaštitnik dotične dame. Mirko se prihvati posla, obavi ga precizno, brzo i više nego solidno, te zatraži neprimjereno veliku naknadu. Bude mu uredno isplaćena, a žena se nije mogla suzdržati otrovnog komentara:

— On samo želi novac. Odličan je majstor, ali je pokvarenjak. Pitam se je li toliko pohlepan da bi oličio i moje gaće kad bismo mu platili?

— Bih. Koliko ćeš mi platiti?

— Koliko hoćeš! – prezrivo će dama skidajući se.

Mirko joj oliči gaćice i zatraži svotu veću nego za cio stan. Dvoje bahatih ljubavnika mu plati, a on ode...

Ljepotica iz kafića još je mjesecima pripovijedala o njegovoj pohlepi, no od onog dana kad se prikupio novac za veliku pučku priredbu, Mirko više nikad nije dotaknuo soboslikarski pribor.

A kada je došao rat, jer Mirko je živio u zemlji koju u svakom stoljeću rat obavezno pohara barem tri puta, dignu i njega u vojsku. Zahvaljujući njegovoj smirenoj naravi, brzo je postao dočasnik, i kao takav se pokazao pouzdanim. Vraćajući se jednog dana sa svojim vodom s položaja, odluči se smjestiti kod fratara u obližnjem samostanu, pa da tamo pričekaju smjenu i odu kući na zasluženi odmor. Prior samostana smjerno ih primi i odmah izda nalog kuharu da poveća količinu namirnica za večeru:

— S ovim dobrim vojnicima podijelit ćemo našu skromnu isposničku večeru.

Mirko koji se uvijek dobro brinuo za svoje momke malo se naljuti:

— Svaka tebi čast, oče, ali što misliš tko smo mi? Mi smo vojnici, spremni dati život za domovinu. Umorni smo od boja i gladni. Zaslužujemo sve počasti, ratne mirovine, invalidnine i ugled u vrijeme mira. Barem bi nam ti mogao dati poštenu večeru!

No stari fratar nije se ni najmanje dao impresionirati:

— A što ti misliš tko smo mi? Mi smo vojnici našeg Gospodina, i mi žrtvujemo čitav život za spas čovječanstva, a ne samo kad netko napadne. Ti si vojnik svoje domovine, a mi smo vojnici čovječanstva. Što ti sad hoćeš od nas?

Kad je rat završio i Mirko se vratio doma, nije mogao prestati razmišljati o riječima starog fratra. Premda se vratio kao pobjednik, odbacio je službu i odoru, počasti i mirovinu, i odlučio se vratiti svojoj gitari i svojoj tržnici koja mu je toliko značila u mladosti. Ali, kako više nije bio u pravoj snazi, starost je već zakucala na vrata, a i rat je ostavio svoje duboke

posljedice na tijelo i duh, Mirko je bio sretan kad ga je jedan prijatelj podučio kako će izrađivati plastične čepove uz pomoć malog aparata za izradu plastičnih čepova. Pokraj dostavnog parkirališta s južne strane tržnice uredio je jednu garažu kao radionicu i prodavaonicu, a s godinama je sve češće i noćivao u njoj. Tako više nije morao vrijeme provoditi na ulici u borbi s hladnoćom i artritisom. S vremenom, osim čepova koji ljudima uvijek trebaju, izrađivao je i preprodavao i druge tričarije: ukosnice, molitvene krunice i križiće, narukvice, ogrlice i igračke...

Jednom svrati k njemu jedan od prosjaka i pokloni mu svetu sličicu s prizorom raspeća. Mirko je objesi na prazno mjesto na zid garaže, a ispod nje prilijepi papir na kojem je napisao:

"Gospodine! Ova garaža je sasvim tijesna. Mogu ti dopustiti da ovdje ostaneš samo privremeno. No nemoj misliti da te time molim da mi pomogneš da dospijem u raj."

El corr
sure

El corrido de un sureno morbo

Neko vrijeme nije ih bilo, tako je pomislio da je gotovo s tim, i da mu je glava prestala sa sitnim igrama ludila. Onda evo ti ih opet. Snovi. Al te su stvari proganjale svakog: stari mu je rekao "Ružno san te sanja noćas", i spominjao odsanjane ribe kao predznake lošeg, zla. Samo, nisu tu trebali predznaci, tako je bilo uvijek.

I da, došao je do one rubne faze uvjetovane zavidnošću i osjećajem promašaja, prokletosti, kad bi vlastiti život mijenjao za bilo čiji iz tabora kog je donedavno iskreno i bešćutno prezirao. Nesposoban za, ono, razgovor, kavu,... "ljubav"..., zakinut za jednostavne i savršene obrede normalnog, osjećao se naprosto odbačenim za sva sitna i mala, njemu nedohvatljiva bogatstva življenja, za sam Život, kog je, eto, sve do, valjda, ovog momenta kad mu je otac u autu pričao o svojim noćnim vizijama straha, iz nekih svojih razloga doživljavao kao nešto što samo tako rafalno izbacuje svoje užase, kao mlada prosjakinja u invalidskim kolicima (viđao bi je subotnjim i nedjeljnim jutrima hodajući Gagarincem) nesretnog, tužnog pogleda kraj koje je, vidjevši je prvi put, samo tako prošao kao i inače već u takvim situacijama traženja milostinje, da bi se onda iz nekog, u tom trenu ni njemu samom shvatljivog razloga, okrenuo i vratio nazad spustivši joj u dlan kovanicu od 5 kuna, popraćen pritom njenim tihim izgovorom kršćanski ofarbane zahvale il tako nečeg... al zapravo da, znao je: odudarala je od grebatorske branše alkoholom razrovanih lica - njeno je isijavalo nečim poput svetačkog mučeništva.

Sad, činilo mu se, sve to skupa s njim jednom je davno krenulo tako nekim drukčijim tokovima, i Život je primao kao nešto što je njega mimoišlo, što je negdje drugdje, i da nije dio toga, kao izopćenik. Više nije imao snage za pljuvanje, ni neku svoju borbu. I tako, slušajući očevu priču o zloj kobi koju donose sanjane ribe, možda je prvi put istinski osjetio da mu nedostaje ono što nazivaju "ljubavlju", jer i to je bilo nešto što je držao za obmanu, laž, al sad kolko god da je u pozadini svega doista to smatrao ničim drugim do li prividom, ipak je baš ta laž bila ono što ga je grizlo i doista je osjećao to kao vlastitu prazninu, jer sad, dok je stari lagano zagrijavao motor auta, gledao je sivu prugastu mačku što je sjedila u prozoru susjedina prizemnog stana, istovremeno ponekad skrećući pogled gore na balkon, prema majci koja je, kao i svakog jutra, obredno im za sreću mahala s balkona, što su on i stari odmahujući joj komentirali sa "Eno Benedikta", kao, ono, papa ozgor dijeli blagoslove, a o susjedi je znao samo to da je lijepa, jer rijetko su se viđali, skoro nikad, i da je njen čovjek, ono, samo tako otišao od nje. I to je valjda, sad, ovog sumornog zimskog jutra, bilo nešto kao okidač. "Uvijek si radio što si htio, tako je i samoća nešto što si odabrao sam." Da li je to ikad imalo nekih svojih prednosti, više nije znao.

Zato je znao da o njemu, kao i svi u zgradi, ulici...ona misli da je loš, netko kog se izbjegava. A ono "Nisam ja takav" ni on sam nije doživljavao kao nešto što bi moglo povuć neku težinu uvjerljivog, mada bi ga sjetilo na neke davne stvari, kao ono onda tamo dolje kad se jednom oko dva ili tri noću pijan i raskliman vraćao kući, i prolazeći kroz park gdje su se danju igrala djeca na zarđalim ljuljačkama i jureći niz tobogan raspucale

plastike, kroz tamu je vidio čovjeka koji leži na klupi onesviješten od pića, zdrapane odjeće, s kapom ispod glave, potopljen u tom tvrdom crnilu noći, okružen sasušenim mrtvim grmljem ispod uličnih lampi što su poredane uzduž zidova okolnih zgrada svojom razblijeđenom svjetlošću crtale sumorne obrise po toj mračnoj i tihoj, hladnoj praznini. Bio je, ono, petak, il nešto, i dignuvši valjda nekakvu kintu zbajsao se ovaj, za ono, iskopčat se iz svega. Kraj glave je dolje na betonu odložio najlonsku vrećicu. Pokupio mu je to, samo tako, usput, bez nekih očekivanja oko vrijednosti stvari unutra. Hodao je neko vrijeme s kesom u ruci, onda je zastao, okrenuo se, vratio do pijanca i vrećicu spustio nazad. To što su u njoj bile neka jeftina čokolada i nekih dvajst deka kave, jer provirio je u najlon dok je išao niz ulicu, valjda mu je usput tako negdje iznutra poteglo nešto poput pomisli na djecu i ženu što su, činilo mu se tad, cijelog tog dana čekali na taj čoks i dvajst deka kave il što su već očekivali da će im ovaj dovuć, i ono, svog čovjeka, sa strepnjom, možda, mislio je. Ništa, ostavio je kesu, otišao... “Nisam ja takav, znate”, nasmijao se na to, jer takva su mu sjećanja i odraze prošlog sad donosila samo živčana i znojna jutra, zajedno s obzorjem beznađa i obećanjima što ih je buđenjem punog srca i prestrašen čvrsto davao samom sebi, i koja je kršio brzo, lako i bez kajanja.

S tim osjećajem poraza u glavi, gledajući u tu neku svoju kristalnu kuglu prošlog što ti zamagljenim slikama pokušava reć kako je sve to skupa s tobom zapravo išlo, činilo mu se kao da je oduvijek bio u traženju tako nekakvog otklona, utočišta, a nedodirljiv za, recimo, jeftinu iluziju vjere (u Boga, ideju...) il bilo koju vrijednost i sve što je ikad bilo označeno takvim, svoju je dušu, ni ne znajući, dao samo tako, mukti, kao poklon. I da, bilo je to dobro, nije bilo snova. Al sad, davno ispucanih rezervi sreće i usahlog osmijeha naklonosti tog nečeg iznad, sjećanja su ga rezala uporno i duboko kao britve, kao naplata računa za nešto o čemu nije znao ništa. I nije bilo načina za pobjeć. Heroin? Dugo je bio u ringu s njim, i potonuo. Samo dio igre. U kojoj je gubio svjesno.

Ponekad, onda, način na koji je bio doživljavan znao ga je ostavit zbunjenog. O da, pio je, s osjećajem nadmoći i prezira prema svemu. I sad, u birtiji di se skupljala većina njegove generacije, a on unutra navraćao rijetko, trošeći te svoje upade uglavnom kao teren ispucavanja vlastitog prkosa nečem, životu uopće valjda, u jednom je trenutku, ni ne misleći zapravo o tom, doista bezazlenom kretnjom kao udarca lagano dotakao Sikiru, dobrog i tihog dečka, na što se ovaj, očito uplašen, trznuo i stresao. Nije znao da je Sikira đanki, da je trenutno na suhom i da krizira, jer on je tad bio na drugim kolosijecima, nije mogao razaznat, al njegova ga je reakcija sledila i samo tako spustila ga dolje. Onda je rekao, zastravljen:

— Pa jel moguće da se ti MENE bojiš? Čoviče, pa prije b seb ruku odriza...

Svejedno, uzdrmalo ga, taj Sikirin strah. Kao da si...nešto...monstrum, čovječe. Ni Canin pokušaj uleta s “Ma daj, stari, pa znaš da je on na mistu” nije mogao sad tu nešto puno baš ispravit stvar. I ništa, otišao je, poražen od samog sebe. Ionako je pripadalo davnom, zaboravilo se to, zaboravili su. Njemu je ostalo.

“Možda”, mislio je, “možda bi sve te tvoje utvare prošlog mogle i nestat, otić, ostavit te tako nekako same od sebe - kad bi ti bio u stanju po-

stat nešto drugo", zatitralo bi mu unutra, ponekad, bez neke stvarne nade. I ono vječno "Ostat ću čist", znajući da laže. Kao ta stvar s krastom na koljenu. Ostatak rane kad se, gledajući tamo nekud bez veze i brbljajući nešto, skljokao na beton dok je s Gunyjem išao pored autoputa do Savice po heroin. Ništa, bezazleno zguljena koža i kod kuće je sjedeći u fotelji tresao po tom antibiotski prašak, više za staru smirit (ona i otrčala do apoteke po to, odmah, "Bivacyn"), nego što je on sam nešto silno brinuo oko toga (kao što nije brinuo uopće ni o čemu), i umatala bi mu ranu gazom, pažljivo, majčinski. Tako se krasta napravila brzo, al dugo nije htjela otpast. Onda, jednog jutra vidio je da je na koljenu više nema, samo tamnoplavi obris modrice, i nigdje je nije bilo. Gledao je ispod kreveta, svuda, ništa, nema je i da si Isus nemreš nać. Istog dana noću, prije nego što se uvukao u krevet, sasvim slučajno ulovio je pogledom neku tamnu i bezličnu grudu na podu, na samom rubu parketa sobe i kuhinjskih pločica. Podigao je to i vidio svoju izgubljenu zguljenu krastu. Gužvajući prstima skorenu, staru, tvrdu krv prvo je namjeravao samo tako bacit je u zahod, povuć vodu...onda "To je dio mene, ono, ja u nekakvom, kakvom-takvom, obliku", i gužvajući je dalje pripalio je cigaretu, izašao na balkon. Gledajući zvijezde iznad, i razbacana svjetla prozora po zgradama naokolo, mislio je na nešto kao obred pozdrava, svršetka. Kad je popušio, prvo je bacio čik dolje, onda i prstima zgrudvanu krastu, predajući je Ulici kao oproštaj od svega dosad: heroina, duhova, ludila, od same Ulice..., svega čim je bio obilježen. Pripalio je još jednu, kao za kraj, i otišao u krevet. Al sutradan sve je opet bilo isto. Snovi, sjećanja...

Možda je nekim sitnim dijelom bića još uvijek ipak čekao na taj neki svoj komadić sreće, samo što je sad, za razliku od onda kad je držao da sve to dolazi tako nekako samo po sebi, sreću uvjetovao sudbinom, a u nju, normalno, nije vjerovao, il možda nešto kao "Ej, ako takva stvar doista i komandira svim ovim, ti joj nisi miljenik. Tebi neće udijeljeno bit." Svoje je dobre trenutke prošlog proklinjao (prisjetivši se ponekad) kao mamce, obmanu i laž.

Ništa, još jedna ufiksana noć, i osjećaj da je sve oko tebe nešto što te ne dodiruje, utrnutost. Kao onda, u nekom drugom i davnom vremenu kad je iz autobusa gledao na svoj Grad što nestaje iza njega gaseći se tiho i brzo, toneći kao kamen u vodi. Nije bilo žaljenja. Otupljenje. Te noći kad se ukrcao na autobus zapravo je htio samo tako nestat, izgubit se od svega (to mu zauvijek ostalo, bijeg), al nekako se na kolodvoru našao stari Vaso, nasmijan u štofanim kariranim hlačama, iskreno raskežene krnjave face sretan što je u svoj toj bezličnoj i jadnoj gomili naletio baš eto na njega. Uzeo mu Vaso onda putnu torbu iz ruke i brižno on s tim u prtljažnik autobusa, "Ma pusti, Vaso", "Neka", rekao je ovaj i pažljivo iznova pregledao leži li torba dobro. Družili su se i pričali ponekad u tovernama, svatko sa svojom kriglom vina, i Vaso mu rekao jednom "Znan te još dok si vaki bija" i rukom gib što je trebao kao sitniš označavat. Za Vasu je znao da ne izmišlja. Sjećao se i kad mu je pričao kako su mu živci svojevremeno ošli od pića, da ti u tom Ludost pruža ruku. I kako ga je tamo negdje početkom nacionalne revolucije pijana gomila silila na potvrdu lojalnosti: - Ajmo, Vaso: "Živija Tuđman!"

Nemajući kud iscijedio je nekako iz sebe. Nije bilo dovoljno. Shvatio. Deračina: - Živija Tuđman!

Nije bilo dosta. Opet, stalno, tražili su. Poslije derao se sam od sebe.

Zasićeni, potražili su zabavu na drugoj strani, okrenuli se Gazdi, i znajući otprilike što bi ovaj mogao otkmečat, tonom ozbiljnih kupaca i s računom na mučeničke dvojbe što bi ih pohlepa kod ovog mogla izvuć, ispucali "Pošto ti ga oto kible na plafonu?" Dobro sad, sve skupa oto natezanja svršilo s "Ne može. To je ukras", al svejedno ne bez još uvijek mu do kraja u glavi odvaganog "Sad, vrag će mu ga znat bil možda i dobro moglo proć prodilat im oto kante"; ipak mu nadvladala mjerila estetskog. A on, gledajući Vasin krnjav osmijeh, jer na kiblu sad prešaltani cerek rulje odvukao stvari od gaženja mu samog sebe, znao je da misli "Pa šta? Živija. Šta me košta?"

Na kolodvoru stisli jedan drugom ruku, osmjehnuli se. Autobus je krenuo. Nikakvih, ono, silnih pozdrava, tako je bilo najbolje. Možda je Vasi namignuo kroz prozor, il nešto, nije se mogao sjetit. Nekih kasnijih godina pročitat će u Crnoj kronici da je tamo u labirintu ispod njegove zgrade, di je zaštićena od kiše i bure s naloženom vatrom u zarđaloj glomaznoj kanti spavala klošarska bratija pokrivena novinama i kartonom i rasparanim ostacima deka i svačeg, nađeno smrznuto tijelo Vase K. (s godinama u zagradi iza imena). Nije mogao točno znat da je to baš on, samo što je iznutra osjećao da nitko drugi ne može bit. I kad bi poslije dolazio u Grad pitao bi za njega, al ništa nije mogao izvuć, Vaso je spadao u branšu nevidljivih, "Ko ti ga uopće taj?", kao netko koga nikad nije ni bilo. Al on se sjećao tih deset navečer na kolodvoru i boce Babića koju je imao u jakni unutra i da je, kad ga je ponudio, Vaso odbio potegnut. Cijelu noć pio je u autobusu i iskrcavši se u sivilu zore dovršio je vino negdje oko 6 ispod neke raspadajuće zgrade. Kao da je išlo za Vasi za dušu.

"Ne razumijem njihove osmijehe, njihovu mirnoću, zadovoljstva...", jednog jutra u tramvaju gledao je ljude oko sebe, već odavno ne trudeći se upast u sve to što im pripada, njemu ionako nedohvatljiva strujanja normalnog. Skinuo se s tramvaja znojnih dlanova i lica, i u hodu je potegao nešto sline iz pluća, okrenuo je glavu u stranu i pljunuo, ono, "kočijaški" (izraz kog mu je za takvog šta koristio otac, označavalo je, jasno, ponašanje kretena i sve najgore što ti uopće na pamet može past, nešto što je njegov stari iskreno i duboko prezirao), al nije vidio ženu iza sebe što je baš s te strane išla u istom smjeru.

— Mogao si tako i po meni - rekla je.

— Da, šteta - rekao je i produžio uopće je ne gledajući. Nije rekla ništa.

Putem, pripalio je Opatiju i u sebi ponavljao to što mu je jutros rekao stari: "Coraggio, sine, coraggio", da bude hrabar, da izdrži i pokaže, ono, malo čvrstine, a stari je to izgovarao otprilike kao "kurađo", način na koji je talijanski funkcionirao tamo dolje. Tu negdje pao mu je na pamet izraz "baštun", nije znao kako bi to u, ono, nekakvom originalu trebalo reć. Petica baštuni, jedna od karata briškule nalik na snop nekakvih ukrštenih kao žezla il stupova il tako nečeg od kojih je srednji stajao ravno i uspravljen a ovi se sjekli unakrsno po sredini, njih pet komada. Jednom (možda je završio, tako, drugi il prvi srednje, nije se mogao sjetit) noću, na gradskoj plaži sa skoro praznom bocom votke u ruci bauljao je naokolo i dolje na zemlji ugledao je zgužvanu kartu briškule. Podigao je kartu s poda i pogledao je, petica baštuni. Prvo je pijano pomislio kako je karta sama i odbačena, baš kao i on sad, i "Ja te neću ostavit". Onda, poredao je u glavi slova svog imena na vrhovima baštunskih žezla, stala su, onda je

na donja žezla posložio ime djevojke što ga je tog dana ostavila i broj slova isto je bio u redu. Stvarno nije znao zašto to radi (možda nešto kao dijeljenje tuge s nekim kom jedino moš vjerovat), al spremio je kartu u džep, i tako, pijan, došao je do nekakvog zida, da bi držeći bocu u ruci samo tako pukao s njom o zid i zdrobljenim staklom dobro isparao ruku. Sjeo je, pustio neko vrijeme da curi. Onda je krv prstima i dlanom razmazao preko lica. Zapalio je cigaretu. Ne misleći ama baš ništa legao je na zemlju dok je tamo dalje s terase restorana odjekivala jeftina glazba benda, ljudi su se smijali i plesali, čulo se dobro, razdragana ljetna noć. Bio je sam i to mu je odgovaralo. S peticom baštuni. Krvav. Oprao se negdje pred zoru, kad se probudio promrznut, dok su veseljaci iz noći ležali u krevetima. Poslije, peticu je negdje izgubio. A možda je i sam rasparao i bacio kartu. Davno je bilo.

I nikad da bi pofalilo luđaka po Gradu. Matrijala kolko oćeš, kao da se dežuralo s tim po nekakvom, ono, sotonskom ritmu. Tako i Krunića dopalo svoju smjenu odradit. Odrobijao nešto tamo na Golom, zbog idiotizma zapravo, a ni rođena majka oto stoke pod krovom nije htjela. Od ugleda dečko, s impresivnom karijerom pijanca i lupeža, al dobro sad sve to s tim, uglavnom pokupio jednom usput tako negdje neku šugavu prašnjavu džukelu i svuda se njih dva skupa brankeljali. I mada Kruniću nije u običaj išlo od toverne se puno micat, jedne večeri zalutali on i pseto nekako do dolačkih kafića. Tako se našli kod Mate, tamo di je bilo ono sa Sikirom. I sad, zapravo, samo je prošao pokraj Krunića, odblebetali usput tek onako nešto bez veze, di si, šta ima, takve stvari, i htio u zahod uć, al pred zahodom se raskeljio Krunićev ljubimac. Zviznuo pseto nogom u rebra i ovaj se samo lagano i otužno odgegao dalje, puštajući mu prolaz. Al kad je izlazio iznutra, ponovo ovaj raskeljen pred vratima. Ništa, pukao ga opet, al sad nije se psina makla nego počela lajat, samo ne od bijesa ni što mu do grla došlo da ga stalno tuku (tako, sirotinja, izgledao, a tako je i bilo, mlatio ga ko stigne, Krunić isto), razlajao se više od neke žalosne nemoći i jada i kao svjestan vlastite sudbine što ga, eto, bez milosti dere, kao da mu lajanjem sad zapravo ide reć “A zašto me tučeš? Pa kom sam ja išta kriv?”. Gledao je psa, onda je kleknuo i pomazio ga malo po slijepljenim i masnim leđima. “Aj oprosti, mali” šapnuo mu. I vratio se u zahod ruke oprat. Kad je izašao, ovaj opet raskeljen. Zaobišao ga. S tim nekim osjećajem poraza i poniženja unutra. “Tvoj bol je tvoj bol, i tvoja je patnja samo tvoja patnja. I svakom ti je to tako.” Davna sakaćenja noževima prošlog što su svako tolko opet i nanovo parali. Možeš tražit krivca al ništa nećeš nać.

Jednom, ona cura što ga je ostavila, zbog koje je prigrlio peticu baštuni na gradskom kupalištu, kad je bocom zderao ruku i razmazao krv po licu, rekla mu:

— Stvari koje su svima nama, ono, čudne i strane, nedodirljive, tebi su bistre, jasne drito same po sebi, al ono šta je za nas očita i vidljiva stvar, za to si, čoviče, slip... Ej, jes ti ikad ima, ono, te neke svoje snove? Jer jeba me pas ako te ja takvog mogu zamislit. Šta ja znan, ako i jesi, ne moš se ti sitit šta je to uopće bilo.

— Popišaj se po meni - rekla je.

Pogledao joj je oči. Da, bila je ozbiljna.

— Šta... jel voliš ti to? - rekao je.

Okrenula je glavu.
— Pa... ne - rekla je - Al ono...
— Koje?
— Tako. Mužjak obilježava svoj teren. Vlasništvo.
Šutio je. Gledao. Opet ga je pogledala.
— Vrijeđaj me. Ponižavaj - rekla je.
— Zašto?
— Za dokaz.
— Čega?
— Da te volim.
— Ne - rekao. Onda ispruži dlan.
— Pljuni - reče joj.
— Neću.
— Pljuni - rekao stisnutog, ubilačkog pogleda. Al bez mržnje unutra.
Pljune mu na dlan. On poliže. Proguta.
— Sad ti svoj.
Ona ga ispruži i on pljune na njen. Ona ga poliže.
— To je dokaz - rekao je.
— Ej - gledala ga u oči - Volim te.
— Ja tebe isto.
Stajali su zagrljeni, ljubili se...
Dobro, bilo to jednom davno.

Sad, s Bradom Krajnovićem stajao je dolje ispred zgrade.

— I kolka teb gibira padne na oto žalosti šta zdilaš?

Nešto malo gledao ga ovaj, tako ono, bljeđe, onda: - Id u kurac ti i te tvoje gejzire.

— Daj se jebi, kolko na prodano digneš, seronjo?

— A o tom ti. Pa koji kurac hrvatski ne pričaš? Ništa. Možem, ono, mukti pljugat. Mada ga dil, kao, dvije kutije na šteku. Samo, jebi ga, više razdijelim negli prodam, dojednome ulet "Do sutra, stari, miljardu posto", a znaš da ništa iz tog al eto, nemreš sirotinju odjebat. Sranje. Mogao bi ga ti u tom malo pripomoć...

— Jebi se ti i oto ti slame. Ne b to tvojeg smeća dudlao ni da ti men plaćaš. A vako i nako duperam Opatiju. To ti firma na meniju ne drži.

— Sve se dadne sredit.

— Sredćeš ti pizdu matere svoje. Jedino Walter i Ronhill šverat moš. Oto muteža s ćirilicom il slovenskim u dnu, bosanskim ciframa na markici... Al dobro aj, ionako ovo žalosti ovdje ni nema baš neku kintu za po trafikama duvan pazarit.

— E, sad, sve to stoji, roba mi nije bog zna šta, al barem ne trujem ljude, bar ne onolko kolko ti one svoje što ih kljukaš s ono smeća... kako se to tvog sranja zove... akineton?

— Ko im jebe mater. Sami tražiju.

— Je, pa slažu sendviče s Niveom, brbljaju s ormarima...

— Id u kurac. Svak, ono, o svom poslu, jel?... Ej, eno Velečasnog ozdol. Njemu ova vraćanja ko Isusu do Golgote đir.

— Pa kad je uvijek zaljuljan.

— A ništa, nabimblat će ono frule i poslat će ga uzbrdo da skupi stvari pa u buksu s njim, jebi ga, svaki mu put tako završi izlaz. Onda Očenaši i krunica i eto ti ga učas nazad. Brzo oni njega vrniju. Pa utiho i miran ne-

ko vrijeme dok mu nanovo u goste švore ne dođu, a svaki mu otaj piknik s manjuricama...

— "Švore"? I to drugo... Koji ti je kurac? Daj pričaj hrvatski, jebem te luda. Il namjerno ti to mene, jel? Da "švore", ej...

— Khaaaje, jebo ti bog mater? Časne, čovječe. Jebeš ti nako, kurvo stara, a znadeš dobro o čemu to ja teb. Ionako se ti tuda pod tamo nešto filmske zvijezde u mutno naokolo prodaješ, mogao si, ono, od bilo kojeg od njih, onog idiota Vrdoljaka, šta ja znam, svakog što si mu za pivu i sendvič stažirao ko ustaša il Švaba, partizan, šta bilo, oto nešto dixie izraza skupit. A i jesi, samo glumiš sad nekog kurca tu. Dobro, aj, nema veze... uglavnom se Prota svaki put kad s časnama zgilja odavle raskliman spentra nazad u bazu. Al kako to da ga samo tako puštaju ovi naši bossovi? Jer, da smo to, jebo te, ja i ti, nas bi objesilo. Bit će da mu tamo neki s Kaptola mudaš, ono, leđa drži. Al dobar je Prota. Najjači mi za ručkom, kad ga krenemo prostačit pa klisne u sobu žvakat. A i to si ga prvi ti skinuo, da se uredno križa Prota sve na usitno nečeg, ono, kurci, pičke, takve stvari. Onda, kako i tebi crv u guzici stalno nekog vraga ruje, prošaptao ti naokolo odabranima o tom. Pa proširilo repertoar, Isusi i Gospe i jebo ti bog mater, a na to križat se više nije dovoljno bilo, tako sad u sobu otfura na miru oto svog napoja zgutat. Ma jebeš Protu, šta ga s Jovićem ispalo?

— Šuknuli ga na Pet Be. A znaš kako tamo stvari idu.

— Čuo sam za to, da. Veselo im ondje.

— Ono, arlaukanja po kavezima, šmrkovima ih špricaju... sranje da ni zamislit ne moš.

— Priča mi Adam, a on ga ludaru u dušu pozna: "Tamo, kad nemaju šta radit, gađaju se govnima." I ono, dok spavaš iskenja se društvo na papir iz novina pa ti zasranu stranu nakelju na leđa, il kako si već ispružen. A do ujutro ga mrdnut nemreš jer te ova stoka od tehničara zakuca navečer nekakvom potapalicom. Ono, leponex il tako nečeg.

— Bogami ga junački pojebalo.

— Al ne znam, jebo te, što mu trebalo u to se uvaljat, tužit ih, ono, sve s reda. A znaš da nemreš dobit. Pa mu prvo poslali Gogu degenerika. Da u ovog nema mukti, to znadu, dali mu nekog vraga za posao odradit, možebit drito i heroin, nije da bi me čudilo, il mu obećali skinut nešto zakona s leđa. I razbio ga otaj stoke dobro, ne znam kolko mu rebara skrljao. A Jović, ono, opet po svom, i tako ovi, šta će, deportacija u Peticu. Pa sad odanle tuži kog te volja.

— Jebi ga, tako stvari idu. Sve u kurac ošlo. I sve neki drukseri iznikli. Laju ko da će medalju za to dobit. Ono onda, to je dobro bilo, kad je Dragan bio boss a ti do njega. Jebo te, cugalo se u pizdu materinu, svak po svom i nitko ništa ne zna. Dobro ste to vas dva. I ona mala što su skupa bili, što je s tim, jel se čujete ikad?

— Dragan? Ništa. Kako je pukao s Danijelom, tako i sa samim sobom.

— A nisu više...?

— Nisu odavno. Čim su izašli. Jebi ga, prošla je i ona svašta, u Italiji na ulici radila i daleko od tog da se život nešto puno mazio s njom, krnjava se vrnula ozdol, izbili joj zube, al baciš to u kurac, to je bilo, sad je iza tebe, prošlo je, prošlost odjebeš i u redu si, ono, što sam bio – bio sam, ko ti jebe mater, ne b mijenjao sekundu svoje najveće patnje za najsretnije periode cijelog ti usranog življenja, ti s biljka, jebem te zapišana, ja sam živio, mrš u pičku materinu. Tako je ona uradila, i s njom je okej. On po

smeću kopa, boce, željezo, drpne štogod kad mu naleti... i što digne ode na heroin, takva igra, moš ga jebat. A bili, ono, sve, čisti, dobri, ljubav, jebo te, ja b onda ruku dao odrezat da će zauvijek s njima tako stvari ić. I eto ti ga. Ne znam, nju odonda nisam vidio, al znao bih da je nešto nakrivo ošlo. Ovo za njega ispričao mi neki klinjaš, otamo mali i rekao mu jedan idiot, a otom ću tek mater jebat, da preko mene proba do dopa doć. Pod normalno odjebao b ga bez greške, al kako mi rekao to za Dragana... riješim mu, budali, što ću. Nisam trebao pitat.

— Jel ono njih Elmaza ulovila da se jebu?

— Nije. Neke klince, šta ja znam. Dobra bila, jebo te, uđe u sobu, nije znala, inače ne bi ni ulazila, al stisli se ovi, ništa ona, samo nako usput "Jel mislite da ga ja ne znam šta ga to radite tu vi dva. Pa kalaišite se, šta ga to meni moja briga", izađe. I ono, terapijska, netko počne srat nešto, nako bezveze, ko inače već, i na to se, fala bogu, uvijek nađe poneki pametnjaković za svoje mudrolije uštekat, ne valja ovo, ne valja ono, idioti, jebat im mater, dopizdilo Elmazi, dopizdilo svima, al ona riješi: "Ma nema ovde problemi. Vani problemi. Ovde kalaisanje i ples."

— To ko ovaj moj iz kvarta. Lupež ciganski a para ko govana, sav u zlatu, zubi, prstenje, pizde materine. I ono, njihova birtija, stane za šank, a došao ih zajebavat. Prvo šuti ko kurva, snima, vreba kad mu najbolje upast, onda okine: "Četri kuće imam, para kolko oćeš imam, jo da mi je ovu crnu ciganjsku kožu da skinem – sve bi dao." Na to mu bratija "PALIKUĆO!" i majku da mu jebu, odma sad ovde da ga koljedu oćeju, ceri se on, cuga konjak, okrene im leđa, " Ma ciganjska posla, phhuh te jebem živote", s facom, ono, gadi mu se sve to skupa.

— E. Tako ti ga to u njih.

— Ma da.

Onda se Krajnović odvalja nizbrdo, negdje dolje čekao ga diler s friškom rundom Ronhilla, Waltera. Volio Kudos svoju samoću.

"Ne. On to jednostavno neće uradit. Ne želi. Gadi mu se" - kao brzi bljesak spoznaje nepromjenjivog, konačnog. Da. Razočaranost. Previše je brljao naokolo da bi ozbiljno mislio s tim.

— Dobro - rekla je - Ne moraš. Nemoj - samo je iskočila iz kreveta, na brzinu navukla gaćice, pripalila cigaretu.

— Daj mi... malo vremena - rekao je - Nemoj sad ljuta bit. Ej.

— Imao si ga dosta. A ja, glupača... isprala se dolje... misleći... Ma... - živčano je i duboko potegla dim.

— Pa... ne znam... nisam znao... voliš li to - jeftin pokušaj. Lažeš, i znaš da i ona to zna. Neš tako zblanjat. Nit ikako.

— Svaka žena to voli - rekla je, na to njegovo da ne zna - Al da, ja sam smrdljiva - gledala je, ono, negdje nikud. Nije htjela da joj vidi oči što su joj se lagano počele maglit suzama. Al osjetio je. Krenuo zagrlit je. Odjurila je u zahod. Zaključala se unutra. Pripalio je, spuštenog pogleda hodao nešto malo od zida do zida, onda stao pred vratima zahoda.

— Ti idioti, što si bila s njima, prije, radili su ti to, jel? - tako, ono, neka obrana, kao. Jedino što je uspio smislit.

— Jesu. Da - rekla je, dosta tvrdo. Čuo je da unutra pušta vodu.

— Pa što onda radiš sa mnom? - nastavio je, mada siguran da griješi, da tako može samo dublje gurnut stvar. Al ono, kao ponos, il tako nečeg, nije znao.

— A što ti radiš sa mnom? Svi ste isti. Slinite na pičku dok ne dođete na svoje, dobijete. A ja, ništa, drolja ko i druge, tko se uopće obazire na to? I jasno, da, samo po sebi, ja tebi moram pljugat, to je u redu, najnormalnija stvar, tako, ustalom, stvari idu. Je, jebala sam se, jebali su me, žena sam, imam nagone. Al ima i nešto više od tog. Ja želim voljet. Voljena bit. Al vi, ono, samo slinite. Znaš, mene su tukli. Velki frajeri. Na ulici, pred ljudima, "Kući ćeš tek svoje dobit, kurvo", takvi ste. Šupak mi parali, silom, kad su tražili a ja rekla da ne volim to, "Boli te, jel? I treba te boljet". Bolesnici. Ti nisi takav, al ni ništa bitnijeg bolji, i ti me za drolju držiš. Ono, dobra za istrest se. Znaš šta? Pun je meni kurac nedojebanih kompleksaša, idiota, kretena... meni Čovjek treba, da me izjebe ko Ženu, ništa više. Ej, aj me malo na miru ostavi, samu, oćeš? Molim te.

— Znaš šta... Neću. "Što ja radim s tobom?", pitala si, pitaš, mene, sebe, ne znam... E, pa ono, volim te, jebi ga. I ne moraš vjerovat. A to zbog čeg plačeš... oprosti. Ja samo nisam istreniran.

— Šta, nisu te one tvoje šibenske kurve podučile?

— Nije meni u životu bilo toga bog zna kolko, šta ja znam, kolko ti možda misliš. I nikad ovo nikom do sad rekao nisam, to "Volim te". Meni je... stalo. Al... ono... misli šta oćeš. Ne mogu ja tu ništa.

— Dobro, ti me nikad nisi udario, i...

— Ej, daj, ono, izađi.

— Nemoj još više kvarit.

— Samo izađi. Oćeš?

Otvorila je vrata. On je zagrli. Nije joj se vidjelo da je plakala. Otišli su nazad u sobu, sjeli na krevet, zapalili po cigaretu. Lagano je poljubi, i ponovo počne rast to među njima. Onda, rekao joj je, zamolio, da skine gaćice i razmakne se dolje, da zaboravi ono, da mu dopusti pokazat joj da mu je stalo.

— Dobro. Al pričekaj sekundu. Moram tren do kupaone.

— Zašto?

— E jebi ga. Pičku oprat. Pišala sam dok sam bila unutra. Sad ga još gore to... taj smrad pizdurine, jebem joj mater.

— Nemoj nikud ić. Pusti. Nije to tako. Nadilazi to... oznake, nazive. Ono, čisto miris žene. Sad znam. Od tebe sam naučio. Ej, bit će ti lijepo. Hoće. Vjeruj.

I je. Bilo im lijepo, da.

Poslije, ljubio joj lice, mazio je.

— Uuuu, jebo te, svršila sam ko krava. Ti si dobar, drag. Moj - rekla je.

— Ej, lutak... volim te - rekao je.

Ono što ga je dijelilo od tog tad... bilo to nešto izvan Vremena.

E sad, prva stvar koju je uopće čuo o njemu bila je kad mu je tamo negdje jednom pred zoru il drito tako u svitanje, koristeći to dok velika većina marve još uvijek dronja pa za kakav takav privid sigurnog, Mirela Plemenita Nešto sva berlava i raščupana panično upala razlajavši se s nečim od čeg je sve skupa uspio razabrat jedino "Al nemoj Lovri ništa o tom reć" ("A o čemu bi se to, kujo pijana, uopće ikom išta o tebi imalo pričat?... I kog li kurca sva ta rasklimana bagaža drito baš men ko potrebu ima ispovijedat oto svog bolesništva?"), dobro sad, uvodno joj se priča (skontao kad je konačno uspjela izbiflat mu to svoga smućenog joj u labrnji) svodila otprilike na tu njenu zadnju velku ljubav što joj je za privremeno

Doviđenja ostavio rasparanu donju usnu i napetardirano desno oko i sve to tako nečeg s čime mu baš i nije nešto silno stalo upoznat bit, samo uspio iz tog njenog mahnitanja izvuć da Lovro upada u tu njenu branšu s klupica što su dudlali bazirani tamo negdje kod Kvaternikovog.

A muvalo se tad po ludoj kući svega, od bivše vojske kolko oćeš što ga, ono, zapela kroz rat, drogu, piće, zakon il sve skupa tako nečeg, do zgrbljenih i sasušenih krnjavih fizionomija trknutih još od, ono, stare Austrije, al i gomila mlađeg svijeta mučeničkih lica i ubijenog pogleda što ga još ni probalo živjet nije. Sve ga to uspjelo tako negdje usput samo sebe izgubit. A tu, "negdje", jednom je nešto krenulo krivo, valjda, tako je to objašnjavao sebi. Mada nije baš da je sad nešto lupao glavu s tim. All right, Joe.

...

Poslije, Lovro mu pričao, o svojih petnajst godina i od tog trinajst samice: - Imaš tri mogućnosti. Prva ti da se ubiješ. Odmah. Što ti u samom početku jedino na što uopće misliš. Prekinut sve. I traje to. Onda prođe. Al uleti druga. Čekat na ludilo. I pomiren si s tim. Samo čekaš da te zgrabi. A vrijeme ide, lagano curi i umireš a ništa se ne događa. Onda samo shvatiš. Da neš poludjet. Ostane ti treća. Izdržat. Kako god stvari išle.

Otkud mi to? Ne znaš? Stvarno ne znaš? E, pa reći ću ti. Pričat ću ti o tom. Sve. Reći ću ti. I mogu ti dugo o tom. Mada, sve je to tako kaotično, besmisleno, ludo... al ti to jesi, ljubavi. "Jel Trinajsca? Je. S tim se ne zajebavaš, pička mu materina", to je ono što pričaju o tebi. Ne znaju. Al ja te znam. Ta tvoja... nepristupačnost, nedodirljivost, to što nikom ne daš u taj neki svoj svijet, život, uć... sve to samo je sebičnost, egoizam. A izlazi iz tvog straha, o da, tako tipičnog straha "heroja", jer ti jesi 'hrabar' dečko. Straha da će, nedaj Bože, nekom uspjet upast u to, shvatit da si slab. Istina, ni više ni manje od svih drugih, al ti 'nisi običan', i davno si zaboravio da si, eto, čak i ti, samo čovjek, mada se trudiš, i to ti dobro ide, masku običnosti nosit, za njih si čak i u 'jednostavnom' prejak. A znaš da će i to vidjet. Tako, za tebe svi su 'slabi'. Jer ti nikako nisi "gomila", "krdo", prezireš ih zbog tog što oni jesu, što su 'ljudi', što se boje. Al ja prepoznajem te tvoje trenutke, kad ti pobjegne to što mrziš u sebi, izmakne ti nekako. I znaš, sladak si tad, makar samo na tren trajalo, tad si najbolji. A ja, naučila sam prepoznat to, to nevidljivo drugima. Vidim, znam te, a to je nešto što ti sebi nikako ne možeš dopustit. Onda opet tako hladan, nedodirljiv... jak, i nanovo mi iscuriš iz ruke, među prstima, poput vode, pijeska. O onom kad je bilo, o tom ti pričam, kad ni ja nisam vidjela. Sad, eto... ništa. I da, mrziš to, al tebe treba voljet... samo, kako? Ja sam željela, voljet te, nisi mi dao. A zapravo, ti želiš voljen bit, tražiš to... negdje... ljubav. Još uvijek, mada si davno sebi rekao da toga nema, ono, "religija budala". E, vidiš, ja sam glupača. Bila. Slabog, ja sam te obožavala. Znaš da cure imaju tako te neke svoje fantazije. Moja je bila... dobro, izblijede vremenom, i nije da stvarno želimo to, al... fantazija, jebi ga, ono, ko ti brani u mozgu blanjat što te volja... da me siluješ. Baš ti. I nježan si sa mnom dok mi radiš to. Možda sam i svršavala u snu, ne sjećam se. Al čemu sam uopće sad krenula s tim, uopće i nije važno. I kom ja to pričam? I dalje ti ćeš bit to što jesi. Prazan. I tako velik u očima drugih. Stabilan, čvrst, tvrd. The Chosen One. Slobodan za njih, al samom sebi rob. O da, svoju si najveću svetinju ti sam zgazio, okovao samog sebe. Ti uopće nisi

slobodan, i svi što te znaju samo misle da te znaju. Ja te vidim, znam. I znam da ti sebi jednostavno ne možeš dopustit to što sad želiš, ono, udarit me. Da bar hoćeš. Da, voljela bih. Barem neku sitnu emociju. Tvoj udarac bio bi poput poljupca. Ili seksa. Al ne. I ne zato što si jebeni 'vitez'. Zato što si slab. Tako velik, jak, sve, ej. Sebičnost, ljubavi, to. Jednom, moja 'pussy' bila ti je "zarobljena čudesnost Lijepog"... Isuse, kako si srao. A ja ti vjerovala, glupača. Iako, sad, sve to skupa... kao da nikad nije ni bilo... a ponekad... kao da mi je cijeli život bio samo to. Eto, nisi mi trebao dat da pijem, opet okrivljavam tebe. Ne 'opet', uvijek. Jebi ga, zašto sve to mora tako zajebano bit? Ne znam, možda te stvarno nisam vrijedna. Ja sam isto samo glupa kuja. A tako sam pokušavala, trudila se, zbilja, jesam, ono, zaboravit... izbacit te iz sebe... tako jebeno prokletog... Pričala sam naokolo da si smeće, kurac od čovjeka, svima, noću plakala sam zbog tog. Nikad te nisam uspjela povrijedit. Ni kad me Hitna skupila dok sam rasparanih žila hodala po kiši što mi je raspjenila šampon kog sam te večeri umjesto gela stavila u kosu. Funny, a? I onda, htjela sam konačno svršit s tim, do kraja otić, da, zbilja te htjela ubit, pucat u tebe, stvarno sam mislila o tom, zbilja htjela, tvojim jebenim cezejcem, "dobrom pljucom stare milicije", tvoj "cuete", dum, u jetru, da crkavaš ko pseto, satima, ti si me učio, "I'm gonna shoot ya down Jesse James." Al ne bih mogla gledat te dok patiš. Ne znam više, nisam više znala. Zato si ti cijelo vrijeme znao, čekao na to... jer ti nemaš muda sam to napravit. Tako bi čak i to bila neka tvoja pobjeda. Dotukao bi me tim, kurvin sine. Al ti si ionako mrtav. O da, dugo već. Naklonost, to je bio tvoj najveći domet, a tvoja je naklonost gora od tvoje mržnje. Ja sam te voljela, i mislila sam, vjerovala, da te mogu naučit, jer ti ne znaš davat sebe, tako ne želiš ni primat, i po tvom tako je dobro i u redu. Al tebe ičem učit, ej... Svakom sam podukom tonula dublje, u tvojim očima vremenom postala zadnja drolja. Odbacila sam ponos, a ti me prezirao zbog tog, slijep na ljubav, ono čemu se žena, ono što ne znaš i nikad nećeš znat, predaje potpuno, bezuvjetno, sasvim. Drolja, to je ono što si ti vidio dok sam raspinjala samu sebe. Jebo te, vidim se, ono, raširenih nogu, loše odglumljenog, glupog osmijeha... još uvijek naježim se od tog, srama, kog nisi ni primjećivao. Mi nismo bili... nije to bilo... ma kakva ljubav, ej, ginekologija, čovječe, to. Poniženje, to je ono što je meni ostalo od nas. Tebi, 'Odabranom', nije ostalo ništa. Jer za tebe nikad ništa nije ni postojalo. Ja, glupača, trudila sam se, osmijehom. Al jebeš sve to sad, na kraju svega, sad znam da ti ne moš ništa drugo bit izvan onog što jesi. A ja, sve sam stavila na iluziju, htjela dobit neostvarivo, jednostavno tražila previše. I izgubila. Potpuno. Sve. Pomirena s tim, ja sad mogu dalje. Sad, ja sam jaka. I ovo što jesam, što sam postala, to si ti od mene napravio. U meni za tebe nema više ničeg. Moj najteži križ bio je izbacit, zgazit, ostavit iza sebe sve dobro što smo skupa prošli, zaboravit vrijeme kad mi je s tobom bilo... lijepo. A to, 'lijepo', to su bili moji lanci. Mislila sam, ako te zamrzim, uspijem to, skinut ću ih. Al ti mi nikad nisi dao čak ni stvarni razlog za mržnju. Uvijek tako ravnodušan, hladan. Zapravo, nisam ti bila važna, a baš to ponižava više od ičeg, ta moja tebi potpuna nebitnost, meni je bilo užasno. Tako sam zamrzila sebe, silom se uvjeravajući da si ti kriv. Al dobro. Odavno se ne brinem oko toga što je s tobom, ti ćeš izdržat sve, to znam. Jer ti si ionako mrtav. Ja živim. Želim živjet. Eto, rekla sam. Bog. Drž se. "I love you, Tuff Baby."

“Izgledao je kao Don, ponašao se kao Don, bio je Don. Kad bih zapeo, imao sam njega. Sad nemam nikog. 'Sad ti moraš... Don bit.' Salud, komrejd.” Starom svom, to mu bilo u glavi kad se išao s oto stoke nać. Točno ono što je u sebi na sprovodu rekao.

“And now I know I never ever wanna be without you-ooh”, isto mu kroz glavu onda išlo, da bi zauvijek ostalo urezano u njemu, “I wanna be haunted by the ghost... of your precious love... And now I know...”, pogreb, i on u odijelu. A pokojnog mu oca odijelo i bilo, cipele, kravata, sve najbolje što je stari nosio, i od sahrane važnije mu od svega to odijelo postalo. Svega. Sad, drugi put u životu imao ga je na sebi.

U hlače, iza leđa, ugurao je Crvenu zastavu 7.65. Onda je krenuo.

— Ono, baš iz Šibenika, il...?

— Jebi ga, moji su ti ozdol tako... jedno trista godina. Dobro, aj, koju stotku amo-tamo, svi. A di su bili prije... ne moš znat da mu jebeš mater.

To dijete iza, ono nekih 16, 17, spavala je. Prodrma je ovaj: - Ej, kurvo - protrese je opet, onda: - Slušaj, tamo ti je apoteka, jel vidiš križ? Aj diži guzicu, evo ti kinta, i imaš sredit artiljeriju za mene i gospodina. Je, znam da znaš, al kako si pametna, ono, kolko i moj kurac, taman tako tu negdje, uvijek ti nanovo moram razjašnjavat stvari, sve ste vi droljad iste. E. Vako sad, odmah do apoteke ti je dućan, uzećeš limunsku, plastiku vode, i Colu, limenku, onu najtanju od pet kuna, koji ću kurac na ta sranja novce bacat, jebeš lovu, al princip, čovječe - oto zadnjeg Kudosu išlo, onda se opet okrenuo maloj: - Šta je? Blejiš? Ajmo, ej.

— Ljubavi, jel mogu... sebi pušku uzet... pliz... ljubavi...?

— Jes zaslužila? Kad se naučiš jebat. Ajmo, nemoj mi živce dotezivat.

— Pliz, ljubavi... Radila sam... za tebe... Nije mi dobro...

Razvali joj ovaj šamarčinu, nako, poštenija pleska: - Jesam li možda rekao da moš brbljat? A, ovco? Ajmo! I nemoj slučajno lipa da bi pofalila kad se vratiš, nemoj se sa mnom zajebavat. I da si prije nazad negoli tamo, budi jedanput od neke jebene koristi. Aj šibaj sad.

— Ljubavi, jel mogu sebi burek uzet? Slanac, jeftiniji je? Nisam...

— Moš pičku matere svoje. Kidaj, nemoj mi živce dizat, reko sam ti.

— Ljubavi, nisam jela ima...

Razvali joj ovaj još jednu, junački.

— Boli me kurac, večeraćeš kad mi popljugaš, to će ti dosta bit. Ajmo.

— Al... mogu li bar, ono, mrvu dopa... na nos ću povuć, neću ti na gan trošit...

Razvali joj treću.

— Ajmo! I nemoj mi tulit sad jer ću ti stvarno dat razlog za tulit. Ajmo, kujo!

— Al samo mrvu, ljubavi...

— O majku ti krvavu jebem, tu me pred čovjekom sramotiš pička li ti materina - i ponovo rukom krene al uleti u to Kudos da će on od svog pokrit njeno i na sekundu smiri to ovog, mala izleti iz auta, onda ovaj reče: - Svaka ista. Daš im prst...

— Izmuzu te, je - nadoda Kudos - tako to ide, jebeš mu mater. Al sad smo u poslu, jebi ga, ne mogu seb dopustit gubit vrijeme na sranja. Pusti to u pičku materinu, ti si profi, kasnije š s njom riješit što imaš, ovo je posao. Radimo, čovječe.

— Zajeban si lik, brz, ej, volim to, to mi se sviđa, stil, nemre se to skinut, nemre svak, u krvi to moraš imat - pukne se pričajući dvaput prstom po čelu, ono: “Ima ovaj faker u glavi”, uz to i “Poštiva me” - Ej, ako š karat, častim.

— Poslije ćemo to - Kudos izvuče crveni Marlboro, pripali - Lijepo dijete. Imaš stila - skinuo ga da pada ovaj na takve izraze, “Zašto iz tog ne izvuć?”

— Ma, je, al ne valja to ništa. Legne ko krava i s njom šta hoćeš. Jebo te, zabijem joj jučer četri prsta u šupak, ništa ona. Aj dobro dok još donosi... al brzo ću ja to s kurca skinut. Kad joj uguram šaku - nasmije se, onda nastavi - Prodam je Šiptarima, kom bilo, dignut ću na nju nešto. Zapravo, dobro je razrađena sad. Ha, nešto ću na nju uzet, jebeš mu mater. A lako ću nešto drugo nać, boljeg. Mada, ono, sva ta dresura, lagano mi sve to na kurac počelo ić. Aj, s početka daješ, a kasnije, dušo, ako š se drogat, pa oznoji se malo, pička mu materina. Sve bi one mukti. I ova isto. Ulovila me nekako, pojma nemam, nemrem se ni sjetit. Valjda sam stondiran ko pička bio... ne znam. Ma sto posto. Kurva.

S retrovizora se ljuljali Majka Božja, Isus i križi i sve tako nešto u tom, grb i svašta, ono, “Hrvat iznad svega”, i sad, dok su čekali malu, ovaj:

— Čuj, mogu te pitat nešto?

— Je.

— Šta je to... sad... ta friška fora, to novog... “Trinajst”? Od vas dolje krenulo sve to s tim, tolko znam. Al o čemu se zapravo radi? Znaš, volim bit...

— Ej, rat je. Ja sam vojnik, jebi ga.

— Zajeban si, čovječe, zajeban. Ono, uuuuu, skroz. Volim to. I nikad se ne smiješ. Volim to. Zbilja volim. Zajeban si, čovječe.

U to mala je stigla, i sad ono, skuha ovaj, sredi sve, oba po šut u žilu. Kudos:

— “... i kada jedeš nemoj
progutati svoje prste
kada ljubiš pazi
to su možda tvoje usne
seti se s kim si
seti se gde...”

— Dobar dop, a?

— Aha - reče Kudos i spuca mu metak drito u glavu, rastrese mu mozak po prozoru, šajbi, svuda.

— Ej, poslušaj me sad - okrene se maloj, šutjela je - Ovom ću idiotu uzet svu robu. Moš se puknut, al to kad se maknemo odavde. Onda se vraćaš kući. Daću ti Subotexe da se skineš. Neko vrijeme nemoj izlazit. Sredi se, nađi dečka. Nešto normalno. Zajebeš li, naću te, to znaš?

— Dobro - iscijedila je nekako - Al što ti uopće...?

— Dok sam bio u vojsci, tvoja mama mi je pisala. To me držalo. A i davno je bilo, nema veze. E, i ovo tu - pokaže na ono raskeljene trupine - to zaboravi. Ničeg nije bilo. Jer, budeš li mislila o tom... samo ti loši snovi ostanu. Ajmo sad.

— Jel imaš nešto... nako...? - rekla je.

— Ja san zajeban za živit s menon - rekao je maknuvši pogled s tamnog stakla njenih naočala tamo negdje prema moru, nikud zapravo, i kao

razmišljajući taj trenutak odmicanja pogleda o onom što mu govori. Da, "Ja sam zajeban za živjet sa mnom", jednom je to isto rekao jednoj curi tamo gore, davno, nešto što je svršilo loše i čega se nije želio prisjećat.

Nije rekla ništa, samo osmijeh, kao "Znam. Znam te."

— El viš onog idiota tamo, s ono neke... džihad-krpe na tintari? - rekao je - Tu do nas, u Kemal-Paše - pokazujući nekakvim, ono, ajmo reć La Eme gibom prstiju prema šiptarskoj slastičarnici. Okrenula je glavu, nagnuvši se malo, podižući rukom naočale.

— Aaaa. Bore. Budala. Čuj - rekla je zavaljujući se nanovo nazad i ponovo stavljajući gola stopala na suprotnu stolicu - Svi mi skupa nismo postali ništa drugo nego samo skristaliziran oblik onog šta smo bili i prije, onda. Ne minja vrime ništa.

— Misliš? - rekao je - Dobro, sad sve to oko tog šta je bilo... Nego, prošlog lita, to san ti zapravo s Boron tija reć, tako, trevimo se tu mi dva, a ja skriziran, znojan, slinav, tresen se, loše mi, vidi se to, jebi ga, vidi i on, i drago mu đubru, i sve ti on nešto s visine s menon, smije se, nako sladak, krnjav, ka, ono "E baš mi drago, neka ti", al mater ti jeben, skiniće to mene, proć me, izvuću, a di s ti pederčino, ostaćeš šta s i bija, prvi kreten grada, ono, klinci se s tebon rugaju. A viš ga, idiota, ka bakalar, nema tries kila u njemu, i sve u ono dva zuba šta mu u gubici ostalo. Valjda mu kuć ne daju ist, šta ja znan, kreteni ka i on, sve m se čini da u njih pravilo "kolko s privridija tolko š zgibirat". I eto t majmuna, sve to suvlji, pari sidaš, jeba mater svoju. I kurvin sin, men on s visine ide. Pa pička ti materina, znaš li di si? A miljun san puta ja iz govana smeće iščupa. Voli đubre tuđu muku. Men s visine ideš? Eto t sad, smrade.

— E, to ti je ono, svi smo mi samo pročišćen oblik onog onda. On je uvik bija kreten.

— Ko mu jebe mater. Prije m ga znalo i ža bit, al sad... Na me š tako pederčino ić...i sav sritan šta me uvatija, ono, slabog. Mene, ej. To mu, stoki, životni trijumf. Al neću ti ja zaboravit, mater ti kurvu.

— Ma, pusti ga, idiota. Znaš već. To mu glume sve šta uopće ima. I oto skorbuta u žvalama.

— Ej, neću ja njemu budali ništa. Jebeš oto nule. Al ono, čisto nako da t rečen. Ništa bitnog. Viš ga kako zvirla na nas tamo iz Turčina, bleji ka tukac. Krivo ti ovo njemu, to šta nas vidi skupa, zbunjiva mu sistem.

— A šta š. Nije ni on jedini. Ima tog. Jebi ga, događa se. Da se nakoti štakora. Pa postanu hijene. A kad je hijena previše, lavovi moraju štakori postat. Za preživit. Al opet to na svoje dođe. Samo, kog se ti kurca zajebavaš... s oto svog...?

— Znaš me, jebi ga. Ne mogu ti ja baš puno miran bit. Moran, ono, zavrnt nečeg, pa šta ispadne. Ma... znan se izvuć, jebeš mu mater, lako ti za me.

— Je. Al dokle, jebo te? Ne znan. Neću t ništa reć. I znan da ne voliš... to da ti se puno po glavi blanja.

— Ti moš. Al ni ja teb neman ništa reć. O tom. E, i ono šta s rekla, da vrime ne minja ništa, na istom uvik, svi mi, ozbiljno ti to?

Istežući zadnji dim Marlboro Lightea istegla je i jedan brz i zamuljan "M-m".

— Pa, ne znan, sad, ono, uglavnon se slabo sićan, il nikako, sveg tog onda, uopće. Znan da s mi jeanput rekla da neman, ka, tako tih nekih, ono, svojih snova, tako nečeg.

— Dobro, sad, jebeš to, šta ja znan šta se to men onda vrtilo po glavi. Inače, a znaš kako s menon stvari idu, da ću ti ja, ono, priznat tamo nekom nešto, da san ja fulala a on u pravu, il to... bož sačuvaj. Al ti s, ono, svoja priča. Znalo m to kod tebe na kurac ić, ta tvoja neranjivost. Ono, nedodirljiv u pičku materinu. Dobro, onda nisan ni mogla znat... kako uopće uć u tebe. Sad... dugo mi tribalo, jebat ga. Kurac, ni sad, zapravo, ne mogu reć da te znan.

— Nema t u tom ničeg. Nikad nije ni bilo. Kolko je prošlo otad, dvajstipet godina? I sad kad vidiš sve ovo tu oko nas... ka da smo, ono, samo ti i ja ostali netaknuti.

— Ej, čoviče, kad ti to kažeš, ima to... znaš već, jebi ga. Uvik je imalo.

— Ma kurac.

— Ej... ne seri. Znaš da je tako.

“Zajeban za živjet sa mnom. Dolorosa. "Bolna". Bolna za kog, jebo te”, prošlo mu glavom, “Nešto što sebi više nikad ne smiješ dopustit.”

— I, jes izmandrlja išta? To šta cilo jutro motaš po glavi?

— Ma, ono, mora b sutra do Splita skoknit, pa važen kako ću uskladit sve to skupa, jebeš mu mater.

— Ono... po pošiljku?

— Jebi ga. Na pošteno ne ide, znaš već. A gor ti dop uglavnon pizdu vode ne valja, razvodnjeno sranje, smeće izmiksano svačin, tako t ovo mog samo, ono, plane. Ništa velkog. Al ja se zbuntan. Za živit, jebi ga.

— Šta ja znan, jebo te, policija i sve to...

— E... seb dozvolt past od ovo sranja milicije... da me oto idiota, pasa partijskih, uspije skoksat... od srama b seb mozak raznija.

— Kaš se maknit iz tog, jebo te... I kako s uopće živ, u pičku materinu... Tolko u tom bit, ej.

— Jebi ga... tako stvari idu. Učini šta moraš, to.

— Mislin, ne zamiran ja teb, al...ma, šta ja znan...

Onda nisu više o tom. Pričala je o sebi, vlastitoj uplašenosti, namjernom usamljivanju, povlačenju od svega, vožnji biciklom naokolo po Jarunu, di živi, za, tako, glavu istrest, jeftinim filmovima eventualno romantičnog sadržaja što ih diže u videoteci za od svega skupa misli odvuć, nestabilnosti, ponekad sumnji u sebe...

— Ti s uvik bila, ono, “tuff”. Sad, malo mi teško može leć to šta mi pričaš.

— Ma, jebeš to, sav taj “tuff” gard. Al zapravo... Ne znan.

— Svi smo mi slabi. Svi se bojimo. Stvar je samo u tom kako se nosiš s tin.

— Jebi ga, ti si stari Mihail Aleksandrovič. Boyz don't cry.

— E. Tebi san, ka i, ono, šta ja znan, većini ajmo-reć naših, slika nekog kom je zaklat tamo neku humanoidnu varijantu isto šta i pljunit. Sad, je da san ja, ono, anarhoidna narav, al nikad me nisu jebavali nagoni mase. Gomila je krdo. A jebeš stoku. Ne mogu u tom bit, ne nalazin se u tom, nikad nisan. I viš ovog budalu s Guevaron na majici. Nakotilo se otog. Samo sve to bagaže šta sebe danas naziva anarhistima nikakve veze nema s onin šta drito ja mogu pod tin doživljavat. Jer, jebeš mu mater, oni ka skupina povezana određenon idejon, nekin svojin tamo-amo načinima izražavaju buntovništvo po sistemu manje-više istovjetnon svin zemljama svita, načinima za koja držu da imaju smisla i određenu težinu, važnost. Međutin, jebeš ga, nijedan od načina nije baziran jedinin pra-

vim sredstvon, kog, ono, šta ja znan, možda ni ne želu primijenit, il možda tako daleko jednostavno nisu spremni ić, i pri tom, šefice, mislin ravno ono rafalima stoku skidat, s obziron na to da svjetski poredak današnjice jedino kontroliranu, usmjerenu silu drži stvarnon pritnjon, sve drugo ti ga dođe kurcu svirat. I tako ti ga oto usranih pasivnih oblika otpora koje trošu ovi slobodarski pravci šta se smatraju revolucionarima, anarhistima, šta ja znan čime l već, ostaju drito bez ikakvog efekta, ono, nit ama usuvo pizde tako dobit neš. Pobuna je tu, prisutna je, al kakva je stvarna priroda te pobune, za koju, jebi ga, iman dojam da je itekako pod, tako nekin, nadzoron Društva, jer buntovnici s pokornošću i bezuvjetno, bez obzira na prolazno mrmljavo gunđanje, prihvaćaju sva pravila sistema, bez većih problema s prilagodbon. E sad, jebi ga, zašto? Možebit se radi o nečem na šta jednostavno oto družine ni ne misli, a s tin nit ne može vidit, naprosto zato šta tu stvar, nametnutoj uvjetima života, samu po sebi smatraju normalnon, i svima, il bar, ono, dominantnoj većini, kinta je nešto bez čega jednostavno ne moš ništa, i to nikako ne u smislu zgrtanja, bogaćenja, takvih stvari, nego ono, čisto u smislu preživljavanja, ka i određenih stvari koje smatraju potribnima, a s otin ih, kinton, jedino mogu pribavit, i ne mislin tu sad na, jebi ga, oružje, ma kakvi, kurac, recimo, šta ja znan, ono, album Corta Maltesea dođe ti tamo nekih 150 ćuna, jebat mu mater, a Corto je samo sitne marže nečeg nešto u masi toga šta se uklapa u njihov životni stil, ka i cedejsi bendova, koncerti, knjige, pizdarije, filmovi...a sve ima cijenu, s tin da se tu radi drito o stvarima na kojima je sva ta silna renesansa osvišćenog anarhizma izgradila vlastiti svjetonazor pobune. Samo, aj, jebi ga sad, bez obzira na sve, upravo je kinta tačno to šta predstavlja glavnog i najjačeg neprijatelja vlastite in ideje. I upravo na taj način Društvo kontrolira pobunu i osobno daje dopuštenje do kud to uopće može ić, a kolko god odbijali priznat svoju prilagodljivost, bez vaganja razloga jer to je nešto šta, kako san ti ionako reka već, nameće stvarnost sama po sebi, svi ti današnji revolucionari s Guevarinin likon na majici, ne misleći pri tom da kupljenon majicon na sebi ne nosu Guevarinu ideju, nego Warhola, komercijalnost, čime sami od sebe stvaraju kontru, i time, zapravo, igraju po pravilima sistema, sačinjavaju samo još jednu od društveno kontroliranih skupina mlađarije koju niko u mehanizmu poretka ne doživljava ozbiljno. Znaju brbljat, srat, pametno, argumentirano, dugo. Al kolko od njih zna Molotova složit? I želu li uopće znat? Ja ga znan složit. O tom se radi, doktorice.

— Dobro sad, jebi ga, nije da san i ja, ono, nešto vruća na te stvari, Molotove i to. Al to je tvoj stil. Ti si ionako uvik bija lud - nasmijala se - Mada i meni ponekad dođe “Ma nek ide sve u pičku materinu”. Samo, šta š ljude na duši imat? Ne triba mi to. Zadovoljna san kako živin. Mislin, ono, uspila san stvorit tako neku ogradu između sebe i Svita. Ne dodiruje me ništa izvan. Iman svoje studente, i to mi je sve, to volin i za to živin. A sve drugo...ko mu jebe mater, nek se jebu kako znadu. Bez mene.

— Ma da... Jel imate išta dice?

Odmahnula je glavom, tako nije htio više o tom, kao ono “kakvi god razlozi bili, nemam prava u to se gurat”, al sama je rekla: - Jebi ga, kad je bilo vrime da do tog dođe...nije došlo... a sad...

S radija tamo iza njih klizio je neki ženski glas, “Cada vez, Cada vez que lo veo pasar...” a kontaš u tom da je cura, ono, vruće krvi, drito ono

"sangra Chicana", i tako, klizi ona lagano s tim, onda se u totalu i zaozbiljno raspameti sasvim i skroz i ravno iz želuca razvuče jedan silniji "Heiiiiiiii-yeeee-eah", da bi sve skupa srezala nekim razdivljalim "pRRRRRititi-camas", kako mu se učinilo da izgovara, onda ponovo "Cada vez..." i razladi stvar, nastavi dalje mirnijim al svejedno zakuhalim vodama, svako tolko uvalila bi "corazon", srce, jedino što je uspijevao skužit, leglo mu, "Je da nije moja muzika al ko ga jebe", osjećao je u tom... nešto... kao iskrenost.

A kako je počelo, sve ovo danas, mislio je. Sjedila je u plastičnoj bijeloj stolici pred birtijom i landarala nekom knjigom iz ruke u ruku ne znajući zapravo što bi s njom, ni što bi inače, gledala je more, a onda očima prošarala naokolo i vidjevši ga spustila crne sunčane naočale, kao "Jes to zbilja ti?"

— Ej, doktorice - rekao je, tako tim svojim, ono, nečim već, njoj tako svojstvenim njemu, kao da je nekih sat il dva prošlo otkad su se zadnji put vidjeli, onda jedan iskren i širok prijateljski osmijeh, i rekla je:

— Eeeeeej. Aj sid amo. Pa di s ti, čoviče, nisan te vidla miljun godina.

— A ništa, jebi ga - rekao je - Cili dan mandrljan nešto po glavi... a znaš kad ja počnen mislit... ne može to na dobro izać... al, ono, nikako... da ga jebeš.

Nasmijala se: - Šta š popt? - rekla je, i tako su krenuli.

Sad, razmijenili su brojeve.

— Nazovi, zatriba li ti bilo šta, uopće, šta god bilo... ej... - rekao je. Sasvim lagano i jedva vidljivo stisnutih očiju, držeći očale i cigaretu u ruci. Znala je taj pogled, prepoznavala u njemu... to nešto... što je jedna cura tamo gore nazivala "Mirada Asesina", ponekad "Killin Look".

— Oću - rekla je. A znaš da neće.

I mislio je, kao, što bi on o njoj mogao reć, ono, tamo nekom. To da je sve to skupa bilo nešto jako davno, da je bila noć, i zvijezde i vatromet, jesu, zbilja, da su skupa povraćali pijani i ponovo se ljubili poslije riganja, da su oboje bili djeca, i to da je s njom prvi put u životu saznao što to žensko tijelo je. Al nitko toliko blizak njemu, da bi mu on o tom mogao i htio pričat, nije postojao.

— Značilo bi... "Zvijezda", jel... tako nešto?

— Mmmmm... da... Pretpostavljam. Ne znam točno.

— ... Lijepo ime.

— Je?

— Da. Tu u Zagrebu svaka druga cura, ono, Renata. Svaka prva Andrea. Poneka Karmen, tu i tamo, između. Odskačeš. Al nema to veze. Lijepo ime.

— Je?

— Je.

— Meni, ono, tako. Ko neka... porno diva, jebo te. Tvoje mi u redu. Stoji ti... na neki način. Ne znam nikog da se zove ko ti.

— Ne zovem se. Skrpali mi to tamo dolje, u Šibeniku, davno, više se ni ne sjećam... Oleg, to mi je ime.

— A jel?

— Ma da. Ono, jebeni Rus. Tad je to valjda... bilo u igri, šta ja znam... Children of the Revolution. Vukli se tad na te stvari. Dolje ionako svi bili u partizanima.

Dao joj je čokoladicu koju dobiješ s kavom. Ona je pila pivu.

— Super. Da imam nešto tvog - rekla je.

Da, skinuo joj potez, tu sad ušla je s onim kao "Čula sam o tebi, dosta toga, a to što sam čula... ej, čovječe... malo je takvih", podižući usput nabojem osobnog, privlačnosti. Zapravo najbolja moguća taktika, i leglo mu, "Na neki način stvari moraju počet... a cura svoje dobro radi", pomislio je.

— Pričaj nešto - rekla je.

— O čemu?

— Svemu. Svašta. O sebi. Ljudima.

— Ljudi? - rekao je - Ono što ne želim vidjet – ne vidim, a što ne vidim – tog nema. Nekakav obrambeni sistem od svih užasa stvarnosti. Dobro, možda se zapravo radi samo o tom da tog sranja jednostavno ima previše za odjednom ga zgutat, eksat oto smeća, a nemreš od svih očekivat, ono, Želudac. U stvari, kad zaoreš malo, shvatiš da velika većina jednostavno nije dorasla svemu tom. I otud: ne vidim – ne postoji. Al, želiš li vidjet? "Ljudi" su kategorija za koju sebi ne smiješ dopustit vjerovat joj.

Na tren zastao je malo, tek tolko za dim povuć. Učinilo joj se kao da misli o nečem.

— A ja - rekao je, tako nekako, umornog osmijeha na licu - Kršim i samom sebi zadana, vlastita pravila. Onda šta uopće reć, ono... o "ljudskim"?

I tu sjetio se nečeg, riječi koju je jednom, možda i ne tako davno al kao da su stoljeća otad prošla, dao samom sebi. Da nikad više neće molitvom ić. Kolko god se ničeg više oko njega ne bi moglo nać da bi kroz to uspio neku sitnu iluziju mlakog i titravog svjetla izlaza ugledat, il stvorit. Tame se nije bojao. Da, riječ. Sve to išlo je nekim svojim pravcima: "Tvoja naklonost meni... bila je nešto što ja ničim nisam zaslužio, a to si ti dobro znao; svejedno, tvoji su darovi i dalje bili obilni. Bez imalo poštovanja, il ono, makar neke, tako, sitne zahvalnosti, primao sam poklo njeno kao nešto što mi jednostavno samo po sebi pripada. Ja, tvoj kućni ljubimac, 'Odabrani'." Dobro, sve je to bila samo igra, i u svemu tom, a da ni vidio nije, stari Kockar navukao ga je na teren Razuma, nečeg što je otad smatrao svojim, čim vlada, s čim može, al sad, znao je, nečeg samog po sebi zanemarivog, nevažnog, jer razum je predodređen da izgubi i umre. U svemu tom onda bilo je zapravo nešto sasvim drugo od onog što je vidio, mislio, nešto dublje, jedan sklopljen ugovor, nikad izrečen, 'nepostojeć', samim tim neraskidiv.

— Šta ja znam, ono, igraš kartama dodijeljenim ti rođenjem. A malo ko zapeška nešto jačeg od para dvojki. I sve ti je pitanje kolko dobro moš blefat s tim što imaš, parom dvojki, jebi ga. E. I kolko su sve to skupa Padrinova pravila - pokaže prstom gore - a kolko stvar, ono, testamenta, il nečeg, to ti ne znam reć. Nit itko. Al aševi su nešto što "Nas" zaobilazi. Jebi ga, blefirat je sve što možeš. I taj kurvin sin, kako god ga zvali, ono: "Živjet ćeš, da. S tim da ću ti uzet sve što voliš. Doduše, ne boj se ti ništa, otićeš i ti u pičku materinu. Al to kad mene bude volja." To je bio ugovor. Kog nisam vidio. Pa... nek bude volja tvoja... Šefe.

"Ej, oš mi, ono, svodnik bit?", zadnje što je sklopljenih ruku tražio, molio za djevojku koju je volio, raspet, razderan željom za poljupcem, zagrljajem, dodirom. Nije mu udijeljeno bilo. Nit išta uopće. "Živjet ćeš...", to. Tad je dao riječ, možda jedinu koju nikad nije prekršio: "Ni za

što ja Tebe molit neću." I nije više dozvoljavao sebi ruke kao za molitvu stisnut.

— Znaš - rekao je - nije stvar u tom da se ovo marve odreklo razuma, il ljudskog, kako hoćeš, jer kad zbrojiš, u svemu ovom nagon je sve što ti ostane, jedini oslonac za kako-tako uopće preživjet. Stvar je u tom da tog sranja, razuma, nikad nije ni bilo.

— Ljubav? - rekla je - Jel tog ima?

Pripalio je cigaretu. Jednom... prije one molitve 'svodništva'... tako, bilo, ono... nečeg... rekla mu "Ej... daj me... jako..." A onda... vrijeme... i rekla mu "Ne znaš ti to... Voljet..." Onda ništa. Vrijeme. Praznina. Onda molitva. "Između ljubavi i umiranja razvlači se duga, tvrda staza mržnje."

— Ne znam - rekao je izbacivši dim i stavljajući upaljač nazad na stol kraj kutije Kolumba.

— Boljelo te, jelda?

— Bol?... Nema boli.

Sad, znala je da je ovim lagano dodirnula rub, al morala je, čisto nagonski, nemajući objašnjenja, "Jebo te, lice mu je led."

— Izvini - rekla je.

— Ej, to što smo tu, nas dvoje, sad... sve je to samo zato jer ti želiš, pokušavaš shvatit što sam to, zapravo, ja. Al jedino što iz svega ovog možeš... što š izvuć, to je da ni ja sam ne znam što sam.

— Sureno?

"Šalje je Boss. Znači, njemu pričaš."

— Tom pripadam - rekao je.

— A ovi drugi... "Sjever"... što su oni... bili?

— Nortenos?... Između ostalog tako neki ustavni suci što im je mužjačke nagone znao zblokirat prejak miris islama uplašenih djevojčica kojima su jednom bili darivani. Znaš o čemu ti pričam, jel? Ruka na srcu pred zastavom, takve stvari. Al ništa od tog ne bi prošlo bez blagoslova taštine jednog sitnog Yankee drukera pseće odanog davnom Vođi nečeg prošlog... o da, Joe Broz, El rey, što je ovog za lojalnost nagrađivao pozicijama besmislenog a hranio ambicijom i zavišću. Onda, Joe je otplovio, al time vrijeme nije stalo; sitni Yankee druker svladao je nešto trikova dovoljno jakih za masu, među njima onaj bitni – to da je gomila bez Vođe prazna i šuplja, time spremna na bezuvjetnu odanost kakvoj bilo kreaturi što se ukaže u tom mesijanskom obliku Predvodnika. Tako, sitni Yankee druker trijumfalno je zajahao vlastitim halucinantnim Poslanjem na sve što vidiš, nabijen taštinom s kojom više nije znao što bi, jer njeni su okviri, sad oslobođeni svih okova dužnosne poslušnosti ikom, poprimili razdivljale, manijakalne razmjere. Zato su njegovi regenti, Nortenosi krvlju, i jedini tad koji su mogli pročitat što taj sitni Yankee druker doista je, dobro znali što će s tim. I tako, Surenosi su vodili unaprijed izgubljen rat. Al nisu to ovi šupci uspjeli istrijebit čak ni kad su svi uvjeti bili ispunjeni, jer da smo samo jednog velikog pukli, ovi bi išli na primirje. Ovako, makli su sve glavne, jače traficantese, neke u usponu kupili, s ostalima sklopili zajedničke poslove. Skinuvši vrh, više nisu imali zašto na vojnike ić, nije bilo potrebe. A i to više zato što smo bili dobro sjebani chivom - tu ga nije razumjela, vidio je - Chiva, doslovno koza, zapravo heroin. Cuerno de chivo, rog od koze, kalašnjikov. Cuete, la pistola, ne moram ti prevodit, jel? Dobro, neću te sad s tim. Uglavnom, izgubili smo, i stvar se la-

gano ugasila, sve se promijenilo, upali neki novi ljudi, izmiješani, neopterećeni… Mada, ostalo je nešto starih računa, usitno, zanemarivog… - ulovila je da ima nečeg jačeg u tom, iako on to ničim nije odavao, odlučila pričekat, nastavio je: - Al sve to skupa počelo još davno, puno prije nego su se upetljali ti jaki likovi velkog kalibra da bi dali tad tako potrebnu zaštitu svojima. Davno, na jednom sasvim drugom terenu, kao interna Dixie stvar. Od, ono, dna. S Odjela ovisnosti u Vrapču.

— Ludnica? - rekla je - To sam nekako uspjela izbjeć.

— Da. Ono, istegnu te iz kanala, kontejnera, nečeg, zahoda na kolodvoru, s gađenjem na friško jutros sastruganoj gubici Dostojanstva, Časnosti, Ispravnog, aj, živ si, "nažalost", istresu te tamo negdje di ga inače na gomilu dotegljivaju oto kolekcije "ničeg", sramote čovječanstva, nacije, svemira, svega, e, onda te neki od pametnjakovića u bijelom što ga dopalo sad se tu s tobom nakenjavat standardno zgađa s "Na čemu si sad?", dok ti ujedno u labrnji lagano jebe mater i potencira oto zvaničnog "na čemu" s "pizda li ti materina luda", na faci mu čitaš, jer, mada si neupitno idiot i kreten i talog i svašta, nemre ti ga oto dragocjene flore društva samo tako sebi dozvolit vlastitu degradaciju jednog apsolutno svakog divljenja dostojnog i vrijednog životnog reda vožnje direktnom primjenom lingvističkih egzibicija mahom zbajsane proste fukare pučanstva, "fuj" (dobro, aj, dojebalo im stalno te i iznova krpat, s te ih strane čak i moš nekako svarit), i "Na čemu si?" Ha, na čemu, na kurcu, Equus vulgaris, jeba ti magarac mater, šta "na čemu?", kao ne znamo se, jel, id u kurac… al dobro, ide to onda, tako, tim nekim svojim šinama, ko mu jebe mater. To ti je to. Odgulio sam devet rundi… Ma, jebeš ga… Uglavnom, našli se, tamo gore, Splićo Denis, Toni Zadranin, ja… i jednom drniškom šupku što je dugo živio u Njemačkoj a inače ličnost, ono… sranje složi di stigne i stalno i još se kurči s tim, kreten od formata – jedna od fora mu, a i to uredno drpnuo od jednog zbilja fakfejsera, kao, u bundi od krzna tamo neke ultra egzotike raskopčane dovoljno da se vidi kako je ispod potpuno gol razbaciva naokolo novčanice s dobrim nizom nula u cifri, tako, kurvama i svake vrste stoki uz cajku za mikrofonom, nadanfan bijelim i bocom šampanjca il Danielsa u ruci – dok nije dopizdilo Švabima pa mu nogom u guzicu sudski udijelili deportažu na rodnu mu grudu, "Mrš, stoko balkanska", a tamo ovaj uredno nastavio po svom da bi pred Zakonom naših klisnuo u Vrapčanu se sakrit, i prošlo mu nekako, a to ti okvirno u rang čarolije il čuda ulazi, prošverat petnajst grama chive unutra, drmnuli mu to dok se smeće išlo s doktorom u kancelariju pričat, nije đubre htjelo dijelit a tamo tako nečeg nikako ne može ić, kad se raspizdio malo ga isparali u zahodu, nekom jednokratnom britvom što smo je iskopali iz smeća, ništa ozbiljnog, po žilama i tako tuda, na to on ovima da smo mi, mi da je samog sebe i da kenja jer je idiot, usput mu smjestili pozitivan test na urin, mi čisti – jedan dobar tip, Lovro, svoj nam dao – ovog idiota izbacilo ko psa i pola ure nam ozdol pred zgradom jebavao mater, cerili mu se s prozora, i nizbrdo kreten, pizdarija, samo iz tog proizašlo sve to kasnijeg. A i ta mu registracija "krvi", ono, moš mislit… okotilo stoku u kakvoj štali tamo neke od Boga davno odjebane vukojebine di ga i Drniš ko neki nuyorican teritorij važi, znaš već, jel, i čisto od gladi se njegovi kod Švaba dali maknut, da bi tamo roblje bili al tako to nekako ide kad ti vlastito postojanje dođe kao uzaludna stvar, pošteno, jebi ga, la dignidad del Norte, i sve za nasljednika futrat, kretena. Od nas trojice Denis izašao

prvi, i sačekalo ga oto đubra, al Dena spreman i nanovo ga pojebe. Ni to ovom dosta nije bilo, kuva on dalje kako se naplatit, a u to se ja i Toni spustili dolje. Kad je krenuo, jebali ga i treći put. Sad, stvar se tu već raširila, nema veze, razbijali ih, svuda, uzimali im sve, svakom, više nisu imali kud, morali saveznika nać. I jesu. Najboljeg mogućeg. U braći po naravi. A narav štale se prepoznaje, poštiva. Otpad Imotskog, Ercegovine. Ono što je tad bilo glavna poluga Vlasti, znaš već, jel... - i tu je zašutio.

— Španjolski? - rekla je.

— Ono, Toni bio komunjaros negdje u Barceloni il tako nečeg tamo, ne znam sad. I još neki. A dojedan od ovih medicina ekipe znao termine ulice, talijanski bi naslutili jer su skinuli od prethodnih, uglavnom taljanskih komunara. Spanish, o tom tri čiste imali nisu. Kad su lagano počeli i u to ulazit, prešaltali smo stvar na Chicano varijantu. Ne zbog Morgan Joea, što mu stari bio Irac a stara naša, ne znam otkud, i što je tamo u Kaliforniji postrojio Chicanose po strukturi Talijana da bi ubrzo postao Caudillo. To su Nortenosi mislili, da se furamo na tamo neke američke pizdarije. Al nije to imalo veze. Zapravo Denisu neki njegovi compadresi, ono, učen svijet, poslali tako nešto nekih papira, šta ja znam, Chicano izraze, da ima mali nečim vrijeme utuć, pokupili učas, znaš ono, uvuče ti se u žile, probrbljaš, bitno da te nemreju skontat.

— A to... zanemarivog? To što je ostalo?

— Da, “sitnog” - rekao, al to “sitnog” zvučalo je drukčije - Dvojica... ono... “mojih” sad. Jer svojih se Nortenosi lako odriču. Nikola i Roša. Jednostavno... zagrizli su previše, uljuljani pripadnošću krenuli uzimat s reda, Norte vlasništvo. I tražili usput moju glavu. A neki od otad jačih Nortenosa bili sa mnom devedesprve u onom sranju sa Srbima. “Kudos, on se borio, vi ste sastavljali liste. Srba, crvenih..., al uglavnom svega što bi se drito vama moglo na putu nać. Svoje liste. I njegovog ćaću, čovjeka koji vas je ustoličio da budete, eto, to što ste postali, stavili unutra. Što stari Kudosu nije ni htio reć. Znajući. Šta ste uopće očekivali da će bit kad ovaj za to sazna. I šta uopće očekujete sad? Zaštitu?” Pljunuli ih. Al dobro, dok mi stara živi – mirno oto stoke može bit, njoj je osveta sramotna i zla stvar. A ja, “Mi”, protiv majčine volje ić, nikad. Jebi ga, tako stvari idu. Mada su se Toni i Dena još davno ponudili riješit ih.

“Aj oto govna, taj Nikola... Norte, ko ga jebe. Al ovo smeće Roša... krvlju Sureno, kurvin sin.”

“Kerijot.”

“To.”

“Jel moš sam?”

“Moran. Moja krv.”

“Jebi ga, koči te stara. Možemo na sebe uzet...”

“Ne. Moja krv. Znadu stoka dobro da in najbolje, i jedino, molit se da mi stara šta duže poživi. A ne bude l tako... onda za vlastitu dušu. Hijos de puta, manos. Nevridno za živit.”

I, ono, sprovod, tog dana nisi ih mogao u Šibeniku nać. Znaš kome reć, i znaš da će doć di treba. “Nova vremena - nove liste. Na ovoj si ti prvi.”

Skužila je ona nešto u tom, “Možda, zapravo, sebe okrivljava: Nije li on pogurao to da stari ode, time kakav je bio?”, i znala da u to ne smije dirat, al na tren osjetila je... tako... nešto...

— I nije samo krv dovoljna da budeš određen time. Čast, to. Mišo the King krvlju je Sureno; među Surenosima Šibenika ne postoji prezreniji lik. Njegov je tabor Norte.

— Ej, a što bi onda u svemu tom bilo... to "Trinajst"?

— Broj pozicije slova. Trinajstog u njih. M. La Eme, kako to oni kažu. Mexican mafia. Surenos.

Onda neko vrijeme nisu govorili ništa.

— I... sad si, ono... ronin?

— Ne - potegao je zadnji dim i zgnječio čik u pepeljari, uz krckav kratak zvuk drobljenja žara - Sureno.

— Znaš - rekla je - stvarno mi je drago... ono, volim... tako, nešto tvog imat - držala je čokoladicu, gledala mu oči. Onda se nagnula i svoje usne lagano stavila na njegove. Onda se opet odmakla.

— Jebi ga. Nemam ti ništa pametnog dat... ništa što bi, ono, neki stvarni poklon bio. Jedino... možda... ako želiš... - izvadio je nešto iz džepa i pružio joj, potpuno ozgor pokrivši rukom - Nije zaraženo ničim, tu sam čist. Al unutra... bilo je moje krvi.

Pogledala je, osmjehnula se, primila mu ruku i držala ga tako neko vrijeme, onda stavila to u torbu. Utrošenu inzulinsku špricu.

— Ej. Pa di si ti dosad.

— Trudio sam se... izbjeć... susret.

— Dobro ti je išlo. Da, dobro si radio.

— Dugo se znamo, ne bi trebalo zajebavanjem ić. Nije, ono... Znaš već?

— Ko se zajebava, čovječe? Dobro si radio. Al eto... na kraju ti samo ja ostanem, to znaš.

— Da. Kao da si svaki, bilo koji, najsitniji moj potez baš drito ti odredila. Unaprijed. Ta tvoja igra, ono... ej...

— Sve si uradio sam. Mada ima nečeg u tom što pričaš. Jesam, stalno sam bila tu negdje, blizu, pratila te, snimala. Čisto narav posla mi. Al do tebe nisam mogla. U tvom sam životu zauzimala poziciju svega ostalog, drugih, nečeg čega nema. I čudno za tebe, to da si me samo tako ugurao u taj dio svijesti, među bezvrijednu gomilu ničeg, zaboravio me. A ja, čekala sam da ti istruli oklop, spadne, čekala da ga izgubiš. Ono što znaš da sebi ne smiješ dopustit. Na tren si me čak uspio zavarat, već sam pomislila... Al eto... Stvarno te dugo nije bilo, zbilja si bio jak, ej. Mada ne misliš tako... al ti sad ni ne moš mislit. I opet sve ponovo. Znaš, ko ona "Orgazam" stvar, kad je malo izvrneš:

"Sve tvoje
više nije tvoje
Sve tvoje
sad je moje..."

Oću l dalje s tim, il nešto drugo?

— Radi šta oćeš.

— "Tvoje lice
i tvoje suze
sada neko
drugi uze."

Da. Čak i tvoja "Volja", sve je moje. Ej, čovječe, znaš kako volim kad si poda mnom. Istina, s mnogima te dijelim... al ti si poseban. Dragocjen. Zbilja sam nakaza, a?

— Nemam ti šta reć.

— E, daj, jedino sa mnom i moš pričat. Jer, ko tebe uopće sluša, ko te vidi, pozna? Isuse, kako volim ove tvoje... padove. Kad si samo moj. Znaš li di si?

— Reci, jebi se.

— U tramvaju, lutak.

— Ako ti kažeš, onda je tako. Okej. U tramvaju smo. Ti i ja. Svaki put smo u jebenom tramvaju.

— Sad, vidiš li ijednog putnika, ikog oko nas?

— Ne.

— Čak ni šofera nema. Al vozi ovo sranje. Je. A ja sam šef. I pitaš se di ću te iskrcat. I kad. Idemo li ovaj put do kraja? Do zadnje stanice, skupa? E viš, neću ti reć. E nećem budem dama - otpjevuckala je oto zadnjeg, to da neće dama bit.

— Koja si ti kuja, ej.

— Mmmmmm. Potpuna, prava kuja. A ti si moj. Znaš kako volim ovo ti radit? Jebi ga, sve bi puno lakše išlo – naravno, tebi, jer meni je ovo super, jedino mi važno da te samo za sebe imam – sve bi bilo lakše kad bi ti potrudio se malo me zavoljet. Znam, "Kako voljet čudovište?" Al ti me ne vidiš. Ne možeš. Imam li ja uopće oblik? Nije važno, osjećaš me, gadno, jako i gadno. Pokušaj zamislit me, čovječe. Da sam... ona tvoja kurva. Inez Dolorez. Nije ih bilo puno u tvom životu, al svaka ti je odgrizla komad srca. A ono što ti je od srca ostalo iščupala ti je ta drolja. Inez Dolorez. Ja ti režem dušu, izjednači nas. Nisam gora od nje. A ona je... najljepša. Jel znaš da se jebe di stigne? Znaš kako voli to? Uostalom, svi su je jebali. Osim tebe. Ti nisi. Dečko principa, morala, čistoće... Mene preziređ, mrziš, gadim ti se. Al nas dvije smo iste. Dobro, ona srce, ja dušu, svejedno. Samo, ja ti prilazim bez maske, uživam kad patiš, volim tvoju bol. Volim tebe. A ti, jebo te, što si ti radio? Kurvi si prilazio ko princezi. Dok su je drugi jebali. Bil ti dala? Ne. Znaš kako se to radi? Šamarčinom. Ti si Velik. Jesi. Al Velike se zaobilazi. Znaš zašto? Odražavao si njihov grijeh. Ti, takav, čist što god radio. Zrcalo njenog grijeha. Ljudi bježe od samih sebe, zaobilaze zrcala, kao što ti pokušavaš naše susrete izbjeć. Jebi ga, sve su rjeđi, i iskrena ću ti bit: ne volim što je tako. Zašto ti se ne javlja? Inez Dolorez? Da, nazvala te kad ti je umro otac, "Kad ćete se na kavi nać?", takva sranja, možda je to bila dobra prilika za... znaš već. A onda se njoj ubio brat, i mislila je da će umrijet, poludjet. Je. Samo, isplati se živjet, makar jedino za sjemenom pičku punit. Kod nje, ako ćemo pravo, jedino za to. Al ne tvojim. Tvoje je... otrovno. Tvojoj Inez Dolorez. Kurvi. Bojala se onog što ti jesi. A da stvari idu kako bi trebalo, na koljenima bi te molit morala za dopuštenje smije li tvoje progutat. Vjeruj mi, negdje unutra htjela je. Svaka od njih. Da ti ih nabrojim? Ne, dosadne su. I kod svake strah je bio jači. Toga "Što si to zapravo Ti?" I ona zadnja kuja, s onim "Al šta ti, ustvari, oćeš?" i sve što ti je tog dana rekla i što si zaboravio. Da bi se vratio meni, bezobličnoj, bolnoj. Jedino ja se mogu s tobom nosit. Dovoljno sam okrutna. Jača. Moš me zamislit kao tu kurvu, Inez Dolorez. Što smo ti uradile? Što smo to uradile od tebe? Osakatile te, ljubavi. Nisu to ožiljci, to su sakaćenja. A to smo ti složile nas dvije, ona i ja. Samo, me-

ne si ti stvorio, iz tebe sam izašla. Ona, s onim što u glavi ima, ničim, nije ni svjesna, ne zna, ne može znat. Tako je glupa da misli da si jak. Prejak za nju, za svakog. I to je zbunjuje, vrijeđa. “Kako si postao takav? Toliko drukčiji? Zašto?”, Inez Dolorez. Nije te vrijedna, ne zaslužuje te. Al dobro sad, dosta s tim, dosta je bilo. Ni mene više sve ovo ne zabavlja. A ti, više ni ne pričaš sa mnom. Znaš za kog radim, upoznali ste se davno, ti i on. Pili ste skupa, špricali se u žilu, i sve što je išlo s tim, neću ti o tom. A onda bi poslao mene. Samo zato da te dignem, što god ti mislio. I svakim si dizanjem postajao tvrđi. Jedini si, uopće, ikad, kom je dao mogućnost izbora vlastitog uništenja. Čak te i on poštiva. I u svemu tome ja sam ništa – to što me šalje tebi samo mu narav igre, ponekad baci kost svom omiljenom psu, to. I ja sam raspeta, kao i ti. A tako bih voljela samo za sebe te imat. Nemaš pojma kako bi nam dobro bilo. Al... moje želje... to je nešto što samo tebi mogu reć. Vidiš, ni ja nisam sretna, i moj osmijeh ne znači ništa. Dobro, sad... ne vjerujem da si odlučio. Ne. Još nije vrijeme. I nema bola tamo, ono što ne znaš. Bol je samo ovdje, tu, u ovom čeg se tako tvrdo držiš. Mada je tebi, zapravo, svejedno. I još nešto što ne znaš: puno njih htjelo bi te upoznat. Poprimio si mitske razmjere. Stella Goldschlag stalno me pita o tebi. Al ona je ništa, još jedna Inez Dolorez. Iščupala bih joj jezičinu drukersku, al tamo to drukčije ide. “He's... kind of shy... my kind of guy”, kažem im. Sve ovo ne bih ti ni smjela pričat, al... neće mi zamjereno bit. On se rijetko zabavlja, a nas voli gledat, tebe i mene, same. I tako, ljubavi, ništa, još ću malo s tobom bit, onda silaziš. “Isus je umro zbog nečijih grijeha, al ne mojih”, znaš te riječi, jel? Kog pitam, jebo te... Evo nas. To je to. I, ej! Čekaj. Čekat ću. Ja sam vjerna. Volim te.

Još jednu heroinsku krizu ostavio je iza sebe.

Crni kožni remen sata na zglobu lijeve ruke imao je taj miris, osjetio je. “Od znoja, valjda. I kroz kožu to sranje probija. Heroin.” Očev sat.

8. 12. 2007, subota, godinu dana otkad mu je otac umro.

Pod grlom ispod majice imao je nećakov zlatni križ, nosio ga još od rata. S tom tako nekom navikom dodirnut ga prije nego krene nešto tvrđeg rješavat, kao molitvu.

Sve to ulazilo mu u teren Svetog.

Događalo se to, da u gradu nema dopa. “Jebi ga sad, spazari karticu.” Otiđe do trafike.

— Šefe, jel imaš telefonsku od petnajst ćuna?

Da i-i-i-ima, promucao ovaj unutra, krnjav i usitno trtnut i ko većina debila fanatično zapaljen, al nije Kudos imao volje sad uobičajeno ga muvat malo vaginalnim temama, tako samo rekao: - Aj stari, čuvaj kuću i nedaj se zajebavat.

— I-i-i-i ti isto - ono, velki prijatelji njih dva.

Otiđe do govornice, okrene broj.

— Halo?

— El ti još Ramazan, pseto Prorokovo?

— Ej, Caudillo. Ma... nije, al jebeš ga... ono, po starom, Xan, Tramvaj Dolls, znaš već. Nazove tu i tamo poneki idiot. Odjebem. Klizavo. Ne isplati se...

— ...za te šupke past, je, ko in jebe mater. E, vako sad... el znaš Methadoniju Fun Lovin Crimsa?

— Kako ne bih znao.

— Tribalo b mi. Moš li Madamu skontaktirat? To za cedejse?

— Mogu probat, dugo se nisam čuo s njom.

— E, pitaj ima l dvajstipet spržениh. Da na dva ispadne, nako, rascipano, petnajst – dest. Petnajst men, deset za se uzmeš, da imaš nešto slušat. Valja l tako?

— Da “valja li”, ej, čovječe... Samo prvo moram vidjet. Nazovi za par minuta. Jel problem?

— Ma kakvi, kurac. Inače, hoda l se po crti igdi? Niente, el?

— Čim zoveš znaš. Jebeš im mater kuju.

— Pričaćemo. Napravi. Reče l ti da je okej, skupa ćemo muziku pokupt. Ajd.

— Bog.

Poslije, ispalo da se može, i Guny Boy pitao ga okle mu na pamet palo ono s hodanjem po crti.

— Jebi ga, znan da s na Haustoru, tako š i riči znat.

— “Mi hodamo po crti
tankoj žutoj crti kroz mrak...”

— E. Al spomeneš li farbu, a strefi se, recimo, da sluša ono govno udbaš, moš drito i “heroin” reć. Mada, ono, i samo “crtu” tuknut... nije baš... 'taktično'. Ma ko in jebe mater.

— O, jebo te ja. Ništa, Caudillo, ajmo tramvaj lovit.

— Je.

“Najljepšu, najbolju, najslađu curu vidjet ćeš, nać, u trafici, apoteci, dućanu dok ti reže parizer, tirolsku, za sendvič složit, pričat će ti o nečem nešto i možda te pitat neke sasvim nebitne stvari oko ovog il onog, bit će draga i dobra prema tebi u tom, tih deset il petnajst sekundi, minutu, imat će osmijeh na licu, i to će bit to što trebaš, što tražiš, što misliš da je ljubav. Poslije, nanovo se vraćaš, tamo, nigdje. I opet jedno dugo ništa, onda neki drugi dućan, trafika, apoteka, u nekom drugom vremenu...”

Hodao je, polako, cestom što je pazar dijelila na veći i manji dio, rubom gornjeg, većeg. Onda, auto što mu je dolazio iza leđa usporio je točno kad se našao pored njega, i ušalta u brzinu kojom je hodao. Jača mašina, bemvejac, porsche, nešto, al gledao je zapravo debelu facu što ga je nacereno ciljala kroz prozor sa suvozačkog mjesta. Gledali se tako, on i oto svinje, “Pogled je izazov, jel, ″Mirada ...″, a ovi šupci tražu žrtvu, nekog pijanca, il šta in se već strefi po putu, uglavnon nešto šta in na lakši posal baca, jebi ga, subota, noć za provod, tako stvari idu, znaš već, pijano, možda koji đoks, il koka, za osilit se, pizdarija, da imaju već bi istegli cijev”, i sad, odlučio se na nešto drugo, odmakne pogled, onda ponovo na raskeljenog dembu, onda ga opet odmakne, tako, igra, drito ono “Šefe, nikako mi nije ugodno to što ste tu i više od ičeg volio bih da produžite dalje, nađete nekog drugog”, skužit će to kreten točno tako, je, i spusti oto stoke prozor, upita ga nešto, kao treba l mu prevoz, taxi,...nešto, nije obraćao pažnju nit mu bitno bilo što ga sad sere oto đubra.

— Ej, boss, vid, novaca ti neman - “U, jebo te. Tovar. Odlično”, znao da će pomislit, namjerno trošio dixie izgovor - Sat mi - ispruži lijevu ruku pokazujući - nije nešto, jebi ga. Al mogu t ovo dat - izvuče ispod grla zlatni lančić s križem, sve lijevom rukom, desna mu u džepu. Na to se auto zaustavi i debeli izađe. A to bilo točno što je htio. Tako oto prasca nam-

ješteno poganog osmijeha što je drito značio "Zajeban ti ja i bolje ti odmah za takvog me držat", usput i "Jebeš mu mater - nije ti večer, stari", krene prema njemu s namjerom pobliže razgledat valja li išta oto lančića što mu ga ovaj seronja sam od sebe nudi, jer sve ti ga u tom jasno, strah, nema ti ga tu sad tamo nešto ovo-ono, iz prve se konta da mu na osmijeh ovakvi pizduni jedino na što pomislit mogu to ti "Dam ti sve, samo me nemoj tuć", "Aj, kad već nema puno muke s tobom ne košta me ništa pogledat robu. A lako te zgazimo poslije", pametan dečko, lukav, zajeban, "Ma, jebeš i to sad tu puno nešto razgledavat, odmah mu strgam. Onda ga zgazim. Mogu i sam", tako mu priđe, s osmijehom, i krene na lančić, polako, siguran, uvjeren. Kudos potegne ruku iz prednjeg džepa hlača (a ta ruka u džepu, na to je trebalo gledat), zakuca debelom ključ od kuće ravno u oko, potegne, iščupa mu sve iznutra van, u sekundi, krme zaurla i skljoka se na beton, i mada pritiskao rukom svejedno na sve strane špricalo, kolega mu u autu nabije gas i odjuri, niti da se osvrne.

— Jebi ga, nije da ti tribalo, sad, ono, ćorav ostat. A, stari? Zajeban ovaj život, jeba mu pas mater - rekao onako usput, više kao za sebe, vadeći papirnate maramice iz džepa. Rastrese jednu, pljune, počne čistit ključ. Onda otiđe niz ulicu, tako, čisteći ključ i krv s ruke.

"Cada vez
Cada vez que lo veo pasar..."

Pripali cigaretu i lančić s križem ubaci nazad pod majicu.

"Y se emociona
Ya no razóna
No lo puedo controlar..."

"Ubili su tu curu šta je pivala oto, neki luđak, tako nešto", mislio je.